evgen barbv

CAIETELE PRINCEPE LVI volvmvl 6

EDITVRA EMINESCV
MCMLXXVII

eugen barbu

CAIETELE PRINCEPELUI

jurnalul unor romane
volumul 6

EDITURA EMINESCU
MCMLXXVII
BUCUREȘTI

CAIETELE PRINCEPELUI
PAGINI REGĂSITE (JURNALE)
ISTORIA PLAGIATULUI
ROMANUL ROMANULUI *JANUS*
FRICA, UN ROMAN CARE NU SE MAI NAȘTE
MAGIE, MITOLOGIE, POEZIE
MISTERUL CAPODOPEREI
SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR
CA ROMAN CU CHEIE

PAGINI REGĂSITE

America '68

28 noiembrie, Paris, hotel Tour Eiffel. Sosit aseară cu M. la *Bourget*, împreună cu Negruzzi (traducătorul meu în Franța), care venea după o vizită făcută în România după mulți ani. Convorbire în avion. Pare sărac, modest (în felul celor care locuiesc în Occident). La aeroport, surori, rude. Escală la Zürich, cu un avion IL-14, zgomotos, apoi Parisul. Ne-a așteptat B., poet, atașat cultural. Seara ne întîlnim cu A., și el ceva mare pe la ambasadă, însoțit de doctorul T. Plimbare pînă la 2.30 în *Cartierul latin*, în boate. Luat un ultim pahar la *Au pied de cochon, entre la bourse de comerce et Saint Eustache*. Cum scrie pe o cartolină ce se împarte gratuit la intrare. Dever mare, lume multă, Parisul gălăgios de noapte, Parisul care petrece mereu. Lîngă hale, îndrăgostiți, chitare, ploaie subțire, vechile străzi ale Parisului de la 1800, un local pentru șansonetiști, plin. Mă simt bătrîn. Nu știu ce aș fi făcut dacă aș fi venit aici cu 20 de ani mai devreme. Îl înțeleg pe C., deși toată lumea e strîmtorată pe aici. O simt. O foame, o zgîrcenie, o pîndă. Dormim pînă la 12. Afară, ca totdeauna aici, plouă.

30 noiembrie, Washington, hotel Winston Parck. În 28 seara eram încă în Paris cu A. și cu doctorul T., cu niște vin și studenți în *Cartierul latin*. Pe urmă am hoinărit o zi întreagă pe jos, de la noi, de la mizerabilul hotel *Tour Eiffel*, plin de gîndaci și de praf, pînă sus în Montmartre, pe bulevardele saturate de ploaie și de o lume absentă. Trecut pe la *Flora*, pe la *Deux Magots*. Seara a venit B. cu doctorul T. După șase ore de marș neîntrerupt am băut *coca-cola* la o cafenea. Treburile editoriale tot încurcate au rămas. Buchet (editorul *Gropii* la Paris) nu se înfige la *Facerea lumii*, care e oferită lui Gallimard. Dacă nici aici nu merge, mai rămîne Flammarion. Dimineață la 5.30, plecare la Orly cu B. La 7.30 decolăm spre Amster-

dam. O deltă, de sus, ceață, ploaie. Patru ore de așteptare pe un aerodrom foarte modern, plin de vitrine. La ora 13, decolarea spre New York cu un avion al companiilor olandeze. Mers superb opt ore. Nici o senzație. Totul lin, monoton. Avionul plin de babe și de copii zgomotoși. La ora 15 (ora New York-ului) aterizăm într-o deltă roșcată de nisipuri, cu case de *week-end*, pe aeroportul *Kennedy*, cam neîngrijit, și cu lume amestecată. N-am văzut încă nici un zgîrie nori, pentru că ne aflăm de aseară într-un pașnic oraș de provincie, englezesc, semănînd cu Liverpool, numit Washington. E șapte dimineața, la radio se face cu disperare reclamă *coca-colei*, afară ninge superb ca-n cărțile postale. Azi nu se mai poate ateriza aici, ce noroc! Aseară la New York ne-a așteptat un funcționar al *Stade Department*-ului, foarte politicos, ne-a strigat numele la megafon, conducîndu-ne prin vămi, evitînd formalitățile, ne-a condus pînă la un avion de Washington și gata. Noroc cu M., care vorbește englezește. La Washington am fost întîmpinați de un fel de cow-boy simpatic și de atașatul Popescu, care ne duc la hotel. Ceva, nu modest, nu luxos, bine încălzit, cred că e vorba de un motel. (Parc feeric în jur, de pini încărcați de zăpadă.) În fiecare cameră, televizor, paturi bune, baie. Încerc cu M. să deschidem instrumentul și nu reușim. Avem amîndoi o stupoare tehnică. Vești proaste (pentru că numai eu sunt invitat, ni se cuvin 30 de dolari pe zi din care 15 va costa numai hotelul). Începe admirabil. Aseară, plimbare pe bulevarde liniștite. La opt, toată lumea se așază la televizor. Parcă eram la Ploiești sau la Caracal, păstrînd proporțiile. Impresii geografice: de la aeroport, Potomacul negru, tăcut, sub poduri. Pe un deal se vede cimitirul *Arlington*. Popescu ne arată un foc mic, șovăitor sub noapte; mormîntul lui Kennedy (sub un fel de templu). Am fost turburat. Două sau trei morți m-au zguduit anii aceștia: Marilyn Monroe, Che Guevara și Kennedy. Ele operează încă în subconștientul nostru.

*

Primul sentiment: al distanței, avut și la sosirea în China. Aseară mă simțeam într-un oraș englezesc, dar, vai, într-un oraș englezesc de pe alt pămînt. Aici totul seamănă cu peisajul englezesc, dar are în el ceva inedit, necunoscut și mai puțin afumat. E prea devreme ca să înțeleg ceva. Deocamdată sunt încîntat de iarnă, de fulgii de afară. Ceva copilăresc din mine se bucură. Popescu îmi spune că pe pămîntul american la ora asta se mai află Irina Petrescu și Catrinel Oproiu. Abia a plecat Brediceanu pe care l-am văzut în Paris.

*

Citit în avion *La modification* a lui Butor. Operă cu totul banală, unde numai ideea părăsirii melancolice a unei neveste, mai întîi, și pe urmă a amantei, rezistă. Este, adică, un subiect de schiță, întins pe 300 de pagini. Fără stil, fără tresăriri. Am abandonat volumul încă de la Amsterdam.

Vineri, 7 decembrie: Ieri, vizită la domnul Margulius, organizatorul nostru. Birou, secretare, totul în stilul cel mai pur americănesc. E de față și un american care a lucrat la București la legație: Forwick, simpatic, vorbind

binişor româneşte. Se scot actele, e un fel de contract în regulă. Mi se dă o asigurare medicală pentru accidente şi boli necronice. Se fixează suma: 25 de dolari pe zi, deci mai puţin decît prevăzusem. Nu e mult, dar o să ne descurcăm. O să alegem restaurante mijlocii, iar seara o să ne mulţumim cu lucruri luate de la magazinele cu autoservire. Suntem invitaţi la un restaurant de primă mînă în cinstea sosirii noastre. Îmi dau seama că au o fişă completă despre mine, cuprinzînd date personale şi titlurile cărţilor publicate. Sunt consultat pe cine vreau să văd: scriitori, jurnalişti, artişti. Societatea care mă pilotează se va sili să-i găsească. Avem 200 de dolari pentru spectacole, cărţi şi concerte. Vizita va dura 31 de zile: şase zile la Washington, zece la New York, în două rate, pe urmă Los Angeles, San Francisco, Chicago, Boston, Houston. Feeric. Domnul Margulius pare informat în materie literară, vorbeşte despre traducerea mea din Faulkner. După masă, pe o ninsoare neîntreruptă, vizită la Colecţia „Phillips", un fel de Zambaccian american (ceva mai bogat). Tablouri splendide, domină Van Gogh, Chirico, Renoir, Dufy, Chagall, Bonnard, Braque, Degas, Corot, Cézanne, Modigliani, Mondrian, Kandinsky, Kokoschka, Picasso, Gauguin, Goya, Giacometti, Matisse, Fragonard, El Greco, Manet, Rouault (mai ales), Rousseau, Seurat, Utrillo, Soutine, Miró şi Paul Klee (foarte mult şi acesta). Tablouri foarte bine alese. După o plimbare lungă prin oraşul înzăpezit, la ora 20, masă la ambasadorul B., împreună cu Popescu (care aflu că e doctor), soţia ambasadorului şi fiica sa, plus un student. Masă excelentă, se bea reţinut, încep să simt orarul contradictoriu. La ora 23, în hotel. Ambasadorul pleca a doua zi la Bucureşti. Mi-a plăcut aerul său îndatoritor, lipsit de magneficienţa altor ambasadori.

*

Afară oraşul e pudrat de ninsoare, viscolul a încetat. N-am apucat să vedem decît *Obeliscul lui Washington;* ar fi trebuit să facem turul oraşului, dar el nu a avut loc pentru că doctorul Popescu, aferat, a uitat să ne propună chestia asta. Eram curios să văd *Pentagon*-ul şi *Casa Albă*. Şi noi, zdrobiţi de fusul orar, n-am mai insistat. În lumea diplomatică de aici domneşte o încîntare festivă: ce succese au scriitorii români în America! Bine ar fi să fie aşa! De la etajul opt al hotelului zăresc o catedrală ca o navă roşcată la orizont. Noaptea pe cer plutesc semnale aeriene. E un aeroport, probabil, prin apropiere, mă simt pe o altă planetă.

Sîmbătă, 2 decembrie. Ieri de dimineaţă am fost la *Library of Congres*, biblioteca lor centrală. O clădire barocă, imensă, aflată vizavi de *Capitoliu*. Suntem primiţi de un tip înalt care vorbeşte franceza dificil, dar face faţă. În hol: copii ale *Bibliilor* de la Meinz şi *Biblia* lui Gutenberg, manuscrise preţioase, caligrafiate precis. Biblioteca propriu-zisă prezintă cifre exorbitante de ordinul milioanelor. Există aici 32 de săli de lectură, mari; alte 40—50, mici. Sosesc 2000 de ziare zilnic, fotocopiate şi circa 60 000 de reviste pe an. Biblioteca e deschisă 13 ore pe zi, în afară de zilele Crăciunului şi la Sărbătoarea Independenţei. Se folosesc tuburi pneumatice

care aduc orice carte, în orice punct, în mai puțin de o jumătate de oră, în niște sicriașe metalice. Biblioteca are 3000 de salariați, cărțile așezate una lîngă alta realizează cifra de 340 de kilometri. Sunt așezate în 24 de nivele. Eclectici cum sunt, americanii așază manuscrise ale lui Beethoven alături de manuscrisul operetei *My fair Lady*. În vitrine, viori Stradivarius, cu care se cîntă în incinta bibliotecii cînd se dau concerte cu artiști renumiți (lucru care se întîmplă și la Colecția „Phillips"), ceea ce mi se pare foarte important. Între altele, la sectorul fișe al bibliotecii figuram cu volumele *Tereza* și *Unsprezece*. *Groapa* nu era. Vizitat arhivele, un Babylon subteran, în care puteai să găsești pînă și revista *Muncitorul Sanitar*. Luat prînzul cu un diplomat de la Departamentul de Stat la clubul diplomaților: whisky, vin negru, discuție neutră. Ar fi vrut să vină în România, vorbea franceza cu poticniri, ceea ce mă făcea și pe mine să scap de complexe. După aceea la *Folger Shakespeare Library* — Muzeul shakespearean — cadou al unui filantrop, care a reconstituit Teatrul *Globe*, cu sălile lui, de o autenticitate surprinzătoare (de la dalele de piatră, la pînza care acoperea curtea interioară, cu inscripția: *Lumea toată e un teatru și noi suntem actorii ei;* cu lojile străjuite de felinare făcute din lemn de nuc, întunecate, solide, țepene). Săli pline de manuscrise ale timpului, cu reproduceri senzaționale, vizionare, cum ar fi *Acefalul* (copilul monstruos, cu capete pe genunchi și trup), o mitologie medievală de o fantezie uimitoare. Incunabule care trădau imaginația contemporanilor lui Shakespeare, cărți despre India, cu flora și fauna ei contradictorie, aproape de basm, apoi costume, coroane, spade, scaunul unui celebru interpret shakespearean. În materie de muzee, americanii mi se par formidabili. Strîng totul, cumpără cele mai bune lucruri (mai ales în materie de pictură), plătind cel mai scump. Au aici și avionul cu care Lindbergh a traversat Atlanticul. Pragmatici cum sunt, au plantat între toate acestea și un muzeu al textilelor din toate timpurile, plus un muzeu filatelic. După aceea, plimbare la *Casa Albă* (modestă în comparație cu *Memorialul Lincoln*, cu *Obeliscul Washington* sau cu *Capitoliul.*) La întoarcere am străbătut pe jos un cartier mizer, suspect, plin de drogați, cu fețe albastre, stînd nemișcați în fața caselor de raport cu un etaj, roșii, murdare ca la Liverpool. Defilarea statică a acestor sute de inși cu ochi goi, care mestecă ceva și par niște păpuși, rămîne cel mai impresionant spectacol de pînă acum. Multe biserici, multă lume gălăgioasă, apoi centrul snob al orașului, cu hoteluri grandioase. Totul respiră aici o liniște de provincie, o cuviință ciudată. Generalii războiului civil, în bronz verde, agită zadarnic caii și săbiile spre cerul de iarnă. Moși Crăciuni mecanici salută strada plină de zăpadă. În *drugstores* femeile tîrguie ultimele cadouri înaintea duminicii care vine. Se apropie Crăciunul, iar *Figaro* anunță că pe Champs Elisées vor arde anul acesta 3,50 miliarde lumini. Te cred și eu! Americanii îmi fac o impresie bună pînă acum, toate mașinile lor mari, încăpătoare trădează o grandoare oarecare.

*

Dimineață înghețată, cu soare. De ieri merg avioanele. La radio, mult

Beethoven, care e sărbătorit aici printre reclame de cadouri (e bine și așa!). Terminat aseară *Portrait d'un inconnu* de Nathalie Sarraute, o mizerie fără cap și coadă. Profund dezgustat de zgomotul inutil făcut în jurul autoarei (printre alții, domnul Sartre).

*

O idee veche auzită întîi la M., reintrată pe fereastră. La discuția de alaltăseară din casa ambasadorului B., cineva spunea că aici totul se poate închiria, chiar o familie. Asta mi-a readus în minte personajul Drăgulănescu, care vine la înmormîntări și face pe „ruda bine". Din jurnalul lui Heimito von Doderer (scriitor austriac din familia Musil-Kafka): *Tot ce poate fi îndreptat este calitatea a doua, așa cum tot ce se însușește numai învățat e de rangul al doilea*, și asta găsit în Sarraute, singurul lucru de reținut, dealtfel. Aș mai nota termenul *Butlers* (bătrînii), egal șeful feciorilor dintr-o casă mare, ca să-l folosesc pentru un portret, să zicem, al lui F., îmbătrînit de alcool.

*

De dimineață la *Casa Albă*. Totul modest în aceste imense parcuri cu arțari. Un etaj, false coloane, magnolii ninse, uși albe, sală englezească cu fotolii, salon, loc de luat ceaiul, tablourile președinților, un tablou de Monet oferit de francezi. Gînduri despre felul de a guverna. Totul părea familial. Seara la *Arlington* ardea o flacără peste o piatră de vatră, un fel de covată românească: mormîntul lui John Kennedy; în zăpadă, pierdut într-o magmă albă, un foc mic și etern, sub casa lui Lee, printre arbori, printre pietrele mici, neînsemnate ale altor eroi ai Americii; mormîntul acestui tată, între mormintele altor doi fii, morți și ei devreme. Ce ciudat! Soldați care vorbeau în șoapte, o femeie care fotografia indiferentă flacăra. Sus, casa din care plecase generalul și nu se mai întorsese, veghind și ea ca un mormînt; Potomacul din vale, mormîntul generalului L'Enfant, cel care a trasat liniile orașului Washington. Tăcere, un *carillon* de clopote bătea cîntări pentru morți. Lumea se plimba în mașini, printre aceste pietre anonime, între care cîte o familie mai exagera punînd cîte o roată de moară sau un nume mai mare. Sus, în micul muzeu, colecții de decorații între care și două românești: Coroana României și Virtutea Militară. Parcă eram la Moscova, pe Colinele Lenin, aceeași zăpadă, aceeași tăcere, aceeași arhitectură stranie a casei lui Lee, cu ziduri albe și acoperiș vopsit cu verde, cum erau casele la Iasnaia Poliana a lui Tolstoi. Jos, peste apa neagră a Potomacului, *Obeliscul* simplu al lui Washington, în stînga, turnul negru al vechii Poște. Clădiri cu coloane monumentale prin proporții, bulevarde largi, porumbei, chinezi, soldații zdrahoni de la porțile *Casei Albe*.

*

Ginevra de Benci veghează nobil *Galeriile Naționale* din Washington. Reflectoarele o pun în valoare. Pe un fundal de catifea roșie, într-o ramă veche cu desene aurii. E mai frumoasă decît Mona Lisa de departe, mai stranie. Se aude undeva susurul unui havuz. Flori galbene, proaspete, schimbă aerul. Coloane de malachit negru,

douăzeci și nouă de săli cu sculpturi de Rodin, picturi de Manet, Picasso, Rousseau, tot ceea ce un pictor tînăr poate să viseze. Sigur, sunt aici și locurile comune ale acestei arte: Murillo, sinistrul Rembrandt cu lumina lui de felinar de provincie, distribuită savant pe gulere apretate de femei bătrîne, ori seniori anonimi, dar acolo există și *Laocoon*-ul lui El Greco. Poate fi văzut formidabilul portret al lui Gauguin, cu aureolă, lîngă Fragonard, căzut în verde fistic de cofetărie. Poate fi văzut Sasseta cu *Tripticul* său despre sfîntul Antonio, superb lîngă Tizian, formal, academic, fără imaginație, penel îngust. Stă, acolo, pe pereți, sinucigașa Lucreția (tot Rembrandt) cu cuțitul în mînă, omorîndu-se ca o coafeză, lîngă Avercamp (Bruegel curat, cu patinatorii lui subtili). Stă copilul genial, *Victor Guye*, al lui Goya, lîngă un Turner de limonadă, cu o *Veneție* de caramelă, chit că în el mai există puțin hieratism. Totul este amestecat, dar muzeul face, în general, o impresie excelentă, mai ales în partea italiană, unde am văzut lucruri mai bune, cred, decît chiar la Ufizzi.

*

La ora trei a apărut domnul R. Om de 50 de ani, serios, păr alb, mașină. De meserie avocat, a trăit la Londra, la Paris și aici. Deocamdată e reținut, nu abordează chestiuni politice. Ne va însoți tot timpul, e abia sosit din Santa-Fé. Din mijlocul indienilor unde l-a însoțit pe un anume Focșa, director la Muzeul Satului. Este bine informat despre noi, potrivit fișelor prezentate de Margulius. El ne-a condus la *Arlington*, la casa lui Lee, la un croitor unde avea treabă și la *Capitoliu*. O clădire neobișnuită pentru noi, imensă, de pe terasele căreia se vede tot Washingtonul. Era o seară dulce de iarnă, se topea zăpada, era ca-n 1936 la noi, nu știu de ce. I-am spus-o. Mi-am amintit atunci de Gică, prietenul meu din copilărie. Lui i se potrivea acest oraș și această lume. Nu m-aș mira dacă l-aș întîlni, deși de mult cancerul l-a ucis și l-a depus în cimitirul Străulești. A fost singura înmormîntare (în afară de cea a părinților și a bunicii) la care am participat.

*

Seara, cumpărături de la *drugstore*. La televiziune numai reclame. Nu poți să ții aparatul deschis. Pe trei canale: săpunuri, mașini, băuturi, de-

tergenți etc. Închid. Deschid radioul cel mic japonez, face minuni: Mozart.

*

Duminică, 3 decembrie: Plouă violent, pe la cinci dimineața hotelul vibra la vîntul puternic. Am închis geamurile ca să nu ne ia pe sus. Toată lumea e dusă la biserică. Nici un magazin deschis. Domnul R. a cerut favoarea de a sta lîngă soție în ziua de azi, pentru că lipsește mult de lîngă ea. E însurat a doua oară, cu o scoțiană. I-am îngăduit cu plăcere, pentru că vom merge singuri la *Muzeul de artă modernă* și apoi la filmul *Pe aripile vîntului*. Oboseala mă face să rămîn în cameră, deși bănuiam că n-am să stau o clipă. M. este și ea speriată de noutatea peisajului. Privesc fascinat la reproducerea *Ginevrei de Benci*. E superbă. Citatul din Nietzsche care o însoțește vorbește despre acel lucru misterios propriu capodoperei. Aici totul se potrivește, există un hieratism, o boală care o învinge pe *Gioconda*. Ca francez, aș fura acest tablou din gelozie.

*

Plecare la 13.30 la *Galeriile Corcoran*. O mizerie: lîngă superbe Renoir și Manet, cele mai triste portrete de generali sau abstracțiuni de prost gust. Te ia groaza pînă la ce mizerie a gustului se poate ajunge. Recordul îl bat în acest domeniu Tony Smith cu *Somke* al său, un fel de schelet de elefant negru și *X*-ul lui Roland Bladen. Aici se află Canova *(Afrodita)*, lîngă *Lumina pictată* a lui Ben Berns (șase becuri roșii, șase becuri galbene). Sunt portrete de Van Dyck, Reynolds, Gainsborough, Rembrandt, Rubens, care stau așezate lîngă o căprioară de gang semnată de Th. Hincly. Dar recordul ororii îl bat *Galeriile de artă modernă*, care adăpostesc expoziția unui dement: medicul Lyn Kenholz. O amestecătură de rufe murdare, mirositoare, de clistire, clești, cîrpe menstruale, fișe cu amprente, tot ce ordura omenească poate inventa. Am plecat cu greață din acest „templu", renunțînd și la *Pe aripile vîntului*, pentru că nu mai puteam de oboseală, de atîta stat în picioare. Seara: imbecilizare la televizor (trei filme).

*

Luni, 4 decembrie. Ultima zi la Washington. Vizită la ziarul *Evening Star*. Totul curat ca de spital, personal puțin, rapiditate în lucru. Tiraj 300 000. O sută redactori, 200 funcționari de administrație, 300 la distribuție. Destul de mult, după mine, dacă ținem seama de dotarea industrială: dictarea prin dictafon direct la cules și întoarcerea prin pneumatic a șpaltelor. Un redactor simpatic îmi spune că a fost informat despre mine de R.L. Seara, la 18.30, cocktail acasă la domnul Pfeifer, director în Departamentul de Stat pentru probleme sud-europene. Casă de țară, undeva pe colinele din jurul Washington-ului, perdele roșii, un cămin în care ard veritabili bușteni, un cîine, Sam, adus din Turcia. Desene din Turcia ale soției gazdei, unde au stat șapte ani. Au mai locuit doi ani în Bulgaria. O tratație simplă: whisky și pișcoți. Au mai sosit doi invitați, un scriitor, Cox, și un fost diplomat la București (doi ani) care o rupea bine pe românește. Discuții generale pînă la ora 20, cînd gazda, bine dispusă,

ne duce la catedrală, sus. Clădire gotică plină de protestanți. Se repetă coralul pentru Crăciun.

*

Marți, 5 decembrie. Plecarea la New York; de două zile nu mai reușesc să termin un reportaj pentru *Luceafărul*. Azi îl voi pune la poștă. Terminat Doderer *(Drum cotit)*. Aruncat la coș, ceva mizer, fără stil. Ziarele de ieri: pe un om aproape mort de inimă s-a transplantat o inimă de la o moartă proaspătă într-un accident de automobil. Distanța: trei ore. Operatul trăiește încă. A cerut limonadă. Doctorii sunt foarte tineri. Le privesc fotografia.

*

Miercuri, 6 decembrie. New York, hotel *Abbey Victoria*, de pe strada 51, colț cu strada 7. La doi pași de faimoasa *Fifth Avenue*. Umblat ieri 6 ore, ca disperații, prin oraș. Urcat la *Empire Bulding*, 102 etaje. Priveliște colosală. Orașul are 10 milioane de locuitori. Jos, Houdson-ul negru cu transatlantice la țărm, o țară de lumini, reclame, mici mașini care parcă abia se mișcă sub o ceață verde. Gările de sub imensele clădiri (trei etaje subterane), apoi galeriile, holurile funerare de la *Empire*, de marmură cafenie, cu coroane de flori artificiale, un cavou ilustrat cu cele șapte minuni ale lumii, sugerîndu-se că asta ar fi a opta. Filmele de pe Broadway cu fetele care dansează la etajul cafenelelor, în vitrinele luminate. Strada a cincea cu marile magazine. Peste tot, brazi plini de lumînările. Un deșert de beton plin de flăcări. New York-ul îmi place, totuși. E un oraș sărbătoresc, de sticlă, un oraș de duminică, plin de surprize. Undeva, un patinoar pe care se încrucișează o mie de Sonja Henje. Orașul se zguduie de trenurile subterane. Se claxonează în draci, la trei minute se aude sirena poliției. La televiziune o revistă, tip '29, dirijată de un evreu trist. Parcă suntem pe Văcărești în „anii cei buni". Sentiment de nerezistență și de paralizare a voinței în fața cantității lucrurilor enorme pe care le mai avem de văzut. Îmi vine să nu mai ies din hotel. M. a avut vise kafkiene, cu dilatări de proporții.

*

Joi, 7 decembrie. Ieri toată dimineața la *Muzeul de artă modernă*. Văzut salonul Brâncuși (opt piese; cea mai bună *Pește*). Totul cam înghesuit și periferic. În rest, lucruri excelente, mai ales impresioniștii. Dacă faci abstracție de escrocheriile cu cauciucuri, sîrme etc. ale suprarealiștilor, totul merge. Între altele, Victor Brauner, Miró, Picasso, și o expoziție de sculptură Picasso, între care lucruri bune și lucruri discutabile. Senzația că tipul a abuzat de sine cu nerușinare. După-masă, la atelierul lui Rauschenberg, sculptor la modă. Atelierul e instalat într-o fostă biserică, decorată cu baloane colorate. Tipul e simpatic și franc, ca toți americanii. Două ore i-am luat un interviu. Am plecat cu o bună impresie. Seara, la *Metropolitan Opera*. Decorațiile lui Chagall în maniera sa obișnuită, totuși cu ceva liric, dulceag. Extraordinare candelabrele concepute modern. Toată clă-

direa în catifea roşie. Audiţie excelentă, s-a cîntat *Nunta lui Figaro*, cu o distribuţie mediocră. Pînă la 12, somn mortal. Acum alergăm spre *Lincoln Center*.

*

Vineri, 8 decembrie. Ieri, vizită la *Lincoln Center*. Două teatre imense: unul *Opera*, de 4000 de locuri, altul, *Opera new-yorkeză* de 2800 locuri; în clădire mai există un teatru experimental cu 229 locuri. Holurile decorate cu picturi şi sculpturi abstracte. Totul în tablă, fier, materiale dezagreabile. Am vizitat şi muzeul teatrului. După-amiază la Stanley Kunitz, laureat al premiului *Pullitzer*. Om de 55 de ani, semănînd izbitor cu Felix Aderca. Soţia, pictoriţă. Interior frumos, cu o grădină interioară, totul burghez, liniştit. Picturi abstracte, pisici. Discuţie despre poezie. Om foarte drăguţ care ne oferă fotografia şi cărţile lui. Despărţire cordială. Pe urmă, la o bodegă cu domnul R., om simpatic. Am băut bere. Bună. M. la teatru, la piesa lui O'Neill *O casă veche*, cu Ingrid Bergman. La sosirea la hotel îmi spune că piesa i s-a părut învechită, melodramatică pe alocuri, jocul actriţei bun, deşi avea unele dificultăţi.

*

Sîmbătă, 9 decembrie. Ieri, zi grea. Dimineaţă, întîlnire cu Norman Cousins, directorul lui *Saturday Review*. Schimb de opinii. Îmi oferă un număr în care el a publicat nuvela *Leul albastru* a lui D.R. Popescu. Cu un surîs şoltic mă invită la o partidă de baschet, după aceea sunt condus de nişte tineri aiuriţi la o casă de editură. Pierdut două ore degeaba. Sunt invocate aici vizitele lui Măciucă şi Grigorescu. Un fel de agent literar, pe care l-am întîlnit nu ştiu în ce an la Frankfurt pe Main, ne oferă o masă la un restaurant din Greenwich Village. Spune că m-a citit şi că e interesat să mă traducă. Sunt sceptic. Mă amuză că-şi uitase propriul număr de telefon. Ne lasă o carte de vizită şi dispare. Argintescu-Amza curat. La ora 17, vizită în casa lui Greenberg. Se ocupă de plastică, e aşezat bine. Vorbeşte tot timpul despre tablourile pe care le are pe pereţi, toate în gen Rauschenberg. Cînd îl invoc pe acesta, gazda îl taxează drept aventurier. Pe urmă totul degenerează într-o discuţie polemică pe teme politice. La plecare pare destul de stupefiat, găsindu-mă probabil mai puţin încuiat ca alţii. Plecăm după aceea la *Washington Square Theatre*, la piesa *Man of la Mancha* (revistă muzicală după Cervantes). Foarte americană, un fel de *West Side Story*, jucată expresiv, melodramatic. Aplauze. La 11 noaptea, cutreieram pitorescul cartier Greenwich Village. Ceva gen Montmartre, plin de *hippies*, de negri, de fete despletite, în cizme, de cîntece, de drogaţi şi de localuri cu program pornografic. Aduce cu Soho din Londra şi e de un mare pitoresc. Azi, program de *week-end*. La 12, întîlnire cu Maliţa, la Misiunea română. Din ţară, veşti bune.

*

Duminică, 10 decembrie. Dimineaţa, tăndăleală. La prînz, la Misiunea română. Ziare şi telegrame româneşti. Prînz cu Maliţa şi soţia lui, Maria Groza şi Costin Murgescu, toţi foarte

simpatici. Întoarcere la hotel. Lectură. Orașul mă strivește. Azi am realizat că nu am ieșit din Manhattan. Totul e imens, spectaculos, frumos, străin spiritului meu, totuși. La 7.30 seara, domnul Harry Bow ne duce la un bancher acasă: Resini, tip subțire, foarte bogat. Gazda mi se pare un adevărat boss. Gras, plin de sine, glumeț, semnînd din cînd în cînd cecuri, bînd parcimonios, absentîndu-se, reușind să rămînă pînă la urmă politicos. După aceea, Resini ne invită la un cabaret, unde se spun versuri satirice despre președintele Statelor Unite. Se bea whisky și se mănîncă alune. Lumea face un haz nebun după ascultarea cupletelor.

*

Luni, 11 decembrie. Ieri la prînz am fost invitați la miliardarul Gordon. Ne însoțește Bow (negustor de carne de porc). Locuiește într-un *building*, ocupînd un etaj întreg, cu lift personal, păzit. Apartamentul dă spre *Central Park*, are o terasă imensă pe care sunt crescuți copaci mari în budane umplute cu pămînt. Pe pereți, tablouri de Léger și Picasso, plus alte opere suprarealiste pe care eu nu le-aș ține nici în bucătărie. Interior bogat, de la holul de nuc, portar în livrea și om de lift în uniformă. Covoare foarte bune pe pereții de un verde fistic, mobilă stil, cămin, valet japonez. O masă scurtă cu pepene galben și supă la urmă, în plus whisky, vin și o friptură. Discuții despre situația României. Gordon avea să trateze afaceri cu carne de porc cu România, Bow, singuratic, timid, om cumsecade, ne conduce la hotel. La orele 20 ne aflăm la O.N.U., în sala de ședințe, unde are loc un concert festiv cu prilejul împlinirii a 19 ani de la Declarația drepturilor omului. Sunt prezentat de către Malița lui U Thant, secretar general al O.N.U.-ului, apoi lui Jean Louis Barrault. Apare și Corneliu Mănescu cu soția (și fiica sa, aceasta din urmă înaltă cît maică-sa; cînd o fi crescut?! O știu cînd arăta de-o șchioapă și am văzut-o la cabană în Bucegi). S-a cîntat muzică indiană și *Sonata în Fa major* de César Frank. Soliști: Yehudi Menuhin și sora sa. Seara, acasă la un inginer Budișteanu, de la O.N.U., cu familia Malița. Oameni simpatici, whisky, somn greu. Azi îl văd pe Truman Capote la 12.30.

*

Marți, 12 decembrie. Ieri la prînz cu Truman Capote la Hotel *Plazza*. E însoțit de editorul său, domnul Joseph Fox, foarte simpatic. Am luat masa pînă la 14.30, cînd am fost invitați la vizionarea pentru presă a filmului: *Cu sînge rece*, din care pricină am anulat o altă masă la *Pen Club*. Filmul, excelent. După aceea cocktail cu lume multă. Critici de artă, artiști de cinema etc. În localul casei de filme *Columbia*. Truman Capote foarte simpatic, grăsuț, mic, vorbind ca o babă, cu ceva neîncrezător sub ochelarii care îi ascund ochii albaștri. Un fel de Napoleon. Rămas pînă seara la hotel, vizitînd expoziția de bijuterii de la parter. Cu geamurile dînd spre *Central Park*. Azi la 10, plecarea din hotel. Renunțat la un concert. Plouă infernal, e ceață. Trebuie să fim la 18.30 la Boston. Nu cred că vom ajunge la timp fiindcă e o vreme tîmpită.

*

Miercuri, 13 decembrie. Boston. Ieri am luat masa la prînz cu domnul Steineck, editorul antologiei americane, privind introducerea în proza română. Tip simpatic, serios. De Sadoveanu da, vrea să audă, de Rebreanu, da, de Stancu da. *Groapa* îl interesează vag. E montat de la Bucureşti. A voit, după cîte ştiu, să scoată nuvela *Pe ploaie* din antologie, dar a fost împiedicat de partea română. Asta nu mă reţine să-i surîd şi să stau cu el la masă, într-un restaurant pescăresc. Cel mai bine se simte domnul R., boem bătrîn, amator de taclale şi cafele. La cinci după-masă, suntem la aeroportul *La Guardia*. Avionul face o jumătate de oră pînă la Boston. Cît bem o *coca-cola*. Ne întîmpină un fel de quakeriţă, cu o imensă pălărie de muşama cafenie. E o voluntară în ospeţie. Acasă la ea, toţi amabili. Bărbatul, avocat, timid, o fiică urîtă. Se ia cina gustoasă, totul englezesc. Cămin în care arde focul, whisky, supă de fasole, pui fiert, budincă, vin. La ora 21, *Recviemul* de Mozart, imprimat de către gazdă la slujba morţii lui Kennedy. Ceva zguduitor cu totul. Apoi cîntece argentiniene de Crăciun, în ritm de tango sau sambă, de un efect excelent. La 21.30, maşina ei, Volvo, care trebue deschisă cu un tîrnăcop. Quakeriţa ne duce la familia Ballard, unde vom locui. El, profesor de logică, ea, o tînără casnică. Tineri, frumoşi, bogaţi. De origine canadiană, vorbesc franceza. Pereche tipică de americani. Interior simplu, dar de mult gust. Scurtă conversaţie, apoi lecturi pînă la ora 24. O revistă franceză excelentă: *Realité*, plină de comentarii interesante. Afară, în timp ce scriu aceste rînduri, o superbă zi rece, cu soare.

*

Joi, 14 decembrie. Ieri am fost la Universitatea Harvard de lîngă Boston. La invitaţia a doi profesori români care funcţionează aici: profesor F. (grec, cam şmecher, cam infatuat) şi profesor I., de limba italiană, care îl cam mînca pe B. pentru Dante (chestii de-ale lor, de belferi). Tot oltean. Universitate de tip englezesc, grădini, peluze. Două corpuri de cărămidă roşie, laboratoare, bibliotecă, casa rectorului etc., sobră, plăcută. Vizitat biblioteca lui Keats, unde se ţin cele mai multe manuscrise şi ediţii ale acestuia. Ceva mic, intim, curat. Masa s-a luat la cantina universităţii, cu profesorii. Totul aducînd cu Casa oamenilor de ştiinţă de la noi. Seara, la 18.30, *dinner*, cum zic ei aici, cu familia Dean, în *Brooklin*, la Boston, un fel de Snagov, lîngă rîul Charles. Casă de ţară, boerească, pe pereţi mizerii moderniste. Pe masă, lumînări, dulciuri şi friptură. Bineînţeles, whisky şi vin negru. Totul de bună calitate. Oamenii sunt de categoria lui Gordon. De faţă, opt inşi, tineri şi bătrîni. Se discută politichie. La 21.30 suntem acasă. În America se iau mese, nu se chefuieşte. Gazdele noastre, extrem de drăguţe, capătă în dar de la M. o faţă de masă românească. Dealtfel, peste tot pe unde am fost am lăsat cîte ceva care să le amintească de ţara noastră. Familia Ballard are un bébé de opt luni, dulce. O bonă neagră stă în capul mesei şi este servită de către doamna Ballard. Întrebînd de ce se întîmplă acest lucru, mi se răspunde că oamenii de culoare sunt foarte sus-

ceptibili, iar în America bone se găsesc foarte rar și la prețuri fabuloase. Totul e frumos în această călătorie, mai puțin reuniunile des repetate. Asta are o explicație, spune R., economisim banii de masă. Dar ce energii trebue să consum eu ca să reușesc să fiu amabil, eu care sunt o scîrbă! Noroc cu M., care vorbește toate limbile pămîntului și face o impresie excelentă la toți.

*

Vineri, 15 decembrie. Ieri, luat masa la clubul *Henri IV* din Cambridge, orașul Universității Harvard, cu două femei: una organizatoarea, o fată bătrînă, eșuată într-o căsătorie, dar rămasă fată bătrînă și cealaltă, quakerița de la aeroport. Apoi vizită la clubul politehnicii *E.M.T.*, unde ne așteaptă un fel de poet cu părul creț, Goldfard și profesorul Frank, profesor de filosofie, amîndoi organizatori aici ai *Mișcării împotriva recrutării în Vietnam*, de tipul celor de la noi, din '45, printre care mă număram. Vorbeau frumos, ți-era mai mare dragul să-i asculți, dar totul mi se părea ușor ridicol. *E.M.T.*-ul e finanțat de marile trusturi de armament, ne spun însoțitoarele. De aici se recrutează, de pildă, tehnicieni pentru fabricarea bombei cu napalm. Studenții manifestă împotriva războiului din Vietnam, dar încasează banii pe bombele pe care le proiectează. La plecare, mi-au oferit un disc. Era frig al dracului, orașul frumos, sever lîngă *River Charles*, cu vechiul Boston proiectat pe noul Boston, cu zgîrie-norii săi. Peste două zile, adică la 17 decembrie, aici va vorbi Melina Mercuri, fugită din Grecia (à propos de Grecia, de ieri regele Constantin a părăsit tabăra generalilor și stă la Larissa, dorind să-i alunge pe cei ce au suprimat democrația). Seara, trebuia să mergem la domnul Hobson, psihanalist, dar fata bătrînă, zisă Bernard, a încurcat borcanele și ne-a trimis la o adresă pe care n-am reușit s-o găsim: *309, Kommerwelt*. Am orbecăit un sfert de oră și, furioși, ne-am dus la o cîrciumă. La 21 eram acasă, gazdele Ballard erau fericite că ne aud. Toată lumea ne căuta cu telefonul. În România, le spun celor doi, un musafir nu se lasă pe trotuar într-un oraș străin. Și cu asta: whisky și scuze, ceea ce nu mă împiedică să-l anunț pe domnul R. că am anulat masa de azi, de la ora 13, cu scriitorul John Updike. Totul s-a născut (e vorba de incidentul relatat) din pricina meschinăriei fetei bătrîne, care l-a îndepărtat pe domnul R. de la reuniunile noastre (din economie sau din gelozie). Oricum însă, chestia nu putea să rămînă nesancționată. Acum se dau telefoane, se caută o soluție, dar nu vreau decît avionul. Ballarzii ne-au invitat ei la masa de prînz, dar am refuzat. Și cu asta, gata cu Bostonul, unde, dealtfel, oamenii au fost, ca peste tot, foarte îndatoritori. Afară, cum zicea Ioan Românul, aer frumos.

*

Aceeași zi, ora 19.30, ora Denver-ului. Hotel *Hilton*. Bostonul de aseară cu turle aurite, Bostonul moale, Bostonul cu *hippies* de la mica *caffeteria* de pe Bacon Street, colț cu *Mount Vernon*, unde locuiam, a rămas în urmă. Patru ore de zbor. Familia Ballard ne-a dus la aeroport cu mașina lor, încercînd să șteargă impresia nenorocită lăsată de madam Bernard. A fost un zbor magnific împotriva

unui apus formidabil. Mergeam ca să cîştigăm două ore de lumină. Aici e o zăpadă mică, într-un strat subţire. Case joase, luminaţie extraordinară. Ne aflăm lîngă munţii Colorado. Într-o localitate, la 1600 metri înălţime, pe un platou. Un fapt ciudat... De sus, de la fereastra elegantului hotel *Hilton*, o panoramă roşie, verzuie; domnul R. şi-a dat întîlnire cu doamna R., aici la 4000 de kilometri. Sărbătoresc nunta lor şi se caută cu telefoanele înaintea *week-end*-urilor. Americanii trăiesc ferm, asta îmi place cel mai mult.

*

Sîmbătă, 16 decembrie. Plecare la 9 din Denver, cu *Zephir*, un Pullmann care aduce cu un personal, lent ca o căruţă, argintiu ca un dirijabil. Vom merge două zile prin Colorado, Utah, Nevada şi California.

*

Duminică, 17 decembrie. Ora 18.30, ora San Francisco-ului, adică nouă ore mai devreme ca la Bucureşti şi şapte ore ca la New York. Drumul a fost destul de monoton. Munţii, aşa cum îi ştiam din filmele de Far-West, roşii, de fier, fără vegetaţie. Asta a fost ieri, apoi azi, un ţinut de pampas, cu

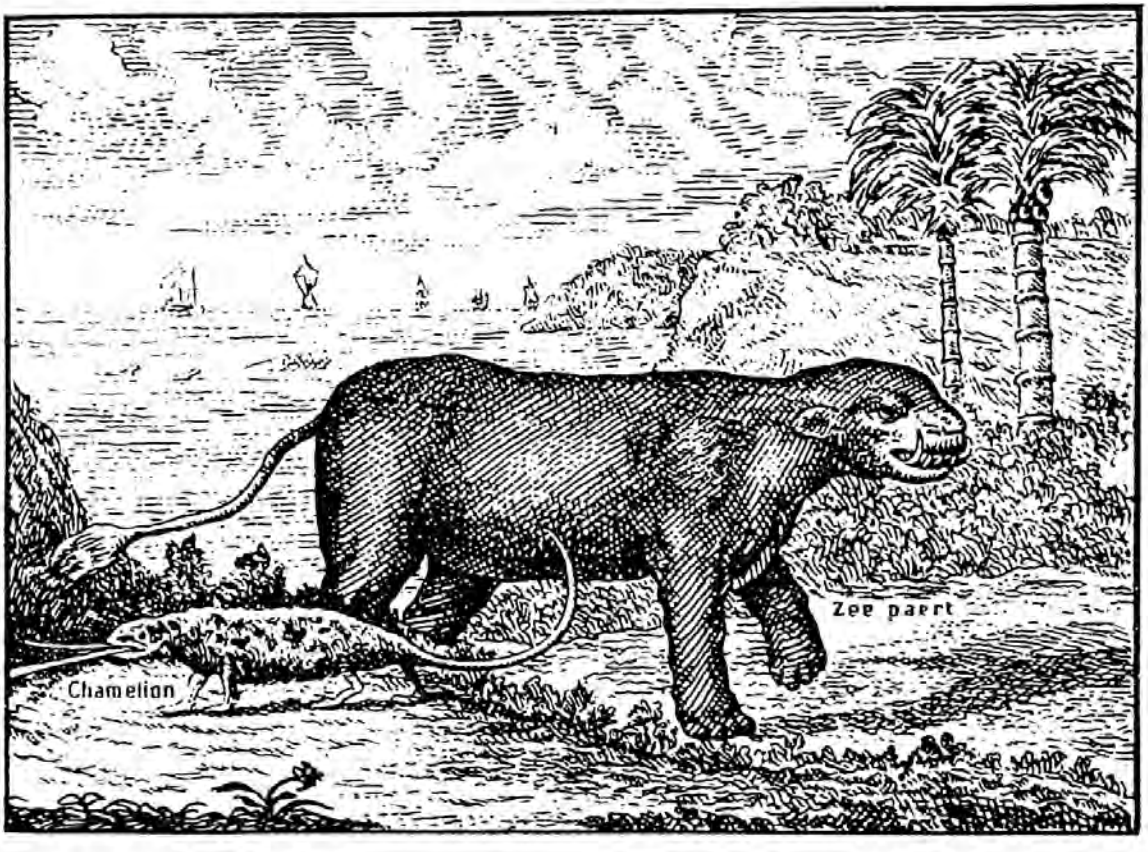

ierburi grele, pălite, culcate la pămînt. Intrarea în California a avut loc dimineața. Brazi ca la Cîmpina. Rîuri nedramatice (Iugoslavia era cu mult mai plină de peisaj), apoi California propriu-zisă, cu palmierii ei, măslinii și portocalii. Intrarea în Sacramento, Oakland și San Francisco. Trecem peste faimosul pod *Golden Gate*. Mirific. Panoramă imensă. Golful San Francisco Bay; dincolo, în întuneric, Pacificul plin de vase. Băut cu R. whisky de entuziasm, apoi gin. Tras la Hotel *Sheraton*. Lux ca pretutindeni, televizor, radio. Avem bilete la *Bal des voleurs* a lui Anouilh. La radio, *Manfred* de Ceaikovski. Superb.

.

Luni, 18 decembrie. Aseară, la *Teatrul Conservatorului*, nu am răbdat decît un act din Anouilh. Se juca gros, deși cîțiva actori erau excelenți. Lumea de aici, ca și lumea germană, se amuză la lucrurile spuse mai gros. Pe ploaie, plimbare pe bulevardele din San Francisco. Vitrine foarte frumos luminate, cu mult gust. Un oraș dintre cele mai frumoase din lume pe care le-am văzut. Peste tot, Moși Crăciuni, îngeri din carton, lumini. Ne-am prăbușit obosiți la hotel, prăpădiți de somn. Azi-dimineață, la ora 9.25, un cutremur ne-a trezit. Ne-am amintit de filmul *Cutremurul din San Francisco*. Începe bine. Am ezitat între un tur al orașului și transcrierea interviului cu Truman Capote. Vom vedea.

.

*

Ora 17.30. După turul orașului, făcut cu un iranian și o fată voluntară de la asociația lor de aici. A fost o nebunie curată. Am mers pînă în orășelul Sausalita, peste *Golden Gate*, care leagă San Francisco de țărmul celălalt. Sunt trei poduri. În față, celebra închisoare *Alcatraz*. Pe o insulă, care privește spre orașul decupat parcă pe un cer schimbător. Zgîrienori amestecați cu case cu un etaj. Am vizitat refugiul artiștilor și miliardarilor excentrici, al *hippies*-ilor, plin de locuințe pe apă de lîngă *Golden Gate*. Parcuri cu gazon englezesc, vile în valoare de 200 000 dolari (ale actorilor și scriitorilor). Oceanul văzut de sus, de pe o colină, străzile înclinate ca și cum ai merge pe niște cocoașe de cămilă, cartierul chinezesc, cu micile magazine, cu prostituate, cu taverne întunecate, totul ca un vis, ca un film. Nicăieri nu m-a urmărit mai mult senzația de film ca aici. Grădini japoneze, un bătrîn care hrănea păsările în *Parcul Botanic*, profesorul iranian fotografiind juvenil totul, fetița blondă care ne conducea cu mare plăcere peste tot, lăcașul unde ne-au primit femeile voluntare, în general bătrîne sau foarte tinere. Acum mergem la un poet *beatnik*, Kenneth Rex Roth.

*

Pe Robbe-Grillet: *Les Gommes* l-am aruncat în avionul de Boston. Ilizibil. Platitudinea ridicată la rangul de artă. Ce farsă! Pe urmă am citit Priestley *(Sir Michael și sir George)*, amuzant pe alocuri, dar nu atît cît ar fi trebuit. În trenul Denver-San Francisco, citit Brancati *(Anii pierduți)*, ceva despre ratarea unui oraș sicilian, vag simbolic (se construiește un turn și după aceea o lege interzice accesul în el), ceva ce putea fi bun, pe linia Buzzati. Acum un suedez, Moberg:

Trăim numai o dată, acțiunea petrecîndu-se la Los Angeles, unde vom fi poimîine. Am cărat destulă hîrtie cu mine pentru mai nimic.

*

Marți, 19 decembrie. Vizită la poetul Rex Roth, un bătrînel care aduce cu Mark Twain. Face oficiul de gazdă împreună cu fiica lui, dansatoare: muzică de Corelli, mîncare creolă, gătită de poet, foarte pipărată dar și foarte bună. Discuție patru ore. Poetul trădează același idealism de stînga pe care îl practicam în '45. Mi-a evocat pe Evtușenko care a fost fluierat aici și pe Voznesenski, care a avut succes. Au recitat amîndoi acompaniați de trei orchestre de rock. Publicul a cerut să nu se traducă. A fost un circ, adică. Lui Rex Roth nu-i place Maiakovski, dar îi place Brecht. — Valéry? întreb eu. — Un fascist, zice bătrînelul. — Pound? — Baroc. E bun, în schimb, Brassens. — Lăutarul ăla! exclam eu. Indignarea e generală, cred și eu. La 12 plecăm. Toată după-amiaza, hoinăreală prin San Francisco, mai ales în uluitorul cartier chinezesc.

*

Miercuri, 20 decembrie. Los Angeles de aseară. Mai feeric decît San Francisco, uriaș dar fără nebunia acelui oraș părăsit. În avion un șerif sosit la incendiul de aici (a luat foc o sondă) ne oferă whisky. Sunt foarte prietenoși acești oameni din sud. Are patru copii; angajat de *Standard Oil*. După cutremurul de la Francisco, iată-ne și la un incendiu...

*

Joi, 21 decembrie. Ieri, la uzinele *Douglas*. La 80 de kilometri de Los Angeles, Uzină de avioane (zece milioane de dolari unul). Suntem primiți ca oaspeți de vază. Explicația: TAROM-ul duce tratative cu *Douglas* pentru utilarea liniilor noastre aeriene cu D.C. 8. Suntem plimbați prin toată uzina. Seara, la soții White, avocat tînăr, bogat. Vilă pe malul Pacificului, magnifică panoramă în cartierul caselor care costă 200 000 dolari una, cum mi se precizează. Pe la geamuri trec iepuri sălbatici. Casa, bine alcătuită, plină de tablouri proaste. Avocatul White, cu un prieten olandez și cu soția sunt curioși să vadă cum arată comuniștii. O extremă naivitate străbate din tot ce spun. La discuția despre Truman Capote, observ o antipatie la toată lumea, provenită mai ales din faptul că acesta a cîștigat foarte mulți bani cu cartea *Cu sînge rece*. Tot timpul zilei de azi, care a însumat străbaterea a 360 kilometri, în oraș numai, ne-a condus cu mașina ei domnișoara Penelope Candler, o voluntară, actriță ratată, dilie, plăcută. La 24 ne culcăm, după ce am băut bere în hotelul acesta cît o catedrală, care i-ar fi plăcut Condotierului pentru restaurantele lui, pentru sălile de recepție decorate ca la începutul secolului. Acum mă pregătesc să răspund întrebărilor celor de la *Vocea Americii*. Se pare că vor pune întrebări decente. Azi mergem la Hollywood. Orașul e jos, fără etaje, cu palmieri și multe reclame. Totul pe un fundal de munți ninși și ocean.

*

Vineri, 22 decembrie. Ieri de dimineață, vizită la Hollywood, la *Com-*

pania Universal Citty. Decepție. Un fel de Buftea, mai întinsă, cu delulețe, lacuri, case din carton, un trenuleț care te duce de colo-colo. Totul meschin, nenatural, fără nici un fel de bucurie. Asistăm la o demonstrație a cascadorilor, făcută pe o mică scenă, pe urmă la un curs de machiaj. Cîini dresați fac o demonstrație căzînd de pe case. Pe un lăculeț, două vase miniaturale trag din capse și închipuie bătălii navale. Secția de trucaje. Ne-a însoțit un soldat care pleca în Vietnam, cu o frumoasă logodnică. Era o zi splendidă cu soare, „cea mai grea zi de iarnă din ultimii 30 de ani din California", cum spunea cineva. E călduț ca-n aprilie la noi. Totul verde, miroase a rășină, liric și minunat și soldatul ăla pleca pe front! Seara, la o familie de baptiști; patru copii, o nevastă pianistă, flăcăul cel mai mare, ziarist, *hippy*, mi-a dat o gazetă. Purta mustață în furculiță, vorbea de avangardă și recunoștea că acești *hippies* sunt leneși. Am băut cu toții numai lapte și apă. Pe urmă, la concert, într-o splendidă sală cu cristale a *Fundației Candler*. Am cunoscut-o pe doamna Candler, cea mai bogată femeie din oraș. Era însoțită de rude, cu toții scorțoși, burghezi la modul împuțit. A cîntat Ricci, Lalo: *Simfonia spaniolă*, după care a urmat *Leonore*, decăzută, cu precizie, în *west*. Pe urmă, un danez zgomotos, lieduri. Publicul mănîncă bomboane și e nerespectuos, dar aplaudă la urmă generos. Dimineața, clopote bătînd afară. Fugim la Ocean. Aseară în cartierul Passadena am văzut o rachetă *Atlas* abia lansată, care semăna cu o farfurie zburătoare; alaltăseară am luat masa la Ocean, în *Long Beach*.

*

Sîmbătă, 23 decembrie. Hotelul *Biltmore* e în frenezia Crăciunului, ca și orașul Los Angeles. Aseară, pe stradă, bărbați și femei cu chitare cîntau în cor psalmi. Trecătorii, reci. O negresă apucată de spasmuri, parcă, făcuse aproape un jazz din aceste cîntece religioase. Magazinele supraaglomerate de negri care ies cu pachete imense. Tot orașul miroase a unt și a whisky. Aceeași senzație că mă aflu în anul 1936, pe Lipscani. Ieri, la prînz, cu o mașină la Pacific: *Santa Monica Malibu*. Un promontoriu pentru pescuit, lume vagabondă, lume care face baie: „cea mai friguroasă iarnă din ultimii 30 de ani de pe coasta Pacificului!" Se făcea ski nautic; pe dealuri, flori galbene se uscau în soare. Am luat masa la restaurantul *Casa Mangustei*. Restaurant în formă de corabie, cu hublouri și frînghii și felinare de vînt. Mi-a plăcut foarte mult. Am stat ca la Cannes privind yachturile cu pînze, care porneau de sub ferestre. Totul era festiv și însorit. M-am insolat ușor. Seara, acasă. Mergem în vizită la J. F., regizor de filme la televiziune, pe care l-am cunoscut în România. Lectură: memoriile lui Ilya Ehrenburg *(Oameni, ani, viață)*. Reținː *sefarzi* se numeau evreii stabiliți în Italia după alungarea lor din Spania. Ajungeau pînă în Provența și-n Balcani. Modigliani îi povestea lui Ehrenburg că vechii locuitori ai Romei, la sărbătoarea Carnavalului, obligau comunitatea evreiască să furnizeze un evreu gol, care juca rolul calului trăpaș, înconjurînd orașul de trei ori, spre veselia ambasadorilor și a celorlalți.

*

Duminică, 24 decembrie. Houston, în Texas. Hotel *Shamrock Hilton.* În față e un cîmp pustiu, un bazin de înot albastru, cîteva siluete de sonde. Am dat ceasurile aseară cu două ore înainte. Mergem iar pe ora New York-ului. Ieri seară, regizorul ne-a plasat lui Ciuley, alt regizor de la televiziune, un om foarte cumsecade, se pare mormon. Acesta ne-a dus cu mașina la *Teatrul chinezesc* din Los Angeles, unde se imprimă numele și amprentele marilor vedete. Numele citite pe pavaj mi-au adus aminte de toate vedetele din anii '37—'39, de gloria Hollywood-ului. Aicea nimeni nu se miră. E un punct obișnuit din oraș, înconjurat de magazine. Pe un trotuar de patru hectare sunt implantate în ciment stele de culoare cărămizie și în metal numele ilustre ale cinematografiei mondiale. Trecătorii calcă absenți peste numele Gretei Garbo, de pildă. Vizitat o librărie *hippy*, plină de lățoși, de pierde-vară, de multă lume fără căpătîi. Pe prima pagină a unei reviste, fotografia arderii a cinci ordine de chemare. După aceea, acasă la Ciuley, în cartierul *Passadena*. Mai frumos, după mine, decît *Beverly*, decît *Long Beach*, decît *Malibu*. O casă veche de 70 de ani, din lemn, bine și tradițional împărțită, copii, soția lui blondă, scoțiană, grasă, părinții: tatăl de 70 de ani, fost frizer, mama tînără, aproape analfabetă. Mai vorbesc românește, dar fiul aproape deloc. Tatăl ne pune la patefon muzică românească, cîntată de românii de aici, ceva bănățenesc sau ardelenesc, cu tobe. Le oferim un disc cu Maria Tănase. Se bea cidru. În față, pe o peluză de gazon, între doi palmieri. În spate, munții Sierra Nevada. Cald ca de Paști. Toate curțile sunt fără gard, la treizeci de kilometri

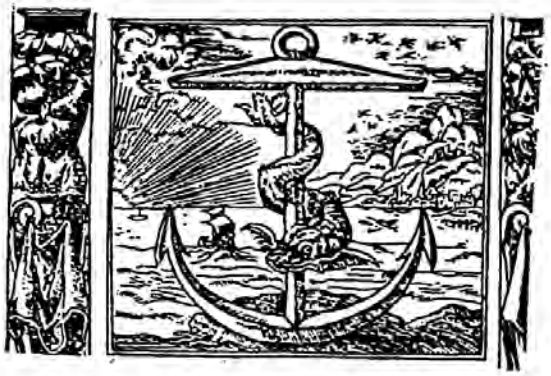

e oceanul. La amurg, pentru ultima oară, privesc Pacificul. Arunc un ban întors cu spatele spre el, ca la fîntîna Trevi. Doi tineri se sărută alături, fără jenă. Valurile miros a algă. Plecăm. Aeroportul uriaș. Milioane de lumini. Jos, America toată, o lavă roșie, verde, galbenă. La 11.40, ora locală, Houston. Un oraș care finanțează orchestra simfonică dirijată de sir John Barbiroli. Are un muzeu de artă indiană și unul de artă modernă. Aici locuiesc cei mai mari bogătași. Ne aflăm la 200 de kilometri de Dallas.

*

Luni, 25 decembrie. După o rătăcire prin oraș, ieri seara, la familia Norman Cristi, inginer, nevastă, doi copii, locuind într-o casă prefabricată în cartierul *Belle Air*. E venit de șase săptămîni în Texas. Pom de Crăciun, whisky, un curcan, oameni foarte apropiați, ca toți cei de aici. Discutăm despre fenomenul *hippy*. Gazda ne spune că sunt o minoritate de leneși, de incapabili, de repetenți și dezertori conduși de o domnișoară Uptiker, fiica unui mare sindicalist. Am înțeles, vorbea partea sănătoasă a Americii.

*

Impresii de la Hollywood. 30 000 de artiști șomeri. Am luat masa la cantina companiei *Universal Citty* și am văzut cei mai frumoși bărbați și cele mai frumoase femei din cîți mi-a fost dat să văd. Am întrebat cine sunt acele vedete. Interlocutorii noștri au izbucnit în rîs! — Ăștia-s șomerii. Vedetele mănîncă acasă... Sora lui Ciuley, de pildă, șoma de un an de zile. Am văzut delicioase filme în culori ale lui Disney, la televiziune. E clar că omul a avut geniu.

*

Marți, 26 decembrie: Hotel *Pallmer House*. Chicago. Pe malul lacului Michigan. Ieri la prînz mîncam pe iarbă în afara Houston-ului, într-o pădure de pini care miroseau amărui, ca-n China. Ne aflam la familia Bill Knight. El muzician, ea fostă actriță. Mai erau de față un profesor de rusă, proprietar de *ranch*, cu soția și doi copii, vorbind tare și arătînd dinții de viplă (ea), bucurîndu-se cînd M. le evoca Moscova, apoi un librar cu soția și Stanley Kunitz, tip ușor rasat, vorbind despre Pinter și teatrul cel nou. Fata de 18 ani, lată, multă, dar cu ceva deschis, vorbea cu simpatie despre *hippy*. Și era soare ca-n octombrie, cădeau frunze, rar, copii cu biciclete, cai și călăreți, totul ca-ntr-un dulce octombrie la București. La ora 17 am plecat la aeroport. Sărutări ca și cînd ne cunoșteam de multă vreme. Mi-a plăcut prietenia spontană a acestor oameni. Apoi, plonjon în noapte, la 20 eram la Saint-Louis, lîngă Mississippi. Escală. La 21, prin vînt și zăpadă, aterizare la Chicago, pe o pistă de gheață, minunîndu-ne cum pilotul a mai reușit să frîneze. Așteptăm o oră la peron un autobuz care nu mai vine. Șoferii de taxi nu te cunosc. E doar Crăciunul. La prînz era atît de dulce și iată-ne într-o iarnă cumplită. Orașul lui Dillinger și Capone debutează cu străzi înguste, prost luminate; apoi centrul, hotelul plin de zgomote, un tren urlă din 10 în 10 secunde, trecînd prin dreptul geamurilor de la etajul 10. Locuim la al 23-lea nivel, se vede un lac înghețat, parcă suntem la Leningrad. Undeva pe gheață: două bisericuțe. Între patru zgîrie-nori nu văd decît un parc de mașini. Houston-ul era monoton, o cîmpie presărată cu case rare. Văzut acolo *Astrodromul:* o sală de 70 000 de locuri, acoperită. Operă inginerească impresionantă. Acum trebue să scriu reportajul pentru *Luceafărul* și n-am deloc chef: am dormit prost.

*

Miercuri, 27 decembrie, ora 23.30, ora New York-ului. Hotel *Abbey Victoria*. New York. După trei ore de zbor, din care o oră și jumătate întîrziere din cauza unei furtuni. Din nou în Manhattan la hotelul cunoscut. La Chicago a fost tot timpul un frig ascuțit. Orașul mi s-a părut neprimitor, antipatic. Am luat masa de prînz într-un hotel particular, cu nevasta foarte simpatică a unui industriaș. Ea ne-a arătat arhitectura Chicago-ului, vai, atît de nediferențiată de a celorlalte orașe americane. Apoi un tur pe malul lacului Michigan. Totul în ceață, înghețat, vizitat muzeul local, foarte interesant. Doi Monet formidabili; Van Gogh de mai multe ori, excelent, sala impresioniștilor, excepțională. În rest, aiureli moderniste pe care nu le voi

înțelege în ruptul capului. Pete și linii. Minunate lucruri indiene și chinezești ce mi-au amintit de *Albert Museum* din Londra. Văzut aici *Leda* lui Brâncuși, aceeași minune ca și *Peștele* de la New York. Se mai aflau: *Muza adormită* și *Negresa albă*, dar nu m-au fermecat atît ca această *Ledă*. Hans Arp îl copiază pe Brâncuși în draci, dar degeaba. În rest, lucruri pe care le rîvnesc: Rousseau, excelent, mai mulți Gauguin, splendizi, Renoir, Rouault (care îmi era puțin cunoscut pînă în America), un nemaipomenit Seurat, Moore pe care îl înțeleg, dar care nu-mi place prea mult. O fațadă este urîțită de un fel de rață cu doi ochi, ruginită toată, așezată în fața unui zgîrie-nori, ruginit și el; semnează Picasso. Am locuit la hotelul *Pallmer House* al domnului Conrad Hilton, care mai are un *Hilton* de 3000 de paturi pe malul lacului Michigan. Hotelul nostru e plin de învățători sosiți la un congres. E un zgomot infernal pretutindeni. Seara, la familia poetului English. Domnul English, prieten al domnului Rosetti. Mai erau de față domnul Hamp, cu nevasta, copiii gazdelor, o fată remarcabilă, Elena, care e geloasă pe maică-sa că trădează traducerile făcute de aceasta din poeziile (bune, dealtfel, la o primă impresie) ale tatălui. La plecare, după patru ore, pe stradă este împușcat un om în fața noastră. Aflu a doua zi din ziare că era vorba de deputatul Despres, lovit de două gloanțe trase de doi negri dintr-o mașină. El era liderul celor ce apărau drepturile negrilor în acest oraș. L-am văzut pe targă cu o față ce părea veselă. Ziarele de azi vor să lase impresia că a fost o încercare de jaf. Deci, cutremur de pămînt la San Francisco, foc la Los Angeles (un milion dolari pagube), o pană de mașină înainte de sosirea acasă la English, un om împușcat în fața noastră, iar azi, o oră și jumătate de plutire în gol, în aer, pentru că n-aveam pistă la New York. Însoțitorul nostru, R., superstițios, vorbește despre pisica neagră văzută de M. la Houston. Drăcovenii! Azi, zi grea. Dimineață, interviu la radio Chicago, o oră și cinci minute. R. a încercat să bage ușoare pile. L-am fentat. Apoi masă cu patru scriitori neînsemnați din Chicago, unul redactor principal la *Play Boy*. Trebuia să-l văd aici pe Saul Below. Nu era în localitate, a lipsit și o poetă. Mi se plătește pentru Updike. Am dat-o pe fotbal american. De față era și un scriitor negru, care fusese, probabil, adus ca să se arate că nu se fac discriminări rasiale. Nu era nevoie. La 14.30 ne aflam în campusul Universității Chicago, la Mircea Eliade. Mult îmbătrînit față de fotografii. Chelie, ochelari rotunzi, modest. Mi-a plăcut firea lui deschisă. Evocări de oameni, amintiri despre Giurăscu, care l-a trimis în străinătate și Rosetti. Gazda ne arată patru rafturi de cărți, trei reprezentînd traduceri după cărțile sale. Îmi spune că scrie mai mult nuvele. Are două volume gata de tipar. Lucrează la romanul *În strada Mîntuleasa*. În mai va fi la Ierusalim, la congresul celor ce se ocupă de istoria religiilor. Îmi vorbește cu ironie despre Bănulescu, care a scris că e profesor de mituri. Îi povestesc despre ultimii ani ai lui Blaga și ai lui Voiculescu. El îmi evocă cenaclul poetului Mămăligă (Arsene din *La țigănci*), un român care s-a îmbogățit dintr-o inovație făcută la o mașină de scris și care patronează un cenaclu la Neuilly, din două în două săptămîni, cu românii din

Paris. Au trecut pe-acolo Ioan Alexandru, Sorescu, Manolescu. Îi spun că nu-mi place Ierunca cu Monica Lovinescu a lui, făcînd pe mentorii spirituali ai românilor care trec prin Paris. Evocarea Bucureștilor, a cunoștințelor comune; duce tratative cu Șora pentru niște traduceri din opera lui. Mi se pare foarte scrupulos. Îi place cel mai mult din ce-a scris *Nunta în cer*. Mă roagă să-i trimit cărțile lui apărute în România, în special *Solilocvii*. Îi promit că o să le caut și o să i le trimit. A auzit de *Groapa* la Paris, deși eu i-am trimis prin S. de la Legația română din Paris, un exemplar. R., după ce bea whisky, devine tăios, se naște o mică polemică între noi, la care soția lui Eliade asistă curioasă. După o oră și jumătate plecăm spre aeroport. Îmi dăruiește trei cărți de ale sale și o mare fotografie. Mă roagă să nu apară convorbirea noastră sub formă de interviu. Constat că locuia într-o casă fără lift, în cinci camere, neavînd mașină proprie. Asta nu l-a împiedicat să ne trateze cu șampanie. Casa mea de la București l-ar speria. În avion, memoriile lui Ehrenburg, cam superficiale. Ne așteaptă la New York omul lui Resini: Harry Bow. Mașina milionarului îl exasperează pe R., iar Bow abia îl bagă în seamă. Aici totul este judecat în funcție de ce se poate obține de la celălalt. Și asta mi se pare intolerabil.

*

Joi, 28 decembrie. La ora 12, la revistele *Times* și *Life*, reunite în aceeași redacție. Prima: trei milioane și jumătate tiraj, a doua: șapte milioane. Mîncăm la etajul 48, într-un restaurant privat, cu un director. Totul excelent, nepretențios. Discuții banale. R. e fericit. Se servesc cafea, vin roșu și țigări. După aceea, la *New York Times*, la domnul Shapiro. Vizită la redacție, discuții banale. E poet și ne spune că doar Frost, după o viață de scris, poate trăi din poezie. Restul trebuie să fie profesori sau bursieri. Plouă, e zgomot, urlă sirenele; sus, aici, la etajul 21, căldură sinistră.

*

Vineri, 29 decembrie. De dimineață, la Colecția „Frick", la *Metropolitan Museum* și la *Guggenheim*, cu R. La „Frick", ca și la „Phillips", lucruri de epocă, plus cîțiva impresioniști. *Metropolitanul* este un Luvru american, plin de lucruri amestecate. Un excelent Rousseau *(Maimuțele)*, Van Gogh, Seurat, Poussin, Picasso etc. În general, lucruri mai slabe ca la Washington. Bună secția precolumbiană, într-o încăpere mică. *Guggenheim*, clădire superbă, în spirală, destinată inițial unui observator astronomic. E plin de fiare și de pietre moderniste. Singurul lucru demn de menționat: *Războiul* — trei fețe multiplicate, șase brațe, fier-fier, semnată de un francez cu nume imposibil. Seara la Resini, primire frumoasă, cadouri, casă de milionar, tablouri bune, un Duffy, desene de Rouault și, mai ales, un Generalici, pictor naiv iugoslav, care-mi place foarte mult. Au mai fost R., Harry Bow, nevasta lui Resini, o unguroaică, cu cei trei copii ai lor. După trei ore am plecat la aeroport.

*

Sîmbătă, 30 decembrie. Paris, la prînz. Hotel *London*. Traversare bună, n-am dormit deloc. Filmul din avion foarte prost. După şase ore şi jumătate, Parisul însorit. Cei de la ambasadă sunt plecaţi.

*

Duminică, 31 decembrie. Plimbare în Paris, care mi se pare provincial după New York. Apoi popas într-o boată pe lîngă Şcoala de război. Varză acră şi vin negru. Somn pînă la cinci dimineaţa, cu întreruperi noaptea. Fusul orar ne-a nenorocit. Un american spunea, vorbind despre America, că i-a plăcut mai mult Los Angeles decît San Francisco. — De ce? — Închisorile sunt mai bune.

*

Luni, 1 ianuarie 1968. Seara la Edy. Lume destulă, jumătate prieteni de-ai săi.

*

Miercuri, 3 ianuarie. Mutat la un hotel mai ieftin. Economii pentru cadouri. Plouă mereu. Aseară, cinema, plimbare lungă. Descoperit Montparnasse-ul pe care nu-l ştiam deloc. Are ceva din Montmartre, boem şi frumos.

*

Joi, 4 ianuarie. Cumpărături în Paris. Femeile sunt teribile. Le înţeleg, dar mă plictiseşte să cumpăr. Mers la *Sacré-Coeur*, paradisul celor fără bani. Aseară la Edy, whisky, pe urmă plimbarea în Montparnasse. M. la teatru, la o piesă de bulevard: *Black Comedie*. N-am asemenea curiozităţi. Vorbit cu Bucureştiul. Totul pare a fi în regulă.

*

Vineri, 5 ianuarie. Mîine voi fi la *Figaro* şi la *Express*. Pe urmă vine duminică şi gata. Premiera *Sfîntului* va fi mîine seară. Eu nu voi fi de faţă, dar se joacă şi duminică. Atunci o voi vedea şi eu cum arată.

*

Pentru *Săptămîna nebunilor*

Din *Mode şi veşminte din trecut* de Al. Alexianu:

Formalişti şi bănuitori, turcii nu vedeau cu ochi buni, la începutul secolului al XVIII-lea, nici măcar îmbrăcămintea occidentală a celor cîţiva străini aciuaţi la curtea voievodului din Bucureşti... Aceşti cîţiva apuseni, siliţi ei înşişi să adopte giubeaua pămînteni-lor, îşi păstrează cu ostentaţie doar tricornul, cravata, peruca şi bastonul de India.

— Pînă şi uniformele suedeze ale soldaţilor zugrăviţi, care străjuiau Turnul Colţii, trebuiră la un moment dat să fie şterse de pe zidurile lui, din porunca Porţii. Şi aceasta numai fiindcă evocau, în mijlocul „raialei", o armată străină, alta decît oştirea turcească. Se mai ştie iarăşi că, în 1742, pictorul elveţian Liotard, aşezîndu-se în Iaşi pentru o perioadă mai lungă, îşi lăsă barba şi mustăţile să-i crească, după ce, pentru a lucra liniştit, adoptase moda Ţarigradului, cu caftan şi işlic îmblănit.

— Să mai amintim încă şi de abatele Domenico Sestini, învăţatul italian

care, la 1778, îmbrăca şi el haina orientală pentru a ajunge în ţările noastre nesupărat de nimeni? A înmulţi exemplele pentru epoca aceasta credem că ar fi de prisos.

— O nouă tentativă se va face în perioada care urmează Zaverii şi răscoalei lui Tudor din 1821, cînd, bucurîndu-se iarăşi de o libertate trecătoare, unii locuitori, dar mai ales femeile de boieri din capitalele noastre, salută domniile pămîntene revenind la costumul european după care tînjeau de atîta vreme.

— Porunca dată la 27 iulie 1823 de Grigore Ghica vodă celor îmbrăcaţi după moda „franţuzească" de a lepăda în termen de trei zile costumul occidental şi de a îmbrăca „haina valahă sau orientală".

— Fapt este că ţărănimea noastră îmbracă şi astăzi haine asemănătoare celor orăşeneşti de mult ieşite din uz, deosebite în ceea ce priveşte forma şi culoarea şi pe care le numesc după regiuni: *anteriu, fermeneà, dulamă, libadeà, ipingeà*, desemnînd în linii mari una şi aceeaşi îmbrăcăminte lungă şi largă de postav, în diferite variante, uneori împlănită şi adesea împodobită cu găitane, purtată de femei şi bărbaţi pe vreme de toamnă sau iarnă.

— Se mai obişnuiesc şi azi prin Banat *cabaniţele*, nomenclatura acestui elegant şi nobil strai, haină împărătească altădată, stăruind chiar şi acolo unde vechea lui croială a dispărut aproape cu desăvîrşire. Sau *baibaracul*, această veche tunică soldăţească, odinioară roşie, rămasă pînă azi în portul ţăranilor.

— Şi e într-adevăr interesant şi ciudat, totodată, să regăseşti încă vii, pe alocuri, straie şi termeni chiar şi mai vechi, ca de pildă *ghiordia*, din epoca lui Vasile Lupu, sau *zăbunul*, haina lungă pe care, odinioară, o purtau doamnele şi jupînesele din îndepărtatul secol al XVI-lea pînă în veacul al XVIII-lea, ori alte haine cu denumiri orientale ca *malotea* şi *giubea*, trecute de la orăşenii din Principate la ţărani şi păstrate pînă azi, trădînd prin aceasta legăturile Ardealului cu oamenii de dincoace de munţi.

— Iată *gluga*, de origine destul de îndepărtată, preistorică, devenit apoi element de *costumaţie medievală*, după cum medievală era şi aşezarea oamenilor din Vrancea, a acelora care o păstrează în tradiţia lor vestimentară dinainte chiar de prima menţiune istorică documentară a acestor sate de graniţă moldovenească.

— *Paftalele* şi *scufiile cu dantelă* în formă de raze, din portul săsoaicelor din Ţara Bîrsei, amintind, poate, pălăriile de soare bogat ornamentate ale jupîneselor noastre de pe vremuri.

— Este de remarcat apoi tradiţia *chiotorilor de argint* reconstituind *ceaprazurile de aur ale dulamelor* de odinioară sau *comănacele* (cilindrele) înalte care se purtau de către doamnele şi jupînesele ţării pe la începutul secolului al XVII-lea, aşa cum probează broderia cu inscripţie grecească de la Athos a Bălaşei, soaţa jupînului Scarlat (1614). Sau datina căiţelor din Reghinul de astăzi, ori a *gugiumanelor* (gugiu) sau scufiilor din Ţara Oltului (Perşani).

— *Cojoacele* şi *mantalele* albe din postav ale mirilor şi ţăranilor în genere din zona Sibiului şi Şura Mică, cu mîneci care nu se îmbracă (ca şi zeghele oltenești), acele „mente" de

odinioară, cum figurează în vechile documente și registre de vamă ardelene, reflectă vechiul port al *șubelor*, cu mînecile lungi pînă la pămînt și al *conteșurilor* de altădată...

— Să mai amintim aici *chischineele* femeilor și *straițele*, *cușmele* și pălăriile cu „peține" sau tonsura „rotunzată" străveche pe care o poartă bărbații ca și feciorii și coconii din Țara Oașului cu „bretonul" dac sau părul lăsat pe frunte, ca la românii din secolul al XVII-lea din vremea Brâncoveanului.

— *Sucnele* (rochiile) și *ceapsa* (azi „șapța") femeilor din ținutul Pădurenilor și Trascău amintesc ca denumire și formă sucnele și ceapsele moldovenești din timpul lui Gheorghe Ștefan Vodă; iar *colțunii*, vechea încălțăminte de pănură din secolul XIV..., *cizmulițele cu tureacul înalt*, vechiul model al colțunilor lui Mircea cel Mare din picturile de la Cozia și de aiurea... În sfîrșit, *garazna* (gerezna), haină îmblănită în Trascău, pînă mai acum cîteva decenii purtată de țărăncile mai înstărite, amintește prin denumire și poate prin croi, elegantul costum femeiesc al veacului al XVI-lea de care pomenesc actele vremii...

— Așa cum *pieptarele îmblănite* din Suceava amintesc de aproape scumpele și elegantele *pieptare* domnești *de damasc și de samur* din vremea lui Vasile Lupu. În sfîrșit, în vreme ce multe poezii populare deosebit de vechi, supraviețuind și ele printr-un adevărat miracol, conservă amintirea unei îndepărtate mode din veacul al XVII-lea...

— După propunerea pe care o făcuse el însuși ministerului, la 14 ianuarie 1865, B.P. Hasdeu este autorizat să țină gratuit, o dată pe săptămînă, un curs de *Istoria românilor în raport cu pictura, adică în privința costumelor, moravurilor, mobilelor etc.* la Școala de bele-arte din București.

— O reconstituire ipotetică și prima de felul acesta la noi în țară a avut loc în 1906, din osteneala unei modeste profesoare de lucru, Ella Savopol: cinci manechine în costume domnești (la expoziția jubiliară din acel an)..., inspirate din avîntatele pagini de arheologie costumară, privitoare la îmbrăcămintea doamnelor române din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, pe care le semna Al. Odobescu, după călătoria lui la Snagov.

— Pagini minunate de literatură vădind înțelegere și erudiție, care vor îndemna mai tîrziu și pe Costin Petrescu, pictorul, să interpreteze destul de aproape de adevăr, dar întrebuințînd o terminologie neadecvată epocii, îmbrăcămintea doamnei de pe zidurile bisericii de la Curtea de Argeș.

— Notele bibliografice pe care le dă prin 1927 Maria I. Glogoveanu, în numerele 29—30 din luna aprilie din cunoscuta publicație craioveană *Arhivele Olteniei*, sub titlul *Îmbrăcămintea din vechime la români*.

— Numeroasele lucrări ale savantului N. Iorga, abundînd de materiale și sugestii...

— Operele atingătoare și ele de costum ale lui I.D. Ștefănescu...

— Comunicările istoricului și colecționarului Const. I. Karadja...

— Problema costumului de curte din țările noastre în Evul mediu a mai fost atinsă în unele scrieri de C.C. Giurăscu, de Marcel Romanescu, de Corina Nicolescu și Florentina Jipescu și în alte opere valoroase.

*

Eugen Barbu

Pentru *Janus*, ca decor muzical: Fauré, surd ca Beethoven. Ultimele opere ale lui Fauré: *Nocturnă*, *Orizontul himeric* (1921).

Și ceva despre Berlioz din cartea lui Mircea Nicolescu:

— Un Berlioz reclamagiu, scriind articole despre el însuși.

— Nu accepta muzica lui Wagner. Îi plăcea Beethoven despre care Cherubini spunea că-l face să strănute.

— Paganini îi cade în genunchi lui Berlioz la un concert. Îi face un mare dar de bani cînd Berlioz era la mare strîmtoare.

— Schumann (vezi *Jurnalul Clarei Schumann)* îl felicită pe Berlioz pentru un fragment din *Recviem*.

— Berlioz, un Bruegel muzical al Infernului.

— Bruegel pictase cu 300 de ani înainte *quod non possint pingi* (ceea ce nu se poate picta).

— Delacroix în *Jurnal:* Berlioz este insuportabil.

— Același, despre Berlioz și Victor Hugo: pretinși reformatori care n-au reușit încă să distrugă toate ideile.

— Delacroix: Muzica lui Beethoven este un zgomot plicticos (despre uverturile *Leonora)*.

— Berlioz își cumpără un pian cu 110 franci, doar ca decor, pentru că nu știa să cînte, dar se complăcea în societatea instrumentelor muzicale.

— Tăbăcăriile strămoșilor lui Berlioz (poate ale tatălui) răzbat ele în muzică? se întreabă careva.

— Lesueur, profesorul lui Berlioz, ascultă pentru prima oară Beethoven exclamînd: „Oricum, nu trebuie să se scrie o astfel de muzică!"

— Berlioz visează ca *Recviemul* său să fie executat de către un cor de 700—800 voci, 70 de viori, 25 de viole, 30 de violoncele, 25 contrabași, iar pentru *Tuba mirum* erau necesare patru fanfare.

— Partea a doua a *Recviemului, Tuba mirum*, amintește de călugărul delirant care a pictat manuscrisul Sfîntului Sever din care s-a inspirat Berlioz pentru *Recviemul* său, manuscris aflat la Biblioteca Națională din Paris.

— Cade *Benvenuto Cellini* în aceeași sală în care Berlioz asista la căderea lui *Tannhäuser*, tăcînd (lucru ce i l-a reproșat Baudelaire).

— *Simfonia funebră și triumfală* este dirijată de Berlioz, cu o sabie (200 de executanți), la monumentul Bastiliei.

— Berlioz despre Harriet Smithson: „Ea a fost harpa preferată la toate concertele mele, căreia din nefericire i-am rupt toate coardele".

— Un Berlioz pompier: în fața lui Napoleon III (1855) 900 de instrumentiști și coriști au executat *Cantata imperială* (muzica de Berlioz, cuvinte de maiorul Lafond).

— Începutul și sfîrșitul *Memoriilor* lui Berlioz citează din Shakespeare *(Macbeth)*: „Viața este o istorie plină de zgomot și furie, fără sens, povestită de un idiot".

— Textul latinesc al *Recviemului* (atribuit lui Fra Tommaso da Celano, călugăr franciscan din secolul al XII-lea) conține fragmente din textele liturgice și din *proza morților* a diverșilor autori (Sfîntul Martial din Limoges, Sfîntul Anselm, Sfîntul Bernard).

Iată-l:

De die judicii:

1. *Dies irae, dies illa,*
Solvat saeclum in favilla
Teste David cum Sibylla

2. *Quantus tremor est futurus*
Quando judex est venturus
Cuncta stricte discussurus!
3. *Tuba mirum spargens sonum*
Per sepulchra regionum
Coget omnes ante thronum
4. *Mors stupebid et natura*
Quum resurget creatura
Judicanti responsura
5. *Liber scriptus proferetur*
In quo totum continetur
Unde mundus judicentur
6. *Judex ergo quum sedebit*
Quidquit latet apparebit
Nil inultum remanebit
7. *Quid sum miser tunc dicturus*
Quem patronum rogaturus
Quum vix justus sit securus?
8. *Rex tremendae majestatis*
Qui salvandos salvas gratis
Salva me, fons pietatis!
9. *Recordare, Jesus pie,*
Quod sum causa tuae viae
Ne me perdas illa die!
10. *Quaerens me, sedisti lassus,*
Redemisti crucem passus
Tantus labor non sit cassus
11. *Juste judex ultionis*
Donum fac remissionis
Ante diem rationes!
12. *Ingemisco tanquam reus*
Culpa rubet vultus meus
Supplicanti parce Deus!
13. *Qui Mariam absolvisti*
Et latronem exaudisti
Mihi quoque spem dedisti
14. *Preces meae non sunt dignae.*
Sed tu bonus fac benigne
Ne perenni cremer igne
15. *Inter oves locum praesta*
Et ab haedis me sequestra
Statuens in parte dextra
16. *Confutatis maledictis*
Flamis acribus addictis
Voca me cum benedictis
17. *Ore supplex et acclinis*
Cor contritum quasi cinis
Gere curam mei finis
18. *Lacrymosa dies illa*
Que resurget ex favilla
Judi candus homo reus:
19. *Huic ergo parce Deus!*
Pie Jesu, Domine
Sona eis requiem..

*

Omul e animalul care secretă dragostea (Malraux).

*

Micii croitori ai neantului (Camus).

*

Călăii melancoliei nu greşesc niciodată lovitura de graţie (Pierre Mac Orlan).

*

Lapidar ca focul (Dylan Thomas).

*

Poetul, orgă a popoarelor (Blaga).

*

Să cadă frunza şi să te uiţi în ochii unei femei pînă ce privirea îi orbeşte (E.B.) (Pentru *Janus*).

*

Părul unei femei, ca un animal sălbatic pe umeri... (E.B.)

*

Lumina? Nu este ea insomnia întunericului? (Ştefan Roll).

*

Sărută-mă şi muşcă-mi răsuflarea
Cu dinţii tăi întăriţaţi, chemînd...

(Radu Cârneci, parafraza la *Cîntarea cîntărilor*).

*

Un om consolidat filosofic (Eugen Ionescu despre Vianu).

*

Baudelaire despre Delacroix: Culoarea gîndeşte prin ea însăşi. Tot el: Prezentul nu e imaginea modernului, este temporalitatea trăitului...

*

Un tablou durează cît o privire (Le Parc).

*

Prima ţigară nu înseamnă nimic? Mirosul de praf, la amiază pe terasamente? Ploile înserării, femeia încă necunoscută, al doilea pahar de vin, toate acestea nu valorează nimic? (Camus, *Starea de asediu*).

*

Baudelaire către Manet: Nu eşti decît cel dintîi în decrepitudinea artei dumitale...

*

O, nebunia oraşului mare cînd seara
Arborii schilozi stau încremeniţi lîngă zidul negru
Prin mască de argint priveşte spiritul răului
Cu bici magnetic lumina sfidează
Noaptea de piatră
O, sunetul scufundat al clopotelor de seară...

(Trakl)

*

Tehnica *hronirilor* la Borges, un mag a visat cîţiva ani în şir, bucată cu bucată, un om, dîndu-i astfel viaţă...

*

După tradiţia vedică, universul a luat naştere prin despărţirea membrelor uriaşului Purusha (Prajapati) de corpul acestuia, prin sacrificiul de sine al demiurgului.

Ca şi zeul indic, Dionysos a fost sfîşiat de poporul titanilor şi din această imolare a luat naştere universul. Inima lui a devenit soarele, din carnea şi sîngele lui s-au născut oamenii, iar fumul corpului său a devenit sufletul oamenilor...

*

Poezia e Vocea, discursul Fiinţei supreme. Orpheus egal Fiinţă universală...

*

Acea linişte îngrozitoare care se înscăunează uneori în locul urletului (Camus, *Cei drepţi*).

*

Ghica lui Păcurariu scoate la suprafaţă cîteva lucruri ce ar putea fi folosite:

— Ghica e rudă cu Cantemireştii şi Văcăreştii. Pe timpul lui, Dascălul îşi scotea elevii pe Dealul Mitropoliei. Se predau învăţăturile *Umanioare*...

— Bolintineanu în romanul *Doritorii nebuni*, publicat în foileton, în ziarul *Dîmboviţa*, în 1864, îl descrie pe Heliade sub numele de Edem, ca spion în serviciul lui Alexandru Ghica, încercînd să abată Societatea „Regeneraţiunea" de la ţelurile ei revoluţionare. Drept care, Heliade, speriat, se retrage de la Societatea „Filarmonica".

— În mişcarea revoluţionară de la 1840, se folosesc tunuri de cireş.

— Societatea secretă „Frăţia" în care erau şi Tell, Ghica, Bălcescu, care împreună cu Arăpilă construiesc '48-ul.

— Heliade şi Ştefan Golescu refuză să meargă la Constantinopole pentru a cere sprijinul turcilor. Se duce Ghica. Acesta visa să devină şeful Statului Valah. Pantazi Ghica, fratele său, făcea, ca prefect, abuzuri.

— Ghica stă la Samos *în arhipel* în loc de 3 luni, patru ani şi jumătate. Era locul unde locuiseră şi Pythagoras, Herodot, Anacreon, dacă asta-l consola.

— Heliade îl calomniază continuu pe Ghica, ca şi pe Magheru şi Golescu...

— Ghica devine ministrul lui Cuza, pe care-l va răsturna pînă la urmă.

— Tot el introduce scrierea latină.

— Coaliţia: Ion Ghica, Dimitrie Ghica, Dimitrie Sturza, C.A. Rosetti, Ion Brătianu, P.P. Carp.

— Ghica a polemizat cu Bolliac, Hasdeu (care la Academie îl va lăuda).

— Devine preşedinte al Academiei, Director al teatrelor şi autor dramatic, ambasador în Anglia. Ultimii ani şi-i petrece la Ghergani, la moşie. Moare la 81 de ani.

*

Un veac de singurătate de Márquez, cartea cea mai bună a anilor din urmă. Un decor exotic, personaje trăznite, autorul e poet mai înainte de toate, poate să pară suprarealist uneori, dar e plin de o lavă formidabilă. Iată cîteva lucruri pe care le menţionez pentru că îmi place nebunia lui:

— Casele cu pereţii de oglinzi pe afară (la Macondo). Lumea acestui roman: jongleuri, acrobaţi, echilibrişti pe sîrmă, papagalii, mărgelele, cotilioanele, zarurile, cutiile de domino, orologiile, balansoarele (ca decor baroc extraordinar), pe urmă prăjiturile care sunt colorate cu vopseaua unei plante ce dă o ucigaşe insomnie...

— Clopoţelul melancolic al celor ce dorm, mergînd.

— Mlaştinile unei uitări totale şi infinite.

— Jucăriile mecanice, instrumentele muzicale, păpuşi, dansatoare perpetue cu mecanisme, butonii de aur ai generalilor, begoniile, *malanga*, *ignama* (ca plante), petardele care anunţă mari sărbători...

— José Arcadio, fiul lui Buendia, cel atît de dotat pentru femei şi ale cărui vînturi veştejeau florile (colosală imagine!).

— Parfumul de origon.

— Vîntul mormintelor care albea pereții și mobilele argăsite de salpetrul morților.

— La moartea lui José Arcadio Buendia cad din cer atîtea flori, încît vitele aflate pe cîmp mor sufocate.

— Orașele prin care treceau trăsurile viceregilor și 32 de clopotnițe cu clopotele lor anunțau cu dangăt de moarte sfîrșitul lui, la 6 după-amiază. Arcadele asudate ale grădinii de tuberoze. Palatul pavat cu pietre funerare. Aerul înceta să adie printre chiparoșii din curte.

— Apare și o fotografie a unei închipuite Regine a Madagascarului.

— Tigvele de *totuma*.

— Fata Elefanda care mînca manioc, *ignama*, banane fripte, *malanga*.

— *Turpiales*, păsările cîntătoare, curse, cuști, canari, pițigoi albaștri, mărăcinari cu gîtul roșu, dulcețuri de goyova.

— Se bea *guarapa* fermentată, iasomie (rachiu).

—Pe rîuri, cununi funerare, orhidee, begonii, pe pereți: rozarii.

— Personajul Mauricio Bebilonia era precedat totdeauna de fluturi.

— Frumoasa Remedios care stîrnea un parfum care îi întărîta pe bărbați și care la moarte, prin levitație, s-a înălțat la cer...

— Locuințe coloniale...

— Oale cu ferigi și organ.

— Paturi episcopale.

— Ruina orașului Macondo. Peste automobile cresc pansele, păsările care fugeau de arșiță și mureau în odăile din Macondo.

— Amaranta Ursula, cea cu imensa colivie cu 50 de canari și cu bicicleta soțului care se poate monta într-un fel de geamantan, aducînd cu un violoncel și care-și cară soțul după ea, legat cu o cordeluță de mătase.

— Dagherotipurile copiate pe pereți.

— Psalmii lugubri ai amurgului.

— Ismă, *papiamento*, supă de capete de cocoș, caimani, cîini pederești, bordelul zoologic.

— Cei 17 fii ai colonelului Buendia, care făcuse 32 de războaie și le pierduse pe toate, toți cu un semn distructiv, o cruce de cenușă pe frunte, care nu se mai șterge.

— Mormîntul decolorat al lui José Arcadio, care mirosea etern a praf de pușcă, deși fusese sigilat și cadavrul lui stătea într-un sicriu de plumb, iar deasupra mormîntului se turnase o placă de plumb.

— Remedios are levitații și se numește Regina Albinelor; ca și părintele Nicanor Reina, ea are darul să sboare. Levitația avea loc după ce mînca ciocolată. Cînd e împușcat, degeaba vrea să sboare, că nu reușește.

— La Macondo se trăiește 200 de ani. Țiganul Melchiade se reîntrupează, revine pe pămînt după ce e ucis. Totul himeric, ca într-un basm oriental. Cînd intră colonelul Buendia într-o cameră și privește scaunele, acestea încep să tremure. El e și poet, scrie 5 volume de poeme, între numeroasele războaie pe care le face. Fabrica peștișori de aur într-un athanor lăsat de Melchiade, cu care peștișori îi răsplătea pe cei pe care-i iubea.

— Amaranta Buendia care, ca să-și amîne moartea, coase patru ani la cea mai frumoasă broderie pe care a cusut-o vreodată o femeie (are un fel de contract cu moartea). Cheamă pe o vecină ca aceasta să constate că pleacă de pe lume cum a venit, adică fecioară.

— Italianul Pietro Crespi e precedat mereu de parfumul de lavandă.

— Mémé, iubita lui Babilonia, îl așteaptă goală, noaptea în baie, ascunsă între scorpioni și fluturi.

— Amaranta își face nevoile într-o oală de noapte de aur.

— Ciuma nesomnului pe vremea colonelului Buendia, cînd nimeni nu mai dormi în Macondo. Boala ducea la pierderea memoriei. Toate lucrurile sunt notate cu etichete pe care scrie și la ce folosesc. Dar ce e mai teribil e faptul că visezi treaz visele pe care le-ai fi avut dormind, dar și pe cele ale celorlalți. Toate veneau de la peștișorii verzi, cocoșeii, trandafirii, căluții galbeni ai insomniei.

— Elefanta, femeia de 120 kg, care mînca cu delicatețe chiar și un vițel.

— Un măgar hrănit în casă cu perdele, cu damascuri, percal și covoare persane, cu cuverturi plușate, cu dublurile de catifea ale perdelelor, cu baldachinul brodat cu fire de aur și garnisit cu ciucuri de mătase ale patului episcopal.

— Proliferarea unor iepuri la Macondo care amenință satul cu distrugerea (rod totul: garduri, ziduri, pereți).

— Războiul colonelului Buendia a început de la obligația impusă de soldații republicani să vopsească toți pereții caselor din sat în albastru.

— Clovni, colombine, regi de cărți de joc, diavoli, muzicanți, pairi de Franța, falși beduini, trei împărătese japoneze, la *Carnavalul* de la Macondo.

— O oală de noapte, heraldică.

(O carte nebună pe care o visez și care mă umple de literatură.)

*

Cînd se trezește bărbatul ce zace în adolescent, pasărea tace (Gide, *File de toamnă*).

*

Vara e anotimpul cuiburilor (Hugo).

*

Orice trup pe care nu l-ai avut îți este un dușman (Malraux).

*

Jurnal de la Poiana

Luni noaptea, pe cînd noi ne aflam la București, păunița bătrînă, după o lună de clocit, a dat naștere celei de-a treia generații de păuni (a cincea dacă ne gîndim că la prima clocire cosașii au făcut-o să-și abandoneze fiii și că a pierdut încă niște pui tîrzii din același an). Ne întoarcem la vilă și găsim curtea plină: 5 păuni mici. Cîți vor supraviețui acestei veri care aduce mai mult a toamnă? Anul trecut din cinci ouă au ieșit patru pui. Unul a fost strivit de mamă, altul a murit de frig, pe toamnă. Generația a doua are deci doi membri care acum sunt mari și tari, prin curte. Cu cei cinci care au apărut, avem 9 păuni. N. propune să-l numim pe ultimul Gogu. De acord, dar să vedem dacă e băiat. Avem probleme. Din ziua următoare, Barcelona a fost dezlegată, dar are atîta temperament că îi va speria pe toți. Cu păunul bunic are dese certuri, după-masă, cînd acesta vine la troaca ei să ciugulească bucăți de carne sau pîine. Pînă va lua, ca și Gică, un cioc în cap și va deveni neutru, cum este bătrînul dulău la ora asta. Dealtfel, Barcelona, pentru că nu stă la locul ei, a și luat de la Gică o corecție puternică, a fost, adică, mușcată de cîteva ori și am

auzit-o schelălăind. E cam vedetă, toată lumea o ia în brațe pe Barcelona și Gică nu suportă, nu mai vorbim că împarte salamul cu ea pe din două; de fier să fii și tot nu rezişti!

S-a cosit fînul, tîrziu, dar s-a cosit. E frig și plouă zilnic. Soarele a murit, cobesc eu. N. speră că vom mai face plajă, ca anul trecut și mai ales ca acum doi ani, dar eu nu cred... Frumos a rămas doar sborul de rîndunele, în rut și ele, care aduce cu un cuțit care taie hîrtie și poate acel strigăt de pasăre care sboară fericită în văzduh...

*

Gide: În *Idiotul*, personajele se strîmbă prea mult și coincid prea ușor...

Despre *Discipol*, în *Jurnal*: Discipolul nu va imita partea cea mai desăvîrșită a operei, ci defectul ei, ca în natură, unde proliferează parazitar în partea umbrită, nu la soare. În orice operă de artă, defectul, slăbiciunea, trec în favoarea perfectului. Discipolul reia ceea ce e imperfect pentru că speră să poată să-l ducă mai departe. Astfel de la Baudelaire în *Fleurs du mal* au luat macabrul, straniul (Rollinat). La fel cu Michelangelo etc. E foarte rar ca un artist, cît de mare ar fi, să împingă pînă la perfecțiune toate calitățile (vezi Goethe, Racine, Poussin). Se poate spune că nu mai are urmași pentru că a astupat toate drumurile...

*

Pifferari — ambulanți italieni care de Crăciun coboară cîte 4—5 din munți să cînte din cimpoaie, din *pifferi*, un fel de oboaie.

*

În *Săptămîna nebunilor*, un scrib care ar compune în marginea unei *Escatologii* (în teologie), un fel de deducere a soartei confraților, o *Apocalipsă* care ar anunța sfîrșitul lumii, ca în *Noul Testament* unde se descriu semnele venirii *Judecății de apoi*... (cartea de pe urmă).

*

Decorul muzical din *Janus*: din *Haendel* de Mircea Nicolescu.

— Perlele prețuite după *orientul* lor (strălucirea irizată).

— Perlele, de două feluri: *perlele virgine* (sau *parangon*) și *perlele baroce* (care nu sunt perfect rotunde și au fost prelucrate în formă de animal sau plantă).

— *Barocco* (în portugheză) — *bizar*, ar deriva din italienescul *parucca* (peruca), stilul perucilor, sau din cuvîntul medieval *barocco*, desemnînd ultimul mod al celei de-a doua figuri (din cele patru ale silogismului), reieșind din locul ocupat de termenul mediu ca subiect sau predicat (în premisa majoră și minoră) și modurile lui (provenirea din combinarea cantității și calității premiselor, universale și particulare, afirmative și negative). Scolasticii au compus patru versuri latinești, fiecare reprezentînd una din figurile silogismului, în fiecare cuvînt, unul din moduri. Aceste versuri apar pentru prima oară în secolul al XIII-lea fiind difuzate în *Compendiul* lui Petrus Hispanus: *Sumulae logicales*.

Iată-le:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison, Bamalip, Calemes, Dimatis, Fesapo, Fresison...

În aceasta (o adevărată capodoperă de mnemotehnică, după J. Maritain), vocalele desemnează cantitatea și calitatea celor trei propoziții ale silogismului, iar consoanele *s*, *p*, *m* și *c*, procedeele de tehnică logică, conversiune simplă, metateză, conversiunea *per accidente* și reducție *per impossibile*, cu ajutorul cărora silogismele făcînd parte din ultimele trei figuri pot fi transformate în figura unu, perfectă. Molière în *Burghezul gentilom* amintește de acest procedeu scolastic.

— *Fizica* lui Aristoteles consideră lumea limitată dar veșnică, avînd în centru Pămîntul, imobil, înconjurat de sfere mobile pe care sunt fixate stelele, formate, ca și sferele înșile, din eter. Cele patru elemente din care e făcută lumea sunt: *Caldul*, *Recele*, *Umedul*, *Uscatul* (focul, aerul, apa, pămîntul).

— *Marx*: în întreaga perioadă dintre secolele XVI și XVIII cele două baze materiale pe care s-a întemeiat munca pregătitoare pentru industria mecanizată au fost ceasornicul și moara. Pe baza ceasornicului s-a dezvoltat teoria producerii mișcărilor uniforme.

— Galeria cercetătorilor și compozitorilor începînd cu Sfinții Ambrozie și Grigore cel Mare, la trubaduri, de la maeștrii Leonin și Pérotin, la Palestrina și Orlando di Lasso.

— În Franța a apărut în 1615, la Caen, o culegere întitulată *Le Chansonier normand; Requeil des plus beaux airs accompagnés de chanson à danser, ballets, chansons folâtres et bacchanales, autrement dits vaudeviles, non encore imprimés.*

— Barocul sau *epoca basului cifrat* (Geberalbasszeitalter), după Hugo Riemann.

— *Basul cifrat* este un procedeu stenografic de notare a acordurilor.

— Familia Haendel venind din cartierul Am Schlamm (la noroi).

— Haendel, bătîndu-se în piața de păsări cu sabia cu actorul cîntăreț și dirijor Mattheson.

— Giovane Gastone, un Medici, aventurierul, duce pe Haendel în Italia.

— Se presupune că Haendel a avut misiuni confidențiale la Curtea Angliei.

— *Lessons for the Harpsichord* (apărut în 1720), culegere de piese de clavecin de Haendel.

— Cele două cîntărețe celebre care cîntă Haendel și se păruie pe scenă în cele din urmă: Francesca Cuzzoni și Faustina Bordoni, declanșează la Londra o modă, un fel de partide: *whigtory* (ca albaștrii și verzii la Bizanț). Spectacolul încăierării: *Astyanax*, la 7 iunie 1727.

— *Beggar's Opera (Opera cerșetorilor)*, distruge interesul publicului englez pentru opera haendeliană. Genul este reluat de B. Britten, Brecht etc. (vezi *Istoria plagiatului*).

— Francesca Cuzzoni, devenită lucrătoare la o fabrică de nasturi la Bologna, mai cîntă, bătrînă și urîtă, o dată, la Londra.

— Replica la *Opera cerșetorilor*: *Opera of Nobility*, condusă de italianul Porpora.

— E angajat faimosul Farinelli (scopitul, cel ce l-a vindecat de melancolie pe Filip al V-lea). Construiește, după ce e alungat din Anglia de Carol al III-lea, un palat minunat, numit *La Follia inglese*.

— 1753, *London Evening Post*: Domnul Haendel e orb!

— Scrie aria: *Total eclipse, no sun, no moon* (Întuneric deplin, nici soare, nici lună).

— Beethoven primind cele 40 de volume cu opera muzicală a lui Haendel: „Iată adevărul!"

— Arta acompanierii nu consta numai în realizarea acordului respectiv, ci și în figurația lui.

— Arii de Haendel: În *Athalia*: Tiranii reușesc în cele pioase *(Tyrants mould impious trough)*.

— În *Saul*: *O, fatal day* (O zi fatală), act III (Oratoriul).

— Valuri tonale...

*

Lumea galaxiilor: *quasarii* (superstelele) care ard și după moarte și emit energie în spațiu (plusarii, pulsarii).

*

Bunicul sburător, Max Conrad, de 84 ani a căzut la Polul Sud cu avionul și a scăpat teafăr...(ziarele).

*

Balenele se sinucid pe malul Pacificului, de melancolie... (ziarele).

*

La Roma în 1964 se decapitau statuile din grădina Borghese. Centurioni, efebi...

*

Machiaj: *carioca*; pieptănătură *Isis pas déluge* (cu lanțuri de os și de metal peste ochi). Pieptănătura *Calipso* (coc și cornițe).

*

Cuvintele:
Agon, ca luptă, întrecere...
Polisul, centrul cetății.
Hybrisul, ridicarea împotriva zeilor.
Threnos, cîntecul funerar.

*

Satura lanx, tavă cu tot felul de fructe sau mîncăruri.

*

Iată-mă în rolul lui Fidentinus, plagiatorul din Martial...

*

...Hominem pagina nostra sapit (pagina mea are gust de om) (Martial).

*

ISTORIA PLAGIATULUI

(citate din *Poezia satirică la romani*, — prefața lui I. Fischer la *Satire și epigrame. Persius, Juvenal, Martial.*)

— Poemele comice pseudo-homerice, *Margites* și *Batrachomyomachia* (Lupta broaștelor cu șoarecii), ca precursoare ale satirei romane.

— „Iambii" lui Arhiloh din Paros (secolul al VII-lea î.e.n.) și ai lui Hipponax din Efes (secolul al VI-lea î.e.n.), asemănări.

— Scriitorul creștin Lactantius — a citat textual pe Juvenal.

— Model (Juvenal) pentru Ausonius, Prudentius, Claudianus, plus doctrinarii creștini, Hieronim și Augustin (îl citează sau îl parafrazează).

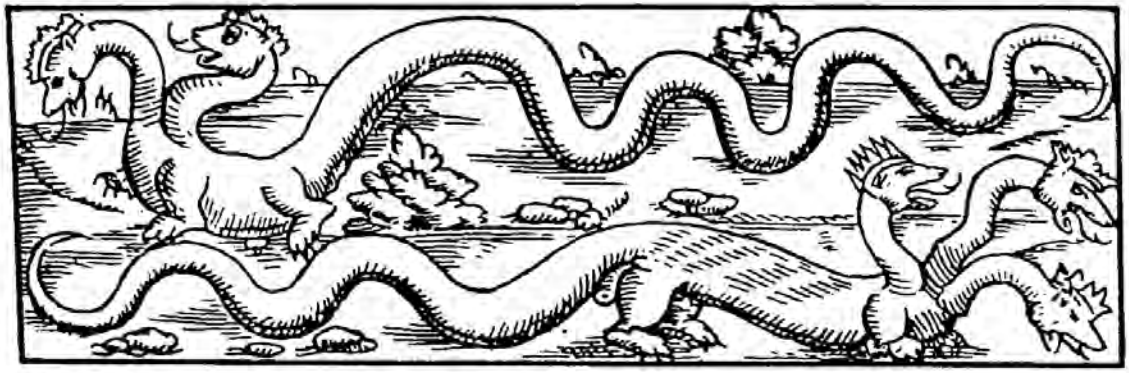

— Reminiscențe din Juvenal în Quevedo, Régnier, Boileau, Rabelais, Shakespeare, Corneille, Molière.

— Victor Hugo incastrează traduceri literale din Juvenal în versurile sale.

— Martial îi numește predecesori pe Catullus, Domitius Marsus, Albinovanus Pedo, Lentulus Gaeticulus.

— Catullus prefigurează pe Martial.

— Archilochos (secolul al VII-lea î.e.n.), cel mai vechi epigramist.

— Epigrama satirică dezvoltată de Martial aparține, ca gen, lui Alkaios din Messenia (200 î.e.n.).

— Lessing imită pe Martial, dar n-o spune. Goethe și Schiller îl iau de model în *Xeniile* lor.

*

Janus — obraz îndoit, androginul, care apare cîteodată în *Banchetul* lui Platon. Cele două fețe aveau barbă. Mai tîrziu s-a imaginat o față tînără și una bătrînă, îndreptate, una spre viitor, alta spre trecut.

*

Pasărea favorită a Athenei Pallas era (cioara...)

*

Stefan George, păgîn și liturgic, sacru și secret (Dan Botta).

*

Irișii ideilor, răsărind (tot el).

*

Stilul de epocă:

Mehmet de la Măcin către Alex. Ghica:

Prea Înălțate Doamne

Jăluesc Înălțimii tale că la satu Funiiari, sud Ilfov, am dat pă la rumâni bani dă alîta vreme, cu zapis, ca să-mi facă olgoanc dă năvoade, tocmit unul pă parale cinzeci și sorocu cînd să le gătească; învoindu-mă cu ei că, dă nu mi le va face la soroc, și nu mi le va da, să aibă să-mi plătească cîte unul cîte lei 5.

Cărora, sorocu unora li s-au împlinit ca să-și dea marfă dă peste un an trecut, altora și mai mult trecut piste soroc. Și marfa ce au făcut au vîndut altora și eu, de atîta vreme de cînd aș-

tept, nici marfă nu fac să-mi dea, nici banii nu-i poci scoate. Şi eu, de atunci, sunt şi cu banii prăpădiţi şi cu cîştigu mîncat, dă n-am acum două parale. Pentru care mă rog bunătăţii Tale a Te milostivi asupră-mi cu poruncă unde se va cuveni, spre a să îndatora rumânii a-mi plăti banii fără a să mai adăsta; că sunt în plecare la Ţara Turcească, unde şez, că şi miie mi se cere danii în fiinţă, să-i dau aceluia cu care am contractat, în vreme ce n-au dat rumânii marfa şi nu mă adastă nici cît de puţin. Şi cum va fi marea bunătate a Înălţimii Tale.

Al Măriei Tale cu totul plecat Mehmet din Ţara Turcească de la Măcin Leat 1836, iulie 6

(Documente privind Economia Ţării Româneşti).

*

Ei şi-au înjosit atît de mult elogiile, încît artistul care se respectă socoteşte drept tămîie imprecaţiile lor (Gide).

*

Lettre de Diderot à Falconet:

„On doit quelquefois plus à une erreur singulière qu'a une verité commune" (din *Jurnalul* aceluiaşi).

*

Kafka pornind din Dostoievski. La Dostoievski, *Memoriile din Casa Morţilor*, eroul e socotit un simplu obiect, cap de berbec, insectă curioasă, se amestecă cu mulţimea, lunecă printre oameni în mod odios, ca o insectă. Are conştiinţa că între ei se află o muscă rea. Un univers în care nu încetează să se joace de-a baba oarba, sinistru, unde se avansează mereu într-o falsă direcţie, unde mîinile întinse sgîrie vidul *(L'ère du soupçon* de Nathalie Sarraute).

*

Pascal zice: Nici soarele, nici moartea nu se pot privi drept în faţă.

*

Mai bine să nu scrii decît să-ţi laşi proza să fie mîncată de cariile alexandrinilor (Gide—*Jurnal*).

*

Tot el: Nu e un duşman mai rău al gîndirii decît demonul analogiei...

*

Bruta se acoperă, bogatul şi prostul se împodobesc, iar omul elegant se îmbracă (Balzac).

*

Îmi plac unele titluri: *Regenţii Ospiciului bătrînilor* de Frantz Hals.

*

Autori care datorează mult numelui lor: Dante, care sună ca o orgă; Saint-John Perse (vers cadenţat, mirific, psalm); Montherlant (cu ceva agonic, şovăitor, muzical).

Titluri: *Agon, Eutherpe, Anabasis* (care te scutesc de rest, care sugerează totul).

(X) — simbolul lui Hristos în greceşte. În englezeşte, *X*-mas (Christ mas).

*

Dintr-o biografie a lui Beethoven:

— Bunicul acestuia vindea vinuri de Rhin, avea pivnițe mici.

— Beethoven, care se vaită la bătrîneţe că nu are destulă educaţie muzicală.

— Dintr-un act: *Azi, 28 martie 1778, tenorul curţii, Beethoven.*

— La 11 ani, Mozart era compozitor de renume european.

— Beethoven cu frac verde, perucă, ciorapi albi, ghete cu catarame, cilindru şi sabie cu mîner de argint.

— Goethe îl vede pe micul Mozart în 1762, la 6 ani, în frac, cu perucă şi spadă la şold.

— Haydn, speriat de Beethoven (un om cu mai multe capete şi inimi), lasă greşeli în exerciţiile prezentate lui Beethoven.

— Beethoven care doreşte să înveţe călăria (nefericitul cal! notează R. Rolland).

— Mult iubite conte muzical (din *Corespondenţa* lui Beethoven).

— Goethe: La urma urmelor, Dumnezeu nu este altceva decît un bătrîn evreu cu barbă (Alsvang).

*

Tot pentru *Janus, Mahler*-ul lui George Bălan:

— Mahler apostrofîndu-l pe Schönberg să-l citească pe Dostoievski...

— *Predica lui Anton din Padua către peşti* stă la baza *scherzo*-ului din *Simfonia a II-a* de Mahler.

*

Elida, savonică.

Elgar, misterios ca un sub-pat privit la ora înserării.

Elisabeta, pufoasă, palidă, masivă, măreaţă ca un pod de cale ferată (din *Dicţionarul* lui Mircea Horia Simionescu).

*

Poezia pentru Valéry, egal incantaţie, charme, carmen.

Valéry, plin de fetişe bizare, practicînd o vreme o poezie rece, idolatră.

Valéry vorbind despre *l'hostinato rigore* al lui Da Vinci, promisiunea unei mari libertăţi, *la plus grande liberté naît de la plus grande rigueur...* (Dan Botta).

*

Racine sacrifica mii de gînduri care nu atingeau armonia.

CALENDARE

1899

— Faur alb întăreşte semănăturile. Faur urît — mai frumos. Cînd nu îngheaţă în faur e semn de an mănos. Vînturile de miazănoapte prevestesc an mănos. Negura de apus arată ger. Apa de e caldă, urmează ger.

— Neaua din mărţişor împuţinează vinul. Martie vînturos — mai frumos. Dacă martie-i cu rouă, de Paşti mult plouă.

— Gîndacii din aprilie îngheaţă în mai. Prier frumos, vară furtunoasă.

— Roua de seară şi răcoarea din mai aduc fîn şi vin mult. Rusalii umede, Crăciun gras. Roiul din mai preţuieşte cît un car de mălai.

— Oamenii şi vîntul din iunie curînd se schimbă. Călătoria furnicilor vesteşte timp bun. Omizile multe sunt semne de vin şi grîu mult. Să-

ritul peştilor vesteşte furtună. De sunt mulţi bureţi, iarna are să fie uşoară; la din contra, grea. Bureţii porceşti ne spun capătul, ceilalţi începutul iernii viitoare.

— Sfaturi economice: Udă grădina bărbăteşte cu apă stătută de ploaie sau din rîuri şi pîraie.

— Iulie. Dacă păianjenul îşi rupe pînza în două, va ploua. Dacă luna plină are curte la amiazi şi răsărit, urmează timp senin statornic. Muşuroaiele de furnici mai ridicate ca de obicei vestesc iarnă grea.

— August. Negura de pe livezi şi rîuri de se arată după apusul soarelui înseamnă timp bun, statornic. Ploaia din august subţiază vinul. Dacă barza cloncăne, va ploua. Cînd sunt alune multe însemnează iarnă grea pe viitor.

— Septembrie. Toamnă caldă, iarnă lungă. Dacă cade ghinda înainte de Sfîntul Mihail, iarna se pune curînd. Răpciune cald, brumărel rece. După Sfînta Marie să nu porţi pălărie.

— Brumărel şi mărţişor sunt luni surori. Cu cît frunzele arborilor cad mai curînd, cu atît mai roditor va fi anul următor.

— De plouă la începutul lui brumarie, săptămîna Crăciunului va fi geroasă.

— Decembrie. Cînd cîinii latră la lună înseamnă că va fi ger mare. Crăciun negru, Paşti alb. Cînd porcii de îngrăşat mănîncă bine, va fi timp senin.

— Farmacia Thuringer recomandă săpunul verde de familie, săpun eminent şi ieftin, introdus cu un succes neaşteptat în toate casele onoratei clientele. Alte medicamente: capsule esenţiale, remediu contra bolilor de piept, lapte de bulb de mărgăritar, oţet antiseptic cu petrol pentru tualetă, petrol depurat rece prin forţa centrifugă, fără miros greu, pentru conservarea părului.

— Galoşi de Petersburg.

1900

— Ierni grele: 401: Marea Neagră a îngheţat; 763: Bosforul şi Marea Neagră au îngheţat; 829: Nilul a prins coaje; 1468: vinul îngheţat se vinde cu livra, tăiat cu toporul; 1608: vinul a îngheţat în potire, în biserici; 1812: 26 grade la trecătoarea de la Berezina.

1901:

— Principesa Josephina de Hohenzollern, mama regelui Carol I, era fiica mai mare a ducesei Stephania de Baden născută Beauharnais, fiică adoptivă a lui Napoleon; un fiu al ei, Leopold, fost căsătorit cu Infanta Antoaneta a Portugaliei, este tatăl principelui Ferdinand.

— Anul egiptean se împărţea în 36 de săptămîni a cîte 10 zile; „regenţii" săptămînilor egiptene sunt sculptaţi pe tabla stelară de la Dendera. În Grecia, Solon a introdus anul lunar cu 354 de zile şi 12 luni; luna februarie se numea Hecatombeon, martie = Bakdromion, februarie = Melaginion; anul roman primitiv, de proveniență etruscă, numit anul alban, avea 304 zile şi era împărţit în zece luni, dar Numa Pompiliu a adăugat, pe la anul 715, încă două luni: ianuarie şi februarie. La evrei, începutul anului era la 29 august, deoarece se credea că în această lună Dumnezeu a creat lumea (acesta era anul astronomic), iar anul bisericesc începea în luna martie (Nizan), spre a-

mintirea eliberării evreilor din robia egipteană.

— Egiptenii începeau anul în timpul revărsării Nilului, în luna Epidphi; chinezii, după un vechi ordin împărătesc, vechi de 4300 de ani, încep anul nou la 20 februarie al calendarului nostru; japonezii la 1 februarie; turcii au şi ei un an de 12 rabie = luni şi, după ordinul sultanului Omar al III-lea, socotesc anul de la fuga lui Mahomed din Mecca la Medina, Hegira, la anul 626. Creştinii sărbătoreau la început Anul nou în luna decembrie, cînd se sărbătorea la romani zeul Mithra: la 25 decembrie; Constantin cel Mare, chiar după ce s-a creştinat, a adorat soarele: *sol invictus*; după secolul al IV-lea, cu ocazia năvălirilor barbarilor, Anul nou se mută la 8 decembrie, data primitivă a Bunei Vestiri, care în calendarul nostru de astăzi se trece la 25 martie; apoi Anul nou revine la 25 decembrie, iar în Franţa şi Anglia se serba la Paşti, fiind ziua cea mai apropiată de echinocţiul de primăvară; începînd cu veacul al XVI-lea, Anul nou se serbează la 1 ianuarie = ziua tăierii împrejur a lui Christos. În Franţa, Anul nou la 1 ianuarie s-a serbat începînd cu anul 1563, în Anglia abia la 1752.

— Oltenia, numită şi România mică; Ţara Loviştei era în Vîlcea. Ca domnitori români înainte de întemeierea ţării se amintesc: Ioan, Farcaş (probabil Lupu) şi voevodul Litvan sau Lituan; în 1236 voevodul Ioan al Cumanilor trece în Ungaria şi atunci elementul românesc din Teleorman se anexează la Oltenia, fiind cel dintîi teritoriu muntenesc adăugat Olteniei.

— Hasdeu dă în lucrarea *Radu Negru* (volumul IV din *Etimologicum Magnum*) cronologia primilor domni olteni: Radu Basaraba, cneazul Vîlcii, care în 1242 se luptă lîngă Tîlmaciu cu tătarii, voevod al Olteniei între 1230—1245, numit în tradiţiile ardeleneşti şi Negru Vodă. În timpul domniei lui, comitele Conrad cuprinde valea Lotrului. Apoi Litvan vodă, Mihail Basaraba Liteanul, 1245—1278, Bărbat vodă, 1278—1288. Dan I Basaraba, cneazul românăţean de la Corabia şi de la Celei, căzut într-o luptă cu bulgarii, 1288—1298. De la 1298, Oltenia se uneşte cu Muntenia sub stăpînirea lui Tugomir sau Tihomir, numit şi Radu Negru sau Basarab cel Mare.

— Hasdeu stabileşte astfel cronologia primilor domni ai Munteniei: Mircea Basarab (Tuhomir sau Tugomir), 1298—1310, Alexandru Basarab, Nicolae Basarab, Vladislav, Radu Negru (Negru Vodă).

1902

— Dridri, actriţa cîntată de Alecsandri, se numea în realitate Marie Angelique Chataighez.

— Mînăstirea Cozia, zidită de Mircea cel Bătrîn, s-a numit mai întîi Mînăstirea Nucet. O vreme a fost folosită ca temniţă, ca şi castelul lui Mihai Viteazul de la Făgăraş. În anul 1739, turcii, intrînd în ţară şi jefuind, au luat robi pe toţi cei ce se adăpostiseră în mînăstire, printre care şi pe familia Jienilor; în 1879 mînăstirea a fost transformată în penitenciar, anul următor clopotele care purtau arca bătrînului voevod au fost transportate la Curtea de Argeş, iar odoarele cele mai preţioase au fost duse parte la Episcopia de

la Rîmnic, parte la muzeul de la București. Se crede că mînăstirea a fost zidită de Mircea pe ruinele unei alte mînăstiri zidite de Tugomir.

1904

— Ioan C. Brătianu s-a născut la 1821, dintr-o familie de moșneni români; în 1838, la 17 ani, a intrat în miliția națională; între anii 1841—1848 a fost la studii în Franța, dar nu a urmat o specialitate anume; în schimb și-a făcut multe relații. A luat parte la acțiunile revoluționare din Paris, din anul 1848; după 1848, în fruntea unui grup de tineri (împreună cu C.A. Rosetti), a venit în țară și a început să lucreze pentru regenerarea patriei; a fost secretar al guvernului provizoriu revoluționar, apoi șef al poliției capitalei. Era un tip popular și lumea îi zicea Fifiricu; după eșuarea revoluției, a fost expulsat 8 ani, între 1848—1856; reîntors în țară a reorganizat partidul liberal din Țara Românească; face parte din conjurația care l-a detronat pe Cuza. El a propus scaunul domnesc mai întîi lui Filip de Flandra, apoi lui Carol. A fost membru al guvernelor, iar în 1876 a ajuns, în sfîrșit, prim-ministru; în martie 1888 s-a retras de la guvernare; a murit la 4 mai 1891.

1906

— Caion a scos și o revistă literară numită *Românul*, calificată de almanah ca infamantă maculatură literară.

— Ovid Densusianu a atacat personalitatea literară a lui Titu Maiorescu, deși acesta se retrăsese din viața literară și nu mai publica de mult; Densusianu căuta să acrediteze literatura franceză fiind sprijinit de un tînăr boem întors din Franța: Ion Minulescu-Nirvan.

1908

— 10 februarie 1907. Ziarele anunță din Botoșani: „un număr de 800 de țărani din comuna Flămînzi s-au răsculat contra fraților Fischer, arendași ai acestei moșii. Sătenii s-au adunat amenințători la curte și au bătut și gonit pe administratorul moșiei, un anume Constantinescu".

— 21 februarie. În privința turburărilor țărănești din județul Botoșani, ziarele din Iași dau informații: „Mii de țărani din satele Flămînzi, Poiana, Uriceni, Prăjeni, Redeni, merg în cete mari, cutreierînd satele, alungînd pe funcționarii de moșii evreești și chiar și pe arendașii creștini". Ei alungă și autoritățile.

— 2 martie. Sătenii din Moldova de sus pătrund în Podul Iloaiei. Opt sute de inși se duc la primărie pentru a se înțelege în privința unor pămînturi. Au fost devastate 300 de case. Tribunalul din Iași infirmă mandatele de arestare contra unor studenți considerați pe nedrept instigatori.

— 5 martie. Întîia ciocnire între soldați și țărani în gara Pașcani. În aceeași zi se ivește pericolul la Iași. Generalul Tell, însărcinat cu menținerea ordinei, cere ajutoare. Trupe din Focșani și București pleacă la Iași. În Botoșani devastări la care însă țăranii nu iau parte.

— 10 martie. Agitațiile în Moldova cresc. În județul Iași preoții fac apel la liniște. În Rîmnicu-Sărat, Roman, Buzău, Piatra Neamț și Vaslui comercianții și arendașii sunt fugăriți. O mie de țărani din județul Do-

rohoi vin în Mihăileni. Armata trage și cade un țăran. Se simte mișcare și în satele din împrejurimile Ploieștilor. Guvernul conservator hotărește să demisioneze.

— Dintr-un ordin de zi al armatei reiese că împotriva răsculaților s-au mobilizat toate forțele; în cinci zile armata a atins un efectiv de 140 000 de oameni.

— După stăruința lui Maiorescu, lui Hasdeu i s-a intentat un proces pentru scrieri pornografice, dar și Maiorescu, în 1864, a trecut printr-o afacere asemănătoare: scandalul cu doamna Rueckert.

— La înmormîntarea lui Hasdeu au lipsit oficialii.

1909

— Actualele bulevarde Magheru și Ana Ipătescu (fost Brătianu) s-au numit Bulevardul Colțea.

— La 22 septembrie 1908 Bulgaria a fost proclamată, la Tîrnovo, regat. La 24 septembrie (5 octombrie, *n.n.)* se proclamă anexarea Bosniei și Herțegovinei la Austro-Ungaria.

1910

Almanahul pe 1910 cuprinde informații din anul 1909.

— Moare doamna Elena, soția lui Alexandru Ioan Cuza. Guvernul vrea să-i facă funerarii naționale, dar renunță, la dorința expresă a răposatei(!).

1911

— Decembrie 1910. Un atentat s-a produs asupra lui Ion I.C. Brătianu; atentatorul, un lăcătuș numit Stoenescu Jelea, a tras trei focuri de revolver, dintre care două au pătruns în spatele primului ministru, în regiunea omoplatului și altul în partea de jos a toracelui. Atentatorul a încercat de două ori să se sinucidă. Brătianu a beneficiat de un concediu de 15 zile, în care timp l-a înlocuit Pherekyde. Regele i-a conferit Steaua României în gradul de Mare Cruce, și i-a oferit o placă de aur pe care este înscripția: Karl I, Konig von Romeenien und Prinz von Hohenzollern (!?).

— Regele Carol a fost numit, la 1 ianuarie, general în armata austro-ungară și a primit și însemnele de feldmareșal în armata germană.

— 27 aprilie 1911. Organele oficiale comunică: „Rămîne stabilit cu acte oficiale indiscutabile, că numărul țăranilor morți în răscoale este de 419. Pentru înlesnirea existenței văduvelor și orfanilor rămași de pe urma acestor victime, statul acordă un credit de 15 milioane". Ceea ce revine cam la 30 000 de victimă!! Exemplu tipic de naivitate ziaristică! Este evident că numărul victimelor a fost mult mai mare. Dacă au fost peste 11 000 de victime, după cum știm, atunci ajutorul de 150 de lei de victimă îmi pare plauzibil.

— Muncitorul Stoenescu Jelea a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică.

— 30 mai. Vaporul „Împăratul Traian", care se întorcea din Alexandria, avînd pe bord pe princepele Nicolae și pe Maria, a fost atacat în portul Pireu de o mulțime de derbedei, hamali, care au încercat să-l jefuiască sub pretext că sunt în căutarea unor dezertori. Au distrus mobilierul și au răpit pe comandantul vaporului, Perieteanu, care însă a fost pus în libertate de autorități.

16 august. Inaugurarea Cazinoului de la Constanța.

30 august. Aurel Vlaicu parcurge cu aparatul construit de el la Cotroceni 10 kilometri în trei minute. Guvernul i-a aprobat onorariul de 50 000 lei pentru succesele la manevră și pentru experiențele sale (a luat parte la manevrele din acel an).

— Liebrecht, chelner în tinerețe, a ajuns colonel în armata română, sub Cuza Vodă, aghiotant domnesc, director general al telegrafelor etc.

1912

— După ziarele vremii, s-ar părea că cel mai vechi pictor român ar fi Toma Turbulea, fost pictor la curtea regelui polon Stefan Báthory (1578 — 1586), care fusese de două ori principe al Transilvaniei; Toma Turbulea a primit o casă în Alba Iulia și titlul de nobil cu numele de Czegan, plus o vie la Borpatak.

— 26 martie 1912. Moartea lui Nicolaie Densușianu.

— 23 aprilie. Patriarhul din Constantinopol nu permite ca în bisericile aromâne să se folosească limba română.

1913

— Comunicat în legătură cu catastrofa transatlanticului „Titanic": numărul pasagerilor era de 330 la clasa I; 320 la clasa a II-a; 750 la clasa a III-a; echipajul se compunea din 940 oameni. Vasul „Carpathia" a salvat 210 călători de clasa I, 125 de a doua, 100 de a treia, 39 marinari, 96 oameni de serviciu, 71 fochiști, 4 ofițeri. Au murit în total 1601 persoane. Miliardarul Astor și soția lui, bancherul Widener și maiorul Bott, secretarul președintelui Taft, invitați să se refugieze într-o barcă, au refuzat, spunînd că bărcile sunt destinate femeilor.

— Un concurs de frumusețe în București la 1 iulie. Juriul e alcătuit din pictorii: Costin Petrescu, Nicolae Vermont, C. Artachino, Constanța Hodoș, Dr. Hugo Zeigler, Gh. Filip, directorul Institutului Minerva, Paul Botzan și N. Pora. Concursul a avut loc în frumosul parc Oteteleșanu. Au fost premiate: premiul I — Viorica Predescu, Puia Milea — 500 lei, premiul II — 200 lei: Mimi Marchand; premiul III —100 lei: Valeria Sabin; premiul IV — 50 lei: Silica Georgescu; premiul V — 50 lei: Maria Rădulescu; premiul VI—50 lei d-ra Anicuța Mateescu; premiul VII —50 lei: d-ra Ecaterina Pavel; celorlalte concurente oferindu-li-se un obiect de tualetă.

1914 (de la 1 octombrie 1913)

— Se pune piatra fundamentală a noului palat al Senatului.

— 29 noiembrie. Regele este făcut feldmareșal al armatei rusești.

— Ministerul de Război publică un ordin spre a se lua măsuri severe contra furnizorilor armatei care s-au purtat necinstit.

— Ceasuri Zenith: „Grand prix de Paris. Confecționarea cea mai solidă. Arată timpul absolut cel mai exact. Eleganță ireproșabilă. Punctualitatea cea mai desăvîrșită. Este regină a timpului. Materialul cel mai delicat".

1915 (perioada: 1 septembrie 1913 — 1 septembrie 1914)

— 5 septembrie. Moare Aurel Vlaicu.

— 15 decembrie. Partidul conservator sub președinția lui Titu Maiorescu recunoaște nevoia de a se împărți pămînt la săteni.

— La Turnu-Severin, o mișcătoare solemnitate: dezvelirea monumentului închinat memoriei a opt soldați români care au murit de holeră la întoarcerea din Bulgaria. Monumentul este concepția domnului Gruescu, primarul Severinului.

— 16 iunie 1914. Asasinarea lui Franz Ferdinand și a soției sale Sofie de Hohenberg, la Sarajevo. Ziarele sîrbești resping ideea ca Austria să ancheteze pe teritoriul sîrbesc.

— A izbucnit războiul mondial. Trupelor române din Austro-Ungaria li se împart steaguri tricolore și sunt pornite la luptă în sunetele marșului *Deșteaptă-te, române!*

— Carol I a cerut să fie înmormîntat în uniforma de general, mica ținută pe care a purtat-o în toate zilele. Avea moșii la Broșteni, Sinaia, Predeal și Monastirea. El a cumpărat moșia Slobozia Zorleni din moștenirea părintească. Tablourile sunt lăsate Coroanei României. Roagă pe regina Maria să combată luxul și cheltuielile nemăsurate. A donat 12 milioane de lei pentru diferite așezăminte, fundații și ajutoare.

1916

— Desfășurarea războiului.

— Pe frontul francez, la Vauquois, infanteriștii, apărați de măști contra gazelor înăbușitoare, răspund cu granate pline cu lichide aprinzătoare.

1921 (Almanah Universul)

— În statul cel mai corupt sunt cele mai multe legi (Tacit).

1925 (Calendarul Minerva)

— În acest an, suveranii României au asistat la o slujbă religioasă pentru eroii români îngropați la Strassbourg. Ceremonia a avut loc la data de 12 aprilie 1925.

— Fenicieni — în limba greacă înseamnă Pieile Roșii.

1926 (Calendarul Minerva)

— Armatorul Cevcan, avînd un vas cu același nume, i-a schimbat numele în *Prințul Vogoride*. Vasul, făcînd contrabandă, a fost prins la Sulina și neputînd achita amenda a fost scos în vînzare și cumpărat de stat în contul amenzii. Cu această ocazie i s-a schimbat numele în *România:* este primul vas și prima firmă care a primit acest nume imediat după 24 ianuarie 1859, cînd s-a proclamat Unirea. Este vasul care l-a adus pe Carol I în România.

— În afara podului de la Cernavodă, ing. Anghel Saligny a mai făcut două poduri peste Dunăre: podul de la Borcea și podul de la Balta. Podul de la Borcea era lîngă Fetești și a fost distrus de geniștii noștri în timpul războiului din 1916—18. Încercarea de a distruge podul de la Cernavodă nu a reușit complet. Podul de peste Balta era mai mic. După

ce au distrus podul de la Borcea, distrugătorii au trimis o scrisoare lui Anghel Saligny în care îşi exprimau admiraţia pentru lucrare şi descriau operaţia distrugerii în amănunt. Podul suferise şi atacuri aeriene, dar efectele erau doar simple zgîrieturi.

*

Stendhal spune că noi am intrat în era bănuielii... Profilul romanului, de la *Eugenie Grandet*, s-a schimbat. Era încărcat de amănunte. Acum există o revărsare de romane în care apare un *Eu* anonim care e totul şi nimic. Un reflex al autorului, el însuşi fiinţă fără conture, insesisabilă, indefinisabilă şi invizibilă, care a uzurpat locul principal al eroului. Personajele care-l înconjură sunt lipsite de existenţă proprie, viziuni, visuri, coşmare, iluzii, reflexe, modalităţi, sau aserviri ale acestui *Eu* atotputernic (Nathalie Sarraute).

*

Nu era arhiepiscopul de Rouen care spunea: Îmi lipsesc 300 de preoţi. Eu am spus, 500, prea mulţi... (Gide—*Jurnal*).

*

Giraudoux: Împărţitorii de dreptate sunt pacostea omenirii. Şi nu se îndreaptă nici cînd îmbătrînesc, te rog să crezi. Pe cînd criminalii, fără excepţie, devin virtuoşi, ei, fără excepţie, devin criminali (?!).

*

Ceea ce vine din timp, nu vine niciodată pentru a rămîne, ci pentru a trece (Nietzsche-Heidegger).

*

Subiect ionescian, povestit de un amic:

Traiul în doi a doi beţivi: unul care are oroarea de a cădea din pat pentru că e paralitic de picioare. E dus mereu la masă şi în odaie de celălalt, care se îmbată la fel de tare în fiecare noapte, şi depus în baie, unde riscul nu mai există. Într-o zi, bunul amic se sperie: l-a uitat undeva pe cel cu picioare bolnave. Îl caută în baie, nu e; pe scări, pe balcon, trăind un coşmar. În cele din urmă îl găseşte în dulap stînd drept în picioare, rezemat de uşă. Îi cade în braţe şi e fericit: credea că n-o să-l mai găsească niciodată...

*

Tot dintr-o povestire:

R. care cere mereu ajutoare pentru un amic care se află în puşcărie soţiei acestuia, pretinzînd că are prieteni în procuratură. Nu duce arestatului nimic, bineînţeles. În cele din urmă, femeia cere favoarea unei întrevederi cu deţinutul. Au trecut ani de zile şi văzîndu-l pe cel împrizonierat s-ar descoperi adevărul că nu a dus nici un pachet. R. recurge atunci la un truc senzaţional. Îi aduce femeii un borcan în care a pus nişte cenuşă. „Iată-l, spune, a murit"... Femeia plînge, îi face pomenile şi ţine urna cu cenuşă în odaie, pe dulap. După alţi ani apare repauzatul. Femeia e uluită. „Cum, n-ai murit?" E căsătorită, dar tot mai ţine urna, i-o arată celui în cauză, întreabă dacă a primit banii şi pachetele. Adevărul se află! Ticălosul e invitat la masă şi i se serveşte în mîncare cenuşa, fiind silit să ciocnească ceva mai tîrziu cu „răposatul"...

*

Îmi place ca opera să fie ca o înflorire rapidă, subită aproape a unei creaturi adulte, terminate, pe care niște lente și secrete operații au avut grijă în mod invizibil s-o formeze și care izbucnește brusc, așa cum Minerva iese înarmată gata din creierul lui Jupiter (Gide, *Jurnal*).

*

Răutăți despre Goethe au mai scris: Barbey d'Aurevilly, iar Benjamin Constant îl numea pe „marele german" *Voltaire fără spirit.*

*

Invaziilor li se substituie traducerile (Pavese).

*

Începutul filosofiei nu este uimirea, cum ne învață Platon și Aristoteles, ci disperarea (Leon Chestov, Kierkegaard).

*

Din *Corespondența* cu G.

În publicația sa, *Talpa țării*, cu nr. 31 140 din '72, ianuarie, este descrisă spovedania unui hoț, numit Stan, în fața popei Roșculeț, „așa cum curcanul acoperă curca cu aripile sale și apoi începe să se spovedească", după care îmi trimite desenate niște pătule pe care le propune pentru adăpostirea recoltei. Dealtfel, el mai desenează coșuri împletite, trimite fotografii ale soțiilor succesive sau ale grădinii în care sunt plantați faimoșii lui peri. La 8 mai '71 își aduce aminte cum în copilărie a aruncat cu pietre în cavaleria germană, în 1918, la Podul Jiului cu taică-său. Tot în acel an, taie din *Panoul Promoției*, cu tuș roșu, portretul popii Nicolae Bănescu, scriind sub el *dușman* și sub fotografia sa, *lumină*. Într-o *Introspecțiune* din noembrie '71, G. al meu scrie, ca o lozincă, că „viața e o continuă împletire", după care încheie cu un fel de odă a zădărniciei, pentru că „n-are nici nevastă, nici copii", deci ne aflăm într-un moment de depresiune și certuri familiale. În aceeași zi primesc o poezie, *Infuzorii*, în care apare numele noii sale iubiri: Maria: *Să crape dușmanii toți./ De tâlhari și de hoți/ Maica Domnului, Marie/ Tot ne strângem în iubire.* Finalul poemului *Ca Diogene*, atașat la aceeași scrisoare, face aluzie la un viitor copil pe care Maria, femeia cea nouă, i-l va dărui lui G. *Felinarul nostru nu s-a stins/ Inimile mai tare s-au aprins/ A apărut după încleștare/ Făt Frumos ce ne iese în cale*, urmat de un desen: un coș de nuiele în gura căruia scrie: „Făt frumos din împletiri". Corespondentul meu e fabulos și practică un suprarealism care mă amuză. După o serie de poezii pe care mi le trimite zilnic, primesc și fotografia Mariei. E o femeie tînără, în costum de baie, cu un copil în brațe, aflată în cadrul unei uși. Din poezii reiese că G. și-a făcut testamentul și i-a lăsat toată averea *Maicii Domnului*, Maria, pe care pot s-o văd în cartonul cu pricina, lipit pe o foaie care are un ancadrament de coșuri. Dar corespondența are diferite titluri, mai apar: revista lui G. *Manuscriptum*, ca replică a celei de la București, revista *Răfuiala memorială*, care conține o știre mai veche: el, învățăto-

rul G., a fost pus în jug în locul boului ca să strîngă gunoaiele de pe moşia preotului diacon Constantin Dănău, se pomeneşte ceva şi de o condamnare datorită aceluiaşi personaj funest. Dramele familiale curg lanţ: popa instigă pe cei doi fii ai săi să-l renege ca nebun, dîndu-le prescuri şi colaci. Numele copiilor sunt schimbate, de asemenea. Într-o altă corespondenţă, G. devine poetic: *fructele mele sunt roşii* (e vorba de livada sa) *asemeni căpşunilor pe care le ochesc în tufa verde ce se resfiră ca să mă momească, să mă atragă, s-o duc la gură pentru a-şi urma calea internă şi externă planificată de instinctul conservării şi perpetuării vieţii. Perele mele sunt galbene ca luna de pe cer, ca aurul din jurul Sarmisegetuzei dace, ca porţile din Lumina. Mă afund în mina mea de grund, din grădină şi iau acest compus colorant, ocru de pămînt şi-l moi în zeamă de varză. Cu ajutorul bidinelei vopsesc tulpina perilor cu pere ca aurul, mari cît becurile electrice şi privesc noaptea sus, la lună, iar jos mă înconjură o pădure ca aurul. Cîte flori, atîtea pere ca becurile Luminii ce-mi ţin de urît. Miezul galben al drapelului românesc mă acoperă în nopţile de veghe* şi aşa mai departe...

*

Profesionismul entuziasmului este cea mai respingătoare dintre nesinceităţi (Pavese).

*

A avea stil, pentru că trăieşti frumos (Stendhal parafrazat de Pavese).

*

Marea artă modernă e întotdeauna ironică, după cum cea veche era religioasă (Pavese).

ISTORIA PLAGIATULUI

— Măsuri din *Walkiria* şi *Wilhelm Tell* în *Simfonia a 15-a* de Şostakovici.

(din *Satiricii latini* de Petre Stati)

— Opera lui Lucretius: *De rerum natura*, expune elementele concepţiei ontologice a lui Epicur.

— Filosofia lui Epicur, rămasă fragmentar în opera altor scriitori. Chiar Epicur vine din Leucip şi Democrit, care puseseră bazele atomismului filosofic.

— Epicureismul poate fi găsit şi în Lucretius.

(din Ovidiu, *Fastele* de Traian Costa)

— Surse, ca idee a *Fastelor:* Simias din Rhodos scrisese cu trei secole înainte *Lunile*. Ovidius mai cunoştea şi scrierile unor Butas, Agathyllos, Simylos. În literatura romană despre *Sărbători* mai scrisese în *Originile* lui, bătrînul Cato; cîteva poezii de Propertius mai pot fi citate, ca şi fragmente din *Eneida* şi cărţile lui Varro. În aceeaşi categorie intră *Cauzele* lui Calimach, modelul lui Propertius şi *explicaţiile calendaristice* ale lui Varrius Flaccus.

— Mai tîrziu, tentativa de seducere a zeului Marte va fi imitată de Théophile Gautier.

— *Fastele* au corespondență în *Eneida* și *Elegiile naționale* ale lui Propertius.

— *Fastele* au fost imitate de Lucan, Seneca, Quintilian, Statius, Martial și Juvenal. Ausonius, în secolul al IV-lea, imită în 30 de locuri pasaje din *Faste*, scrie și o carte cu același titlu. Claudius ciupește din *Faste* în anul 400.

— Grămăticul Donatus citează din ele.

— Poemul *Lucrèce* de Shakespeare e inspirat din partea a II-a a *Fastelor* (685—862).

— Tragedia lirică *Proserpina* a lui Lulli e trasă din episodul Cărții a patra a lui Ovidius.

— Tot din el se inspiră Goethe în opera cu același titlu.

— Comparația poeziei cu o corabie e folosită de Ovidius de 20 de ori.

— *Purgatoriul* lui Dante începe:

Lăsînd în urmă o mare așa grozavă
de-acum spre a trece ape mult mai bune
vîntrele-ntinde a duhului meu navă.

— În *Metamorfozele* lui Ovidius se deslușesc digresiunile despre jertfele sîngeroase ale doctrinei pithagoreice.

— Ovidius împrumută de la Euripides *(Ifigenia în Aulida)*, momentul sacrificării Ifigeniei de către Agamemnon.

— Versul 447 din Cartea I a *Fastelor: de zei voi vă duceți aproape*, e luat din *Păsările* lui Aristofan.

— Versul 690 din Cartea I, *prea multă viață: luxurioasa* vine din Plinius cel Bătrîn.

*

Apocalips, în sens de revelație, în *Biblie*...

*

Maieutica, artă a moașei de a asista la nașteri. Socrates s-a declarat moașă spirituală. Maieuticul este cel ce-l asistă pe altul în găsirea adevărului.

*

Tatăl lui Claude din *Calea regală* a lui Malraux, care scrie de la Marna: „Acum sunt mobilizate dreptul, civilizația și mîinile retezate ale copiilor"...

*

Tot el: O memorie e un afurisit cavou de familie...

*

Un loc ne invită, o ceașcă ne conține, cineva ne așteaptă (Gellu Naum).

*

Vom visa inocența feroce a ierburilor (același).

*

Novalis despre Goethe:

„Goethe este un poet foarte practic. El este în operele sale ceea ce sunt englezii în produsele lor industriale: cît se poate de simplu, de net, de ușor, de durabil. El a realizat în literatura germană ceea ce Wedgwood a realizat în domeniul artei

Caietele Principelui VI

engleze. El are, ca englezii, un gust în mod natural economic, un gust nobil, cucerit de spirit. Din studiile sale despre fizică se vede că preferă să redea perfect un lucru insignifiant, asupra căruia să arunce strălucirea şi lustrul suprem, decît să întreprindă o mare operă, adică să facă unele lucruri despre care ştie de la început că nu le va isprăvi, că vor rămîne informe şi nu le va duce niciodată la o măiastră desăvîrşire."

*

Arta fundamentală are un caracter testamental (r), de aceea are caracter hieratic şi mitologic, simbolic şi măreţ. Deşi accesibilă, accesibilitatea ei trebue înţeleasă ca o poartă spre un infinit de nuanţe care se relevă în timp. Din pricina acestui caracter arta fundamentală este neelucidabilă şi tocmai din neelucidabilitatea sa rezultă puterea ei (Nichita Stănescu).

*

Gellu Naum:

— S-au surpat peste noi aceleaşi mame.

— Chitanţă de bătrîn.

— Fii şi tu hölderlină cu ei (Gellu Naum explicat de Ion Caraion).

*

Organele gîndirii sunt părţile genitale ale naturii (Novalis).

*

Lumea era înflorită în jurul dealului luminat (acelaşi).

*

Ca o capelă verde îmi este viaţa.

*

Lumea nu este decît o muzică realizată (Schopenhauer).

*

Dan Botta: *Charmion*

— Părul său avea culoarea aurului fulgerat...

— Hymettul care-şi poartă armonios melifluenţa numelui său, Hymettul, muntele pastoral, muntele sonor de albine...

— Plopul e o elegie phrygiană, spuse Streinu, plopul e o Helladă care plînge...

— Între pămînt şi aştri se înalţă, aşadar, o liră miriacordă, un imens organon, cu miile de coarde ale Slavei...

— Spaţiul nostru e, ca timpul de care e legat, în aither. Acolo, în unda luminoasă a pămîntului, spaţiul nostru cunoaşte o proiecţiune de coloană.

— Sufletul are un ton fundamental.

— Dionysos este un amestec de suflet şi materie.

— Zborul augural al vulturilor...

— Armoniile mării, realitatea mării...

— Charmion, sentimentul de stare infinită. Cuvîntul desemna pe Dionysos îndrăgostit de sine, zise Theodoros.

ISTORIA PLAGIATULUI

Ideea lui Sartre că omul e condamnat să fie liber aparţine de mult lui Ortega Y Gasset, autor căruia îi apar-

ține și fraza: „Ciocanul este abstracțiunea fiecăreia dintre loviturile sale", care anticipează cu 13 ani același exemplu, comentat de Heidegger în *Sein un Zeit...* (vezi *Prefața* lui Andrei Ionescu la *Meditații despre Don Quijote).*

Jurnal de la Poiana

Gogu, cel mai neajutorat păun dintre cei cinci ai generației a treia, călătorește pe spatele bătrînei păunițe ca pe o cămilă, sboară, se instalează și cade repede de pe spinarea ei generoasă.

Barcelona îi privește cu ostilitate. Alți clienți pentru bunătățile din troaca lor...

*

Cuvintele profetului au devenit aripi.
Nu mai mult singurătate — Numai Heinrich
și Matilde
S-au unit amîndoi într-un chip.

(Novalis)

*

Să vină numele acelui om sublim
Ca un definitiv dezastru.

*

Un aer saturat de lună (Malraux).

*

La violence clandestine de la vie végètale (același).

MAGIE—MITOLOGIE—POEZIE

din

Dicționarul de simboluri
(Editura Laffont)

CALUL — O credință care pare ancorată în memoria tuturor popoarelor asociază la origine calul tenebrelor lumii chtoniene din care el iese, galopînd ca sîngele în vine, din mărunțaiele pămîntului sau din abisurile mării. Fiu al nopții și al misterului, acest cal arhetipal e purtător pe rînd al morții și al vieții, e legat de foc, distrugător și triumfător și de apa hrănitoare și asfixiantă. Multitudinea accepțiunilor sale simbolice decurge din această însemnătate complexă a marilor figuri lunare în care imaginația asociază prin analogie pămîntul în rolul său de mamă, luminătorul pămîntului luna, apele și sexualitatea, visul și divinațiunea, vegetația și reînnoirea ei periodică. Astfel, psihanaliștii au făcut din cal simbolul psihismului inconștient sau al sufletului neomenesc *(psyche)*, arhetip învecinat cu cel al mamei, imaginată ca memorie a lumii, sau mai curînd cu cel al timpului, fiindcă el este legat de marile orologii naturale și de asemenea de cel al impetuozității dorinței, dar noaptea conduce către zi și se întîmplă că, urmînd acest *procesus*, calul părăsește sumbrele sale origini pentru a se ridica pînă la ceruri în plină lumină. Înveșmîntat cu o albă rochie a majestății, el încetează de a mai fi lunar și chtonian și devine uranian sau solar în țara zeilor buni și eroilor; ceea ce lărgește mai mult evantaliul accepțiunilor sale simbolice. Acest cal alb, celest, reprezintă instinctul controlat, stăpînit, el este, potrivit eticii noi,

cea mai nobilă cucerire a omului. Dar nu există cucerire veşnică şi, în ciuda acestei imagini limpezi, calul tenebrelor urmăreşte mereu în interiorul nostru cursa sa infernală. El este cînd benefic, cînd malefic. Căci calul nu e un animal ca toate celelalte. El este cel pe care-l călăreşti, vehiculul, vasul şi destinul său este, deci, inseparabil de cel al omului. Între ei doi intervine o dialectică particulară, sursă de pace sau de conflict care este cea a domeniului psihic şi a celui mental. În plină amiază, antrenat de cursă, calul galopează orbeşte şi cavalerul cu ochii mari deschişi previne spaimele sale şi îl îndreaptă înspre ţelul pe care şi l-a propus; dar noaptea, cînd călăreţul devine la rîndul său orb, calul se poate transforma în văzător şi în ghid, atunci el e cel care comandă, căci el singur poate depăşi nepedepsit porţile misterului inaccesibil raţiunii. Dacă există între ei conflict, cursa pe care o fac poate duce la nebunie şi la moarte, dacă există înţelegere, ea devine triumfală; tradiţiile, riturile, miturile, poveştile şi poemele care evocă calul nu fac decît să exprime cele o mie şi una de posibilităţi ale acestui joc subtil.

Animal al tenebrelor şi puterilor magice.

Stepa Asiei Centrale, ţară a călăreţilor fantomă şi a şamanilor, a păstrat în tradiţiile şi literatura sa chipul calului chtonian ale cărui puteri misterioase completează pe cele ale omului, acolo unde acestea se opresc, în pragul morţii. Clarvăzător, obişnuit cu întunecimile, el exercită funcţiuni de ghid şi de intermediar, într-un cuvînt, funcţiuni de psihopomp. Epopeea chirchiză *Er-Tështük* este din acest punct de vedere semnificativă. Pentru a-şi regăsi sufletul răpit de un magician, Er-Tështük, oricît de erou ar fi el, trebuie să abdice într-un anumit fel de la propria lui personalitate pentru a se confia puterilor supranaturale ale calului magic *Tchal-kouirouk*, care îi va permite accesul la tărîmul de dedesubt şi dejucarea tuturor piedicilor. *Tchal-kouirouk*-ul, acest Bayard asiatic, aude şi vorbeşte şi el ca un om; de la începutul acestei cavalcade fantastice, el îşi avertizează stăpînul de schimbarea forţelor, care urmează să se petreacă: *picptul tău e larg, dar spiritul tău este strîmt; tu nu gîndeşti la nimic, tu nu vezi ceea ce eu văd, tu nu ştii ceea ce eu ştiu. Tu ai curaj, dar nu ai inteligenţă.* Şi la urmă adaugă aceste cuvinte care rezumă admirabil puterile sale: *Eu pot să merg în apele profunde.* Dar *Tchal-kouirouk*, care participă pe rînd la viaţa celor două lumi, nu poate trece de la una la alta decît cu preţul celor mai crude chinuri şi el însuşi, de fiecare dată cînd situaţia o cere, să-şi smulgă cu lovituri de bici bucăţi de carne, groase cît un miel, ceea ce face ca virtuţiile sale să devină operante; imaginea este semnificativă; de fiecare dată se operează un *procesus* iniţiatic.

...Sacrificiul calului în cinstea stăpînului defunct este atît de obişnuit, încît a fost considerat ca unul dintre elementele constitutive după care se recunosc civilizaţiile primitive ale Asiei. El este atestat şi la numeroase popoare indo-europene şi pînă şi la cele vechi mediteraneene: în *Iliada*, Achilles sacrifică patru cai pe rugul funerar al lui Patrocles, prietenul său fidel; aceşti cai îl vor conduce pe cel mort în regatul lui Hades.

...Omul metamorfozat în cal: posedatul şi iniţiatul. Locul proeminent ocupat de cal în riturile extatice ale

şamanilor ne-a determinat să luăm în consideraţie rolul acestui animal în practicile dionysiace şi, în general, în riturile de posesie şi de iniţiere... Practicile dionysiace din Asia Mică considerau că adepţii acestor mistere erau călăriţi de zei. Figurile hipomorfe abundă în anturajul lui Dionysos, marele maestru al practicilor extatice: astfel, Silenii şi Satirii, tovarăşi ai Menadelor în cortegiul dionysiac, sunt oameni-cai, la fel ca şi Centaurii pe care acest zeu i-a îmbătat, provocînd astfel lupta lor cu Heracles. Eroinele tradiţiilor legendare, relative la orgiacul bahic, precizează Jeanmaire, poartă nume în compoziţia cărora intră cu o frecvenţă remarcabilă componentul *hippe*... sau epitete care trezesc de asemenea ideea unor calităţi cavaline. Fără îndoială, se poate înţelege prin aceasta pentru ce în vechile tradiţii chineze neofiţii erau numiţi *tineri cîrlani*, de la data iniţierii lor. Iniţiatorii sau propagatorii noilor doctrine erau numiţi negustori de cai. A ţine o reuniune iniţiatică, mai mult sau mai puţin secretă, se traducea prin a slobozi caii. Calul simbolizează componentele animale ale omului, datorită, în special, calităţii instinctului său care-l face să pară ca dotat de clarviziune. Cal şi călăreţ sunt uniţi în mod intim, calul îl instruieşte pe om ceea ce înseamnă că intuiţia luminează raţiunea. Calul învaţă secretele, el se conduce într-o manieră justă. În măsura în care mîna cavalerului îl conduce pe un drum greşit, el descoperă umbrele, fantomele; dar riscă de a deveni un aliat al demonului. Iniţierea cavalerească a Occidentului medieval nu este fără analogie cu simbolica calului, animal privilegiat, în căutările spirituale. Prototipul său este, într-un fel, lupta contra Himerei, dusă de către Bellerophon, călărind pe Pegasus. Aşadar, după ce a fost considerat ca psihopomp şi vizionar, calul devine Posedatul, adept al misterelor divine, care abdică de la propria sa personalitate pentru ca aceea a unui spirit superior să se manifeste prin el, funcţiune pasivă indicată în dublul sens al cuvîntului a călări şi a fi călărit... Calul, simbol chtonian, ajunge la extrema valorizare pozitivă cînd cele două planuri ale celor două tărîmuri (tărîmul de sus şi tărîmul de jos) se manifestă, atunci cînd semnificaţia sa devine cosmică. Calul este identificat cosmosului şi sacrificiul său simbolizează sau, mai bine-zis, reproduce actul creaţiei. Unele figuri ale mitologiei greceşti, ca şi cea a lui Pegasus, reprezintă nu fuziunea celor două planuri (de deasupra şi de dedesubt), ci trecerea, sublimarea de la unul la celălalt: Pegasus poartă fulgerul lui Zeus, el este, deci, un cal ceresc. Originea sa e totuşi chtoniană, fiindcă el s-a născut fie din amorurile lui Poseidon cu Gorgona, fie din Terra fecundată de sîngele Gorgonei. Se poate spune, deci, că el reprezintă sublimarea instinctului şi nu atît pe magician sau pe posedat, cît pe înţeleptul iniţiat...

Caii morţii, ca semne de prevestire de moarte, abundă din antichitatea greacă pînă în Evul mediu şi se întind în tot folclorul european. La eleni deja, în antica versiune a *Cheii Viselor*, opera lui Artemidor, a visa un cal este semn de moarte pentru bolnav. Demeter a Arcadiei, reprezentată adesea cu un cap de cal, a fost identificată ca una dintre Erinii, aceste teribile executante ale justiţiei infernale. Ea

dă naştere, tot ca Poseidon, unui alt cal, Areion, calul lui Heracles. Harpiile, demoni ai furtunii, ai devastării şi ai morţii, sunt reprezentate ca nişte figuri ambigue, pe rînd femei-pasăre şi iepe; una dintre ele este mama cailor lui Achilles, alta este mama telegarilor pe care-i oferă Hermes Dioscurilor. Ahriman, diavolul zoroastrismului, se prezintă adesea sub forma unui cal pentru a-şi omorî sau răpi victimele. Cea mai mare parte a cailor morţii sunt negri aşa cum e Charon, zeu al morţii, la greci. Tot negri sunt, cel mai adesea, aceşti telegari ai morţii, a căror cavalcadă infernală urmăreşte multă vreme pe călătorii rătăciţi în Franţa ca şi în întreaga creştinătate... dar există, de asemenea, cai palizi, livizi, confundaţi adesea cu calul alb, uranian, a cărui semnificaţie e absolut contrarie. Dacă aceşti cai livizi sunt numiţi uneori albi trebue să înţelegem prin aceasta o albeaţă nocturnă, lunară, rece, produs al vidului, al absenţei de culoare, în timp ce albeaţa diurnă, solară, caldă este plină (făcută) din totalitatea culorilor. Calul livid este alb ca un linţoliu sau ca o fantomă, albeaţa sa se apropie mult de accepţiunea cea mai obişnuită a negrului; este o albeaţă de doliu, aşa cum o înţelege limbajul comun cînd vorbeşte de nopţi albe sau de albeaţă cadaverică, aşa este calul palid al Apocalipsului, calul alb, prevestire de moarte în credinţele germane şi engleze; aceştia sunt toţi cai nefaşti, complici ai apelor forfotitoare, pe care-i întîlneşti în folclorul franco-german, începînd cu Schimmel Reiter care distruge digurile în timpul furtunilor, cu Iapa Albă de la Pas de Calais şi Bian cheval din regiunea Celles-sur-Plaine pînă la frumosul cal alb care îi prinde pe călători şi-i înecă în Doubs (îndoială).

Sacrificiul calului. La Roma caii destinaţi cavaleriei sunt consacraţi lui Marte (de la 27 februarie la 14 martie), cu ocazia sărbătorilor numite Ecvinii. Aceasta marchează începutul expediţiilor militare. Cînd ele iau sfîrşit, 6 luni mai tîrziu, se sacrifică o dată pe an, la 15 octombrie, un cal dedicat lui Marte... Capul calului este împodobit a doua zi după strîngerea recoltei cu spice, drept mulţumire pentru recolta înmagazinată, căci Marte apără colectivitatea la fel de bine împotriva flagelurilor care distrug culturile ca şi împotriva duşmanilor oamenilor. Prin rapiditatea cursei sale, fapt care îl asociază cu timpul care trece şi, deci, şi cu continuitatea acestuia, calul, pe de altă parte, trece nevătămat ţara morţii şi a frigului, deci iarna, calul purtător al spiritului grîului, de toamna pînă primăvara, astupă nevoile născute iarna şi asigură reînnoirea indispensabilă.

Calul ca divinitate a apelor. Participant la secretul apelor fertilizante, calul cunoaşte drumul lor subteran, e ceea ce explică faptul că din Europa pînă în Extremul Orient e considerat ca avînd darul de a face să ţîşnească izvoare la izbitura copitei. Aşa sunt în Franţa izvoarele Bayard care jalonează în Masivul Central periplul celor patru fii Aymon, purtaţi de celebrul cal magic. Pegasus, el însuşi, a inaugurat această tradiţie creînd izvorul Hippocrene, adică izvorul calului, nu departe de pădurea sfîntă a muzelor; muzele se întruneau aici pentru a cînta şi a dansa, apa acestui izvor se credea că favorizează inspiraţia poetică. Calul, în acest caz, deşteaptă imagina-

ția, așa cum în alte simboluri deșteaptă natura în clipa reînnoirii.

Calul și impetuozitatea dorinței. După ce se depășește pragul pubertății, calul devine simbol al impetuozității dorinței, al tinereții omului, cu tot ceea ce conține: ardoare, fecunditate, generozitate. *Rig-Veda* îl evocă în acești termeni într-un imn către Agni: *Ca o plăcută îmbelșugare, ca o locuință împodobită, ca un munte cu puterile sale, ca un val salvator, ca un cal care se precipită într-un singur elan asupra drumului, ca un rîu cu valuri, cine ar putea să te oprească?*

În ritualurile de întronare (suire pe tron) a regilor Irlandei în secolul al XII-lea, așa cum acestea sunt povestite de către Schrodder, viitorul rege, în cursul unei ceremonii solemne, trebuia să se unească cu o iapă albă. Aceasta era apoi sacrificată și carnea sa era împărțită celorlalți la un ospăț ritual la care numai regele nu lua parte; acesta trebuia apoi să se îmbăieze în cazanul care conținea fiertura animalului. Analiza acestui ritual este elocventă; se pare, într-adevăr, că prin acuplarea lor, omul și iapa, reproduc căsătoria urano-chtoniană: între cer și pămînt. Viitorul rege se substituie divinității celeste pentru a fecunda pămîntul reprezentat prin animal, dar în ultima secvență a acestui ritual, cea a băii în fiertură, are loc un adevărat *regresus ad uterum*, cazanul reprezintă pîntecele pămîntului mamă iar fiertura reprezintă apele placentare; din această baie, cu caracter tipic inițiatic, viitorul rege renaște după ce a primit, ca în cursul unei a doua gestații, comunicarea unor puteri dintre cele mai subtile, cele mai secrete ale pămîntului mamă pe care el le trezise sub chipul iepei. El părăsește prin această dublă acțiune condiția umană pentru a se înălța la nivelul sacralității inseparabile de condiția regală.

Calul, telegar solar. Chtonian la origine, calul devine încetul cu încetul solar și uranian. Caii trag carul soarelui și-i sunt consacrați, calul e atributul lui Apollo, în calitate de conducător al carului solar. Încă din timpurile preistorice, soarele este reprezentat pe un car pentru a semnifica astfel deplasarea sa. Acest car va deveni cel al lui Apollo. Ilie, ca și Mithra, se urcă la cer în carul soarelui, un car de foc, tras de cai (vezi *Istoria plagiatului*). În *Biblie* se face aluzie la carul soarelui. Așa este, de asemenea, calul indian Ashva care înseamnă, literalmente, pătrunzătorul. Penetrația sa este cea a luminii. Ashvinii, zeități cu capete de cal, în raport cu ciclul cotidian al zilei și al nopții, sunt fiii unui cal și ai unei iepe. Ambii, simboluri solare, care încarnează *Dharma* (legea și cunoștința).

Calul este animalul lui *Vayu*, divinitate a vîntului; *Boreas*, omologul său în mitologia greacă, s-a prefăcut în cal pentru a seduce iepele lui Ierichtonios care vor da naștere după asta la 12 mînji atît de ușori, încît atunci cînd alergau pe un cîmp de grîu nu îndoiau spicele sub greutatea lor și cînd alergau pe deasupra mării nu produceau nici cel mai mic val. Dar același Boreas dă naștere unor cai, cu o Erinie, apoi cu o Harpie: de data aceasta calul se naște, deci, dintr-un mariaj chtono-uranian, purtător de violență. În acest mecanism ascensional care, așa cum se vede din acest exemplu, nu îl îndepărtează de originile sale, calul devine puțin cîte puțin simbol războinic și chiar animal de război, prin excelen-

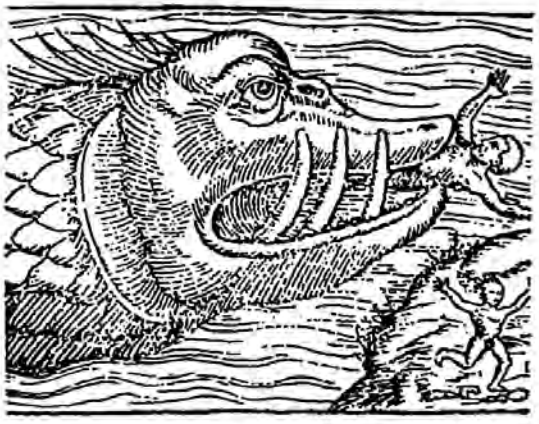

ță; semănător de moarte, infernal prin lupta sa, calul războinic se înalță la ceruri prin triumful și prin sacrificiul său. În tradiția vedică, calul sacrificat simbolizează cosmosul; carul soarelui în *Rig-Veda* e tras de unul sau șapte cai, calul participă la dublul simbolism solar și la dubla valență a soarelui: putere fecundă cînd strălucește, forță omorîtoare cînd el se ascunde în noapte.

Calul de majestate. Solar, înhămat la carul astrului, calul alb devine imaginea frumuseții împlinite, grație domniei spiritului asupra simțurilor. Alb, dar de o albeață strălucitoare, calul este simbolul majestății. El este adeseori călărit de acela care poartă numele de fidel, credincios și veritabil sau mai bine-zis credincios și adevărat *(Apocalips* XIX, 11) adică de Christos. După textul *Apocalipsului* armatele celeste călăresc telegari albi; toate marile figuri mesianice călăresc astfel de cai; în India, Kalki, avatarul viitor (viitoarea formă de avatar), el însuși cal, va reveni ca un cal alb; tot pe un cal alb e așteptat profetul Mohamed la a doua sa venire pe pămînt. Calul lui Buddha e, de asemenea, un cal alb. În concluzie, calul constituie unul din arhetipurile fundamentale pe care umanitatea le-a înscris în memoria sa. Simbolismul său se întinde între cei doi poli: sus și jos, ai cosmosului și prin aceasta el este, într-adevăr, universal. În lumea de dedesubt, chtoniană, calul apare ca un avatar sau un amic al celor trei elemente constitutive — foc, pămînt, apă și asociat cu luminătorul acestor lumi, luna. Dar apare și în lumea de deasupra, uraniană, asociat celor trei elemente constitutive — aer, foc și apă — aceste două din urmă înțelese, de data aceasta, în accepțiunea lor celestă și asociate cu astrul care luminează această lume, soarele. Calul trece cu o egală ușurință de la noapte la zi, de la moarte la viață, de la pasiune la acțiune, leagă, deci, între ele contrariile într-o manifestare continuă. El este, esențialmente, manifestare, este viață și continuitate, pe deasupra discontinuității vieții și morții noastre. Puterile sale depășesc înțelegerea. Calul este, deci, miracol și nu trebue să ne mire dacă omul l-a sacralizat adesea din preistorie pînă în vremurile istorice. În bestiarul simbolic al tuturor popoarelor, un singur animal îl depășește în subtilitate: șarpele, de o răspîndire mai egală pe toate continentele și care, ca și el, sugerează timpul ce curge neîncetat de jos în sus și de sus în jos, între infern și ceruri. În acest veșnic du-te-vino, drumurile secrete ale calului și ale șarpelui sunt cele ale apei, amîndoi cutreeră izvoarele și fluviile, uneori ei se unesc dînd naștere unui monstru ciudat Hippo-obhidian. Așa e calul dragon, Long-Ma.

Calul, animal de călărie al zeilor. Forță și labilitate, acestea sunt calitățile pe care *Y-King, Cartea Mutațiilor*, le atribuie calului. Cei opt cai

ai regelui *Mou* (Mu) pot foarte bine să corespundă celor opt vînturi. Într-o valorificare negativă, calul este animalul infernal al lui Sieur de Gallery, vînător blestemat, ale cărui aventuri sunt comparabile cu cele ale regelui Arthur. În loc de a se unifica într-o singură figură mitică, binomul caldragon (balaur) poate, de asemenea, să se despartă în cele două componente ale sale care, luînd atunci o valoare contrarie, se înfruntă într-o luptă pe viață și pe moarte, ce devine o luptă dintre Bine și Rău, calul avînd valoare pozitivă, reprezentînd aspectul umanizat al simbolului, iar balaurul fiind fiara din noi pe care trebue s-o ucidem.

*

— Versuri de Reiner Maria Rilke:

Dacă vrei să faci ca un arbore să trăiască
Răspîndește în jurul lui acest spațiu interior
Care rezidă în tine însuți
Numai luînd formă
Din renunțarea ta el poate într-adevăr
deveni arbore.

(Viziunea interioară și perspectivă inversată din *Aestetik und allgemeine Kunstwissenschaft.*)

Jurnal de la Poiana

Vara asta a fost o vară ploioasă ca și aceea de anul trecut, dar evenimentele m-au răsplătit: Barcelona întrunește toate sufragiile începînd cu ale lui Gică (individ morocănos, misogin și rău care a început să se joace cu ea și să-i răspundă la drăgălășenii) și terminînd cu fetița doctorului F. care o fură în fiecare seară spre disperarea mea, pentru că-mi dau seama că va deveni o vagabondă. Are și obiceiuri rele: dezgroapă oasele de pe vremea lui Gică Unu Churchill, care avea asemenea defect (se vede din familie, sunt rude cu toții). Că le dezgroapă, mai treacă, meargă, dar le așază în fața ușii. Pe urmă mai face și gropi, numeroase gropi, pentru că suferă de căldură și se tăvălește ca și Gică Doi pe pămîntul umed. Barcelona are și pureci. Am desinfectat-o cu Catch, produs francez și am crezut că înnebunește, a fugit, s-a tăvălit pe iarbă, o răceală sau o usturime mi-au creat remușcări. De pureci nu a scăpat și ca răsplată, fără să vadă Gică Doi, a căpătat o porție dublă de salam, ceea ce ne-a reîmprietenit urgent.

Duioasa cățeluș a mai avut întîmplări ca să zic așa: întîi cu bătrîna doamnă, păunița bunică, care urgent a lovit-o cu ciocul în cap pentru că prea se băga peste cei cinci urmași și îi lătra. Două zile cățeluș a s-a astîmpărat, pe urmă a revenit cu mult curaj. Mi-este teamă să n-o chioreasc ă păunița, așa că veghez imparțial la meciul lor.

O altă întîmplare: o broască a urcat treptele casei într-o noapte cu lună. A fost descoperită de Barcelona, care a lătrat-o timp de două ceasuri, încercînd să vadă ce fel de animal este. Inutil, însă. Obosind s-a dus la culcare și broasca și-a văzut de treabă. Pe broaște nu le impresionează lătratul cîinilor.

În sfîrșit, într-o altă seară, Gică Doi și Barcelona au dat de un arici. A fost un ramăt înspăimîntător. L-au lătrat, au vrut să-l întoarcă cu țepile în jos, n-au reușit. Ariciul s-a retras biruitor spre dezolarea celor doi.

În fine, păunii din generația cinci sau doi: trec prin frisoane amoroase. Zbiară ca hienele noaptea, ziua fac jocuri de societate, un fel de baba-oarba printre florile crescute sălbatic din cauza ploilor. Au ceva frumos și pur în toate astea. Bătrînul păun, părăsit de doamna sa care nu se uită decît la pui, veghind cerul să nu apară vreun vultur care să-i răpească, se cam leagă de fii-sa, logodnica păunului mic. Mi-e teamă să nu iasă cu păruială ca acum doi ani, cînd cei doi rivali s-au bătut atît pe păunița bătrînă, încît am rămas cu o pereche numai. Triunghiul nu ține aici. Perechea tînără, dealtfel, este destul de retrasă...

În sfîrșit, între cei cinci păuni mici, l-am remarcat pe Gogu, cum l-a botezat tot N. Gogu e hilar, întîrziat, lacom după rîme, se rătăcește și strigă după maică-sa care vine fulger cu ceilalți patru după ea ca să-l salveze din primejdii imaginare. Barcelona aici ar cam da lovitura, la micuțul nărăvaș. Dealtfel, ura cîinilor pentru păsări, vrăbii, în special, este congenitală.

De la București ne-a sosit cocoșul canadian D'Artagnan (vezi serialul în curs la TV) și găinușa lui albă pe care tot N. a numit-o Ana de Austria. Ana de Austria e cochetă, face ouă minuscule pe care le consumăm de-a valma cu ale găinilor, pentru că acestea din urmă sunt destul de leneșe și bătrîne, fapt care m-a silit să încep să le tai. Nea Costea le pîrăște, lăudîndu-le pe ale lui, mult mai productive. D'Artagnan a fost însă mutat urgent peste drum, în cotețul administratorului meu pentru că trei zile, de la 4,30 dimineața, striga asurzitor sub fereastra mea. Dealtfel, ne-am cam înmulțit pe Arcă și totul devine neplăcut. În vale, mecanicii au înnebunit de căldură și trag de sirenele locomotivelor la disperare, salutîndu-se cu femeia de la barieră, după care se mai salută și cu șeful de gară și, în virtutea inerției, șuieră pînă la Predeal. E o plăcere...

Astea ar fi poveștile; ba nu, mai sunt unele pentru Belphegor. Credul cum este, prin oamenii mei de la București a fost informat că am adus din Spania un papagal peruan, roșu, mare cît o găină, care a fost transportat într-o imensă colivie de aur, legat cu un lanț de aur și el, dar al unui miliardar care, de fapt, mi-a tras chiulul. Darul a fost făcut de către acesta pentru că papagalul blestema în limba latină pe Caudillo, învățat de cine știe cine. N. vine cu altă bombă pentru Belphegor: după tunul de cireș care trăgea cu bombe de smoală și hîrtie, achiziționat de la studiourile Buftea după turnarea filmului *Mihai Viteazul* și mînuit de un general la pensie, proprietar al vilei *Cuibul nostru*, actualmente vîndută lui Ch. și drapelul cu două culori, alb-albastru, plus cîmpul de arme, înălțat de nea Costea la orice venire a mea aici, ca în Mateiu Caragiale, iată ce am transmis la București ca să audă Belphegor: noi doi, eu cu N., am clădit cu Gigi, zidarul, un prepeleac, unde stăm seara și dăscălim. De jos, nea Costea, cu ajutorul unui scripete, ne urcă mîncarea și capete de țîri pentru papagalul peruan care nu mănîncă altceva decît țîri și candel pisat pe care eu le port în două buzunare și le ofer păsării. Seara papagalul fuge din colivie, prin nu știm ce metode și locul lui este luat de Barcelona pe care N. o urcă în colivie și

o suie în copacul druidic din partea de răsărit a locului, învăţînd-o sanscrita cu o răbdare de înger. Se pare că după trei săptămîni Barcelona a învăţat zece cuvinte pe care le latră. Mai rău e cu papagalul care stă noaptea în cimitir şi strigă cuvinte ciudate învăţate de la morţi. A fost auzit urlînd: *Misericordia vobiscum* sau aşa ceva. N. bănuieşte că papagalul a scos cuvinte pelasge pe gîtlejul lui şi cetăţenii se mută la Buşteni pentru că cine ştie ce mai află de la morţi papagalul cel roşu ca Împielităţatul. Dimineaţa îl găsim în colivie la locul lui şi tremurăm de frică. Mai mult, N. a descoperit în creasta păunilor nişte semne ciudate, ezoterice, pe care le-a interpretat. Aceleaşi semne le are pe pîntece şi Barcelona care a fost căutată de purici cu atenţie şi i s-a descoperit inscripţia.

Rîdem ca nişte idioţi de toate aceste invenţii şi abia aşteptăm să le plasăm lui Belphegor care le va vinde lui F., care-i amator de cancanuri.

Încolo, plouă, lenevim vara asta ca niciodată şi pe mine mă aşteaptă lectura lui Cantemir, pe care o tot amîn...

MAGIE — MITOLOGIE — POEZIE

din *Dicţionarul de simboluri* (Laffont)

— Cuvîntul *abracadabra* vine de la *abreg ad hâbra* care în ebraică înseamnă *trimite trăznetul pînă la moarte.*

— Omul pe pămînt, din argilă, înainte de a fi primit suflul vieţii se numea *Golem*, după tradiţiile transmise prin Cabală; argila era din cea mai fină, luată din centrul pămîntului, de pe muntele Sion, considerat a fi buricul pămîntului. *Talmudul* descrie primele 12 ore ale primei zile (sau perioade) a lui Adam: 1. Pămîntul e adunat; 2. Argila devine Golem; 3. Membrele sale sunt întinse; 4. Sufletul îi este insuflat de Dumnezeu; 5. Adam se ţine în picioare; 6. Adam numeşte celelalte vieţuitoare; 7. Eva îi este dăruită; 8. Eva şi Adam se unesc şi procreează; din doi devin patru; 9. Lui Adam i se interzice să ia din pomul cunoaşterii; 10. Neascultarea lui Adam şi a Evei; 11. Judecata dată împotriva lor; 12. Adam şi Eva sunt alungaţi din paradis. Fiecare oră corespunde unei faze simbolice a existenţei.

— După *Haggada*, care încearcă să compenseze contradicţiile dintre textele *Genezei* 1,27 şi 2,21, simultan cu Adam ar fi fost creată Lilith; cei doi nu se înţelegeau; Cain şi Abel şi-au disputat posesiunea lui Lilith. Atunci Dumnezeu a redus în pulbere pe primul om şi pe prima femeie; apoi el a recreat omul şi acesta s-a subdivizat în bărbat şi femeie; după primele date oferite de *Geneză*, Adam apare ca o fiinţă bisexuată; după unii autori el este hermafrodit.

— Există o strînsă legătură între Primul Adam şi Christos: Noul Adam. Astfel, legenda spune că Adam muri într-o vineri în 14 Nisan, la ora 9, prefigurînd astfel moartea lui Christos. În artă se regăseşte craniul lui Adam la picioarele crucii lui Christos. Arborele crucii ar fi făcut dintr-un copac născut dintr-o sămînţă crescută din gura lui Adam.

— Din textul *Genezei* reiese că numele de Adam este un nume colectiv; expresia *adam haqqadmoni* înseamnă primul om, iar nu primul Adam.

— *Mielul* este pe muntele Sion şi în centrul lumii, după *Apocalips*.

Unii cercetători au sugerat o apropiere fonetică între *agneau* şi *Agni*, ceea ce e forţat fiindcă *agneau* e *miel* iar *Agni* vedic e *purtat de un berbec*. Şi, în plus, distanţa între cuvîntul vedic şi cel din limba franceză este mult prea mare. Totuşi, se pare că există şi similitudini; amîndoi au caracter sacrifical şi ambii apar ca lumină: cea pe care o atingi în căutarea cunoştinţei supreme.

— Pentru vechile popoare din Asia Mică, *vulturul cu două capete* era simbolul supunerii supreme. După Frazer, acest simbol de origine hittită a fost reluat în Evul mediu de către turcii selgiucizi şi împrumutat de la aceştia de către europeni în timpul Cruciadelor, pentru a ajunge pe acest drum ocolit pe armele imperiale ale Austriei şi Rusiei.

— Plinius notează că *usturoiul* are proprietatea de a goni şerpii şi de a apăra de nebunie. Ciobanii din Carpaţi înainte de a mulge pentru prima oară oile, îşi frecau mîinile cu usturoi binecuvîntat, pentru a le feri de muşcăturile de şarpe. Vechii egipteni făcuseră din usturoi un zeu poate anti-şarpe din cauza mirosului său.

— Cuptorul alhimistului are aceeaşi formă precum muntele *Kuenluen*, centrul lumii şi tigva de dovleac cu care se aseamănă este, de asemenea, o imagine a lumii.

— Etapele esenţiale ale *Marei Opere* sunt: opera la alb *(albedo)* şi opera la roşu *(rubedo)*. Ele corespund, după ermetistul occidental, micilor mistere şi marilor mistere; dar, de asemenea, corespund *ecloziunii Florii de aur chineze* şi ieşirii din embrion.

— Faimoasa *Tablă de smarald* enunţă în termenii cei mai hermetici axiomele primordiale ale alhimiei. Ele pot fi rezumate astfel: toate opoziţiile se ordonează în funcţie de opoziţia fundamentală: mascul-femelă. *Marea Operă* este uniunea fundamentală a sulfului şi a mercurului. Toţi autorii multiplică comparaţiile împrumutate din limbajul uniunii şi al generaţiunii. Dar această activitate nu se reduce la o sexologie, servind numai de suport simbolic cunoaşterii.

— Alhimia foloseşte şi limbajul basmelor pentru a povesti operaţiuni alhimice. Iată un model de interpretare: Albă-ca-Zăpada este tînăra noastră fecioară, minereul de aur; cei şapte pitici sau gnomi (de la *gnosis* = cunoştinţă) sunt aspecte ale materiei minerale în şapte prelungiri (cele 7 metale). Fiecare pitic are, dealtfel, caracterul planetei care-l domină. Grincheux este saturnian, Simplet e lunar, Joyeux e venusian etc. Dar Grincheux, saturnianul, este cel care aduce cele mai multe servicii trupei şi care ştie să se descurce. Albă-ca-Zăpada este dată de Regina cea rea Vînătorului Verde pentru ca acesta să o omoare. Dar, în cele din urmă, după o moarte aparentă, după ce a muşcat din mărul malefic, tînăra prinţesă va lua în căsătorie pe prinţul iubit, prinţul viselor sale, care este tînăr şi frumos. Acest prinţ fermecător este mercurul filosofal (se ştie că atributul lui Mercur din mitologie este o perpetuă tinereţe a chipului şi a corpului). Şi, din unirea acestui Mercur şi a Fecioarei (a Prinţului şi a Albei-ca-Zăpada), va decurge concluzia tuturor poveştilor: ei au fost fericiţi şi au avut o mulţime de copii... Într-adevăr, multiplicarea hermetică obţinută cu

ajutorul pietrei filosofale este conformă cu *Creşteţi şi vă înmulţiţi* a *Genezei*.

— Alcoolul realizează sinteza dintre apă şi foc; este apa de foc, apa care arde.

— Zeul *Attis* este conceput de o fecioară care a mîncat o migdală. La greci, migdala era comparată cu ejaculaţia phallică a lui Zeus, considerată ca putere creatoare. Pausanias povesteşte că într-o zi, în timpul unui vis, Zeus a pierdut sămînţa care a căzut pe pămînt. Din ea s-a născut o fiinţă hermafroditică, *Agdistis*, pe care Dionysos a emasculat-o. Din părţile genitale căzute pe pămînt a crescut un migdal. Un fruct al acestui migdal a produs o sarcină fiicei zeului fluviu *Sangarios*, care băgase acest fruct în sîn.

— *Amazoanele* amintesc de femeile omorîtoare de bărbați; ele aveau un cult pentru Diana (Artemis); ele vor să se substituie bărbatului.

— Thales este acela care a descoperit pe la anul 600 proprietățile magnetice ale ambrei (chihlimbarului); ambra galbenă se numește în limba greacă *electron*.

— Un chip de ambră este atribuit, de obicei, eroilor și sfinților; aceasta semnifică reflectarea cerului în persoana lor.

— Apollo vărsa lacrimi de ambră cînd, izgonit din Olymp, s-a refugiat la hyperboreeni; ele exprimau nostalgia sa pentru paradis și legătura subtilă care îl lega totuși de Elyseu.

— Druizii din Gallia și din Irlanda au avut ca una din doctrinile lor fundamentale credința în imortalitatea sufletului. Gîndirea ebraică consideră sufletul compus dintr-un principiu masculin: *nefesh* și dintr-un principiu feminin: *chajah*; și unul și celălalt sunt chemate a se transforma pentru a deveni un singur principiu spiritual: *ruah*, suflul, spiritul. Acesta este legat de imaginea divină prin nori și prin ceață; elementul vital sau terestru înseamnă exterioritatea, cel spiritual, celest, interioritatea.

— În cosmogonia orphică Noaptea și Vidul stau la originea lumii. Noaptea dă naștere unui ou de unde iese Amor, în timp ce pămîntul și cerul se formează din jumătățile cochiliei sparte.

— Pe monedele gallice armoricane figurează un cal androcefal. O astfel de reprezentare nu se găsește nicăieri altundeva, nici în numismatică, nici în iconografia plastică; este probabil vorba de cai cu o inteligență umană, așa cum erau caii lui Cuchulainn, le Gris de Maha și le Sabit Noir (sau Le Noir de merveilleuse vallée).

— În celebra *la Fête des fous* — sărbătoarea nebunilor — există un moment cînd se dau onoruri măgarului și aceasta trebuie înțeles în sens inițiatic; există totuși în această sărbătoare un aer de parodie, de răsturnare provizorie a valorilor; e vorba de canalizarea tendințelor inferioare ale omului dezamăgit, pentru a limita efectele nefaste, un fel de defulare controlată; accesul momentan al măgarului în mijlocul bisericii simbolizează această defulare. Printr-un luciferianism de carnaval, măgarul satanic este substituit măgăriței care simbolizează cunoștința. Asinul lui Iisus înseamnă dificultățile pe care le-ai învins, pe care le-a învins Redemptorul. Măgarul semnifică elementul instinctiv al omului, o viață care se desfășoară în plan terestru și senzual. Spiritul călărește materia care trebuie să i se supună, dar care uneori scapă de sub controlul spiritului. E cunoscut romanul lui Apuleius, *Măgarul de aur*, în care sunt povestite avatarurile lui Lucius, din camera unei curtezane pînă a ajunge să contemple statuia lui Isis. Transformarea în măgar este poate o pedeapsă, dar, mai curînd, simbolizează o etapă inițiatică, una din încercările ce aveau loc cu ocazia inițierii unui neofit.

După o tradiție, sacrificiul de măgari ar fi de origine nordică: nimeni nu va putea, nici pe mare, nici pe uscat, să găsească drumul minunat care duce la sărbătorile hyperboreenilor. Odini-

oară Perseus, şef de popoare, a stat la masa lor şi a pătruns în locuinţele lor; i-a găsit sacrificînd Zeului magnifice hecatombe de măgari; banchetele lor şi omagiile lor nu încetează de a fi pentru Apollo bucuria cea mai vie şi Apollo surîde văzînd cum se ridică lubricitatea brutelor pe care ei le jertfesc (Pindar, *A zecea Pythică*).

Măgarul este atribuit lui Saturnus, cel de al doilea soare, care este steaua lui Israel; astfel că a avut loc cîndva identificarea lui Iahve în Saturnus. Aceasta ar explica poate de ce Christos, fiind fiul lui Dumnezeu al lui Israel, era reprezentat în caricaturile satirice pe un crucifix cu capul de măgar.

— *Anguipedul* este un călăreţ susţinut de un personaj ciudat, monstruos, cu corp omenesc, dar ale cărei extremităţi, de cele mai multe ori bifide, sunt în formă de şarpe. Aceste efigii, embleme se găsesc în numeroase figuraţii gallo-romane. Cavalerul reprezintă pe Jupiter, ţinînd în mînă fie roata cosmică, fie fulgerul.

— *Corbul solar*, înainte de a fi anexat la Stăpînii celeşti ai taoismului, arată trei ghiare: cer, pămînt, oameni; vulpea cu nouă cozi care apare în grafii chinezeşti indică cele nouă regiuni ale imperiului.

— Numele lui *Apollo* a fost apropiat de forma sa doriană Apello care evocă cuvîntul *apella* ce înseamnă *parc cu oi* = ţarc. Din aceasta se deduce că acest zeu a fost venerat la început de nomazii ce se deplasau după turmele lor de oi.

— Farmecul dansatoarelor sacre numite *Apsara* — în India —, dansatoare şi curtezane celebre, a fost popularizat prin reprezentările din basoreliefurile din templul din Angkor. Etimologia pe care o dă *Ramayana* (*ap* = apă, *sara* = esenţă) indică îndeajuns că e vorba de simboluri şi nu de figurine anexe şi graţioase ale mitologiei. Esenţă a apelor, fiindcă ele sunt născute din bătutul mării, din spuma produsă în acest fel (şi Aphrodita era născută din spuma mărilor). Evanescente cum sunt ele, simbolizează posibilităţile informale a căror figuraţie mai generală este indicată prin numele de ape ale dansatoarelor *apsaras*. Relativa lor frecvenţă în cortegiile iconografiei buddhice le conferă în acest caz un rol angelic. În legenda de origine khmeră, *apsara*, izvor al dinastiei solare, se opune lui *magî* (nagî) mamă a dinastiei lunare şi divinitate a apelor inferioare. *Apsara* este considerată în India ca divinitate a jocului.

— *Arborele:* o temă foarte veche, bogată în simboluri. Simbol al vieţii, în perpetuă evoluţie, în ascensiune spre cer, el evocă întreg simbolismul verticalităţii; de asemenea, simbolizează caracterul ciclic al evoluţiei cosmice; mai ales foile evocă un ciclu, deoarece ele se schimbă şi cad în fiecare an. Arborele pune în legătură cele trei lumi ale cosmosului: cea subterană, prin rădăcini, suprafaţa pămîntului, prin trunchi, şi lumina cerului, prin ramuri şi vîrf. Este un simbol al axei lumii şi în această calitate este adesea particularizat: stejar în Gallia, tei în Germania, frasin în Scandinavia, măslin în Islam, banan în India. *Arborele vieţii* este un *arbore central;* seva sa este roza cerească, fructele sale dau nemurire (reîntoarcere la centrul fiinţei, stare edenică).

Paradisul terestru comportă uneori un al doilea arbore central, cel a ştiinţei binelui şi răului, opunînd dualitatea unităţii arborelui vieţii. S-a

comparat acest ternar: unitate-dualitate cu arborele sephirotic al *Cabalei*. Este arborele științei, instrumentul căderii lui Adam. Se afirmă că el a servit la întocmirea crucii pe care a fost răstignit Christos — adesea e asimilat în acest caz cu arborele vieții — el este în același timp instrument al Redempțiunii (Renașterii).

În tradițiile dravidiene există obiceiul căsătoriei arborilor; un cuplu care nu a avut copii plantează doi arbori ale căror tulpini le înlănțuiesc, le împletesc.

Cultul arborelui a avut o mare importanță în culturile prehellenice; el comporta rituri de adorație, un sacrificiu, dansuri destinate a ajuta creșterea vegetației.

— Noi invocăm, o, Agni, invocăm arborii
Plantele și Vegetalele,
Indra, Brahspati, Sûrga:
Ca să ne izbăvească de neliniște.
(cit.: *Atharva-Veda*, 11, 6)

Textele vedice pomenesc de un arbore inversat: acesta este o ideogramă simbolizînd cosmosul; Platon spunea că omul este o plantă inversată, ale cărei rădăcini se îndreaptă spre cer și ramurile spre pămînt. Ezoterismul ebraic reia tema: arborele vieții se întinde de sus în jos și soarele îl luminează în întregime. Cel mai vechi text care tratează despre arbore îl găsim în *Avesta;* dar, desigur, tema este anterioară mazdeismului. Zoroastrismul pune accentul pe legătura între plantă și viața veșnică. În *Avesta* arborele e numit *gaokerena*, creat de *Ahura Mazda*, care e luat ca simbol.

— Riturile privitoare la *homa* sau *oma indian* sunt foarte vechi și ele urcă în timp pînă la o dată cînd indienii și iranienii nu erau încă despărțiți.

— Legat de mitul lui Attis și al Cybelei, *pinul* era împodobit o dată pe an cu ghirlande, pe el se agăța o imagine a lui Attis, apoi era doborît pentru a simboliza castrațiunea. (Probabil că aici găsim și simbolismul pomului de Crăciun, total sau parțial adoptat.) Cybele, cuprinsă de durere, a smuls arborele din pămînt și l-a dus la ea în grotă. După altă legendă, Attis a fost metamorfozat în pin care, după unii, simbolizează dragostea fiului către mama sa.

— La dogoni curcubeul este drumul care permite Berbecului ceresc să fecundeze soarele și să urineze ploile și să coboare pe pămînt.

— Simbolismul *Arcei Alianței* a evreilor e foarte complicat. Ei puneau Arca în locul cel mai retras al tabernacolului; ea conținea cele două table ale legilor, ciomagul lui Aaron și un vas plin din mana cerească cu care poporul evreu s-a hrănit în deșert. Arca era zălogul protecției divine și evreii o luau după ei în expedițiile lor militare. O legendă spune că Arca a fost ascunsă de Ieremia la întoarcerea din captivitate și că ea trebue să reapară în zorile noii ere.

— *Arca lui Noe* e descrisă de Clement din Alexandria, care îi dă dimensiunile și sensurile simbolice ale acestor măsurători: Arca măsura 300 de coți în lungime, 50 lărgime și 30 înălțime. Ea se termină printr-o singură măsură de un cot, care se subțiază pe măsură ce se înalță. De unde forma sa de piramidă; aici are sens de foc, de flacără. Ea include ideea de energie phallică. Arca a fost construită din lemn care nu putrezea (răşinos

sau salcîm). Este un raport strîns între dimensiunile pe care Iahve i le-a dat lui Noe pentru a construi Arca lui şi dimensiunile Arcei Alianţei întocmită de Moise. Aceasta din urmă are, dealtfel, aceleaşi proporţii dar la o scară mai redusă. Arca lui Noe comportă trei etaje; acesta e un simbol ascensional.

— *Lupii* sunt animale consacrate lui Ares.

— Cuvîntul *argint* derivă dintr-un cuvînt sanscrit care înseamnă alb şi strălucitor.

În miturile egiptene se spune că oasele zeilor sunt făcute din argint, în timp ce carnea lor e de aur.

În simbolistica creştină argintul reprezintă înţelepciunea divină, aşa cum aurul reprezintă dragostea divină faţă de oameni.

— *Athena*, veche zeiţă a Mării Egee, născută din cultele chtoniene (vezi şarpele), s-a ridicat la o poziţie dominantă în cultele uraniene (vezi pasărea); zeiţă a fecundităţii şi a înţelepciunii, fecioară, protectoare a copiilor, inspiratoare a artelor şi a activităţilor paşnice. Athena ţîşnind din fruntea lui Zeus simbolizează ideea, inspiraţia. Capul lui Zeus a fost despicat cu un topor de aramă. La naşterea Athenei o ploaie de aur s-a răspîndit asupra oraşului, o zăpadă de aur simbolizînd puritatea. Pe pavăza Athenei este prins capul Meduzei, care împietreşte pe cei ce îl privesc. Acest scut este ca o oglindă a realităţii, adversarii fiind pietrificaţi de propria lor imagine.

— A fost apropiat numele ebraic *Amen* de *Aum*. Pentru unii psihologi acest cuvînt ar avea aceeaşi pulsiune arhetipală ca şi *Aum* şi ar simboliza, de asemenea, în dorinţa finală a rugăciunii, suflul creator chemat pentru a îndeplini rugăciunea.

— *Aura* indică lumina care înconjoară capetele fiinţelor solare, adică a celor dotate cu lumina divină. Această lumină este nimb pentru cap, aureolă pentru corp, glorie pentru fiinţa în totalitate; aura este astfel comparată cu un nor luminos; coloraţiile sale sunt diverse. Forma ovoidală a aurei o apropie de migdala mitică, de mandoră, de oul auric. Uneori, aura şi nimbul se confundă din cauza caracterului lor asemănător. Lumina e totdeauna un semn divin al sacralizării. Religiile luminii, cultele soarelui şi ale focului sunt la originile acestei importanţe care se acordă aurei.

— După unele texte irlandeze, Babylonul simbolizează păgînismul considerat sub latura cea mai rea şi acolo copiii lui Calatin (Fomoire) se duc să-şi facă ucenicia în magie, pentru a ucide pe eroul Cuchulainn.

— În Egiptul antic, *Osiris* era cel care cîntărea sufletele morţilor; în iconografia creştină, balanţa este ţinută de Sfîntul Mihail, Arhanghel al judecăţii. În Persia, îngerul Rashnu, aşezat alături de Mithra, cîntăreşte sufletele pe puntea destinului; un vas grec îl reprezintă pe Hermes cîntărind sufletele lui Achilles şi Patrocles.

— *Bastoanele* relevă uneori un simbolism axial. În jurul lui Brahmadanda, Axa lumii se înfăşoară în sens invers, două linii helicoidale care amintesc de înfăşurarea celor două *nâdi* tantrice în jurul coloanei vertebrale, a *sushumnâ* şi a celor doi şerpi în jurul caduceului lui Hermes. Astfel se exprimă desfăşurarea celor două curente contrarii ale energiei cosmice.

— *Berbecul* este un simbol de forţă; el este emblema lui Ammon, zeu al

aerului şi al fecundităţii şi a lui Jupiter Ammon. Mielul emasculat este simbolul lui Attis, al unui Jupiter îmblînzit.

Berbecul, totodată, este şi un simbol al lui Hermes care este reprezentat în anumite mistere ca un Kriofor — purtător de berbec. Să ne gîndim la legendele *Lînei de aur* care sunt, de fapt, nişte căutări pentru a găsi înţelepciunea. La dorieni, Apollo, divinitate pastorală, era prezentat sub forma unui berbec şi adorat ca zeu al berbecului (Kerneios).

Berbecul zodiacal corespunde răsăritului soarelui, trecerii de la frig la căldură, de la umbră la lumină. E primul semn al Zodiacului; simbolizează impulsurile primăverii, al virilităţii, este primul semn al lui Marte, simbolizează energia, independenţa şi curajul. Semnul berbecului este un simbol legat de focul original. Este o reprezentare cosmică a puterii animale a focului care izbucneşte, strălucitor şi exploziv. Stilizat pentru semnele zodiacului dă litera *gamma* — şi e interesant că numele acestei litere este legat de cuvîntul grec care înseamnă căsătorie, unire între două fiinţe de sex opus în vederea procreaţiei. De asemenea, semnul *gamma* figurează stilizat şi dispoziţia organelor de reproducere.

— *Bellerophon*. După o mulţime de aventuri curajoase şi mai ales după victoria sa împotriva Himerei, victorie pe care a obţinut-o datorită calului său Pegasus, Bellerophon vrea să se înalţe pînă la tronul lui Zeus. Adunarea zeilor, simbolizînd legea care se impune oamenilor şi le dă măsura justă a aspiraţiilor lor şi a eforturilor la care se pot deda. Dorinţa eroului ar însemna vanitatea omului, perversiunea dominatrice în forma cea mai îndrăzneaţă. Învins, el va merge în infern pentru a se întîlni cu ceilalţi mari ambiţioşi, cum ar fi Ixion, dar ambiţia sa nu este colorată de sexualitate, ci e cea a unui om îmbătat de sine, care doreşte dominaţia supremă. Simbolizează lipsa de măsură în ambiţiile militare sau puterea militară care vrea să-şi anexeze puterea civilă şi să devină autoritate supremă.

— *Bergeronette* = codobatură. Cadou al Aphroditei. Pindar spune: „Stăpînă a săgeţilor celor mai iuţi, zeiţa născută în Cyprus, din înălţimea Olympului, leagă solid de o roată o codobatură cu penaj colorat (variat), legată de cele patru membre ale sale. Ea aduse cea dintîi oamenilor pasărea delirului şi îl învăţă pe fiul lui Aeson farmece şi formule, pentru ca el să poată face pe Medeea să uite respectul datorat părinţilor" (*Pythice*, v. 380—386).

— *Omphalos* de la Delphi, buricul pămîntului pentru helleni, era făcut, după Pausanias, din piatră albă şi era considerat că acolo este centrul lumii (pămîntului). După o tradiţie raportată de Varron, omphalos acoperea mormîntul şarpelui sacru omorît de Apollo şi numit Python.

— Zeul *Hermes* își trage numele său de la hermai, pietre plasate pe marginea drumurilor; ele indicau o prezență, încarnau o forță, protejau și fecundau. Alungite sub formă de cap, ele luară nume de zeu. Cultul lui Apollo deriva, de asemenea, din cultul unor pietre, care au fost întotdeauna unul din semnele distinctive ale zeilor.

— Genghis-Han ar fi fost, după o legendă, conceput de o capră albă care s-a acuplat cu un lup albastru.

— *Căprioara* cu picioare de aramă (și cu coarne de aur); prin acest detaliu se sugerează că este neobosită, ea aleargă pînă în ținuturile hyperboreenilor care erau considerați ca înțelepții antichității; căprioara aceasta, pe care Heracles a vrut să o captureze și a reușit după o cursă foarte lungă, simbolizează înțelepciunea; cursa s-a desfășurat în direcția Nord.

— *Berea*, plămădită de fierarul divin Goibniu, este băutura suveranității.

Numele reginei din Connaught personificînd suveranitatea asupra Irlandei — *Medb* — înseamnă, de asemenea, beție. Berea e băută în cantități mari de clasa războinicilor, la festivități, mai ales la cea a lui Samain, la 1 noiembrie. Într-o zăcătoare de bere (sau de vin după ce s-au făcut simțite influențele creștinismului) se îneacă la sfîrșitul domniei, în casa sa incendiată, regele decăzut sau decrepit, sau cel care a abuzat de putere. În măsura în care poate fi opusă hidromelului, care este băutura clasei sacerdotale, berea, băutură regală, este rezervată, în principiu, clasei războinicilor.

O legendă gallică confirmată de texte apocrife povestește că un fiu de rege, Ceraint Bețivul, fiul lui Berwyn (de la *berwi* — a fierbe), a fost cel dintîi care a preparat berea de malț (brag). El puse să fiarbă mustul cu flori de cîmp și cu miere. În timpul ebulițiunii, un mistreț veni și lăsă să cadă în amestec o spumă ceea ce îi grăbi fierberea (fermentarea).

— În India spălătoreasa este asociată cu ideea de înțelepciune, dansul său simbolizînd ascensiunea forței Kundalini.

— Egiptenii considerau că albastrul reprezintă culoarea adevărului, mai bine-zis, culoarea albastră era culoarea adevărului. Adevărul, moartea și zeii merg foarte bine împreună, iar albastrul cerului este tocmai pragul care separă viața pămîntească de viața de dincolo. Albastrul sacralizat: azurul, este cîmpul eliseean, matrice prin care trece lumina de aur, care exprimă voința zeilor; Azur și Aur, valori masculine și feminine, sunt pentru lumea uraniană ceea ce Sinope și Gyges sunt pentru lumea chtoniană. Zeus și Iahve tronează cu picioarele pe azur, adică pe cealaltă parte a bolții cerești care în Mesopotamia se considera că e făcută din *lapis lazzuli* și din care simbolica creștină a făcut mantaua care acoperă și ascunde divinitatea. Blazonul casei Franței era de azur cu trei flori de crin de aur, simbolizînd originea teologică, supraterestră a regilor preacreștini.

— La cei vechi, zeii, zeițele, eroii erau blonzi; și chiar Dionysos, în pofida imnului homeric care ni-l descrie brun, nu a întîrziat să devină, cum spune Euripides, un frumos bărbat tînăr, cu ochi negri și cu părul blond. Această culoare simbolizează forțele psihice ce decurg din divinitatea personajului. Și *Biblia* relevă această

tradiție: David este de un blond roșcat, așa cum e reprezentat și Christos în diferite opere de artă. (De semnalat și faptul că Făt-Frumos, care e, de fapt, soarele sau Apollo în poezie, este blond.)

— *Geryon* era gigantul cu trei capete și ar simboliza, după o interpretare nesigură, pe preoții delphismului primitiv, al căror pontif suprem era chiar Geryon; el ar fi fost învins și omorît de Heracles, după care cultul delphic ar fi fost reînnoit. (Aici trimit la N. Densușianu care îl plasează pe Geryon într-o insulă a Dunării, insula Simian, și amintesc că Dante a trecut Styxul ținut pe brațe de Geryon — N.) Omorîrea boilor lui Geryon ar însemna renunțarea la vechiul cult tauric de la Delphi și introducerea cultului berbecului — o ipoteză personală care nu are cum să fie verificată dar e în nota teosofilor — deci altoirea pe fond autotohton al unor zeități și culte indoeuropene.

— Cînd Apuleius scrie *Coborîrea în Infern* el precizează: cînd o bună parte a bolții infernale va fi parcursă, vei întîlni un măgar șchiop încărcat cu vreascuri și un conducător de măgari care șchioapătă ca și el... Nu se știe dacă e vorba de un zeu, de un rege, de un prinț, de un dansator, sau de un conducător de măgari — simbolul nu se schimbă din cauza aceasta. Îl regăsim în dansurile cu pași șchiopătați. Șchiopul exercită adesea meseria de fierar — or, acesta fabrică săbii, sceptre, scuturi care simbolizează membrele soarelui. Șchiopul e simbol de slăbiciune; exprimă ideea de a termina pentru a o lua iar de la început, absența de repaus, neisprăvitul, dezechilibratul. În mituri, în legende și basme, eroul șchiop îndeplinește un ciclu care indică sfîrșitul unei călătorii și începutul alteia. Șchiopul indică soarele în declin sau soarele la începutul și la sfîrșitul anului. (Și în mitologia noastră populară există acea stranie figură: jumătate de om călare pe jumătate de iepure șchiop. E o figură originală și nu o întîlnim *tale quale* în alte literaturi; un fel de centaur, o hibridare între iepure și om; ca orice infirm, e rău. Vezi și *Cartea despre zeii șchiopi.*)

Starea de șchiop rezumă o slăbiciune a spiritului. E cunoscut călcîiul lui Achilles. Această invaliditate poate să indice o rană de ordin spiritual. Viziunea lui Dumnezeu comportă un pericol mortal și poate lăsa în inima celor care au beneficiat un scurt moment de aceasta o rană simbolizată prin claudicațiune.

În multe mitologii întîlnim zei făurari: *Varuna, Tyr, Odin, Alfödr,* zei care cunosc secretele focului: ei sunt șchiopi, chiori, ciungi, estropiați; pierderea unor facultăți este prețul pe care îl plătesc pentru cunoașterea unor secrete și ca un semnal asupra pedepsei care îi așteaptă pe toți cei care încalcă acel domeniu. Claudicațiunea este semnul cu fier roșu al tuturor celor care s-au apropiat de puterea și gloria divinității supreme.

— *Tragedia,* literalmente: cîntecul țapului — la originea ei era acel cîntec religios care însoțea ceremonia sacrificării țapului la sărbătorile lui Dionysos. Dionysos se transformase într-un țap atunci cînd Typhon atacase Olympul și-i împrăștiase pe zei, apoi se refugiase în Egipt. Aceasta se în-

tîmpla într-o țară în care deja erau sanctuare ridicate unui zeu-țap pe care grecii îl numeau Pan; în aceste sanctuare preotesele sacre (hierodule) se prostituau cu țapii; era un rit de asimilație cu forțele reproducătoare ale naturii, cu puternicul elan al vieții. Astfel țapul a fost, ca și iepurele, ca și berbecele, ca și porumbelul, luat ca exemplu de natură ardentă și prolifică.

— Logodnica ploii...

— *Bufonul*; una din caracteristicile lui este de a spune pe un ton grav lucruri anodine și pe un ton de glumă lucrurile cele mai grave. El încarnează conștiința ironică; dacă se arată ascultător este pentru a ridiculiza autoritatea, printr-un exces de supușenie. Dacă îți reamintește greșelile o face înclinîndu-se cu smerenie. Uneori bufonul e condamnat la moarte pentru crimă de lezmajestate sau lezsocietate, e executat, sacrificat sau servește de țap ispășitor. Istoria ni-l arată ca asociat victimei în riturile de sacrificare. Este indicele unei slăbiciuni morale, a unei involuțiuni spirituale la cel care îl trimite la moarte. Societatea nu este capabilă să se asume în întregime, ea jertfește partea care o jenează din ea însăși. Din această cauză se tinde a se transforma în bufoni membrii națiunilor sau raselor oprimate: evrei, negri etc. Această acțiune de ridiculizare este și un aspect al rasismului.

— După o tradiție greacă, lucrarea bronzului a fost inventată de primul rege al Cyprului, Cinyros, venit, probabil, din Byblos, din nordul Syriei.

După Hesiod, rasa de bronz este teribilă și puternică. Unul dintre ultimii reprezentanți pe pămînt ai acestei rase de bronz ar fi fost Talos, personaj din legendele cretane, cînd ființă umană, cînd mașină de bronz, asemănătoare unui robot, care ar fi fost fabricată de Hephaestus sau de Daedalus, inginerul arhitect al regelui Minos. Acest Talos de bronz era o creatură redutabilă. Era însărcinat de Minos să împiedice pe străini să intre în Creta și pe locuitori să iasă din țară. El bombarda pe contravenienți cu pietre enorme, sau, și mai rău, cu corpul înroșit de foc alerga și strîngea în brațe pe cei pe care îi prindea, arzîndu-i în acest fel. Pentru a scăpa de el, Daedalus a ales calea aerului. Talos era vulnerabil numai în partea de jos a piciorului, unde se găsea o mică vînă, adăpostită de gleznă. Medeea reuși prin vrăji să rupă această vînă și astfel Talos muri. Acesta a fost și sfîrșitul rasei de bronz. Este interesant că Talos are un punct vulnerabil la picior ca și Achilles. Este indicele unei slăbiciuni morale și psihice.

— La romani, culoarea brună era simbolul umilinței (de la humus, pămînt); în Irlanda culoarea brun *(don)* are un sens infernal și militar. Ea este și culoarea excrementelor; notăm predilecția sadicilor pentru brun, cămășile brune hitleriste care par să confirme teoriile lui Freud asupra complexului anal evocat de această culoare.

— *Bucentaur*, ființă fabuloasă, jumătate om, jumătate taur; în mitologia greacă, simbol ca la centaur.

— *Bucephal* nu se lăsa condus decît în direcția soarelui; numele de Bucentaur a fost dat galerei venețiene, îmbrăcată toată în aur, pe care Dogele se îmbarca în fiecare an pentru a celebra nunta sa simbolică cu marea; Dogele arunca un inel în apă.

Bucephal era numele calului lui Alexandru cel Mare; omorît într-o luptă, regele a clădit un oraș în jurul mormîntului său. El simbolizează pe servitorul unui singur stăpîn. Avea frică de umbra sa, adică nu putea suferi să trăiască în umbra nimănui.

— *Cabirii* erau niște demoni ce făceau obiectul unui cult particular la Lemnos. Divinități misterioase, al căror principal sanctuar se găsea în insula Samothrace, dar care erau adorate peste tot, chiar în Egipt, la Memphis, după spusele lui Herodotos. În număr de doi, trei, patru, șapte, ei descind cînd din Hephaestus, cînd din Demeter cu care sunt identificați, sau cu Persephone, cu Hades, cu Hermes, sau la romani cu triada capitolină: Jupiter, Minerva, Mercur. Particularitatea lor era că ei nu puteau fi numiți fără ca vinovatul să rămînă nepedepsit. Ei fac parte din cortegiul Rheei, soția lui Cronos, mama celei de a treia generații de zei. Fiindcă ei sunt servitorii săi, sunt confundați cu coribanții și cu cureții; fiindcă mai tîrziu sunt considerați că protejează pe navigatori, au fost apropiați de dioscuri. Dar misterul lor rămîne totuși impenetrabil. Cabirii, rar evocați de obicei, se prezintă în mitologie ca niște demoni enigmatici. Fără îndoială, ei corespund cu aspectul cel mai secret, cel mai ascuns al divinității, cu misterul incomunicabil al energiei divine. Pentru aceasta, poate, s-a făcut din ei simbolul puterilor necunoscute ale spiritului, energiilor adunate în zei și oameni ca o rezervă de forțe inefabile și incalculabile, care ar fi periculos să fie declanșate în maniera ucenicilor vrăjitori.

— *Caduceul* este simbol al păcii; el figurează prin șerpii săi cele două curente: ascendent și descendent, care realizează echilibrul în jurul axei lumii. În mitologia greacă este o emblemă a lui Hermes, o baghetă, care, spiritualizată, devine simbol al eliberării și al vindecării. Există caduceu hindus și caduceu mesopotamian, în afară de cele cunoscute. După ezoterismul hindus, bastonul caduceului corespunde axei lumii (mai ales în învățămîntul tantric), iar cei doi șerpi corespund forței Kundalini, această forță care doarme, situată în partea inferioară a spatelui și care se ridică prin așa-numitele chacre succesive pînă la creier; simbol al energiei pure care animă evoluția interioară a omului.

Pausanias semnalează un cult dedicat unui Hermes alb și unui Hermes negru, cele două aspecte, chtonian și uranian, nefast și favorabil, al aceluiași zeu; șerpii caduceului indică această ambivalență, care este caracteristică și omului.

— Prepelița, în China, este simbolul verii.

Ashivinii, printre alte isprăvi au eliberat o prepeliță din ghiarele lupului, simbol al luminii eliberate dintr-o cavernă. Culorile aurorei chineze sunt cinci, ca și culorile oului de prepeliță; se spune că prepelița zboară toată noaptea.

— *Cain* e primul om născut din bărbat și femeie; el e primul cultivator, primul care aduce sacrificii lui Dumnezeu, dar a cărui ofrandă nu este agreată. Ca prim ucigaș, el este revelator al morții; e primul rătăcitor în căutarea unui pămînt fertil, este primul care a construit orașe; este omul însemnat de Dumnezeu pentru ca să nu fie lovit de primul venit; e primul om care se retrage din fața lui Dumnezeu și merge fără

încetare spre soare-răsare, spre noi aurore. Aventura lui este de o grandoare fără egal; este primul om lăsat singur cu el însuşi, cu remuşcările sale, lăsat să se descurce singur, asumîndu-şi singur toate riscurile existenţei umane. Cain este simbolul responsabilităţii umane.

Numele lui Cain înseamnă posesiune: mama sa l-a numit Cain fiindcă era prima ei achiziţie umană, prima fiinţă umană născută.

— *Moartea* nu este altceva decît a fi nevoit să dormi fără a te putea trezi vreodată.

— Calendarul egiptean este cu siguranţă singurul calendar inteligent care a existat vreodată în istoria omenirii: 365 zile — anul, grupate în 12 luni a cîte 30 de zile, plus 5 zile adiţionale sau epagomene, la sfîrşitul anului; convine de minune unei ţări care nu cunoaşte primăvara. Grupate cîte patru, lunile formează trei anotimpuri: inundaţie, iarnă, vară. Lunile sunt subdivizate în trei decade, ale căror prime zile erau consacrate sărbătoririi morţilor. Zilele şi nopţile erau împărţite în 24 de ore, pe care astronomia helenistică le va subdiviza în cîte 60 de minute, după sistemul babylonian care este sexagesimal.

— *Cancer;* al patrulea semn al *Zodiacului;* se situează imediat după solstiţiul de vară, cînd zilele încep să scadă. Semn lunar, semnifică retragerea în sine, sensibilitatea, timiditatea, tenacitatea. Cu Cancerul reînvie un întreg univers acvatic; el se prezintă ca simbol al apelor originare: ape-mamă calme şi profunde, ieşite din izvoare care murmură, trecînd prin laptele matern şi prin seva vegetală. Racul sau crabul care reprezintă acest semn este un animal de apă care trăieşte sub o carapace protectoare. Spiritului apei i se asociază în mod intim o valoare interioară care aminteşte că începuturile şi prefigurările vieţii renăscătoare: germeni, ouă, fetuşi, muguri sunt înconjurate de cochilii, matrice, scoarţe şi anvelope, destinate a adăposti puterea de resurecţie închisă între acele cuirase. De fapt, cel de al patrulea semn al *Zodiacului* se identifică arhetipului matern despre care vorbea Jung: întreaga lume a valorilor referitoare la conţinut, tot ceea ce este mare şi înfăşurat adăposteşte, conservă (păstrează), hrăneşte, protejează şi reîncălzeşte ceea ce e mic. Principiul matriceal şi nutritiv care merge de la uterus la pămîntul mamă + profunzime, abis, puţ, grotă, cavernă, buzunar, vas, adăpost, locuinţă, oraş... care duce la marele refugiu al umanităţii — Marea Mamă. Acestui semn i se asociază luna, cu chip livid şi cu lumină cenuşie, simbol planetar al acestui principiu matriceal, al psihismului inconştient, al lucirilor vegetative crepusculare, al impulsurilor vitale încă neluate în seamă de raţiune. În concertul zodiacal, partitura semnului Cancerului, cînd nu se rezumă la o tăcere, seamănă cu un murmur melodic de penumbre sau cu un cînt melodic de clarobscur (!!). Şi natura canceriană precedă dezvoltarea sensibilităţii sufletului de copil aflat lîngă mama lui, ca şi creşterea imaginaţiei (imaginativităţii), cu întreaga lume de subiectivitate, de amintiri, de vise, de romanesc, de fantezie, de lirism. Rolul cancerului este, esenţialmente, cel de meditaţie, de mediumnitate, de mediu. El marchează mij-

locul anului, leagă lumea formală de cea informală, este pragul reîncarnării, trecerea de la zenith la nadir. Fiinţele marcate de acest semn al zodiacului se bucură de o mare putere secretă, proprie a favoriza renaşterile ulterioare.

— *Capricornul.* Pentru emisfera noastră, Capricornul reprezintă despuierea, retragerea şi concentrarea iernii în severa ei grandoare; el e asimilat cu miezul nopţii de Crăciun, culme a frigului şi a obscurităţii; ora zero pentru seminţele cufundate în pămînt în vederea unei îndepărtate recolte. Elementul pămînt favorizează acest proces; elementul hibernat este acela în sînul căruia se elaborează lenta şi penibila operă a vegetaţiei. Această plecare se însoţeşte în mod dialectic cu ideea de sosire, de destinaţie, de scop, conceput ca o nămiază terestră, ca o culme. Semnul este reprezentat grafic printr-un animal fantastic, jumătate ţap, jumătate delfin, sau printr-o capră cătărătoare, atrasă de culmi. Semnul e sub influenţa lui Saturnus, el însuşi asociat cu tot ce este dur, ingrat, sumbru şi obscur, nemilos zeu al timpului care cristalizează în om supreme ambiţii, cînd nu îl condamnă la despuiere şi la renunţare. Natura capricorniană poartă amprenta acestui univers rece, silenţios, imobil; ea se clădeşte într-o mişcare primă de retragere în sine şi de concentraţie: viaţa dezertează din exteriorul acestui personaj, care adeseori are beţia simplităţii, sobrietăţii, estompării; ea se refugiază în adîncuri şi e vorba de această lentă urcare a acestor forţe profunde, adeseori ignorată de el însuşi, care îi permite să-şi afirme valoarea, asigurîndu-i deplina stăpînire de sine. Această stăpînire de sine este rezultatul unui răbdător antrenament al voinţei, exercitată pentru a-şi afirma stăpînirea asupra instinctului şi sensibilităţii. De unde predominarea virtuţilor reci: cel puţin cînd eşecul acestor autorealizări nu aruncă fiinţa în tăcere, nu-l face taciturn, pesimist sau melancolic.

— *Pătratul* este o figură antidinamică, ancorată de toate cele patru colţuri ale sale. El simbolizează oprirea sau momentul prevalat. Pătratul implică o idee de stagnare, de solidificare; stabilitate în perfecţiune; acesta este cazul Ierusalimului celest. În timp ce mişcarea uşoară este circulară, rotunjită, oprirea, stabilitatea se asociază cu figuri unghiulare, cu linii întrerupte şi sacadate. Multe spaţii sacre au forma dreptunghiulară: altare, temple, oraşe, tabere militare. Adeseori acest pătrat se înscrie într-un cerc, vîrful unei coline rotunde, cum sunt taberele şi templele sau în fundul unui cerc de coline cum este cazul cetăţii Roma. Platon considera pătratul — şi cercul — ca fiind absolut frumoase în sine. Filosofii arabi spuneau că tetrada, număr al pătratului, este cel mai perfect dintre numere. Simbolistica pătratului şi a numărului patru se unesc. Evreii făceau din Tetragramă numele de nepronunţat al Divinităţii: *Ihvl.* Pythagoricienii făceau din *Tetractys* (şi, de asemenea, din pătratul lui patru, adică din numărul 16) temelia doctrinei lor. Numărul patru este, deci, într-un anumit fel, cel al Perfecţiei divine: într-un sens mai general, el este numărul

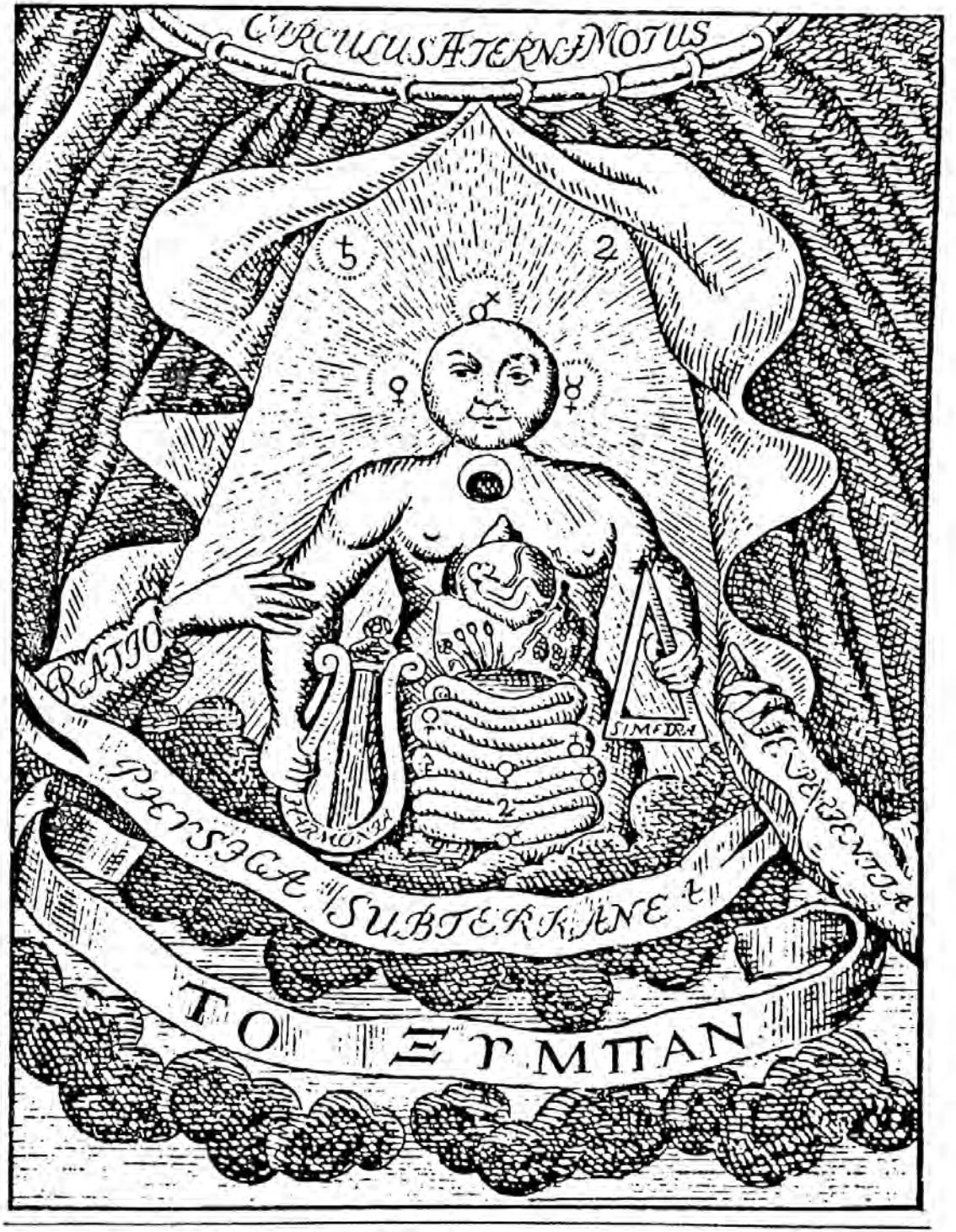
CIRCULUS ÆTERNI MOTUS
RATIO
PHYSICA SUBTERRANEA
TO ΞΥΜΠΑΝ

dezvoltării complete, al manifestării, simbol al lumii stabilizate.

Perioadele omenirii, viaţa omenească, lunile lunare sunt ritmate de cuaternar; dar cele patru faze ale mişcării ciclice se exprimă prin cerc, diviziunea prin cruce prin cele două diametre încrucişate este veritabila cuadratură a cercului. Pămîntul măsurat cu patru orizonturi, sau puncte cardinale este pătrat. Terra este împărţită în patru regiuni, ocupate de patru caste, prin patru braţe sau patru feţe ale Divinităţii: patru braţe ale lui Vishnu sau Shiva sau Ganesha; la Angkor întîlnim cele patru feţe ale lui Tumburu. Mandala tantrice sau arhitecturale sunt un fel de pantacluri, imagini ale cosmosului, şi au forma pătrată cu patru porţi cardinale. Pătratul este figura de bază a spaţiului. Cercul, şi în special spirala, este figura de bază în exprimarea timpului. (Cercul pare mai curînd figura mişcării sau a spaţiului timp — N.)

După Plutarchos, pythagoricienii afirmă că pătratul reunea puterile zeiţelor: Rhea, Aphrodita, Demeter, Hestia, Hera. Pătratul însemna că Rhea, mama zeilor, izvorul duratei, se manifesta prin modificări a patru elemente, simbolizate de Aphrodita, care era apa generatoare, Hestia care era focul, Demeter care era pămîntul şi Hera care era aerul. Pătratul reprezenta astfel sinteza celor patru elemente.

Forma pătratului nu este unică. Ea aparţine timpului. Or, eternitatea este reprezentată prin cerc. Cercul şi pătratul simbolizează cele două aspecte fundamentale ale lui Dumnezeu: unitatea şi manifestarea divinităţii. Cercul exprimă zonele cereşti, pătratul pe cele terestre, nu neapărat opuse cerului, cît creat faţă de necreat. În raporturile dintre cerc şi pătrat există deci o distincţie şi o conciliere. Cercul va fi pentru pătrat ceea ce este cerul pentru pămînt, eternitatea pentru timp, dar pătratul se înscrie într-un cerc, adică pămîntul este dependent de cer. Patrulaterul nu este altceva decît perfecţiunea sferei pe un plan terestru.

Notez aici un pătrat magic, probabil de origină celtică (redactorii dicţionarului sunt nişte celtomani furibunzi) fiindcă cuvîntul *arepo* se explică prin adverbul gallic *arepo* = înainte, pînă la capăt. Simbolismul numeric şi ezoteric nu este însă propriu lumii celtice; autorii sugerează o interferenţă druidică. Pătratul e următorul:

S A T O R
A R E P O
T E N E T
O P E R A
R O T A S

— Această frază latină: *sator arepo tenet opera rotas*, adică plugarul la plugul său dirijează lucrul, a fost interpretată în mii de feluri de alhimişti şi ezoterici. Mulţi văd aici reprezentate nunţile cosmogonice dintre apă şi foc, generatoare ale creaţiunii.

— Latinul *trivium* care înseamnă *răscruce* a dat cuvîntul *trivial*, din cauza Aphroditei care era considerată ca avînd un triplu aspect: uranian, oceanic şi chtonian; ea poate fi şi zeiţa pudică, zeiţa fecundă sau zeiţa lubrică. La răscruci, ea devine zeiţa amorurilor vulgare şi impure, amorurile trecătoare; ea se identifică cu ţapul pe care călăreşte, într-o

sculptură de Scopas. Fiecare om în sinea lui este o răscruce în care se încrucişează şi se combat diferitele aspecte ale persoanei sale.

— Casca este un atribut particular a lui Hades.

— *Caverna.* Arhetip al matricei materne, caverna figurează printre miturile de origine, de renaştere, de iniţiere a numeroase popoare.

Sub termenul generic de cavernă noi înţelegem grotele şi peşterile, cu toate că nu e o sinonimie perfectă între aceste cuvinte. Prin cavernă se înţelege un loc subteran sau rupestru cu bolta curbată, mai mult sau mai puţin înfundată în pămînt sau în munte, mai mult sau mai puţin obscură; peştera ar fi o cavernă mai profundă şi mai întunecoasă în spatele unei prăbuşiri a terenului, fără deschidere directă spre lumină.

În tradiţiile iniţiatice greceşti, peştera reprezenta lumea. Caverna prin care Ceres coborîse în infern pentru a-şi căuta fiica era numită l u m e. Pentru Platon această lume este un loc de ignoranţă şi de pedeapsă, în care sufletele omeneşti sunt închise şi înlănţuite de zei ca într-o cavernă.

Numeroase ceremonii de iniţiere încep prin trecerea printr-o cavernă sau o groapă; este materializarea lui *regressus ad uterum* definit de M. Eliade. Acesta era cazul în special în Misterele eleusine în care logica simbolică era riguros exprimată de fapte, iniţiaţii erau chiar înlănţuiţi în grotă, ei trebuiau să scape singuri de aici pentru a reveni la lumină.

În ceremoniile religioase instituite de Zoroastru, o peşteră simbolizează lumea. Zoroastru, cel dintîi, consacră lui Mithra o peşteră naturală, udată de izvoare, acoperită de flori şi de frunze. Această peşteră reprezenta forma lumii create de Mithra. Inspirîndu-se din aceste credinţe, pythagoricienii şi după ei Platon numeau lumea o peşteră şi o cavernă. Într-adevăr, forţele care conduc sufletele spun: „Am venit sub această peşteră apărată de un acoperiş". Plotin completează acest simbolism astfel: Caverna la Platon, ca şi peştera la Empedocles înseamnă, după părerea mea, lumea noastră în care mersul către inteligenţă este pentru suflet eliberarea de legăturile sale şi ascensiunea în afara cavernei. După o opinie mai mistică, Dionysos este în acelaşi timp şi gardianul peşterii şi cel care îl eliberează pe prizonier zdrobind lanţurile sale. Întrucît iniţiatul este un Dionysos, este în realitate el însuşi cel care se ţine întemniţat şi apoi tot el cel care se eliberează; adică aşa cum au arătat Platon şi Pythagoras, sufletul e ţinut prizonier de pasiunile sale şi este eliberat de Nous, adică de gîndire.

După cum se vede, întreaga tradiţie greacă leagă strîns simbolismul metafizic de simbolismul moral: construirea unui Eu armonios se face după imaginea unui Cosmos armonios.

Dar faţă de această interpretare se ridică un alt aspect simbolic al cavernei, aspectul cel mai tragic. Peştera, cavitatea sumbră, regiunea subterană cu limite invizibile, abis redutabil de unde ţîşnesc monştrii, este un simbol al inconştientului şi al pericolelor sale neaşteptate. Peştera lui Trophonius, foarte celebră la cei vechi, poate fi considerată într-adevăr ca unul din cele mai perfecte simboluri ale inconştientului. Tropho-

nius, rege al unei mici provincii și ilustru arhitect, construi împreună cu fratele său Agamedes templul lui Apollo la Delphi. Regele Hyrieus îi însărcină apoi să construiască și un edificiu pentru comorile sale, iar ei construiră și un pasaj secret pentru a putea fura comorile ascunse acolo. Hyrieus le întinse o cursă și Agamedes fu prins. Neputîndu-l degaja din cursă și nevoind să fie recunoscut după ce fratele său va fi găsit, Trophonius îi tăie capul pentru a-l lua cu el. Dar și el fu înghițit imediat în măruntaiele pămîntului. După mulți ani, fiind consultată pentru a se pune capăt unei secte teribile care amenința regiunea, Pythia recomandă să se adreseze lui Trophonius, al cărui loc de refugiu îl indică într-o peșteră din fundul unei păduri. Răspunsul regelui arhitect fu favorabil și de atunci locul oracolului fu foarte frecventat; dar nu putea fi consultat decît trecînd prin îngrozitoare încercări. O serie de vestibuluri și subterane și de trepte duceau la intrarea unei caverne unde se deschidea un fel de gaură rece și neagră. Consultantul cobora aici printr-o scară care ducea la o altă gaură cu o deschidere foarte strîmtă. El abia intra, apoi cădea repede în fundul peșterii. Revenea de acolo cu capul în jos, urcat de o mașină invizibilă; în timpul călătoriei trebuia să țină în mînă prăjituri de miere care îl împiedicau să atingă mașina și îi permiteau să îmblînzească șerpii. Șederea în groapă putea să dureze o zi și o noapte. Necredincioșii nu mai revedeau lumina zilei; credincioșii auzeau uneori vocea oracolului și se așezau pe un scaun numit Mnemosyne (zeița memoriei); ei evocau teribilele impresii resimțite, care îi urmăreau toată viața. Se spunea deseori despre persoanele grave și triste: a consultat oracolul lui Trophonius.

Complexul lui Trophonius care a ucis pe fratele său pentru a nu fi recunoscut ca vinovat e cel al persoanelor care neagă realitățile trecutului lor pentru a înăbuși în ele un sentiment de culpabilitate; dar trecutul înscris în ființa lor nu poate dispărea; caverna simbolizează explorarea eului interior și, în special, a eului primitiv, refulat în profunzimile inconștientului. Cu toate diferențele ce le separă, omorul lui Trophonius poate fi apropiat de cel al lui Cain. Urma imemorială a crimei bîntuie inconștientul și e ilustrată de imaginea cavernei.

Caverna este, de asemenea, considerată ca un gigantic receptacul de energie telurică, nicidecum celestă. Templu subteran, ea păstrează amintirile perioadei glaciare, o adevărată a doua naștere a speciei umane. Ea e propice pentru inițieri, înmormîntări simulate, pentru ceremoniile care necesită impoziția ființei magice. Ea simbolizează viața latentă care separă nașterea obstetricală de riturile pubertății. Caverna îl face pe primitiv să poată comunica cu divinitățile chtoniene ale morții și germinației. Dimensiunile cvasi-circulare ale grotei, pătrunderea ei subterană, culoarele sale întortocheate, care evocă măruntaiele omenești, a făcut să fie întotdeauna folosită pentru practicile vrăjitorești.

În China, o legendă spune că există o grotă pe care apele o inundă și în ea este o groapă de formă umană care se umple cu nămol; groapa servește de tipar și după nouă luni,

sub efectul căldurii solare, după ce apele s-au retras, forma de lut capătă viață; așa s-a născut primul om numit *Ay-Atam*, tatăl meu Luna. Timp de patruzeci de ani acest om trăiește singur, pînă cînd o nouă inundație dă naștere unei noi ființe; de data aceasta, coacerea nu e completă și ființa imperfectă este o femeie; din unirea acestora se nasc copii care se înmulțesc între ei căsătorindu-se. *Ay-Atam* și femeia lui mor și fiul cel mai mare îi îngroapă în groapa cu pricina, sperînd că astfel le va putea da viață.

Imaginea cavernei apare în vise, în general legată de alte imagini de aceeași valoare. Acest grup de simboluri: cavernă, femeie, mamă, mamifer, univers subiectiv, se regăsește în universul oniric al omului de astăzi. Astfel, psihanaliza a descoperit echivalența simbolică a imaginii femeii și a imaginilor anterioare cum ar fi casa, caverna etc., echivalență confirmată prin psihoterapia unui caz treaz. În numeroase basme, fecioara de cucerit locuiește într-o cavernă și fecioara creștină a fost asociată cu grota sau cu cripta.

Caverna simbolizează locul de identificare, adică procesul de interiorizare psihologică după care individul devine el însuși și parvine la maturitate. Trebue pentru aceasta să asimileze întreaga lume colectivă care se imprimă în el cu riscul de a-l turbura și trebue să integreze aceste aporturi noi la forțele sale proprii, în așa fel, ca să-și constituie propria sa personalitate și o personalitate adaptată societății ambiante în curs de organizare. Organizarea eului interior și relația sa cu exteriorul este concomitentă. Caverna simbolizează, din acest punct de vedere, subiectivitatea față cu problemele diferențierii ei. (?)

*

Supervieille: Montagnes et rochers, monuments de délire...

*

Gide despre secolul nostru: *secol cefal și apter.*

*

Max Jacob este îngerul delincvescențelor noastre celor mai stranii (Eugen Schileru).

*

Magia oglinzilor e veche, sufletul lor e demoniac. Legendele medievale spun că ele sunt trecătorile morții, cărările prin care moartea pătrunde în viață și în gînd.

*

Grația mallarméană: *gloire du long désir, Idées...*

*

Cocteau: Sunt o minciună care spune mereu adevărul...

*

Estetica eșecului e singura durabilă (Cocteau-*Opium*).

*

Libertatea e un exil (Sartre).

Dumnezeu este singurătatea oamenilor (același).

*

Totdeauna ne costă prea mult oamenii dezinteresați (Anouilh).

*

Din *Mimesis* de Erich Auerbach:
— Sintaxa și gramatica nu sunt decît stilistică înghețată (Spitzer).

— Critică fragmentaristică la Auerbach.
— Stilul mijlociu (abatele Prévost l-a semnalat).
— *Romanul auctorial* la Balzac.
— Francisc de Assisi care, predicînd, behăia ca mielul sau ducea legat de gît cîte un călugăr care se înfruptase cu pui, dîndu-l exemplu.
— Jacopone de Todi (născut 1230) scria ca Sorescu (vezi pagina 183—184).
— *Decameronul* amintește de romanul erotic antic: *fabula milesiaca*. În legătură cu aceasta mai poate fi pomenit *Romanul trandafirului* de Jean de Meung.
Rabelais e ogarul deșelat al domnului de Meurle căruia i s-a pus în spate o rasă: din clipa aceea nu i-a scăpat nici o vulpe, nici un iepure, s-a împerecheat cu toate cățelele din jur, deși pînă atunci făcuse parte din *frigidis et maleficiantis* (un titlu din *Decretele)*.

*

Din Umberto Eco: *Opera deschisă*

— *Haosmosul* lui Joyce.
— Dacă Ingres a introdus ordine în repaus, eu aș vrea să introduc ordine în mișcare (Klee).
— *Iakobson:* ambiguitatea este o proprietate intrinsecă, inalienabilă a oricărui mesaj centrat asupra lui însuși, pe scurt, e un corolar obligatoriu al poeziei.
— Nu trebue să te lași niciodată șantajat de prostia altora (capitolul *Zen și Occidentul)*
— *Eco:* Există totdeauna în *Zen* o atitudine fundamentală antiintelectuală, de acceptare elementară, categorică a vieții în manifestarea ei imediată, fără a încerca să-i supună explicații care ar închista-o și ar ucide-o.
— Proliferarea ultimă a buddhismului, *mahayana*, Zen susținea că divinitatea e perpetuă în multiplicitatea vie a tuturor lucrurilor și că fericirea constă nu în sustragerea din fluxul vieții pentru a pieri în Nirvana ca neant, ci în acceptarea tuturor lucrurilor, în faptul de a vedea în fiecare din ele imensitatea întregului și de a fi fericiți în fericirea lumii care trăiește și mișună de evenimente.
— Noua poezie americană *(Renașterea de la San Francisco)*, Ginsberg, Eco, Rexroth, Ferlinghetti, Mc. Clure, Corso, Gary Snyder, Phil Lamantia, Whalen e poezie Zen, orală, nu sofistică bărboasă, academică...

*

Din *Lumea lui Odiseu* de M.I. Finley

— Anul 1193 este data stabilită de cei vechi pentru expediția lui Agamemnon; dar sfîrșitul mileniului al II-lea coincide și cu data stabilită tot pe baza unor elemente furnizate de tradiția epică pentru „întoarcerea heraclizilor", nume legendar al mișcării de seminții grecești cunoscute de la o vreme sub numele de invazia dorianâ.

— Epoca micenianâ e o perioadă în care în Peloponeș și într-o parte a Greciei centrale și insulare, sub influența vădită a Cretei minoice dar pe un fond original, o populație coborîtă din nord și căreia epopeea îi dă diferite nume ca: ahei, danai, argivi, dezvoltă o civilizație al cărei centru e Mykene.

— *Odiseea*, XIX, 172—77: *E o țară pe nume Creta, în mijlocul mării întunecate ca vinul... și în ea puzderie de oameni și nouăzeci de cetăți. Și mai e acolo o mare amestecătură de limbi: ahei și mărinimoșii eteo-cretani, și cidonieni și dorieni cu plete inelate și vestiții pelasgi.*

— În marea arhivă hittită descoperită la Bogaz Kioi s-au găsit referiri la un regat numit în limba hittită Ahiyava și un cîrmuitor cu numele de Atarsiyaș — de unde Achaia și Atreu — presupuneri; Atreu fiind în poemele homerice tatăl lui Agamemnon, și al lui Menelau, regele Spartei.

— La 1350 aheii au participat la o expediție pe mare împotriva Egiptului, dar biruitor a fost faraonul Merneptah care a pus să se sape în piatră lista prizonierilor și a prăzilor luate. O mențiune se face despre ahei, cărora li s-au tăiat mîinile, fiindcă nu aveau prepuț: circumciziunea era un obicei destul de răspîndit pe coasta mediteraneană, dar cu totul necunoscut printre grecii timpurilor istorice.

— *Aleph* = bou; *beta* = casă.

— Unii istorici cred că războiul troian a fost, de fapt, o expediție pentru procurarea de fier.

— În unele din funcțiile sale, regele grec juca rol de preot; verbul grec *anasein*, care înseamnă a domni, a fi domn, se întrebuințează în *Odiseea* și pentru *rege* — *basileus* — și pentru șeful unui *oikos*; termenul se aplică și zeilor: *Zeus*, de pildă, domnește *(anassein)* peste oameni și peste zei.

— Sîngele fiind cheia fiziologică a mortalității, în vinele zeilor nu curgea sînge, fiindcă erau nemuritori, ci o substanță numită *ichor*.

•

Din *Istoria începe la Sumer* de S. N. Kramer.

— Sumerienii vorbeau o limbă cu totul diferită de limba semiților.

— În 1902—1903 s-a dezgropat anticul Șuruppak, leagănul lui Noe sumerianul, care ar fi existat pe la anul 2500 î.e.n.

— Sumerienii presupuneau că între cer și pămînt există un al treilea element pe care ei îl numeau *lil*, cuvînt al cărui sens aproximativ este: *vînt* (aer, suflu, spirit); caracteristicile sale esențiale ar fi fost mișcarea și expansiunea ceea ce se potrivește cu definiția dată atmosferei. (De la această rădăcină este posibil să fi venit numele primei neveste demonice a lui Adam: Lilith, care rămăsese să plutească ca o fantomă male-

fică, prin văzduh şi poate că figura în imaginaţia celor vechi duhurile rele ale atmosferei.)

— Zeii sumerieni sunt zei antropomorfi ca ai grecilor; în plus, ei pot fi răniţi şi omorîţi ceea ce pare a fi o indicaţie că provin din regi sau eroi divinizaţi.

— Un mit vorbeşte despre faptul că înainte ca omul să fie creat, oraşul Nippur era locuit de zei; „tînărul său bărbat" era zeul Enlil; „tînăra sa fată" era Ninlil, iar „bătrîna sa femeie" era mama lui Ninlil: Nunbarşegunu.

— Citãm cîteva splendide versuri din acest mit:

În unda pură, femeia s-a scăldat, în unda pură.
Ninlil a mers de-a lungul pîrîului Nunbirdu:
Fiinţa cu ochi strălucitori, Stăpînul, fiinţa cu ochi strălucitori
„Marele Munte", Tatăl Enlil,
fiinţa cu ochi strălucitori o văzu.
Păstorul... care hotăreşte soarta
Fiinţa cu ochi strălucitori o văzu.
Stăpînul îi vorbi de dragoste, dar ea nu se învoi:
Buzele mele sunt prea mici, ele nu cunosc sărutul...

— În vechime un singur om a reuşit să devină nemuritor: Utanapiştim, înţeleptul şi cucernicul rege al Şuruppak-ului, unul din cele cinci oraşe regeşti întemeiate înaintea potopului. De aceea, Ghilgameş se hotărăşte să se ducă mai întîi acolo unde locuieşte Utanapiştim. Acest oraş nu are numai o existenţă mitică, ci s-a găsit locul unde se aflau ruinele sale şi de acolo s-au dezgropat multe tăbliţe datînd din prima jumătate a mileniului al III-lea.

— Poporul pămînturilor negre.

— Casa zăcea la pămînt ca un tînăr mort.

— La poarta asta nu se coseşte grîul.

— O, stăpîne al meu, care mori în fiecare seară.

PAGINI REGĂSITE

MEXIC, '70

27 mai: spre Budapesta. Nici o defecţiune cum credeam, tot lotul a fost la gară, plus juniorii mei. Am traversat toată Transilvania care arată acum ca Finlanda. Pe sute de kilometri, revărsări de ape, începînd de la Deva, Mureşul a făcut ravagii. Unde apele s-au retras, solul arată plesnit în soare. Partener de compartiment doctorul T. Aseară la T.V. a fost arătată fotografia lui Bobby Moore, căpitanul echipei Angliei care a fost arestat în Mexic, ţară către care ne îndreptăm, pentru furtul unei brăţări. Memoria mea infidelă îşi aminteşte de o afacere similară de acum patru ani, întîmplată la Londra. Atunci infractorul era un sportiv sud-american. Ceea ce am văzut aseară era revanşa. Mascota *Winston* a englezilor, un buldog, nu este lăsat să intre pe terenurile de joc. Se plăteşte afacerea Ratin.

29 mai. Bruxelles. După o zi la hotel *Grands Cloches*. Oraş mort de provincie. O piaţă aducînd cu cea a Veneţiei şi a Cracoviei, clădiri baroce, aurite; echipa noastră în formă bună. Doctorul T. a plecat înainte la Londra.

30 mai. Hotel *Hansel şi Gretel*, la Londra. Am sosit aseară la gara *Victoria*, după ce luasem vasul la

Ostende cu un grup de copii, şcolari plecaţi în vacanţă din Europa în Anglia. Se dovedeşte încă o dată cît de demodată este o călătorie cu trenul. Controale, ştampile, jandarmi şi vameşi. Prea mult pentru timpurile moderne. Suntem zdrobiţi de osteneală, dar nu renunţăm la o călătorie în Soho. Grupuri de *hippy* drogaţi în *Piccadilly Circus*. Poliţia nu le mai permite să doarmă acolo ca acum patru ani. Procedează cu ei energic. Două femei căzute pe asfalt. Bete. Strigăte ca la meci, în special negri. Revăzut grupurile de indieni care străbat străzile în sunet de tamburine. Străzile pline de reclame sexy. Cinematografele *porno* au în faţa intrării portari care te invită înăuntru cu stăruinţă. Lorzii se uită îngăduitori la fetele care fumează pe stradă, fapt care, pe vremea reginei Victoria, le-ar fi dus la puşcărie. Mă gîndesc dacă cumva această societate nu cumpără tăcerea tinerilor prin acceptarea nebuniei lor. Preţul: a nu se schimba nimic. Huliganii care ţipă în pieţele publice, aici, sunt urmaşii celor ce-au cîştigat ultimul război mondial. Uşoară melancolie aseară, prin parcul din preajma *Westminster*-ului; erau lumini roşii de ceaţă şi cam atît.

Ora 19, ora Londrei. Gander, Canada. Cinci ore jumătate de zbor peste ocean. Ghețari în faţa coastei, plutind ca niște lebede albe. Păduri, lacuri, totul aducînd cu ceea ce vedeam deasupra Baikal-ului. Aici e călduţ ca-n martie la noi. În avion citim monografia despre Mexic. Ne-au servit fete olandeze, blonde, pline de sucuri, nuri şi unt. Echipa noastră nu pare zdrobită deloc. S-a băut în draci whisky; m-am resemnat la pepsi rece. Veselul doctor T. povesteşte irezistibil scene petrecute la ţară. Ca şi S. putea fi un excelent romancier de magnetofon. De fapt, îi este o frică de moarte de avion. Începe plictiseala cea mare: controlarea actelor. Lumea e iremediabil blocată de spioni şi birocraţi. Gara aeriană mi s-a părut civilizată dar anostă. În avion echipa engleză este distrată de un animator care îi face să rîdă în fiecare minut. Tipul, crispat, cu o faţă de maimuţoi, cu dinţi rari, arată sărăcan şi păgubos. Galeria engleză are coifuri, panaşe şi insigne. În piept cîte o rozetă de hîrtie în culorile drapelului britanic.

31 mai, duminică. Guadalajara, Mexic. Strada Chapalita, 1121. Suntem cazaţi la o casă particulară, a señorei Carolina de Gomez Arzapalo. Sosit aseară după puţine peripeţii. Am întîrziat o oră în aer din cauza ceţii. Lumea se neliniştise puţin, dar totul s-a încheiat cu bine. Autorităţile mexicane au întîrziat la control deşi avionul întîrziase o oră şi jumătate. Poliţişti graşi, mustăcioşi, lenţi şi suspicioşi. Vama s-a întrecut pe sine confiscînd conservele care erau baza noastră alimentară. B., care părea cel mai şmecher, a fost controlat la sînge, tocmai pentru că vameşii l-au găsit prea guraliv. Locuiesc cu M. L-am fentat pe doctorul T., care era prea insistent. Casă modernă, servitori indieni, o babă şi o fetiţă, gazda e văduvă, are doi băieţi studenţi, arhitecţi. Facem cunoştinţă cu cele două logodnice ale băieţilor, două fete desculţe. Sunt prezentat ca autor de filme şi ca regizor, ceea ce le face impresie. Aeroportul pe care aterizasem mi s-a părut un fel de hangar. Am străbătut, într-o maşină americană, periferii sordide, luminate cu felinare. La cîrciumi, peoni. Un miros special, ca-n China, de spital, ceva ardeiat şi plin de praf. Din avion peisajul mi s-a părut dezo-

lant, arid. Dimineața o pasăre-fierăstrău ne-a sculat la cinci și jumătate. Toată Guadalajara se află în carnaval. Pe cer, trasoare. Se aud petarde explodînd. Toate mașinile claxonează. Mexicul joacă azi la 12 cu U.R.S.S. Toată lumea e încordată. Peisajul arată ca la *Passadena*. Iarbă tunsă, palmieri, *canna indica*, tufănici și ceva exotic pe care nu-l identific. Citim presa care este plină de cazul Bobby Moore. Nevinovat, totul o cabală. Mușcate roșii și gazon. Suim în mansarda băieților gazdei, la televizor. Fetele stau turcește pe jos și beau țuică oferită de noi. Señora Carolina de Gomez Arzapalo se grizează repede și comentează tare meciul de la Ciudad. Deschiderea a făcut-o președintele Mexicului și Stanley Rous. Baloane, fete și copii, urletul galeriei. Mai puțin pasionant decît mă așteptam. Sub soarele necruțător de la ora 12, un meci anost, terminat cu 0—0. Plutește în aer o căldură fără vînt. Totul pare neclătinat, cerul e alb. Praf și palmieri, miros de *tortilla*, ceva iute, plin de sos și de o vigoare nedefinită. De dimineață, micul dejun cu gazda care patronează masa. Schimb de politeturi, oferim salam de Sibiu, ni se oferă ceva dulce la început, un fel de fîntînică de cocă pe o bilă rotundă, apoi *tortilla* în altă formă. La început a fost cu ou, pe urmă cu un fel de jumări și salată de roșii și ardei grași, de o iuțeală incredibilă. C., arde-

lean vajnic, nu simte ceea ce noi acuzăm prin strigăte. Totul cere bere, pepsi și coca. Mergem la *Hotel Gran*, unde se află cantonată echipa noastră națională. Totul foarte modern, un bazin cu apă albastră în care băieții fac baie. Gazonul e ca un pluș. Plictis, soare, un italian reporter de la T.V., Blazare. Antrenament la *Jalisco*. Un fel de teren CAM, pomi păliți, niște pini dulci, toată lumea pare sufocată de evenimentele care vor urma. Autocarul nostru e precedat de un motociclist înarmat cu pistol. Autobuzul este urmat de fete suite în mașini decapotabile, fanatice, care claxonează ritmic în semn de simpatie. Între ele negrese fatale, gata de căsătorie; trebue duse ori la bar, ori la biserică. Cale de mijloc nu există. Ni s-a atras atenția de către gazdă că în materie de femei aici întîi se trage și pe urmă se întreabă. Jucătorii noștri au ceva de păuni fezandați. Seara, la locuința doctorului T., în cartierul *Estrellas*, într-o vilă cu un parc splendid. Din sufragerie se dă într-o grădină interioară, păzită de un gard înalt de patru metri. Casa este încărcată de mobilă spaniolă grea și întunecată. La *pik-up* muzică dulce de chitare și niște voci sentimentale de băcani care strigă mereu *Ay-ay*. Whisky, gazda, o femeie și ea cu patru copii, splendidă încă, la care doctorul T., ca și noi, trage cu ochiul fără rușine. Olteanul se laudă că a strîns-o de mînă și că a înnebunit-o. În grupul nostru domnește un eros marțial. Ceai și simpatie. Totul aduce cu o vacanță lejeră de iunie. În jur, lumea se agită, se dau telefoane la Londra, se cer bani prin poștă, ți se face milă de atîta efort de inteligență. Nimeni nu citește nimic, toți beau pe apucate. Grupul meu e simpatic, îndatoritor și discret. Am cărat, după prostul meu obicei, cu mine, o mică bibliotecă. Vizităm hotelul *Fenix*, cel mai bun din oraș, unde vom ține conferințele de presă. O lume amestecată, ziariști, domnișoare în costume roz, minijupate, cu o afectare abia stăpînită, edecanele. Totul în jurul unui balon. Seara, la un han de pe șosea, una exterioară a Guadalajarei. O maimuță legată cu lanțul la intrare face onorurile. Doi jucători români cu două fete dulci. Peste o zi și jumătate au meci cu Anglia, dar nu le pasă. A călători, a căra în țară stofe, a te defula. Restul — o zădărnicie! Bere mexicană, *Cazino*, bună; bere cehă, oameni care mănîncă sandvișuri la volan, foarte mulți copii, lumini, neon, reclame. Totul cuviincios, nu chef, nu petrecere, un fel de înfățișare socială. O prezență împreună. Vîntul dulce șterge căldura zilei. Pomi cu frunze și flori roșii, fîntîni arteziene, într-o piață o *Minervă* cu picioare scurte, cu scut și suliță, înconjurată de apă, trandafiri, ca la Roma. Crini galbeni, totul dominat de un parfum insistent și iute. Soare nimicitor. Presa e plină de fotografii de fete frumoase, fatale, de reclame ale filmelor cu *cow-boy*, de știri anunțînd comploturi internaționale, revoluții și războaie locale. Revistele de femei încărcate de probleme privind sexualitatea.

2 iunie. Ieri, la *Casa Presei*, de dimineață. Pe urmă la *Mercador*, o piață fascinantă, plină de lume și de cele mai imprevizibile lucruri: roșii, banane, mere, nuci de cocos, obiecte de îmbrăcăminte, fleacuri, hoți de buzunare, restaurante populare într-un fel de incintă, plină de somni prăjiți; de miro-

suri şi de lume. Totul lucea, totul era de o mare feerie. Sombrero, pălării de paie, cămăşi, centuri de *cow-boy*, şei de piele, pistoale, femei, copii, toţi vînzînd ceva, trăgîndu-te de mînă; pe urmă un cartier plin de frizerii, colindat de şuţi, de o lume mizeră, mîncînd pe trotuare, sosuri pline de ardei, *tortilla* din care am gustat şi eu. Excelentă, prea iuţi pentru stomacul meu. La o tavernă, lăutarii *mariachos*, în costume negre de toreador, cincisprezece tineri şi bătrîni, cu trîmbiţe, chitare, viori, tobe, cîntînd sfîşietor, ţipat, patetic. Cerul la fel de nemilos, albastru, alb. Piaţa centrală cu ceva sever, spaniol. O catedrală de piatră, o primărie cu coloane şi galerii. Pe urmă la *Gran Hotel*, la băieţi. În jurul piscinei, englezi insolenţi, bînd whisky. Pe peluze, sub palmieri, fete foarte tinere, înnebunite după stelele noastre fotbalistice. Mai apar un domn Blum şi altul Siegler, care scrie la *Prensa*. Ni se oferă pepsi şi discutăm. Apare şi N.C. Este simpatic, plin de bancuri. Atmosfera de la echipa noastră naţională e catastrofală. Dobrin şi Răducanu nu vor juca. Sunt nedisciplinaţi. Angelo îmi dă dreptate în privinţa celor doi. Masă la lot, cu preşedintele Federaţiei şi însoţitorul. Prea mulţi antrenori, prea multă chibiţeală. Şi ideea asta sinistră de a sta la un hotel, în învălmăşeala curioşilor şi a solicitatoarelor de autografe! Prea mult zgomot, prea te îndeamnă totul la vedetism. S-a-nnorat. Vine sezonul ploilor, spun gazdele, ca-n romanele englezeşti. În vîntul rece, uscat, *nopalul* are un sunet patetic. Vom răcni de melancolie. Noroc că mi-am adus cărţi cu mine. Persecuţia vieţii de hotel mare, cu şezlonguri, cu *boys* placizi, negri. Vilele coloniale din strada Morellas, înconjurate de cactuşi. Leandri plini de flori roz. Pe urmă strada pe care gonesc maşini americane printre fîntîni. Mai spre periferii, *favelas*, puţind a ardei, a ulei încins, a oameni spălaţi cam demult. În aer, avioane supersonice. Aici, pe peluzele tunse, servitoarele indiene, tăcute, aducînd ceaiul señorei Carolina de Gomez Arzapalo.

3 iunie: Ieri plimbare prin oraş. Vizitat primăria cu dramatice picturi murale, reprezentînd Independenţa. În stil Diego Rivera. Puşti, baionete, feţe chinuite, tot patetismul teatral spaniol. Jos, în curte, *in patio*, o expoziţie de pictură contemporană. Multă plasticitate şi culoare; acolo unde se merge pe modernism, totul devine hilar. Apoi vizitarea catedralei; un gotic îndulcit, mai recent, fără taina pe care o bănuiam. Mergem după aceea la *Mercador*, vizitînd alt sector, al ceramicii, cu vase cam ordinare şi triste, în culoarea negru de fier, violet şi albastru ţipător. Frumoase sunt ţesăturile din pai. În final, traversarea uluitoarei hale, pline de miros de peşte, de o duhoare încărcată de miasme trăznitoare. Spectacolul uman este de nedescris. Culori naturale, flori de hîrtie, felinare, feronerie primitivă, stranie, obiecte de îmbrăcăminte, midii, raci, stele de mare, ananas în vase cu gheaţă, pepeni roşii şi galbeni, cantalupi, mango şi *mamein* (un fel de nucă de cocos), *pitaia* (fragi mari), *ciruela* (prune galbene, leşinătoare). Fascinant era un tip care încerca să vîndă un aparat de stors lămîi. În vitrinele cinematografelor, pistoale şi femei aproape dezbrăcate. Ajungem la stadionul *Jalisco*, aflat într-un decor dezolant. Alb-maro spaniol. În jur, case mici cu terase în mijlocul cărora a fost răsturnată un fel de talangă de beton cu faţa la cer.

80 000 de spectatori, vizibilitate perfectă. Meci slab: *Anglia—România 1—0*. Ne-am apărat disperați, o greșeală a lui Sătmăreanu și gata! Rezultatul pare onorabil, dar după mine am fi putut cîștiga dacă am fi atacat. Stilul Angelo Niculescu pe care atît l-am criticat în presă. După meci, un mic taifun, ploaie violentă de o jumătate de oră, vînt, praf. Baloanele cu reclamele de *coca-cola* au fost smulse din ancorele lor. Orașul, pe măsură ce ne obișnuim cu el, devine plicticos, cum am bănuit. Viață de provincie, seara bem bere la hanul cu maimuțe, unde vin perechi de îndrăgostiți în mașini peste care plouă. Bărbații par agresivi, femeile cuviincioase, stingherite de atacurile oculare ale europenilor.

Joi 4 iunie. Zi de tîndăleală. Plimbare prin oraș. La un centru comercial din periferia rezidențială, *Chapallita*. Cu magazine tip, pline de lucruri frumoase, pe urmă la *Fenix*, la hotel, pentru luarea presei, după care, transport la stadion. Meci excelent — *Brazilia, Cehoslovacia* 4—1. Arbitrajul, ca la Londra, trage pentru sud-americani, de data asta, în draci. Seara, bere, lectură, atît.

5 iunie. Ieri, vizită la *Rio Verde*, un cartier de locuințe ieftine. Pe drum, cartiere sordide, fără apă, într-o mizerie de nedescris. Aici e ceva curat, lucrat economic, în beton. Copii mulți, multe maidane, fotbal și praf, *coca-cola*, lampă de gaz, palmieri și cerul patetic mexican. O sală de sport de 20 000 de locuri, *Auditorium*. Ca oraș de provincie, Guadalajara arată bine. Seara, la primărie, la recepția dată de guvernator. Băieții mă prezintă ca pe un fel de *pair* al României, ceea ce îndreaptă coada de servitori către grupul românesc. Șampanie și pișcoți, căldură, discursuri, fotografii. În jos, în piață, *mariachoși* pe cai ca niște *cow-boy*, cîntînd călare, grași și asudați, purtînd señore pe șa, făcînd turul pieții luminate feeric. Doctorul T. îmi spune cum îi face curte gazdei sale, vindecîndu-i servitoarele de răceală și chiar papagalii. În drum spre stadionul *Jalisco*, i-am arătat un magazin pe firma căruia scria *Funerales* și în vitrina căruia erau expuse monumentale coșciuge violete, negre, albe, portocalii, întrebîndu-l dacă vrea să-i ducem rămășițele pămîntești în țară sau să-l îngropăm în pămîntul fierbinte al Guadalajarei. Doctorului i s-a părut că gluma avea ceva adevăr în ea și a căzut pe gînduri.

Sîmbătă 6 iunie. Ieri, excursie la Tequila, la 70 de kilometri de Guadalajara. Peisaj dezolant, cenușiu, roșu, stîncă, cactuși, vite păscînd spini sau praf, sau nu știu ce buruieni. În fund, munți, sub cerul uscat, de alamă, căldură cumplită de vară. În mașina fără aer condiționat, aveam cu toții fețe de sinucigași. Am vizitat fabrica de rachiu, dezolantă și ea. Cu grămezi de fructe cît niște mingi imense: mescal, materia primă, pe care le vîră în cuptoare niște peoni nenorociți. Domină imense budane, emițînd un miros iute de rachiu. A urmat o masă în curte, de la care n-au lipsit *mariachoșii* care au cîntat în draci *Paloma*, acompaniați de bine-dispusa noastră galerie, îmbătată de *tequila* (rachiu) și *cerveza* (bere). S-a mîncat friptură de porc, șorici prăjit, jumări, *tortilla*, pepene și ananas, condimentat totul cu acel bulion iute care ne-a zdrobit

cerul gurii. Întoarcere într-o beție generală, pe melodia: *A ruginit frunza din vii*, cîntată de toată lumea. Un ziarist german o face pe Tino Rossi, zadarnic. Seara, transmisie de la hotel *Fenix* a materialelor scrise. Apoi, *Gran Hotel*, unde atmosfera în tabăra noastră este, în continuare, bezmetic de optimistă. De dimineață, ne vizitează soția unui funcționar de la UNESCO care ne însoțește pînă în centru. Are ceva băiețos și șmecheresc, în pantaloni de *hippy*. Vizităm o catedrală, apoi hotelul *Fenix*, unde toată lumea cochetează cu fetele de la telex, gata să-ți prezinte familia, să fie cerute în căsătorie sau să se logodească. B. îmi povestește că a făcut o astfel de vizită la domiciliul uneia, unde a fost întîmpinat de o numeroasă familie, între care doi frați, boxeuri. Bine-înțeles că a doua oară nu mai calcă pe acolo. Seara, bere, ca de obicei, doctorul T. continuă idila spre îngrijorarea noastră. Am aflat și numele celor doi băieți ai doñei Carolina de Gomez Arzapalo: Ghighermo și Alfonso.

Luni, 8 iunie. Zilele acestea nimic important. Sîmbătă, *România-Cehoslovacia* 2—1. Meci scremut, pe o căldură infernală. Ieri, *Brazilia—Cehoslovacia:* 1—0. La ora 12, cînd erau 40 de grade la umbră. Sinistrul meci de studiu, de pipăire. Echipele par plictisite, publicul e mai interesant. Cu o oră înainte începe să huiduie, să cînte *samba* și să danseze în tribune. Din cînd în cînd explodează petarde. În timpul meciului, dacă jocul nu merge, tace. Și cum jocul nu merge... Ieri am fost cu echipa națională la o *corridă*. Toreadorul e penibil. Gras, asudat, stîngaci, e un măcelar, de fapt. Omoară doi tauri, după patru pînă la șase încercări, după care cîntă la chitară, acompaniat de *mariachoși*. Spectacolul mi s-a părut, pur și simplu, dezgustător, neaducînd cu nimic din ceea ce se întîmpla în Spania. Seara, acasă. Băieții din jur, buni camarazi, mă înțeleg foarte bine cu ei. Le împrumut cărți, pentru că nu și-au închipuit că vor avea timp să le și citească. Doctorul T., cu o disperare comică, declară că e îndrăgostit. Îi imaginez niște funeralii cu *mariachoși*, a căror descriere îl umple de groază. Seara, la *Plazza del Tapatia*, la lupte cu cocoși. Pe o ploaie tropicală. Mult mai frumos ca la tauri. Cocoșii sunt înarmați cu lame ascuțite între gheare. Luptele sunt foarte sîngeroase. Interesantă este galeria și, mai ales, mutrele pariorilor. *Bookmakerii* trec printre scaune și oferă contracte de pariuri. Se luptă pînă la uciderea unui cocoș. Primul meci a durat 40 de minute, celelalte, între trei-patru minute. Totul se termină prin retezarea gîtului învinsului, a unui picior sau a unei aripi. Cocoșii mi se par foarte cruzi. Publicul e placid și bea bere. Pe o estradă, sus, deasupra tribunelor, cîntă o orchestră de *mariachoși* și o diseuză. Totul mi se pare mai mult o afacere a restaurantului decît ceva sportiv. Am zărit în tribună o femeie de vreo 40 de ani, tunsă chilug, după un accident de mașină, probabil, cu o cicatrice oribilă pe frunte, purtînd ochelari negri, un fel de Boris Karloff feminin, însoțită de doi tineri curtezani. Probabil că e foarte bogată. Sugestii pentru scrierea unei nuvele. Ploua intens, ca la tropice, pe cortul de tablă, zgomotul ploii acoperind strigătele pariorilor, a celor care schimbau între ei mii de pesos, bînd whisky. În jur, femei grase, mulatre, englezi și local-

nici, toți niște văcari cu bani, privind luptele într-o tensiune pasionată. Apoi plimbare în cartierele albe, mirosind a ulei încins și melasă. Într-adevăr, la Guadalajara a început *Sezonul ploilor*.

Marți 9 iunie. Ce era interesant aseară la cocoși era tocmai munca antrenorului. Cei doi purtau două cocarde, una roșie, alta verde. Culorile de luptă. La fiecare rănire a protagoniștilor, antrenorul sufla cu gura sifon, apă sau *coca-cola* pe cocoș, și-i lingea sîngele cu limba, pentru a opri probabil hemoragia. Era ca și cînd l-ar fi lipit cu ceva. Cocoșii nu prea se țineau pe picioare; antrenorii îi masau grăbiți pe mușchi, îndemnîndu-i tandru la luptă. Într-un colț semnalizau două becuri: unul roșu, altul albastru. Înainte de luptă, combatanții erau cîntăriți, ca boxeurii.

*

Ce-ar mai fi de reținut, arena de nisip însîngerată, penele cocoșilor care au căzut, cămășile însîngerate ale managerilor, figurile bete ale pariorilor, din jurul arenei întărîtarea combatanților cu un cocoș de rezervă înaintea meciurilor, aplicarea lamelor ascuțite pe piciorul stîng, cu un fel de bandă lipicioasă, orchestra inutilă de sus, de pe estradă, unde niște nenorocite făceau pe Maria Felix în *Adio, Mexico*, lumina de neon, ploaia, whisky-ul, taxiurile umblînd nebune prin oraș, totul avea ceva halucinant. *Sezonul ploilor* — iată titlul unei nuvele pe care aș putea s-o scriu chiar mîine. Eroina ar putea să fie M.N. cu fuga ei, cu cancerul soțului, destinul acela atît de ciudat, mai întîi Orientul și pe urmă o așteptare de 30 de ani, sau V., care a plecat odată cu noi, spre Paris, purtînd o păpușă în pielea goală în brațe, ca porte-bonheur, acum căsătorită prin Belgia. Acum plouă și e înnourat, înăbușitor. Soții P. ne-au chemat la o plimbare cu mașina prin Guadalajara, apoi la ei acasă, la un whisky. Stau într-un fel de curte, înconjurată de blocuri cu un etaj, ca niște cuibare de păsări. Seara era acceptabil, bătea vîntul puțin, am mai uitat de căldură. Doctorul T. suferind de un mare priapism verbal a plecat la gazdă, la o petrecere, după două lupte de cocoși. Devine un splendid personaj pentru nuvelă. În toate, cel mai mult mă încurcă fotbalul ăsta care n-are nimic literar în el. Nu am vizitat aici ceea ce se numește Soho. Am fost, în schimb, în cartierul rezidențial, cu vile oculte, ascunse în grădini particulare plantate cu tenacitate pe dealurile sterpe. O vilă era cățărată pe un fel de șosea suspendată, avînd un bazin jos, la parter, iar pe terasele de sus, alte piscine. Pini mexicani și palmieri, bineînțeles, totul feeric ca în filmele hollywoodiene, dar ce te faci cu soarele necruțător și necruțătoarea ploaie ce nu poate fi prevenită cu nimic? Ieri ne-am ruinat cu taxiurile. Găsit, într-un roman polițist, o vorbă splendidă: *Ajungă-i zilei răutatea ei!* (Sfîntul Matei în *Ecleziast*).

Miercuri, 10 iunie. Ieri plimbare pe la niște fabrici în care n-am putut intra. Era vorba de ceva cu un film și țigări. Pînă la urmă, o masă la un hotel cu fete care fac cadou filme *Kodak* și țigări mexicane. Ca și la fabrica de încălțăminte *Canada*, unde am văzut ce înseamnă lucrul pe bandă automată de ni s-au întors mațele pe dos din cauza inumanității acestei invenții, am avut prilejul să mă conving cît de

lacomi erau unii dintre noi; era vorba de cadouri. În sfîrșit! După masă, cu soții P. (el, un fel de gentleman rece, cu ochelari, binecrescut, perfectul funcționar UNESCO). Ne duc cu automobilul la *Chapala*, un fel de Snagov al Guadalajarei. Peisaj lunar, încremenit, ars, în jurul orașului, cu ceva definitiv sărac. Pe margini, ogoare sterpe; ici-colo, un sat. Biserica, văzută de departe, marchează forța celor ce conduc aici. *Chapala* fără oameni, rece, silențioasă. Un lac de 70 de kilometri, străjuit de munți violeți. Trandafiri, flori și ele violete. Hotelul *Monte Carlo* (foarte scump: 300 pesos pe zi) scaune albe, metalice, pe peluze, cu împletitură barocă, bazine, punți de piatră, fără plajă, palmieri, pini, un fel de stejar, tuns grațios. Totul extras, ceremonios. Nu atît decepție, cît ceva extraneu, departe de realitatea noastră. Cerul de pucioasă și violetul munților au făcut să mă persecute imaginea lunii. Seara la soții P., bere, *Martini*, whisky. Șapte români la taclale, o gustare, discuție despre mistica cometelor și alte fleacuri, între care fotbalul. La 11,30, somn. Trăim după un program strict, altfel nu toți rezistă climei excesive. Citesc romane polițiste ca într-o bună vacanță în care mă aflu. Din țară ni se comunică la telefon: totul s-a liniștit. Vorba cuiva: ADAS-ul are acum de lucru. E cald și dacă mai vine și tifosul... Stare neutră de plictis incipient. Voi trece la cărți serioase. Găsesc pe undeva, răsfoindu-le, o vorbă a lui Talleyrand: *Încetișor, că mă grăbesc!* Ieri, la hotelul unde s-a dat recepția, am vorbit cu un inginer care ne spune: „Dacă ies la pensie, aici vin să trăiesc, că e mai ieftin. Am 1 200 de dolari lunar, îmi rămîn 700 în mînă, dar de-abia pot să-mi fac o casă. Voi avea pensie 500 dolari; nevasta, 270. Cu suma asta numai aici mă descurc. Dacă vii bătrîn în America nu te ia nimeni în serviciu. De la cincizeci de ani în sus, oamenii sunt lepădați pentru că nici o societate nu-i asigură, neavînd timp să ia de la ei plata asigurărilor. Dacă faci o meserie interesantă e altceva. Doctorii, de pildă, o duc bine.

Joi 11 iunie. Ieri *Brazilia-România:* 3—2; meci destul de anost, înfiorător de cald, lume mai puțină. Publicul neutru. Seara la *Gran Hotel* unde oficialii voiau să ne convingă că, de fapt, sunt fericiți pentru că au fost eliminați. Ce ciudată mentalitate! Și de asta se molipsiseră și doi oameni deștepți: A. și T., poate fiindcă fuseseră invitați. Brrr! Un ziar de aici anunță prăpădul de la Galați. Cu sau fără inundații, politica noastră nu se schimbă, scrie *Scînteia*. Mi se pare că asta e o poziție eroică.

Vineri, 12 iunie. Ieri, în afara meciului *Anglia-Cehoslovacia*, vizită în cartierul rău famat al Guadalajarei, numit de noi *Soho doi*. Cîrciumi sinistre, întunecate, cu becuri roșii, în care toată lumea vrea să danseze, dar nu are nimeni cu ce plăti consumația. Pe străzi, curve sinistre, totul de o mizerie pitorească ce-mi evoca Grivița de altădată. Mese pe stradă, miros gretos de grăsime și șorici. Cinematografe, orchestre. Ne-am oprit în stînga lui *Calle Grande*, unde se adună *mariachoșii*. 30 de orchestre care cîntă împreună. Se acoperă una pe alta. Solicitări de la minut la minut, totul o cerșetorie deghizată. Am plecat devreme, plictisit. Azi la un fel de club particular la *Charro*, un fel de școală mexicană de călărie, ca la Viena. Mînji struniți cu lasoul din fugă, călărire de boi

sălbatici, o masă lungă pe o terasă, descoperită în plină căldură groaznică, la care beau limonadă. *Edecanele* noastre mexicane s-au cam fleşcăit. Au ceva ca la spartul tîrgului. A venit şi guvernatorul, a tras un discurs. Băieţii, după bere, s-au luat la harţă. C. care părea cel mai docil, devenise foarte violent. O să-i treacă şi lui. Mă gîndesc mereu la nuvela aceea: *Sezonul ploilor*. În Dino Buzzati găsit, pentru reclamă sforăitoare, cuvîntul *battage*.

Sîmbătă, 13 iunie. Vizită la o fabrică de bere, după care, cu un autobuz, la *Los Camachos*, în munţii din jurul Guadalajarei. Totul pe o căldură infernală. Decor deşert, fără vegetaţie, canioanele în care se filmează filmele de *cow-boy*. Prăpăstii, hoteluri cu piscine verzi în care băieţii au făcut baie. *Comidă*, fotografii, *mariachoşi* (fără *marinba* — un fel de ţambal sau xilofon), cu cîntece dulci, bere multă, n-a lipsit S., care ne însoţeşte tot timpul. De la hotel, înapoi spre Guadalajara, cîntînd şi asurzindu-i pe nişte franţuji şi suedezi. În totalitate a fost frumos. Seara, la un cinematograf: *Frankenstein* — o prostie vopsită. Sala de 1 000 locuri puţea şi era plină de gîndaci. Se mîncau un fel de seminţe sau raci, nu mai ştiu ce erau şi se bea pepsi. Mamele cu copii de doi ani, pe care îi purtau în spate într-un fel de hamac. Pentru trei pesos, vezi trei filme. Se poate sta acolo o jumătate de zi. La începutul celui de-al doilea film: *Mantaua mumiei*, am fugit de atîta miros. Acasă, radio, ziare. Am vorbit la telefon de dimineaţă cu Bucureştiul. Ciudată senzaţie că distanţa nu există. Mergînd să vizităm magazinul de artizanat la prînz, am întîlnit o nuntă: tămîie, trei babe care cîntă, doi miri cu coroane de flori din hîrtie, o ceată de copii care joacă în jurul lor, îmbrăcaţi precum căluşarii, cu mărgele şi veste colorate. Se serveau de un fel de bastoane care făceau zgomot de tablă bătută. Doi bătrîni băteau sălbatic în tobe şi cîntau din fluiere. Totul după ritualul indian (copiii erau indieni). Jocul era întrerupt de strigăte, ca şi cum s-ar fi vrut să fie speriate spiritele. Totul mi s-a părut convenţional, făcut, lectura unor idilice recomandaţii a fost făcută de o domnişoară plină de draci, pempantă, blondă, care nu credea nimic din ce spunea. Lucrurile de artizanat din *Mercadoul San José*, erau, ca şi la noi, contrafăcute. Ch. a cumpărat ceva frumos deşi l-a costat foarte scump. Am aflat astă-seară că la luptele de cocoşi combatanţii trebue să fie din două rase diferite. Culorile combatanţilor: *girro* şi *rocho*.

Marţi, 16 iunie. Cuautla, la 110 km. de Ciudad de Mexico. Sosit ieri după o călătorie infernală de 800 de kilometri străbătuţi în 12 ore, cu autocarul de la Guadalajara. Aer condiţionat, dar soarele e îngrozitor. Pe drum peisaj dezolant. Ranchuri, pampă, spini, cactuşi, garduri de piatră, vite slabe care pasc, ce?... Nici un rîu. Oprire la un han o oră. Un chin. Totul

cald, sleit. Şoferii (era unul de rezervă) au vorbit între ei de la ora 9 dimineaţa pînă la ora 22, fără întrerupere. Ce-or avea să-şi spună, nu ştiu. Ceva cu femei, cu *coca-cola*, cu afaceri. Opreau muzica de la staţia de radio a autocarului ca să se audă unul pe celălalt. În protestele noastre repetate. A domnit un plictis general. Englezii de lîngă noi (cred că erau, de fapt, scoţieni), borau de atîta whisky. Unul mut, de lîngă mine, cu un nas de sifilitic, cu un obraz roşu ca dracu, cîrîia mereu şi adormea. Pe o bancă, în stînga mea, descopăr după o vreme ceva senzaţional: un orb condus de un chior, vizitau Mexicul (erau doi englezi, ceva să-nnebunească). Deci orbul meu venise *numai să audă şi să miroasă Mexicul*, că de văzut nu putea să-l vadă! Însoţitorul îl cobora şi îl urca de mînă spunîndu-i ce vede în jur. Seara am fost cazaţi într-un fel de fostă mînăstire ridicată încă de pe vremea cînd hotelierii erau spanioli, dar se foloseau de mobilă englezească. Două curţi interioare, o sală mare pentru mese, cu plase dese la ferestre, împotriva ţînţarilor. Cîini şi cocoşi pe strada principală, praf, ţigănie neagră. Ne-am culcat zdrobiţi. Duminică am zăcut la pat cu înţepături la vezică (probabil mîncarea iute e de vină). Terminat Buzzati. În volumul: *Monstrul Coimbre*, două piesele excelente: *Week-end* şi *Noapte dulce;* prima, de o mare virulenţă satirică, descriind un cimitir al bogătaşilor, a doua, descrierea unei nopţi paşnice pe pămînt, unde în natură totul se ucide. Splendidă. Meciul de dimineaţă: *Brazilia-Peru* 4—2, o mizerie! Tot campionatul pînă acum mi se pare neinteresant, la urma urmelor. Biletele s-au vîndut sub preţ, locuri goale cam la toate meciurile. Azi, la Ciudad, după două ore cu autocarul. Drum splendid în munţi. Oraşul e aşezat foarte sus, aerul e rar, respiri greu. E prima oară cînd simt cam ce ar fi aceea un atac la inimă. Altă plăcere! Am umblat de la orele 12 la 7 jumătate seara în capitala Mexicului. Transmis materialul de la hotel *Maria Isabel*, care e *Centrul de presă*. După aceea, vizită la *Muzeul de artă modernă* care are piese splendide. Clădirea aducea cu *Guggenheim* de la New York, salon rotund, modern, pe două nivele, geamuri afumate. Afară, în grădină, statui de Caldwel şi Moore, bine aşezate pe iarbă. Ne-a condus P. care a mai fost o dată pe aici. Aş vrea să revin, dar cînd? Zilnic facem cîte şase ore cu autocarul pe drum. Ciudad e splendid, larg, cu un mare bulevard central, cu *building*-uri, mahalale, plin de maşini. Peste tot un aer vetust, evocîndu-mi anii '29. În hotelul *Maria Isabel*, totul îmbrăcat în mochete roşii. Lipsea numai muzica dulce din lifturile new-yorkeze. Hotelul în care locuiesc îmi place din ce în ce mai mult. Noaptea ţîrîie nişte greieri fantastici şi se aud cîinii ca-ntr-un sat. Îmi aduc aminte de hotelul acela englezesc de la Nankin, pustiu şi plin de babe. Aseară, am aflat că la cutremurul din Chile au fost 50 000 de morţi. O babă îi ghicise lui M. înaintea plecării mele o mare neplăcere. Pe aici zile pline de istorii. Merg cu nişte copii răi, ţîfnoşi, susceptibili şi mitomani. Doctorul T. se agită ca un ţînţar. Cu trecerea timpului, oamenii devin nervoşi; apar egoisme, răutăţi şi altele. Mai avem 10 zile de stat împreună.

Miercuri, 17 iunie. În grădina hotelului *Vasco* din Cuautla. Ora 11 de

dimineață. Toți sunt plecați. Ori la Ciudad, ori în tîrgul ăsta fără istorie. Citesc într-o minunată grădină englezească un fel de satiră gogoliană: *Maestrul și Margareta* de Bulgakov, care se pare că a plătit un preț cam mare pentru acest lux. Din pom cade, din cînd în cînd, pe iarba peluzelor, *papaya*, un fel de ananas galben, leșios și dulce. Terasele sunt udate cu stropitori automate. Englezii s-au îmbătat greu azi-noapte, cîntînd pînă la două. Doctorul a jucat poker pe boabe cu alții. În grupul nostru n-am văzut o carte; ziare se mai citesc. Ba, mint. G. și C. au adus cu ei două monografii despre Mexic. Tare sofisticat și snob mi se pare Gh. Are un gust special de a contrazice. Afirmă, de pildă, de cîte ori are ocazia, că englezii nu știu sportul ăsta numit fotbal. Îl aud iar, s-a trezit, vorbește tare și-i place să se asculte. Unii își povestesc aventurile lor cu femeile. Relatarea se face cam soldățește, în cuvinte vulgare. Ciudat, M. pare cel mai retras, avînd în permanență o mască gînditoare. Poate că este cu adevărat un sceptic superior. În spatele *patio*-ului în care ne facem siestele, se află o grădină splendidă, părăsită, peste care plutesc, într-un zbor leneș, agonic, fluturi mari și albi. Copacii s-au sălbăticit, n-au fructe, iarba crește în neștire, deși nu se udă niciodată aici. Toată grădina e dominată de un pavilion părăsit de lemn, cu scările prăbușite. Hotelul poartă în el ceva dezolant, deși se zice că e excelent. Trec chelneri cu tăvi de argint pe care se află minunate limonăzi în culori trăznitoare, aburind de răceală. Tufe de trandafiri sălbăticiți, un gazon pălit, moale și profund. De la un megafon se aude încet un cîntec care ne însoțește de la venire: *Un pochito mas, espera ancore...* Totul este turburat de Ch., care exclamă tare ca un actor: *Dacă ar putea să aresteze cinci minute mingia, ar aresta-o.* Și dă-i cu Bekenbauer și cu englezii. Vraja este risipită. Mă duc să privesc o imensă colivie, plină de papagali puturoși, mari cît ereții, aflată în grădina din față a hotelului. M-am săturat de băieții ăștia care citesc numai ziare.

Vineri, 19 iunie. Divinul hotel *Vasco* de care atît ne-am îndoit! Ne-am întors după două zile de hălăduire la Acapulco și la Piramide. Joi dimineață, cu un autobuz de categoria a doua, am plecat din Cuautla pe niște dealuri sterpe și sate pîrlite. Totul părea ca la începuturile lumii: case de paie, pietre, un palmier, albii secate de rîuri, pămînt roșu, ogoare arate cu calul și boul, catîri, flori violete, porci, cîini, ce mulți cîini sunt în Mexic! Autobuzul pîrîie, scîrție, e plin de lume și orătănii. Mi-am adus aminte de un drum din copilărie, de la Balș, la Oteteliș. Autobuzul nostru oprește în fiecare sat. Țărănci negre, copii, o mizerie înfricoșătoare și un miros, vai ce miros, de carne putredă, de rahat aruncat pe cîmp. Tîrguri, statui (ce de statui, totuși!), curți jegoase, femei care spală, copii cufurindu-se în fața curții, dealuri sterpe, mereu culoarea galbenă, piatră, piatră. Deasupra un soare nemilos și înăuntru o căldură infernală. Autobuzul se umple de copii care fac pipi, de învățătoare și bărbați cu fețe tropice. Spre Acapulco credeam că o să luăm foc. Ardeau pădurile tinere pe creste, totul în niște fumuri albastre. Și iar piatră, piatră; apoi o junglă de palmieri. Mahalale înspăimîntătoare. Coborîm. Prima senzație la Acapulco: pute ca într-un

closet! Trăsuri împodobite cu baloane, hîrtie givrată, cai slăbănogi, un golf, o insulă, în față, locuită numai de cei bogați, ceva mai înverzită, o plajă lungă, nici o briză, nici un pic de vînt. Facem baie, dar nici o senzație de răcoreală. Suntem înconjurați de cerșetori, de copii și hoți. Totul pare suspect și înăbușitor. La 22,30 mergem în fața hotelului *Mirador*, unde sare unul de la 36 metri înălțime, în mare. Impresionant, pentru că marea se retrage și revine, totul trebuind calculat la milimetru. Lume multă, amicii săritorilor fac chetă, clienții cu bani ai hotelului beau bere pe cele trei terase ale elegantului hotel. Aici este un amestec de englezi, suedezi, francezi care comentează salturile înotătorilor. Orașul mi s-a părut nemăturat și plin de șobolani. O mulțime de copii tuciurii dormeau pe plajă. Cinci hoteluri moderne și cam atît. Restul pute. Cică sezonul începe în noiembrie. Merci! O noapte pe autostradă. Plecarea la 1 din Acapulco, cu un autocar cu aer condiționat care funcționează numai o jumătate de oră, apoi totul a devenit înăbușitor, ca într-un coșmar. Pe drum a plouat tare, ca la tropice. Pe autostradă, multe vehicule gonind nebunește, restaurante, motele, patrulele poliției, totul de un farmec nocturn deosebit. La 7,30 suntem la Mexico. Aici e frig și plouă. Căutăm autobuzul pentru Piramide. După două ceasuri de rătăciri îl găsim. Aici nu știe nimeni decît ceea ce face el. După o oră și jumătate de mers, la 11, suntem la Piramide. Totul mi se pare uriaș, măreț. Trei piramide cu cîte două uriașe scări, pe care le sui pieptiș cu destulă greutate. În catacombe, un mic muzeu, turiști, fotografi, paznici, fluiere, biciclete. Orașul pe care îl vedem la picioarele noastre, din vîrf, este conceput grandios. Străzi foarte late, în marginea cărora se aflau templele din care n-a rămas decît baza. Piramidele egiptene par meschine în comparație cu acestea. Spre seară, zdrobiți, ne oprim la hotelul *Maria Isabel*, unde bat rapid la mașină materialul pentru *Informația*. Azi a fost o vizită la *Muzeul Antropologic*, dar nu am putut să participăm. În schimb, n-am ratat *Muzeul de pictură modernă*. Plouă de două ore. Ne întoarcem la Cuautla. Ce pace e aici între palmierii de la hotelul *Vasco!* Minunat loc! Îl voi descrie în *Sezonul ploilor*. Acum fulgeră și plouă mărunt. Am făcut un duș și voi citi puțin. Sunt ultimele trei zile în Mexic. M-a exasperat puțin clima, dar plec cu impresia că am locuit într-un loc straniu. Mulți dintre însoțitorii noștri s-au mutat la Ciudad. Îi privește, mie îmi plac zidurile de aici, ruinate, năpădite de o vegetație sălbatică, bazinele vechi în care mai plutește o apă clocită în numeroasele curți interioare. Felinarele din fier forjat care lasă noaptea pe iarbă o lumină obosită, portocalie. Prin ferestrele deschise aud căzînd din cînd în cînd pe iarbă, fructul *mango*. Ce farmec!...

Sîmbătă, 20 iunie. Plimbare prin Cuautla. O biserică veche în stil colonial, cu sfinți pictați realist, cu aurărie, nu frumoasă, pioasă numai. *Mercado*-ul plin de lucruri ieftine și o lume cumsecade, care stă și discută. O pace și o lene cu ananas. Apoi meci: *Germania-Uruguay:* 1—0; fără miză, pentru locul trei. Lumea, așa și-așa. Ploua în munți, ceață, în sfîrșit, se putea respira. La înapoiere străbatem Satul olimpic, cu clădiri ca niște jocuri de copii, colorate. Decorul la Mexico

pare mai frumos dar orașul rămîne banal, mai puțin piața *Constituției*, care pare o minune veche cu catedrala, Primăria și Palatul guvernatorului.

Duminică, 21 iunie. A plouat de dimineață. E ora 16,30. Stau în grădina hotelului *Vasco*, la Cuautla. Pe interminabila uliță principală se plimbă băieți și fete ținîndu-se de mînă. Afară urlă claxoanele mașinilor și motocicletelor. Abia m-am întors de la marea finală *Brazilia-Italia:* 4—1. Au cîștigat brazilienii după un joc frumos. Cîștigătorii erau să fie linșați de propriii suporteri care s-au dezlănțuit. Jucătorilor li s-au smuls tricourile, ghetele și jambierele. Numai că nu i-au mutilat. După o jumătate de oră, ceremonia de încheiere. Confetti, serpentine, petarde, discursuri, baloane colorate, urlete. Nu mai pot. Duminica viitoare voi fi cu Gică la Poiana. Mi-ajunge atîta zarvă și lume și balamuc. Mii de mașini în căutarea unui loc de parcaj. O nebunie colectivă fără egal. Măcar să fi meritat! Mîine spre Londra, la ora 13. Sper să găsesc un avion pentru București. M-am săturat de voiajuri atît de lungi. A fost interesant, nu frumos, obositor, pasionant, recreativ. M-am scos din rutina infernală la care mă gîndesc acum cu dragoste. Voi sta două zile la Londra. Unii vor să rămînă cîteva zile la Köln. Dacă mergem cu trenul pînă la București vom sosi sîmbătă în zori. Dar poate reușesc să fiu joi acasă. Nici miercuri nu ar fi rău. Din *Maestrul și Margareta.* Nume ale Dracului: *Valant*, în dialectul german, *Behemoth* (a avut ca strămoș pe *P-ehe-maùt*, boul de apă egiptean, adică hipopotamul), e un fel de fiară a fiarelor, descrierea lui poate fi găsită în *Cartea lui Iov.* În Evul mediu, *Behemoth* intră în ordiile satanice, este pomenit în *Cartea inchizitorilor.* Iacob Sprenger și Heinrich Kramer *(institoris), malleus maleficarum.* În *Dicționarul infernal* al lui Collin și de Plancy, demonul *Behemoth* e prezentat ca un elefant șugubăț, prostănac și obez.

Luni, 22 iunie, ora 19, ora Mexicului. Insulele Bahamas, aeroportul din Nassau. După o panoramă splendidă a insulelor, marea verde sub care se văd zidurile de marmură ale bănuitei Atlantida. 40 de grade la umbră. Orașul e cît un cartier. N-am ieșit din aeroport. La amurg, spre noapte, plecăm către Londra. Era să rămînem la Ciudad din cauza hoților de englezi care au devansat unele plecări. Ce mai *fair play!* Am călătorit cu niște docheri de la Dover, beți morți. Au cîntat tot timpul traversării. Aceeași zi, Londra. Hotel *Jackson.* Undeva lîngă Universitate. Ora 23, în sfîrșit, după o lună de sambe și muzică sud-americană, pot să prind Schumann la radio. La ora 10, ora Londrei, avionul *Transavia, regina Irène,* care ne dusese peste Ocean de la aeroportul *Stansted* ne-a depus cuminte în același loc. După infernala căldură din insulele Bahamas, aici e o răcoare de octombrie. Fetele olandeze minijupate, zgîrcite la whisky și la gin, au rămas doar o amintire. Așa curtezani cum au fost românii în acest voiaj cred că n-au să mai întîlnească. Locuim într-un fel de cămin studențesc, ne servește la masă o americancă, studentă, care urmează limba spaniolă aici. Totul e sărăcăcios, dar inedit. Plimbare de-a lungul Tamisei, la *Piccadilly Circus.* Era rece, ploua rar, vînt. *Hippișorii* nu prea erau veseli astă-seară, parcă le lipsea antrenul de altădată. Berăriile pline. Dacă mă uit mai bine la monumentele Londrei: *Parlamentul, Westminster*-ul, *Coloana*

Nelson, cu toți generalii ei călări, din jur, parcă mi se pare totul făcut miniatural și cam la întîmplare. Regele Henric este meschin lîngă Richard Inimă-de-Leu, Cromwell, dacă are puțină măreție; Parlamentul e mic, cît cel din Budapesta, doar *Big-Ben*-ul arată monumental și Tamisa cu alura ei de fluviu mare. În rest, clădiri amestecate, inegale, Londra mi se pare un oraș sever, frumos, doar lîngă *palatul Buckingham*, unde bulevardul și o fîntînă uriașă dau măreție pieții din față. De la Stansted mi-a plăcut drumul printre grădini și vile, iarbă și lanuri, printr-o Anglie romantică a altui secol. Aș fi vrut să văd mai multe locuri, dar nu e timp. Trecut rapid prin *Oxford Street*. Au trecut patru ani de la Londra ploioasă, Londra de la *Royal Garden*, cartier pe care nici n-am avut timp să-l mai revăd. Aș fi vrut să mai trec pe la *Muzeul Național* și pe la *Tate Galery*, dar n-a mai fost timp. O negresă pe imperiala unui autobuz care duce în Bloomsburry, unde locuim. Pierdută în propria ei întunecare, fugind în întunecimea epidermei sale, parcă de nevăzut în atît de neagra ei piele. Oare acesta este faimosul Bloomsburry al lui Villara, din *Frunzele nu mai sînt aceleași?* Parcuri și ziduri de cărămidă, ferestre luminate de lămpi obscure, totul în tăcerea și regresiunea Londrei. Orașe ale morții, necropole pline de extazul luminii, ucise de ridicolul credinței colective în ceva ce nu există. Trec prin noaptea Londrei babe cu fuste scurte, cu ciorapi de cercetași, drogați, fete frumoase, bărbați splendizi cu aer de *sir*-i, totul, vai! atît de găunoas, de superfluu. Încotro merg ei?

ISTORIA PLAGIATULUI

Din *Manuscrisele de la Marea Moartă* de I.D. Amusin

— Iisus plagiator: *ce ție nu-ți place, altuia nu-i face* e spusă mai întîi de către Hillel (învățat fariseu, 76 î.e.n.—5 e.n.) și se găsește în *Sabat* (31).

— *Pentatheul* din *Vechiul Testament* atribuit lui Moise e format din cărți disparate, compuse de-a lungul mai multor secole *(Facerea-Geneza)*.

— Cartea lui Isaia e scrisă în secolele VIII, VI și III î.e.n., avînd interpolări din diferite epoci.

— Din cele vreo 70 de apocrife biblice ale *Vechiului Testament*, interzise iudeilor, creștinii au adaptat multe pentru *Noul Testament*. Printre ele: cărțile I—IV din *Cărțile Macabeilor*, *Cartea Înțelepciunii lui Ben Sira*, *Jubileele Enoch*, *Tobit*, *Judit*, *Înțelepciunea lui Solomon*, *Psalmii lui Solomon*, *Cărțile Sibiline* (III), *Testamentul celor 12 patriarhi*, *Cărțile lui Ezra*, *Apocalipsul lui Baruh*. Biblia catolică are cele mai multe apocrife.

— *Cartea lui Enoch* se înrudește mult cu *Cartea Jubileelor*, care e o repovestire a *Cărții Facerii* și a începutului *Cărții Ieșirii*. *Cartea Jubileelor* menționează *Cartea lui Enoch*, deși este scrisă după aceea.

* *

Ar trebui interzis cu amendă și închisoare oricărui scriitor modern să împrumute o comparație din mitologie și să vorbească despre harfă, liră, muze, lebede. Treacă încă despre berze... (Jules Renard).

LE · MAT

Un om simplu, un om avînd curajul de a avea o semnătură lizibilă (acelaşi).

*

Din *Corespondenţa cu G.*

În *memoriul* cu nr. 48 467 se propune de către învăţătorul meu din comuna Lumina următoarele (totul adresat către Consiliul Dezvoltării Supreme):

— Transformarea naturii Saharei

— Canalizarea fluviului Congo

— Şcoala poporului să se facă în avioane

— Să se emită un sistem de împădurire a globului pămîntesc

— Concentrarea tuturor uzinelor de acid sulfuric şi superfosfaţi din Europa, Asia şi Africa în Sahara.

(Urmează detaliile: *natura pustiei Sahara se poate transforma în oază continentală completă, intensiv şi extensiv, pe bază ştiinţifică, de condiţii materiale, temeinic organizată. Nilul şi lacul Victoria au transformat 1/5 din Sahara. Fluviul Congo, canalizat şi irigat sistematic pe tot cuprinsul Saharei, poate desăvîrşi opera de transformare a pustiului Sahara în cea mai fertilă oază, în viitorul social; frunza din pădurile ecuatoriale poate acoperi nisipurile Saharei, desfiinţînd norii de nisip; cultura răchitei, a salciei pletoase, a ulmului de Turkestan, a gardurilor de duzi, opresc vînturarea frunzelor udate permanent prin sistemul dens de irigare. Plantarea căpşunilor în terenul arabil format contribuie la baza agriculturii sahariene. Sistemul de împădurire al globului pămîntesc va fi des, după modelul susţinut de subsemnatul în Şcoala Poporului din 1944, în Dobrogea pînă astăzi, 14 septembrie 1972, ce se poate vedea la sediul din satul Lumina, în comuna Ovidiu, la Cişmea în pepiniera centrală Mamaia, la Neptun, Comorovca* etc.).

E clar, G. al meu e un clarvăzător, unul din acei oameni pe care Zgrady, cunoscut la Paris, îi căuta în Casele de sănătate şi de la care aflase cu ani înainte că vor fi omorîţi fraţii Kennedy şi că va fi război în Coreea şi Vietnam...

*

Iată şi o poezie a lui G.

ODA PĂRULUI

Sălbaticul se afundă,
În pămînt se cufundă
Caută săruri minerale
Pungi de ape, fără parale

Prin ramificaţii rădăcinoase
Absoarbe săruri minerale
Le moaie ca-n cerul gurii
Cu ape adînci şi turburi

Pe acest străvechi sălbatic
Cu briceagul meu altoiesc
Un mugur de Duset (păr roşu)
Ca să înalţ un codru

Privesc la becurile electrice
Ce strălucesc în noapte aprinse
Perii mei sunt candelabre
Cu pere asemeni cu cele aprinse

O, perii mei! copii ai naturii!
Umpleţi cerurile gurii!
Luminaţi tot simţul intern
Transformînd al lumii guvern...

Ultimul vers mi se pare demn de Hugo, dar tot o să-l recitesc pe Freud.

*

ISTORIA PLAGIATULUI.

Din *Curteanul* lui Baldesar Castiglione care scrie drama pastorală *Tirsi*, inspirată după *Orfeu* a lui Angelo Poliziano.

Curteanul, la rîndul său, a inspirat: *Galatco* a lui Giovanni della Casa, *Cavalerul și gentilomul* de Girolamo Muzio, *Doamna de curte* a lui Lodovico Domenichi și *Gentilhomme*-ul lui Montaigne.

— În 1508 apare faimosul *Adamis de Gaula*, singurul roman cavaleresc cruțat pentru stilul lui de către satirele lui Cervantes. Romanul ar fi un manual al cavalerului desăvîrșit, un *doctrinal de princepes y señores*, un îndreptar pentru marii feudali. Această operă dă naștere unui gen. Opere asemănătoare: *Florisando*, *Lisuarte de Grecia*, *Floricel de Niquea*, *Rogel de Grecia*, *Lepolemo*. Imitații: seriile de *Palmerini*, *Primaleoni*, *Belianisi* sau, în 1602, ultimul roman cavaleresc: *Policisne de Beocia*.

— *Don Quijote* este, de fapt, replica la aceste romane, dar nu s-a născut din ele? El este o consecință a nașterii literaturii picarești. *Lazarillo de Thormes*, *Pablos de Segovia* de Quevedo.

— Cel mai tipic picaro: don Guzman de Alfarache al lui Mateo Aleman. *Lazarillo de Thormes* de Hurado de Mendoza este versiunea cultă a unei narațiuni populare. Stilul romanului îi amintește pe Lucian și pe Erasmus.

— Avem și partea a doua a lui *Don Quijote* de Avellaneda care-l continuă pe Cervantes (piraterie literară), între apariția părții unu și doi.

*

Swift cu *Gulliver* a inspirat pe Voltaire *(Micromegas*—episodul călătoriei lui Candide în El-Dorado), Samuel Butler în *Erewhon*, după cum Wells, Huxley și Arghezi în *Țara de Kuti*.

— Alte raportări la opera lui Swift: versurile despre moartea doctorului Swift (după exemplul lui La Rochefoucauld), Samuel Butler în poemul său antipuritan, eroi-comic, *Hudibras*. Tot la Swift poate fi raportată burlesca *Strană* (a lui Boileau). Mai pot fi raportate: *Divina Comedie* și *Călătoria pelerinului* de Bunyan. Ar mai fi Locke cu *Eseul asupra inteligenței umane* sau *Utopiile* Renașterii (Morus, Campanella). La Swift apare *mitul străinului*, găsit și în Montesquieu *(Scrisorile persane)*, Voltaire *(Naivul)*, Goldsmith *(Cetățeanul lumii)*.

*

Eroarea e fecundă (Erasm).

*

Un vin odihnit...

*

Noapte cu lampă...

*

O beție de cantină (pentru *Janus)*.

*

Zoharul: — Odată cu începutul s-a născut Dumnezeu.

— Începutul nu e altceva decît Teama (pentru *Frica)*.

— Deci Teama l-a creat pe Dumnezeu.

*

Colecţia mea de grădini fantastice, după ce scrisesem grădina Meitani: *Pallagonia* lui Goethe, *Güell* de la Barcelona a lui Gaudi, grădina şi palatul semnalate de André Pieyre de Mandiargues la palatul *Schifanoia* de la Ferrara, construit de Albert V d'Este, decorat în secolul al XV-lea. Tot el vorbeşte despre grădina de la *Bomarzo*.

*

Vivandieri ai artelor (Huxley).

*

Lumea are forma unui om (Swedenborg).

*

Diletantismul momentan al lui H. St. Chamberlain (Blaga).

*

Trista, savanta *Burlescă pentru pian şi orchestră* a lui Richard Strauss, cîntată de Richter...

*

În locul spinului va răsări chiparosul *(Sfîntul Justin Martirul în dialog cu iudeul Trifon)*.

*

Este mai greu să dezintegrezi o prejudecată decît un atom (Einstein).

*

Inteligenţa a fost dată omului pentru a se îndoi (Verhaeren).

*

Infinitul e teroarea spiritului, nori ai Danaidelor (Victor Hugo).

*

...Struguri albi de Mareotis (Virgiliu).

*

Scepticismul, sinucidere lentă (Emerson).

Jurnal de la Poiana

Căţeluşa Barcelona are aplicaţii de gunoier, cară hîrtii, şerveţele de masă, le toacă, umple curtea de un fel de ruine domestice, mi-e milă s-o bat, e un copil, zice N. cu înţelepciune, dă-i salam şi nu-i cere nimic. O prezint la musafiri, de emoţie face pipi, ca şi Gică Unu şi Gică Doi cînd erau mai mici. Rude, de...

Mai rău e cu păunii cei mici. Doamna bătrînă s-a suit azi-noapte în stejar, netam-nesam. Patru din cei cinci fii au urmat-o. Cum or fi reuşit să plutească pînă acolo, nu ştiu. Cred că erau cinci metri de zburat şi ei arată ca nişte pui de găină. Gogu a rămas jos şi a plîns toată noaptea în coteţ, crezînd că a fost abandonat. Dimineaţa a fost recuperat şi marşul după mîncare a continuat pînă spre seară, cînd au fost arestuiţi cu toţii de nea Costea...

*

...Pădurile nordice crescînd frumoase ca o nepăsare princiară (Octavian Paler).

*

Sophokles (despre Grecia): Ai sosit, streine, în ţara celor mai frumoşi cai *(Oedip)*.

*

Orice oraș nou e ca o femeie nouă...

*

Prezentați geometria la intrare (inscripție pe frontonul porții Academiei lui Platon).

*

...Păsările stimfalide (aducătoare de nenorocire) pe o metopă la Louvre...

*

Heliopolisul foarte versat în lucruri cerești (citat de Paler).

*

Androsfinxul (masculin), pomenit de Herodotos, principiul solar în Zoolatria Egiptului antic...

*

Prin moarte totul renaște din nou. Moartea e viață *(Omnia pereundo seruantur, omnia de interitu reformantur)*.

(Tertulliani apologeticum)

*

Ceva aventuros și lacunar (Claudel).

*

Visarea e lumina de lună a gîndirii (Jules Renard).

*

Natura reîncepe mereu aceleași lucruri și așa se formează un fel de infinit și de eternitate (Pascal).

*

Nici soarele, nici moartea nu pot fi privite fix (La Rochefoucauld).

*

Sfinxul, piatră bolnavă de infinit (Paler).

*

Pasărea Phoenix ca un cocor cenușiu (vezi Hermeneuții), *boînu*, cu cioc lung, capul cu dublă egretă, pene de aur și roșu (pe zidurile mormitelor de la Theba).

*

Unul care conduce o trăsură ca pe o orchestră italiană (Dumas).

*

Poezia e un superfluu cultivat (Novalis).

*

Dar unde poți evada din gîndire? (Marian Popa).

*

Tragedia e parodie (același).

*

Balcanismul? La mijloc de râu și bun (citat de Marian Popa).

*

Obeliscul egiptean ca pietrificaiea unei raze solare (Paler).

MAGIE — MITOLOGIE — POEZIE

Din *Dicționarul de simboluri* (Laffont)

— *Inițiere*, acesta este sensul cuvîntului grecesc *teleutai:* a face pe cineva să moară. Dar moartea e considerată ca o ieșire, ca o eliberare, ca o ieșire pe o poartă.

După ieșire urma cortina de foc, care separa pe profan de cele sfinte; el trece dintr-o lume într-alta și suferă prin acest fapt o transformare; el schimbă nivelul.

În acest sens, transmutația metalelor este tot o inițiere.

— În *Aulus Gellus* se poate vedea ce număr de interdicții apăsa asupra Flaminilor lui Jupiter, care veneau din moștenirea indoeuropeană; ele funcționau în scopul de a păstra caracterul sacru al acestor personaje, asemănătoare cu brahmanii.

— *Iris* este prezentată în *Theogonia* lui Hesiod ca fiica lui Thaumas (uimirea) și a Electrei (ambra) și aceasta a făcut pe unii să creadă că era simbolul și vehiculul unui fluid psihic de origine divină.

— Cuvîntul *Om*, verbul divin al tibetanilor, are drept calificativ *zere*, adică *aurit*.

— Culoarea galbenă, intensă, violentă, ascuțită pînă la stridență sau foarte amplă și orbitoare ca o scurgere de metal în fuziune, este cea mai caldă, cea mai expansivă, cea mai arzătoare dintre culori, greu de stins, care debordează totdeauna din cadrul în care vrei s-o închizi. E culoarea în același timp cea mai divină și cea mai terestră. Această ambivalență se găsește și în mitologia greacă. Merele de aur din grădina Hesperidelor sunt un simbol de dragoste și înțelegere. Cînd Heracles le fură ele nu mai revin în grădina de unde au fost luate. Ele sunt adevărate fructe ale amorului, deoarece, *Gaea*, Pămîntul, le-a oferit lui Zeus și Hera, drept cadou de nuntă; ele au consacrat astfel hierogamia fundamentală din care toate s-au născut. Dar și mărul discordiei, tot de aur, este simbolul orgoliului și al geloziei. Totdeauna în mitologia greacă cele două fațete ale simbolului se apropie în mitul Atalantei, care este Diana grecilor, fecioară agresivă.

— Rădăcina indoeuropeană a cuvîntului *jug* este *yug* și prin această rădăcină ajungem la cuvîntul *yoga*, care are sensul de a uni, de a lega împreună, de a pune sub jug. Este prin definiție o disciplină de meditație al cărei scop este armonizarea, unifi-

carea ființei, luarea de cunoștință și, finalmente, realizarea uniunii sufletului cu Dumnezeu, a manifestării cu Principiul.

Inventatorul jugului, care și-a permis a stăpîni și înhăma boii, se numea Buzyges și a fost și legislator.

Jugum ignominiosum, jug umilitor, pe sub care trecu armata romană învinsă de samniți. Dar poate să fie și jugul unei discipline admise voluntar și atunci ea duce la o stăpînire de sine, la unitate interioară, la unirea cu Dumnezeu.

Exista în Roma un loc numit *sororium tigillum*, unde era instalată o grădină cu căprior, pe sub care trebuiau să treacă criminalii pentru a-și ispăși crima. După ce a omorît-o pe sora sa Camila, care, impudică, ieșise din apartamentul femeilor pentru a-și striga dragostea sa pentru inamicul fratelui său, Horatius a fost constrîns să treacă pe sub jug. (Legendarul învingător al curiaților.) Această practică purificatoare și expiatoare, foarte veche, era indispensabilă pentru recăpătarea locului în societate. (Este, într-un fel, acea umilință pe care o afișează credinciosul creștin la spovedanie, cînd se înjosește de fapt în fața altcuiva, mărturisindu-și păcatele — N.) Dar această dispoziție ancestrală era ceva mai mult decît supunere față de lege; era un vestigiu al vechilor porți pe sub care tînărul inițiat trecea din lumea supranaturalului, unde se presupune că trăise în timpul încercărilor, în lumea obișnuită a oamenilor. Era, deci, simbolul reintegrării sale în societate.

— O bijuterie în mijlocul unui lotus evocă *marea mantra a lui Avalokiteshvara (Om mani padme hum!)* esențial în spiritualitatea tibetană.

— *Hera*, soția lui Zeus, poartă un nume care derivă dintr-o rădăcină indoeuropeană care exprimă forța vitală și care se regăsește în Iuuenic, omul tînăr, la apogeul vigoarei sale; la Roma ea este zeița fecundității și zeița regină; ea prezidează căsătoriile și nașterile, este mama zeului războiului. Alte trăsături caracteristice: pielea de țap pe care Lupercile o confecționau din benzi de lînă și care era numită Mantaua Junonei. Se jertfeau zeiței în prima zi a fiecărei luni o scroafă și o mioară. Ea personifica, la origine, cercul lunar, principiul feminin, în maturitatea ei tînără, în plină vigoare, suverană și fecundă. (Trebue să observăm că Junona pare a fi o veche Diana, după lună și pielea de țap. Dealtfel, după unii, zeul principal al romanilor, în cea mai profundă antichitate, ar fi fost nu Jupiter, ci Janus și de aici Di-ana; aceasta fiind aceeași persoană cu Ana Perene, care este, într-un fel, mama zeilor, deci ne duce către Junona — nu am exprimat precis și clar ceea ce decurge din transformarea Dianei în Junona, însă problema este prezentată mai în detaliu în N. Densușianu — N.)

— *Ka* este una din noțiunile Egiptului antic mai greu de înțeles; a fost comparat cu un dublu spirit asemănător cu acel perispirit al ocultiștilor; practic, el este manifestarea energiilor vitale atît în funcția lui creatoare, cît și în cea conservatoare. *Ka* poate deci să indice puterea creației pe care o posedă divinitatea, dar și forțele de întreținere care animă, *Maât, Ordinea universală.*

— *Cuțitul* sau fierul plugului relevă un simbolism phallic, în timp ce brazda simbolizează femeia. Astfel, soția lui Rama e numită *Sitâ*, adică brazda; se spune că s-a născut din brazda crestată de plugul avatarei vishnuite.

— *Labirintul* cu traseul lui complex îl regăsim în natură în culoarele de acces ale anumitor subterane sau grote preistorice; el era desenat, după spusele lui Vergilius, deasupra intrării în peștera Sibyllei din Cumae; el este gravat pe dalele catedralelor; îi sunt închinate dansuri în diverse regiuni din Grecia pînă în China; era cunoscut în Egipt. Fiindcă, după cum o arată asocierea sa cu caverna, labirintul trebue să permită accesul în centru printr-un fel de voiaj inițiatic, și să-l interzică celor care nu sunt inițiați. În acest sens a fost apropiat de *mandala*, care comportă uneori un aspect labirintic. E vorba deci de o figurare a unor încercări inițiatice discriminatorii, prealabile drumului spre centrul ascuns.

Dansul lui Theseu, numit *dansul cocoarelor*, este evident în raport cu drumul labirintic. Și în China există dansuri labirintice, care sunt dansuri de păsări (așa cum e *pasul lui Yu)* și al cărui rol nu e mai puțin supranatural.

În timp ce spiritele etajate ale ziggurat-ului unesc proiectarea în spațiu a celor trei dimensiuni ale unui dedal helicoid, numele însuși al labirintului, *Palatul toporiștei*, reamintește că, la Knossos, locuința mitică a Minotaurului era mai ales *sanctuarul toporiștei duble* (emblemă a regalității), adică a fulgerului arhaic al lui Zeus-Minos.

— Dintr-un ocean de lapte pe care l-a bătut ca pe un putinei, *Ramayana* a făcut să se nască *Amrita*, băutura vieții.

— *Lamiile* sunt ființe fabuloase de care grecii se serveau pentru a speria pe copii. Foarte frumoasă, Lamia ar fi fost iubită de Zeus, dar Hera a făcut să moară toți copiii ei. Lamia s-a refugiat într-o grotă și geloasă pe celelalte femei îi urmărea pe copii pentru a-i devora. Ea nu putea să doarmă niciodată, dar Zeus i-a acordat privilegiul de a-și putea pune și scoate ochii după dorință. (Prima femeie care a avut insomnii.) De atunci a gustat somnul, dar numai în timpul beției sau smulgîndu-și ochii.

Numele de lamie a fost dat monștrilor feminini care căutau pe tineri ca să le sugă sîngele. Analog = Croquemitaine și vampir.

— *Lemurii* erau apariții înfricoșătoare și fantomatice luate drept suflete ale morților, manii familiei care veneau să tortureze pe cei vii cu propriile lor neliniști. Intervențiile lor erau conjurate prin sărbători anuale numite *Lemuria*, descrise și de Ovidius. Lemurii simbolizează umbrele străbunilor care bîntuie amintirile și visele, ca și reproșurile adresate conștiinței de către subconștient.

— Senzația sau imaginile onirice de lejeritate, de ușurință, pe care le evocă dansul, un voal ușor și transparent, grația mobilă a anumitor gesturi, muzica, tot ce este aerian, vaporos, ascensional e înrudit cu simbolurile privitoare la elevație. Toate aceste semne simbolizează o aspirație către o viață superioară, către o eliberare de neliniște în curs de a se realiza, o eliberare care poate fi cău-

tată fie în domeniul evaziunii, şi atunci ar fi vorba de o uşurare înşelătoare, fie în acel al depăşirii, şi ar fi, într-adevăr, o uşurare.

— După tradiţia Cabalei, literele alfabetului ebraic conţin o putere creatoare, pe care omul nu o poate cunoaşte: nimeni nu cunoaşte adevărata lor ordine căci paragrafele din *Thora* (lege) nu sunt indicate în ordinea lor justă. Altfel, oricine le-ar citi ar putea să creeze o lume, să învie morţii, să facă miracole. Pentru aceasta, ordinea Thorei e ascunsă şi nu e cunoscută decît de Dumnezeu.

În cartea *Bahir* care se prezintă sub forma unui *midrash*, adică o culegere de sentinţe, se găseşte o teorie a vocalelor şi a consoanelor care privesc limba ebraică. Vocalele Thorei, fără consoane, sunt comparabile cu sufletul vieţii în corpul omului. Vocalele sunt comparate cu punctele, deci cu cercurile, iar consoanele sunt de formă pătrată. De unde se poate stabili corelaţia Dumnezeu-suflet, vocală-cerc şi tribus-corp-consoană-pătrat.

— În *Biblie, Leviathan* este un monstru pe care nu trebue să-l trezim. Numele lui vine de la mitologia feniciană care a făcut un monstru din haosul primitiv; e un monstru marin al originilor (ca simbol).

— În tradiţiile cabalistice, *Lilith* e numele femeii create înainte de a fi creată Eva, în acelaşi timp cu Adam, şi nu dintr-o coastă a lui, ci în acelaşi mod cu bărbatul. Noi suntem cu toţii egali, îi spunea ea lui Adam, fiindcă suntem proveniţi din pămînt. Disputîndu-se, Lilith s-a mîniat şi a pronunţat numele Domnului, după care a fugit pentru a începe o carieră demonică. După altă tradiţie, Lilith ar fi o a doua Evă, Cain şi Abel şi-ar fi disputat posesiunea acestei Eve, creată independent de Adam şi deci rudă cu ei; unii văd aici urme de androginie ale primului om şi incestul primelor cupluri. Lilith deveni duşmanca Evei, instigatoarea amorurilor nelegitime, turburătoarea patului conjugal. Domiciliul său era fixat în profunzimile mării şi objuraţiile tind ca să o menţină acolo pentru a nu turbura viaţa oamenilor. Lilith este nimfomana nocturnă care încearcă să-l seducă pe Adam şi care va da naştere creaturilor fantomatice ale deşertului, este un vampir al curiozităţii care îşi scoate după voie ochii şi şi-i pune înapoi şi care dă fiilor oamenilor laptele veninos al viselor (!).

— Cuvîntul *linga* înseamnă *semn*. Dar rădăcina lui era aceeaşi cu cea a cuvîntului *langală* = *plug*.

Linga este simbolul central şi un simbol axial. Linga de lumină manifestată de Shiva, a cărui bază e căutată de mistreţul — *Brahma* iar gîsca-*Vishnu* caută *vîrful*, coincide cu *axa lumii*. Din acest motiv *Vishnu* şi *Brahma* apar ca *gardieni ai zenitului şi nadirului*. În unele forme de *mandala*, cum au fost cele găsite la Angkor, linga central se înconjoară de opt ori linga care corespund celor opt ipostaze ale lui Shiva *(astamurti)*, dar şi punctelor cardinale şi punctelor intermediare, precum şi celor opt *graha* care înconjoară soarele. Nu e singurul caz în care Shiva, asociat în general lunei, îşi asumă de fapt un rol de soare.

Ca simbol *axial*, în *Yoga* se află în mijlocul centrului — rădăcină *(muladhâra-shakra)* care corespunde cu *yoni*, se vede un *linga de lumină*, în

jurul căruia se înfăşoară un şarpe, cel al forţei *kundaliniii*. Acest linga reprezintă puterea cunoaşterii; uniunea dintre linga şi yoni dă naştere la cunoaştere. În cursul experienţelor yogice, coloana de lumină se ridică pînă la coroana capului şi o traversează; ea se identifică cu linga înflăcărată a lui Shiva.

Alhimia indiană simbolizează prin *linga*, mercurul: acesta fiindcă alhimia este datorată lui Shiva, iar mercurul corespunde planetei luna.

— *Lotusul* tradiţional are opt petale, aşa cum spaţiul are opt direcţii; e deci simbolul armoniei cosmice. În acest sens este folosit în traseul numeroaselor *mandala* sau *yantra*. Iconografia hindusă îl reprezintă pe Vishnu dormind pe suprafaţa oceanului cauzal, figurat el însuşi uneori ca un lotus, aici simbol al elementului acvatic. Din buricul lui Vishnu creşte un lotus a cărui corolă deschisă îl conţine pe Brahma, principiu al tendinţei expansive *(rajas)*. Bobocul de lotus ca origine a manifestării este un simbol egiptean. Atribut al lui Vishnu, lotusul este înlocuit în iconografia khmeră prin pămînt. Pentru a fi precis, iconografia indiană distinge lotusul roz (sau *padma)*, cel despre care s-a vorbit, emblemă solară şi simbol de prosperitate, de lotusul albastru (sau *utpala)*, emblemă lunară şi shivaită.

Din punct de vedere buddhic, lotusul, pe care tronează Sakia Muni, este natura lui Buddha neafectată de împrejurimile noroioase ale *samsâra*. Bijuteria din mijlocul lotusului *(mani padme)* este universul receptacul al *dharmei*, este iluzia formală sau *Maya* de unde se naşte Nirvâna. Pe de altă parte, Buddha în centrul lotusului cu opt petale apare şi în centrul roţii cu opt spiţe care e echivalentă cu padma: aşa se exprimă funcţiunea sa de Shakravarti. În alte împrejurări, centrul lotusului e ocupat de muntele Meru, axă a lumii; în mitul vichnuist, chiar tija acestui lotus este axa lumii. În simbolismul tantric, cei şapte centri subtili ai fiinţei pe care o traversează un ax vertebral, cel al *sushumnâ*, sunt figuraţi ca lotuşi cu 4,6,10,12,20 şi 1000 de petale. Lotusul cu 1000 de petale simbolizează totalitatea revelaţiunii.

— *Lupul*. Simbolica lui comportă, ca multe altele, două aspecte: unul feroce şi satanic, altul benefic. Fiindcă vede noaptea, el este simbolul luminii; aceasta este semnificaţia sa la nordici şi la greci, unde el este atribuit lui Belen sau Apollo. Simbolismul luminos al lupului, obişnuit în ţările septentrionale, nu îl întîlnim la celţi şi la irlandezi.

Un lup albastru este creatorul dinastiilor mongole şi chineze.

La Algonchini lupul are şi un rol psihopomp.

Lupul există deja ca divinitate infernală în mitologia greco-latină: e vorba de lupoaica lui Mormolyce, doica lui Acheron, cu care se sperie copiii, aşa cum în zilele noastre se sperie cu lupul din basmul cu Scufiţa roşie *(le grand mechant loup)*; cu o manta din piele de lup se învesmînta Hades; zeul morţilor la etrusci avea urechi de lup; după Diodor din Sicilia, Osiris învia sub forma unui lup, pentru a ajuta pe soţia sa şi pe fiul său să-l învingă pe fratele său cel rău.

În unele tradiţii nordice, lupii simbolizează moartea cosmică; ei sunt devoratori de aştri.

Credința în lycantropie sau în vampiri *(loup-garous)* e atestată din antichitate în Europa. (Îmi permit să remarc că scrierea cu litera y a cuvîntului care înseamnă lup, ne orientează către semnificațiile luminoase ale numelui acestui animal, deoarece, inițial, litera *y* a însemnat *ii* — cum avem în Cypru sau Cyrus, cuvinte care înseamnă aramă, cupru sau respectiv băiat. În cazul lupului, rădăcina ar fi *luc* deci o rădăcină comună cu lux, lucis — apud N.)

— În numeroase cazuri, frontierele între lumina simbol și lumina metaforă rămîn indecise. De pildă, ne putem întreba dacă lumina ca aspect final al materiei care se deplasează cu o viteză limitată și lumina de care vorbesc misticii au ceva comun, în afară de o limită ideală și un scop. Ne orientăm spre simbol, în revanșă, atunci cînd considerăm lumina ca un prim aspect al luminii informale. Îndreptîndu-se spre ea, te angajezi pe un drum care pare a duce dincolo de lumină, adică dincolo de orice formă, dar și dincolo de orice senzație, de orice noțiune.

După *Cabală*, radierea de lumină *(Aor)* plecînd din punctul primordial dă naștere întinderii; e interpretarea simbolică a lui *fiat lux* din *Biblie (Geneza)*, ce este de asemenea iluminațiune, ordonarea haosului prin vibrație; din acest punct de vedere, teoria fizică a luminii pare un fel de simbol. După Sfîntul Ioan, lumina primordială se confundă cu Cuvîntul.

Lumina este expresia forțelor fecundante uraniene, așa cum apa este deseori expresia forței creatoare chtoniene.

Celebra *Tablă de smarald* a lui Apolonius din Tyana sau Hermes Trismegistos și care a fost timp de secole considerată ca o tablă a legilor de alhimiști și de hermetiști evocă în acești termeni creația lumii: primul lucru care a apărut a fost lumina cuvîntului lui Dumnezeu. Ea dădu naștere acțiunii, acțiunea mișcării și acesta căldurii.

— *Luna* este simbolul ritmurilor biologice, astru care crește, descrește și dispare, a cărui viață este supusă regulii universale a devenirii, a nașterii și a morții, luna cunoaște o istorie patetică, ca și cea a omului... dar moartea sa nu e niciodată definitivă. Această veșnică întoarcere la formele sale inițiale, această periodicitate fără sfîrșit fac ca luna să fie prin excelență astrul ritmurilor vieții. Ea controlează toate planurile cosmice conduse de legea devenirii ciclice: ape, ploi, vegetație.

Luna simbolizează, de asemenea, și timpul care trece, timpul viumal a cărui măsură este ea însăși prin fazele sale succesive și regulate. Același simbolism leagă între ele luna, apele, ploaia, fecunditatea femeilor, a animalelor, vegetația, destinul oamenilor după moarte și ceremoniile de inițiere. Sintezele mentale, făcute posibile prin revelația ritmurilor lunare, pun în corespondență și unifică realități heterogene; simetria lor de structură și analogia lor funcțională n-ar fi putut fi descoperită dacă omul primitiv n-ar fi perceput intuitiv legea variației periodice a astrului.

Luna este, de asemenea, primul mort. Timp de trei nopți în fiecare lună lunară ea e ca și moartă, e dis-

părută. Pe urmă reapare şi creşte în strălucire. Ca şi morţii despre care se consideră că au început o nouă modalitate de existenţă. Luna este pentru om simbolul acestei treceri de la viaţă la moarte şi de la moarte la viaţă; ea însăşi este considerată ca loc de trecere către locurile subterane. Pentru aceasta, numeroase divinităţi lunare sunt în acelaşi timp chtoniene şi funerare: *Mên*, *Persephone*, probabil *Hermes*... Călătoria în lună sau chiar şederea nemuritorilor în lună, după moartea terestră, sunt rezervate, după anumite credinţe, numai privilegiaţilor: suverani, eroi, iniţiaţi, magicieni...

Luna e un simbol de cunoaştere indirectă, discursivă, progresivă, rece. Astru al nopţii, evocă metaforic frumuseţea şi lumina în imensitatea tenebroasă. Dar această lumină nefiind decît un reflex al celei a soarelui, luna este doar simbolul cunoaşterii prin reflectare, adică al cunoaşterii teoretice conceptuale, raţionale, fapt pentru care îi este ataşat simbolul bufniţei. Tot pentru această raţiune, luna este simbolul *yin* prin raport cu soarele, *yang;* ea este pasivă, receptivă. Ea este apa în raport cu focul solar, frigul în raport cu căldura, nordul şi iarna simbolică, opuse sudului şi verii.

În *Geneză*, Tamar e pe punctul de a naşte doi gemeni; mai întîi un copil scoate mîna, moaşa îi leagă un fir roşu zicînd: el va fi primul, dar copilul retrage mîna: el a fost numit *Phares*, iar celălalt *Zara*. Or, numele palmierului este *Tamar*, în care se găseşte şi masculinul şi femininul. Pentru aceasta, după Bahir, copiii lui Tamar sunt comparaţi cu soarele şi cu luna care iese şi reintră pentru a lăsa să pătrundă soarele.

Zona lunară a personalităţii este acea zonă nocturnă, inconştientă, crepusculară a tropismelor noastre, a impulsurilor noastre primitive, instinctive. E acea parte de primitivitate care doarme în fiecare din noi, vivace încă în somn, visurile, fanteziile, lumea imaginară, care modelează sensibilitatea noastră profundă. Este sensibilitatea fiinţei intime lăsată pradă încîntărilor tăcute ale grădinei ei secrete, a impalpabilului cîntec al sufletului, refugiat în paradisul copilăriei sale, restrîns în el însuşi, ghemuit într-un somn al vieţii, dacă nu lăsat pradă beţiei instinctelor sale, abandonat în transa unui frison vital care ia pe sus sufletul capricios, vagabond, boem, fantast, himeric, la bunul plac al întîmplării.

— În buddhism, ca şi în hinduism, simbolismul esenţial este cel al *mudrei*, care constă din gesturi ale mîinii cu anumite înţelesuri.

— *Maia*, nimfă care adăpostea dragostele ei cu Zeus într-o cavernă. Ea ar fi mama lui Hermes. În tradiţia romană, este probabil o altă Maia decît această nimfă din Arcadia, care personifica deşteptarea naturii primăvara şi care ar fi devenit perechea lui Hermes. Sărbătoarea se celebra în mai şi poate că de la ea vine numele acestei luni. Ea reprezenta o zeiţă a fecundităţii, proiecţia energiei vitale. Prin extensiune, analiştii au făcut din ea simbolul exteriorizării eului.

— *Mandala* este literalmente un *cerc*, cu toate că desenul ei este mult mai complex şi adesea cuprins într-o schemă de formă pătrată. Ca şi *yan-*

tra (mijloc emblematic), dar de o manieră mai puțin schematică, mandala este pe rînd un rezumat al manifestării spațiale, o imagine a lumii, în același timp e și reprezentarea și actualizarea puterilor divine; de asemenea, este o imagine psihagogică, făcută să-l conducă pe cel care o contemplă la iluminare.

Mandala tradițională hindusă este determinarea, prin ritul orientării, a spațiului sacru central, care e format din altare și din temple. E simbolul spațial al lui *Purusha (Vâstu-Purusha)*, al prezenței divine în centrul lumii. Mandala se prezintă ca un careu divizat în pătrate mai mici; cele mai simple sunt cu patru sau nouă case, dedicate lui Shiva și lui Prithivi, cele mai uzitate sunt cu șaizeci și patru sau optzeci și una de case. Careul sau careurile elementare din centru sunt locul lui Brahma *(Brahmâsthâna)*, ele poartă camere matrice, așa-zisa *cella* a templelor (de unde a venit cuvîntul celar în românește-*apud* N.): șirurile concentrice ale careurilor sunt în relația cu ciclurile solare și lunare. Și această schemă poate fi găsită în schemele templelor din India, de exemplu la Khajurâho; îl găsim și în India exterioară și, în special, în Angkor.

Mandala tantrică derivă din aceeași simbolistică; pictată sau desenată ca suport pentru meditație, trasată pe sol pentru rituri de inițiere, în fond e vorba de un pătrat orientat cu patru porți conținînd cercuri și lotuși, populat cu imagini și simboluri divine. Porțile de la centurile exterioare sunt apărate de gardieni, depășirea lor succesivă corespunde, deci, tot atîtor etape în progresiunea spirituală, grade inițiatice, pînă ce se atinge centrul, starea nediferențiată a lui Buddha *shakravarti*. Mandala poate fi și interiorizată, constituită în caverna inimii. Temple cum ar fi cel de la Barabudur, în insula Iava, ilustrează cu o mare precizie cum este progresiunea în interiorul unei mandala.

Buddhismul extrem oriental prezintă mandala pictată în formă de lotus al cărui centru și fiecare petală poartă imaginea unui Buddha sau a unui Boddishava. Aici găsim, mai ales, dubla mandala al cărei centru este ocupat și de Vairocana: cel al lumii de diamant *(vajradhâtu)*, nemanifestatul și cel al lumii matrice universal manifestate, dar al cărei fruct care trebue să se nască este cel al eliberării.

Mandala este o imagine în același timp sintetică și dinamică, care reprezintă și tinde să depășească opozițiile dintre unu și multiplu, dintre descompus și integrat, dintre exterior și interior, dintre difuz și concentrat, dintre aparent vizibil și real invizibil, dintre spațio-temporal și extraspațial.

— Numele providențialei *manne* cerești, de care izraelitenii au beneficiat timp de patruzeci de ani în deșert, pare a veni de la întrebarea pe care și-au pus-o cei care au descoperit această substanță nouă: *Man Hou* — Ce e asta?

— Se spune că *Laodamia* făcuse un manechin de ceară asemănător soțului ei defunct și că avea obiceiul să-l îmbrățișeze în secret. Dar tatăl ei a băgat de seamă și a aruncat manechinul în foc; Laodamia s-a aruncat și ea în foc și a murit în flăcări.

— După Mircea Eliade, semnificaţia numelui oraşului *Delphi* este de *matrice (delphis)* — mai pe românește organul de reproducere al femeii; asimilarea matricei şi a fecundităţii universale cea mai precisă şi mai bogată este de origine vedică. Matricea universului este *Prakriti*, substanţa universală pe care *Bhagavad Gita* o identifică cu Brahma: marele Brahma este pentru mine matricea, aici am depus eu germenii. În *Purana*, această *yoni* este uneori *Vishnu*, iar fecundatorul e *Shiva;* este de asemenea şi *Parvati*. Pentru aceasta, *linga*, emblemă a lui Shiva, e reprezentat printr-un *yoni* pe care zeul îl fecundează.

Simbolul grafic al lui *yoni* (matricea) este triunghiul inversat, cu vîrful în jos, cele trei laturi sunt cele trei *guna:* concentraţie, dispersie, expansiune, care sunt tendinţele fundamentale ale naturii. Există un simbol analog al triunghiului la pythagoricieni.

— *Centaurul Chiron*, care l-a învăţat medicina pe Esculap (Asclepios) folosea pentru vindecări sau pentru reînvieri o singură sursă: sîngele Gorgonei, pe care i-l dăduse Athena. Sîngele care cursese din partea dreaptă era o otravă violentă, cel din partea stîngă era benign. Asclepios s-a dovedit abil în dozări şi a înmulţit numărul resurecţiilor; atunci Zeus l-a fulgerat şi l-a transformat într-o constelaţie, în serpentină (ca un caduceu).

— Reflecţiunea luminii în oglindă sau în suprafaţa lucitoare a unui rîu, lumina însemnînd realitatea, nu schimbă natura lucrurilor reflectate, dar ea comportă un oarecare aspect al iluziei (reflectarea lunii în apă), de minciună faţă de Principiul universal. Există două identităţi în diferenţe, spun textele hinduse: lumina se reflectă în apă, dar, de fapt, nu o pătrunde, aşa face şi Shiva. Aşa şi speculaţia: nu e decît o cunoaştere indirectă, lunară. Dealtfel, oglinda dă imaginea unei realităţi inverse (inversate): ceea ce este sus e la fel cu ceea ce este jos — spune *Tabla de smarald* hermetică. Manifestarea

este reflexul inversat al Principiului: aceasta exprimă, de fapt, cele două triunghiuri inversate din hexagonul înstelat. Simbolul razei luminoase care se reflectă pe suprafața Apelor este semnul cosmogonic al manifestării; este *Purusha* acționînd asupra realității pasive, *Prakriti*, cerul vertical asupra pămîntului orizontal. Uneori, această pasivitate care reflectă lucrurile fără a fi afectate de ele este, în China, simbol al non-activității celui înțelept.

Corpul este în obscuritatea sa ca spatele oglinzii; sufletul este latura clară îndreptată spre inteligență.

— Evreii și chiar Solomon au căzut de mai multe ori în idolatrie față de Moloch (sau Melek), zeu cananeean, căruia i se jertfeau copii.

— După Diel, *monștrii* simbolizează o funcțiune psihică, imaginația exaltată și eronată, izvor al dezordinilor și nenorocirilor; este o deformație maladivă, o funcționare nesănătoasă a forțelor vitale. Dacă monștrii reprezintă o amenințare exterioară, ei relevă, de asemenea, un pericol interior: ei sunt ca formele hidoase ale unei dorințe pervertite. Monștrii se nasc dintr-o anumită neliniște, a cărei imagine sunt chiar ei. Căci neliniștea este o stare convulsivă, formată din două atitudini diametral opuse: exaltația dorinței și inhibiția temătoare. Ei ies de obicei din regiunile subterane, din cavități, din peșteri subterane, întunecoase; sunt tot atîtea imagini ale subconștientului.

— O scurtă privire asupra munților din istoria religiilor: Moise a primit *Tablele legii* pe muntele *Sinai*: împărații chinezi făceau sacrificii pe vîrfurile munților; pe vîrful lui *Ba-Phnom*, lăcaș al unei vechi capitale, Shiva Maheshvara coboară fără încetare. Nemuritorii taoiști se înălțau la cer de pe creasta unui munte și mesajele destinate cerului erau puse pe acest munte. Munții axiali cei mai cunoscuți sunt munții *Meru* în India și *K'uen-luen* pentru China; muntele *Lie-Ku-Ye* al lui Lie Tseu; *Fuji-Yama*, a cărui escaladare rituală necesită o purificare prealabilă; *Olympul* grec; *Alborj*-ul persan; *Muntele țărilor* din Mesopotamia, *Gazizim*-ul în Samaria; muntele *Moriah*, masonic; *Elbruz* și *Thabor* (de la o rădăcină care înseamnă buric); *Ka' ba; Montsalvat* al Graal-ului; *Muntele alb*, celtic; *Potala* al tibetanilor. Totdeauna e vorba de un munte central sau polar al unei tradiții. Muntele *Montsalvat* ca și *Lic-Ku-Ye* sunt situați în mijlocul unor insule devenite inaccesibile; muntele *Qaf* nu poate fi ajuns nici de pe mare nici de pe uscat.

— Tradiția creștină a reținut în mare parte simbolica pythagoreiciană a muzicii, transmisă de Sfîntul Augustin din Boetius. Ritmul ternar este numit perfecțiune, în timp ce binarul este mereu considerat ca imperfect. Simbolica numărului 7 este reluată în plan muzical ca număr, numărul Athenei, plin de luminile înțelepciunii. Boetius distinge trei feluri simbolice de muzică: muzica lumii care corespunde armoniei astrelor, ieșită din mișcarea acestora din succesiunea anotimpurilor și din amestecul elementelor... melodia este cu atît mai ascuțită, cu cît mișcarea e mai rapidă și cu atît mai gravă, cu cît mișcarea e mai înceată... Cosmosul este un magnific concert. Cel de al doilea tip este muzica omului: ea îl conduce pe om și el o sesizează în

el însuși. Ea presupune un acord între corp și suflet... o armonie a facultăților sufletului... și a elementelor constitutive ale corpului. În fine, muzica instrumentală reglează (reglementează) folosirea instrumentelor. Dacă muzica e știința modulațiilor, a măsurii, se consideră că ea comandă în ordinea cosmică, în cea umană și în ordinul instrumental. Ea va fi arta de a atinge perfecțiunea.

— *Jumătate de om călare pe jumătate de iepure șchiop*. Nu e nimic despre el în această carte dar se arată că, în general, mutilațiile erau descalificante; în Egipt animalele care inspirau teamă erau reprezentate prin hieroglife mutilate; tăiate în două, amputate, desfigurate, cu scopul de a fi reduse la neputință.

— Dacă cuvîntul *arcană* (etimologic derivat de la arcă) evocă misterele ale căror divinitate era Janus, această barcă este în legătură și cu ciclul solar.

— *Neptun* este arhetipul de integrare sau de disoluție universală. Aceasta poate prezenta mai multe aspecte: nediferențiere de grup, adeziune la unitatea superioară, identificare, contemplație, comuniune... Se poate merge de la starea de comă sau a schizofrenului, la care domnește confuziunea perfectă, la adeziunea fără limită, de la noaptea de neînțeles a amestecului dintre eu și non-eu, la starea excepțională a extrasului sfînt sau la samadhih a yoghinilor, trecînd prin starea intermediară a clarviziunii, care este un fel de explorare a universului cosmic, a unor zone prelogice sau a suprarealismului... *Procesus neptunian* este o extensivitate în afara ta însuți, rezonanță la sufletul grupului, rasei, clasei, apartenență la comunitate, adeziune la suflul timpului, alinierea la un infinit al subiectivismului cosmic (bate cîmpii!), la o universalitate în care toate fluviile curg în propriile tale artere, toate focurile consumă propriii tăi nervi, inimile tuturor oamenilor bat în pieptul tău, steaua ta mișcătoare din interiorul tău se învîrtește cu toate galaxiile.

— Interpretarea *nodului gordian* este foarte diferită. Gordias era regele Phrygiei. Roata carului său era legată ca un nod complicat pe care Alexandru l-a tăiat cu sabia. El a cucerit Asia cum a fost prezis, dar a pierdut-o imediat; aceasta pentru că nodul nu putea fi tăiat decît iluzoriu, refăcîndu-se; după unii, nodul este fără început și sfîrșit, e un nod cosmic, de natură vegetală, în relație cu un zeu celest al fulgerului, tunetului și al luminii. Se poate spune că e un nod de natură socială, psihologică, culturală. Dacă sabia lui Alexandru simbolizează un fulger de geniu, e totuși un gest de violență și nodul se va reface. Pentru aceasta el a pierdut imperiul și nodul s-a refăcut.

— *Negrul* este culoarea substanței universale *(Prakriti)*, a materiei prime, a nediferențierii primordiale, a haosului originar, a apelor inferioare, a nordului, a morții.

— Invocarea *Numelui* e legată de simbolismul sunetului și al limbajului. După doctrinele din India, Numele *(Nâma)* nu e diferențiat de sunet *(shabda)*. Numele unui lucru este produs prin acțiunea forțelor mișcătoare care îl constituie. Astfel, pronunțarea numelui într-un anumit fel este în mod efectiv cea care creează acel lucru. Nume și formă *(Nâma* și

rupa sunt *esența* și *substanța* manifestării individuale).

— *Mijlocul zilei* este momentul de epifanie al nimfelor. Cel care le vede cade pradă unui entuziasm nimfoleptic... pentru aceasta, în mijlocul zilei se recomandă să nu te apropii de fîntîni, de izvoare, de cursuri de apă sau de umbra anumitor arbori. O superstiție mai tardivă vorbește de nebunia care cuprinde pe cel ce vede o formă ieșind din apă... sentiment ambivalent de teamă și atracție... fascinația nimfelor care duce la nebunie, abolirea personalității. Ele simbolizează tendința nebuniei eroice, care vrea să se desfășoare în acțiuni războinice, erotice sau de orice altă natură.

— La egipteni, *ochiul fardat*, ochiul *Oudjat*, era un simbol sacru, care poate fi găsit aproape în toate operele de artă. El era considerat ca un izvor de fluid magic, ochiul lumină purificatoare. E cunoscut, de asemenea, locul șoimului în arta și literatura religioasă a Egiptului vechi. Or, egiptenii au fost frapați de pata ciudată care se observă sub ochiul șoimului, ochi care vede tot, și în jurul ochiului lui Horus s-a dezvoltat o întreagă simbolistică a fecundității universale.

— *Căpcăunul* se leagă de simbolul universal al timpului și al morții: tot ceea ce este născut din materie este suportul momentan al spiritului nemuritor, dar este destinat pieirii. Numai cu ajutorul timpului, pămîntul dă naștere formelor lumii vizibile pe cele șase planuri ale lumii fizice, dar stă la îndemîna timpului ca să distrugă această operă. Timpul este jumătatea destinului formelor, cu excepția faptului că Spiritul preia cîteodată una din creațiile sale pentru a o face nemuritoare. Astfel, se întîmpla uneori ca Cybele să salveze pe unii dintre copiii ei, din care făcea zei. Căpcăunul simbolizează forța oarbă și devoratoare — *Cronos*.

— Tradiția ezoterică a schițat un întreg joc de corespondență între păsări, culori și impulsuri psihice. Cele patru culori principale ar fi reprezentate prin: corb, pasăre neagră, simbol al inteligenței; prin păun, verde și albastru, simbol al aspirațiilor amoroase; prin lebăda albă, simbol al libidou-lui care dă naștere vieții corporale și prin *logos*, viața spirituală; phoenixul roșu, simbol al sublimității divine și al imortalității. Sunt numeroase variante. De exemplu, amorul, de la cel carnal la cel divin, va fi simbolizat prin porumbiță, pasăre a Aphroditei, prin porumbel, prin rață; sublimația sufletului, prin porumbiță, prin vultur și prin *simorgh*; intercesiunea dintre divin și uman prin corb, lebădă, care joacă rol de ghid și de mesager (ciudată și semnificativă apropierea dintre negru și alb); vulturul și phoenixul vor fi păsări psihopompe; vulturul, șoimul, ara vor însemna valori solare și uraniene, triumful războiului, al vînătoarei și a secerișului; păsările de noapte vor reprezenta valori lunare și chtoniene.

— Crucea lui Christos, după o veche legendă, era făcută din lemn de măslin și de cedru.

— *Om* — monosilaba Om este simbolul cel mai încărcat de sensuri al tradiției hinduse. El este sunetul primordial de neauzit, sunetul creator

de la care se dezvoltă manifestarea, imagine deci a Verbului. El este nepieritor şi inepuizabil *(Akshara)*; el este esenţa însăşi a *Vedei* şi deci a ştiinţei tradiţionale. El este simbolul lui *Ganesha* şi corespunde emblemei dezvoltării ciclice a manifestării, începînd din centrul primordial imuabil.

Sunetul *Om* se descompune în trei elemente: A —U —M — care guvernează o întreagă listă de alcătuiri ternare: trei *Vede: Rig, Yajur, Sama;* trei stări ale fiinţei: veghe, vis şi somn profund; trei perioade: dimineaţa, nămiazi şi seara; trei lumi: pămînt, cer şi atmosferă; deci trei stări ale manifestării: grosieră, informală, subtilă; trei elemente: foc, soare, vînt; trei tendinţe: expansivă, coezivă sau ascendentă, dezintegrantă sau descendentă; trei zei: Brahma, Vishnu, Shiva; trei puteri: cunoaştere, acţiune, voinţă; există în afară de asta şi un al patrulea aspect al monosilabei: e vorba de ansamblul ei nedeterminat, considerat independent de cele trei elemente constitutive. El corespunde Unităţii nediferenţiate şi deci realizării Identităţii supreme. Căci OM este un suport de realizare spirituală de cea mai mare importanţă, o *mantra* printre mantre; el este, spun *Upanishadele*, arcul, eul fiind săgeata şi Brahma ţinta. Se semnalează identitatea cu cele trei elemente ale scoicii lui Vishnu conţinînd în germene dezvoltarea ciclului viitor.

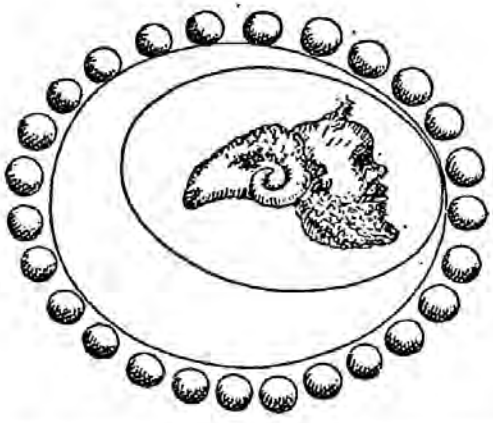

— E interesant de notat un echivalent creştin foarte uzitat în Evul mediu ca simbol al Cuvîntului: e vorba de *sigla:* /XX\ care a fost pusă în legătură cu cuvintele *Ave Maria*. De fapt, această siglă a cărei pronunţie latină poate fi asemănătoare cu cea a AUM-ului sanscrit înseamnă *alfa şi omega*, începutul şi sfîrşitul, deci dezvoltarea ciclică şi resorbţiunea manifestării.

— *Ombilicul* este, la modul simbolic, centrul microcosmosului uman. În *Yoga*, concentraţia spirituală se face asupra buricului, imagine a întoarcerii la centru, mai precis, se consideră că buricul corespunde cu *manipura-shakra* (sau *nabhî-padma)*, centru al energiilor transformatoare şi al elementului *foc*. Acesta este sensul omfaloscopiei.

— Adăugîndu-se la plenitudinea simbolizată prin numărul zece încă o unitate, obţinem *cifra unsprezece* care este semnul excesului, al lipsei de măsură, al depărtării în orice sens, al incontinenţei, al violenţei, al depăşirii judecăţii; acest număr anunţă un conflict virtual. Ambivalenţa sa rezidă în faptul că excesul pe care îl semnifică poate fi închipuit fie ca începutul unei reînnoiri, fie ca o ruptură sau o deteriorare a lui 10, o falie în univers. În acest ultim sens, Sfîntul Augustin va putea spu-

ne că *numărul 11 este emblema păcatului*. Acțiunea sa perturbatoare poate fi concepută ca o dedublare hipertrofică și dezechilibrantă a unuia din elementele constitutive ale universului, ceea ce definește dezordinea, boala, greșeala.

— La egipteni, *aurul* era considerat a fi carnea soarelui și, prin extensiune, a zeilor și a faraonilor. Zeița Hathor era aur încarnat. Aurul conferea o supraviețuire divină; ca urmare, culoarea galbenă devine primordială în simbolistica funerară. Tot ca o identificare cu lumina solară, aurul a fost unul din simbolurile lui Iisus, Lumina, Soarele, Răsăritul. Se înțelege de ce artiștii creștini au dat lui Iisus plete blonde aurite, ca lui Apollo, și i-au așezat o aureolă deasupra capului.

— O oarecare atracție pentru furtuni trădează o nevoie de intensitate în existență și de fugă de banalitate.

— Un eretic numit Elian a fost condamnat de Conciliul de la Niceea pentru că, după el, Cuvîntul ar fi intrat prin urechea Mariei, cînd a conceput pe Iisus. Mai tîrziu, biserica a permis lui Enodius să reia tema lui Elian și a acceptat aceste două versuri dintr-un cînt religios:

Gaude, Virgo, mater Christi
Quae per aurem concepisti.

— În legătură cu rolul simbolic al funcțiunii auditive notăm percepția hindusă a sunetelor inaudibile care sunt reflectări ale vibrației primordiale; precum și misterioasa percepție taoistă a luminii auriculare.

— După legenda greacă, *urechile regelui Midas* erau un simbol al stupidității; preferînd fluierul lui Pan lirei lui Apollo, regele Midas a ales atracția către plăceri în locul armoniei rațiunii. Marile sale urechi arată prostia născută din perversiunea dorințelor. El vrea să ascundă diformitatea, dar nu face decît să o adauge luxurii, prostiei și vanității. Regele Midas simbolizează platitudinea banală și indică pe omul naiv.

— *Phoenixul*, pasăre legendară pe care egiptenii o adorau, era de culoare roșie, de culoare purpurie și provenea, așa cum o indică numele său, din Phenicia, țară în care s-a descoperit purpura.

*

Jules Renard despre Taine: Comparațiile lui sunt sărace, banale și asemănătoare. De exemplu: individul e o plantă, arta e o plantă, societatea e o plantă...

Despre Barrès: Ideile lui se aseamănă cu pătratele de sticlă în coșul sticlarului, limpezi una cîte una, dar obscure toate laolaltă.

Despre frații Goncourt: nu li se vede spiritul decît după a doua sau a treia lectură.

Despre „Le curé de village" de Balzac: „un livre où une famme criminelle se réhabilite par l'agriculture...".

Despre Merimée: „stil sec, fără imagini. Prosperitatea va aparține scriitorilor seci, constipaților".

*

Orice problemă profanează un mister; la rîndul său problema este profanată de soluția sa... (C.)

*

Această intoleranță născută din lecturi atemporale, făcute de dragul aventurii livrești, de unde nu suportă

a fi contrazis, el știe, știe multe, nu mult, el nu vrea să afle altceva, el nu vrea să cedeze nici chiar cînd nu are dreptate. Memoria sa prodigioasă a înghițit destule și e gata, ca Huxley, să-ți servească orice nume latinesc de plantă sau date ce se păstrează fragede, undeva în celulele creierului său, ca o conservă la gheață, în schimb trăiește într-o lume ipotetică; idealul, după concepția lui, ar fi să nu știi nimic peste anul 1500, probabil că în univers nu s-a mai produs nimic important de la Cruciade, care și alea ar fi fost niște afaceri; niște bestiale aranjamente. Creștinismul este tolerat în principiu, dacă-i semnalezi erorile și distrugerea celei mai frumoase civilizații: greacă și ruda ei săracă, romană, protestează; nu, au mai fost ascezele, dar arderile pe rug? Întrebi... Ar vrea să afirme că sunt necesare, dealtfel, nu suportă nimic, mai ales succesul altora pentru că nu a vrut să aibă succes sau a fost prea leneș pentru succes, de unde vinovată este toată omenirea, societatea în care trăim și cosmosul... Știe că nu poate fi ajutat, dar nu a avut cruzimea să încerce să-și depășească condiția. De acord, sunt multe inechități în jur, dar cele mai multe ți le produci singur pentru că nu ai curajul să o iei în fiecare zi de la capăt, cu o bestială inconștiență. A visa, a aștepta, a protesta, asta, da, dar a înfrunta, a învinge, a trece peste totul scrîșnind din dinți, asta nu, nu e nobil, nobil este să aștepți cu ochii la soare mîntuirea care nu vine de nicăieri, pentru că, într-adevăr, nu are de unde veni. Și ura este care crește în el, odată cu trecerea timpului! Nu cunosc ființe mai sărace decît cei ce n-au reușit...

*

„Un pédant est un homme qui diggère! mal intellectuellement" (Jules Renard).

*

Această nevoie de remușcări care precede Răului, dar ce spun? Care-l creează... (C.).

*

Din *corespondența cu G.*

Memoriul despre păduri: *Bisericile să fie transformate în muzee silvice ca să arate lumii cum se crește viața, nu cum mor oamenii vii, arși pe rug, răstigniți, excomunicați și condamnați la moarte... În locul icoanelor moarte, închipuite cu Iisus, pot fi puse mii și mii de Marioare* (Marioara fiind ultima iubită a lui G., a cărei fotografie mi-a fost trimisă, cu un ultim copil al lui G. în brațe) *cu prunci frumoși în brațe, căprioare prin păduri, perechi, perechi de tineri, viață, nu moarte...*

La *16 februarie '72* mi se trimite un *angajament* al lui G., care sună cam așa: *Subsemnatul D.G., ziarist, născut la 18 august 1908, în comuna Cornești, jud. Gorj, domiciliat în sat Lumina, comuna Ovidiu, jud. Constanța, mă angajez să sprijin cu împletiturile mele* (din nuiele de salcie, n.n.) *și cronicile mele sociale la obținerea determinismului european.*

O *Cronică socială* din 21 februarie '72 intitulată *Cultura sălciilor pletoase ca monumente ale naturii*, conține și fraza următoare: *Dacii au plantat în Prejmer, județul Brașov, păduri de sălcii pletoase care aveau*

nuielc asemeni părului lor lăsat pe umeri, unde stilul corespondentului meu atinge sublimul... La 24 februarie, în acelaşi an, mi se comunică că la Lumina s-a închis Casa de cultură şi cinematograful pînă ce nu se vor construi două closete publice moderne, pentru ca locuitorii acestei brave aşezări să nu mai facă pipi pe pereţii lăcaşelor de cultură sus-amintite... Scrisoarea se încheie cu strigătul: *Toţi la muncă! Toţi la viaţă!*

În alt *memoriu*, G. recomandă reintroducerea sportului de a se fugi în saci, care saci ar putea fi după aceea folosiţi la strîngerea recoltei, totul *în vederea venirii primăverii europene...*

Memoriul cu nr. 33.023 din *24 sept '71*, îmi aminteşte că G. vrea să întemeieze *Organizaţia de bază mondială a orfanilor.* Senzaţional este *memoriul* următor, de la aceeaşi dată de expediţie. El se intitulează: *Dezrobirea tuturor morţilor. În pămînt,* scrie G. *e o luptă între viermi şi morţi, între microbi, şobolani şi şarlatani pentru ospăţul din cel căzut la fund, în groapa religiei, ca nimic să nu rămînă afară sau teafăr din ce a fost... Pe fiecare coşciug se năpustesc armatele albe de carii care rod lemnul de brad, stejar sau ulm, ba pătrund chiar în ciment, se unesc cu viermii din intestine şi încep să rupă muşchii reci, puşi la păstrare, carne pe specialităţi, cunoscută de Loghin Ian, responsabil la măcelăria Năvodari, carne ieftină, netăiată, oase albe, zdrenţe de haine. Deasupra, pe pămînt, pomeni, parastase, căpeţele, prescuri, colive, tămîi, cădelniţe, popi, slujbe, lacrimi, doliu, petreceri, vin, pahare, urcioare, găleţi cu apă, cerşetori, mîncători, rudari, lingurari, lemnari, gropari, neamuri, femei, toţi încheie tronul şi mortul la gît. O cruntă exploatare se petrece de veacuri asupra fiecărui cadavru. Cîţi popi, cîţi episcopi, patriarhi nu au trăit şi trăiesc de pe urma morţilor! Destul cu exploatarea asupra morţilor! Dezrobirea tuturor morţilor e posibilă numai prin colonizarea internaţională a lunii şi aruncarea lor în vid, unde nu există nici un fel de viaţă, cu ajutorul sateliţilor.*

În *Teoria filosofică a celor cinci trepte* se dă şi soluţia *colonizării internaţionale a morţilor pe lună.* Din lungul *memoriu* desprind cîteva fraze: *Toamna, muştele se unesc pe tavan şi pe pereţi ca să învieze primăvara sub o formă nouă. Luna poate fi colonizată cu morţi şi hoţi. În locul tronurilor* (coşciugelor) *să fie confecţionate rachete ieftine de plastic cu care să trimitem morţii pe lună;* în felul acesta, *cînd răsare luna, răsar şi morţii noştri pe care-i privim ca într-o oglindă.*

Tipul e colosal în inconştienţa sa...

Jurnal de la Poiana

Anul acesta, de frica ploilor care nu au mai contenit, bag seamă pe la începutul lunii august că rîndunelele au plecat pe neaşteptate spre ţările calde. Nu le mai aud dimineaţa vuind în aerul acela umed. Şi ceva trist s-a aşezat între noi şi soare...

Au rămas gureşele vrăbii, un trib întreg, care mi-au distrus coşul de piatră al casei, căutîndu-şi un loc pentru cuib, pe acolo vine căldura de la sobe şi ştiu, ale dracului, cum să se descurce, jos, au sufrageria, adică

troaca lui Gică Doi şi a Barcelonei, la stînga casei oala cu mălai pentru păuni. Sunt nişte fiinţe care benchetuiesc de dimineaţă pînă seara, pe urmă se sfădesc, mai ales dimineaţa...

*

Dacă o singură dată tu ai fost trist fără motiv, tu ai fost trist toată viaţa ta fără s-o ştii (C.).

*

Eu hoinăresc de-a lungul zilelor ca o cocotă într-o lume fără trotuare (acelaşi).

*

Legile împotriva luxului la mese: *Fannia* şi *Licinia* (anul 161 şi 103 î.e.n.).

*

Lucerna — candelă de noapte, pe morminte (Plautus, *Mostellaria*).

*

Orice spirit este iute ca o pasăre, la fel şi îngerii şi demonii. De aceea, într-o clipă sunt pretutindeni (*Tertulliani apologeticum*).

ISTORIA PLAGIATULUI

Din studiul lui Brandes despre Balzac:

— Surse ale lui Balzac la romanul *Beatrice* (1839): Balzac imită cuvînt cu cuvînt descripţia femeilor după articole de Gautier, apărute cu doi ani înainte.

— Primul model al lui Balzac: Walter Scott.

— *Fiziologia căsătoriei* evocă oarecum cartea nevinovată a lui Brillat-Savarin, *Fiziologia gustului*.

— *La peau de Chagrin* şi *Frumoasa Imperia* încep seria lungă a *Poveştilor nostime* în stilul liber al Renaşterii ale lui Rabelais, anecdotele reginei Margueritte şi ale lui Brantôme.

*

— În *Dialogul unui vînzător de almanahuri cu un trecător*, zice Edgar Papu în *Prefaţă* la *Mici opere morale* de Leopardi, se găseşte ideea din *En attendant Godot* de Beckett (deci şi pe dos se ia!). Vezi apoi Jarry şi Urmuz.

— În *Dialogul Parini sau despre glorie* (din aceleaşi *Mici opere morale*) Leopardi foloseşte ideile renascentistului Baldesar Castiglione; ideea, ca operă literară, nu poate fi pricepută decît de cei ce se ocupă cu literatură şi soseşte tocmai din Giambattista Vico, autorul *Ştiinţei noi*.

*

Numai spiritele superficiale abordează o idee cu delicateţe (C.).

*

Viaţa, acest pompierism al materiei (acelaşi).

*

Il ne faut aimer les femmes de lettres que morts, spune Byvanck.

*

Bucuria descoperirii prin călătorie comportă riscul a ceea ce Gérard de Nerval numea a fi desmoştenit de iluzii *(Voyage en Orient)*.

*

Scriitor bun e acela care îngroapă în fiecare zi un cuvînt (Leon Paul Fargue).

*

Trobadori sau *joglari* în provensală (semnalează Cartojan).

*

Ciclul de poeme: *romans courtois* (cu subiecte din lumea antică sau Orientul fantastic) *Parceval*, cu subiecte din Graal, *fablieux* sau *fableux* (povestiri despre femei necredincioase), în aceeaşi *Istorie a literaturii române vechi* din care atîţia s-au hrănit fără s-o spună...

ISTORIA PLAGIATULUI

Din *Schiller*, studiu de V. Temeanu:

— În *Der Spaziergang*, idei din J.J. Rousseau (întoarcerea la Natură).

— În *Wallenstein*, influenţa lui Shakespeare. În *Maria Stuart*, ceva din Euripides şi Racine.

În *Maria Stuart*, scena certei dintre regine aduce cu cearta dintre Kriemhilda şi Brunhilda din *Cîntecul Nibelungilor*.

În *Braut von Messina* — coruri ca în tragediile lui Eschyl. Forma versului aduce cu un Eschyl tradus de Fr. Leopold von Stolberg.

— Pentru *Wallenstein*, citeşte scrierile călugărului Abraham a Santa Clara (predicator medieval) e modelul călugărului capucin din *Tabăra lui Wallenstein*. Tot aici, Max este imperativul categoric kantian, cum fusese Rüdeger în *Cîntecul Nibelungilor*.

*

Alte exemple de împrumuturi: *Giacomo şi Celestina* ai lui De Marchi din *Giacomo, Idealistul* sunt *Renzo şi Lucia* din *Logodnicii* lui Manzoni (vezi Michaela Schiopu).

*

— *Uli, argatul* de Jeramias Gotthelf, face parte din familia lui *Simplicissimus* şi *Emile*.

*

— Romanele lui Raymond Radiguet: *Neastîmpăr* şi *Bal la contele d'Orgel* fac parte din familia lui *Daphnis şi Chloe* sau din aceea a *Principesei de Clèves* a doamnei de Lafayette...

*

Polymathie — erudiţie goală...

*

Jean Cocteau povestind ultimele zile ale lui Raymond Radiguet: *Ascultaţi, în trei zile voi fi împuşcat de soldaţii*

Domnului! Ordinul e dat. Am auzit Ordinul! Există o culoare care se plimbă și oameni ascunși în această culoare...

*

Ca fundal livresc în *Săptămîna nebunilor:*

— Mihail Psellos, secretar al Împăratului Mihail Calafatul, profesor la Academia din Constantinopole.

— Procop, secretarul generalului Belisarie.

— Teologi bizantini: Leontinus din Bizanț (secolul al VI-lea), Maxim Confesorul (secolul al VII-lea), Teodor Studitul, Patriarhul Fotios (secolul al IX-lea), Euthimie Zigabene, contemporan cu Alexe Comnenul; opera sa: *Panoplia dogmatică*, tipărită în limba greacă la Tîrgoviște, la 1711.

— Palamas Cantacuzino Cabasilas (secolul al XIV-lea).

— Teodor Studitul, melod care a compus *Prohodul;* Casia, alt melod, a refuzat *mărul de aur* al Împăratului și tronul.

— *Florio și Plaziaflora* — o reelaborare a legendei provensale *Imberie și Margarona* (prelucrare în versuri a romanului *Pierre de Provence et la Belle Maguellone).*

— Cele 135 de discursuri ale lui Ion Hrisostomul.

— *Vălul de aur* (Zlatostrujn), Ioan Klimax cu *Lestuica* (Scara posturilor) — tradusă în secolul al XVII-lea de Mitropolitul Varlaam; Ioan Moshos-Limonarion (foarte răspîndită la noi).

— *Cuvîntul* lui Metodie al Patarilor.

— Gheorghe Monahul Amartolos (păcătosul).

— *Kalilah și Dimnah* (fabule indiene traduse în arabă), iar în slavă și bizantină Stefanites și Ihnitates (doi șacali, eroii romanului).

Opere parentice: *Oglinzile Domnitorilor* (devenit *Ceasornicul Domnitorilor*).

— Hîrtia avea filigran cu mistreț în secolul al XVI-lea (toate în Cartojan).

*

Nu toți cei ce zic: Dă, Doamne! intră în împărăția cerurilor, ci numai aceea care fac voia Tatălui. Amin... *(Biblia).*

*

Bețivul de la *Siretul* care, de cîte ori bea din cinzecul său, sună dintr-un clopoțel de cristal ce scoate sunete diafane. Pentru a-și anunța bucuria beției...

*

Îți beau inima... (Artaud către Genica Athanasio).

*

Pacea e absența fricii (pe un perete din fața sediului ONU unde și-a dat foc Bruce Mayrock).

*

O celulă la o închisoare în timpul războiului din Cehoslovacia unde nimeni nu trimitea niciodată de mîncare pentru că aceia erau condamnați să piară prin inaniție.

*

Mike Jagger, conducătorul lui *Rolling Stones,* în fața a 500 000 de

oameni, adunați în memoria chitaristului Brian Jones, mort drogat în piscina proprie: „Voi citi ceva scris de Shelley: *Pace, pace, el nu e mort, el nu e adormit, s-a trezit doar în visele vieții sale*", după care lansează 2000 de fluturi, cumpărați de la o fermă din Dorset.

*

Unul care vorbește la toate înmormîntările. După ce termină discursul funebru dedicat lui J., spune optimist: Știu eu că ăsta mai trage cîțiva după el. Mă pregătesc pentru D. Nici P. nu mai are mult.

*

Cheful de la *Hanul lui Manuc* dat în cinstea unui amic al celor de la *Academia grecească*. Se servește *gustarea lui Manuc*, ceva ca săpunul, amestecat cu o cîrpă de șters podelele. I. mănîncă senin, glumește pentru a nu-l face atent la ce ingurgitează pe oaspete. După cheful lung, ajunge acasă, borăște în fața soției și cere ceva de mîncare ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

ISTORIA PLAGIATULUI

Din Diogenes Laertios: *Despre viețile și doctrinele filosofilor.*

— Operele mari ale lui Eratosthene, Poseidonios, Hiparch s-au pierdut. Au rămas în schimb compilațiile copioase ale lui Ptolemeu și Strabon.

— Opera doxografică a lui Theofrastos se bazează pe o veche tradiție a *Lyceului* lui Aristotel.

— Hermann Diels constată o concordanță literară între *De placita philosopharum* a lui Pseudo Plutarchos și *Eclogai* a lui Stobaios. Cei doi l-au copiat pe un al treilea, găsit într-un text al lui Theodoratos: *De Graecarum affectionum curatio*, autor Aëtios *(Placitele)*. Textele au fost puse pe două coloane. Mai mult, zice M. Frenkian, autorul studiului despre cartea lui Diogenes Laertius, bazîndu-se pe Censorin care-l copiază pe Varro, aceasta din urmă nu putea să-l reproducă pe Aëtios care îi este posterior ca dată, de unde Diels trage concluzia că a existat un autor al unor *Vetusta placita*, fără nume (nu se poate determina) care a scris prin mijlocul veacului I î.e.n., fiind întrebuințat atît de Varro cît și de Aëtios. Autorul trebue să fi fost un sectator al lui Poseidonios...

*

Democritos cel mereu rîzător își scoate ochii spre a nu fi turburat de ei în cercetarea adevărului...

*

Zenon din Eleea ar fi mușcat nasul unui tiran.

*

Alexinos din Elis e numit din cauza polemicilor violente Elenxinos (criticul).

*

Sicofant — denunțător de smochine, a denunța pe cei ce vindeau smochinele streinilor, operația fiind interzisă.

*

Povestea lui Demosthene care s-a înfruptat din banii lui Harpalos, vis-

tiernicul lui Alexandru cel Mare la Babylon. Acesta fuge la Athena, predă o parte din banii furați lui Alexandru. Se află cu acest prilej că Demosthene, agentul regelui Persiei în politica lui antimacedoneană, a folosit banii depuși de Harpalos, lăsați în custodie pe Acropole.

*

Frica este așteptarea răului *(motto* la romanul cu același nume).

*

Timpul este imaginea eternității (Platon).

Jurnal de la Poiana

A fost adusă pe pajiștea noastră *Noaptea* lui Guguianu. Șase oameni au cărat-o pe ploaie de la mașină pînă sus, sub aluni. Este o superbă piesă de marmură, ușor întunecată, în linia Moore, pe sugestie, care stă foarte bine lîngă *Femeia culcată* a lui Apostu, cam din aceeași familie, numai că cea de-a doua bate spre Brâncuși. Vor sosi și *Ziua* și o *Pietà*. Sculptorul se bucură ca un copil de spațiul pe care-l are, de decorul plin de arbori pe care se profilează. Numai de nu ar construi nimeni ceva în valea aceea care a fost aleasă de artist, pentru că atunci toate proporțiile s-ar schimba.

La ceremonia instalării au participat, între alții, nea Costea, N., sobru, de pe terasă, și Gică Doi, plus Barcelona care a riscat toată vremea să fie strivită de cele două masive pietre. Dar totul s-a terminat cum nu se poate mai bine. În înserare, linia elansată a nudului de femeie pare o hieroglifă pe iarbă...

*

Din Diogenes Laertios: *Despre viețile și doctrinele filosofilor:*

— Cei vechi credeau că văzduhul este plin de simulacre care se degajă ca aburii și pătrund în ochii celor cu vedere ascuțită.

— Nici zeii nu luptă împotriva necesității (Pittacos, citat de Platon în *Protagoras).*

— Gimnastica lui Pittacos era să macine grîu (filosoful Clearchos).

— Cartea asta bîrfitoare ca o țață! Aischines era fiul unui cîrnățar (parcă-l aud pe bestia de Voltaire).

— *Platon:* Aristotel mi-a dat cu piciorul întocmai ca mînzul care dă cu piciorul în mama care l-a născut.

— Demetrios, discipol al lui Theophrastos, a avut 360 de statui de bronz. A condus cetatea 10 ani. La fuga lui, statuile lui au fost prăpădite, unele au devenit oale de noapte. A rămas o statuie pe Acropole.

— Diogenes mărturisește, în lucrarea sa *Pordalos*, că a falsificat bani.

— *Diogenes:* Eu sunt un cîine lăudat de toți, dar nimeni nu mă ia la vînătoare...

— *Pythagoras*— să nu atîți focul cu un cuțit...
— să nu se rupă pîinea (să nu se rupă ceea ce ne unește)
— pîinea îi face fricoși pe oameni în luptă...

*

Claudel, plin de citate latinești în *Psalmi* (vezi *Istoria plagiatului*).

*

Philolaos din Crotona este primul care a declarat că pămîntul se învîrteşte în cerc, deşi unii pun asta pe seama lui Hicetas din Siracuza (şi mai tîrziu pe seama altuia) — *Istoria plagiatului*...

*

E mai multă nevoie să stingi aroganța decît un incendiu. (Herakleitos.)

*

Scythinos, poet iambic, a pus tratatul lui Herakleitos *(Despre univers)* în versuri *(Istoria plagiatului)*.

*

Parmenide spune primul că pămîntul e sferic şi aşezat în centrul Universului *(Istoria plagiatului)*.

*

Vorba e umbra faptei *(Demokritos)*.

*

Platon care a vrut să ardă toate scrierile lui Demokritos pentru a nu se şti niciodată de unde s-a inspirat *(Istoria plagiatului)*.

ISTORIA PLAGIATULUI

Platon în ediția Papacostea.

— Aristoteles în *Metoph*, I, VI, 2, precizează că Platon a făcut împrumuturi de la Socrates care se ocupase mult de morală.

*

Aristip: Am pe curtezana Lais, nu mă are ea...

*

În tradiția riturilor orphice se citează o serie de purificări pregătitoare, un banchet mistic unde cei inițiați se împărtășesc din carnea şi sîngele lui Dionysos, se pare urmate de *ascultări* severe în privința vieții morale şi organice (vezi creştinismul mai tîrziu).

*

Ideea reîncarnării care a dat la Platon teoria existenței separate a sufletelor, amintirea şi nemurirea care sunt derivații ale doctrinelor orphice şi pythagoreice (vezi realiarea lor de către creştinism).

*

Pedofilia: amorul filosofic (dintre favorit şi iubitor).

Filopedia (docendi studium), aşa numeau filosofii stoici amorul intelectual (pentru N. din *Săptămîna nebunilor*, care recrutează aceşti docenți pentru „studii").

*

Zicătoarea: cine se aseamănă se adună, din *Banchetul* lui Platon (cuvîntarea lui Agaton) vine din *Odyseea*. Platon a spus-o şi în *Lysis*.

— Ce se naşte din ce este viață?

— Ce este mort — zise.

— Dar din ceea ce e mort, zise acesta.

— Cu necesitate cată să recunosc: ceea ce-i viu!

(Platon: *Phaidon.)*

*

În greceşte cuvîntul divin (λέγον θειον) — aceste vorbe au fost adoptate în teologia creştină şi aplicate de Christos, care după *Dogme*, este *cuvîntul întrupat, cuvîntul lui Dumnezeu*, adică *revelaţia adevărului*. Papacostea spune că, dintre toate operele, *Phaidon* este cea mai creştină operă a lui Platon, prin ascetismul teoretic, ca şi în asemănarea dintre moartea lui Sokrates cu moartea lui Iisus (pentru *Istoria plagiatului)*.

*

Seneca: Acela care-şi îngăduie să mustre pe regi e mai presus de regi.

*

Familia celor lipsiţi de caracter: Seneca-Voltaire...

*

Multe din *Maximele* găsite în *Scrisori către Lucilius* aparţin lui Epicuros. Cicero făcea la fel *(Istoria plagiatului)*.

*

În teoria nemuririi, Seneca împrumuta de la Platon multe lucruri *(Istoria plagiatului)*.

*

Legătura dintre *Poetica* lui Aristoteles şi teoria platonică a poeziei, semnalată încă din secolul al XVII-lea de Paolo Beni şi exagerată de către Chr. Belger *(De Aristoteles etiam in Arte Poetica componenda Platonis discipulo*, Berlin, 1872) şi de George Finsler *(Platon und die aristotelische Poetik*, Leipzig, 1900).

*

Frumosul stă în mărime şi ordine *(Aristoteles)*.

*

O artă care nu lasă nimic neimitat e grosolană (acelaşi).

*

Argumentul celui de al treilea om (celebru pentru filosofi) poate fi găsit întîi în Parmenides, iar comentatorul grec aristotelic Alexandru din Afrodisia îl atribuie sofistului Polixenes, discipol al lui Brison, megaricul.

Alte coincidenţe: Cauza ca postulat al raţionalismului cartezian este raţiunea unui lucru *(Causa sive ratio)* spune Descartes, *Causa seu ratio*, spune şi Spinoza *(Etica*, I, II), Leibnitz scrie *(Théodicée*, 44): *Rien n-arive sans qu-il n'y ait une cause ou du moins una raison déterminante, c'est à dire quelque chose qui puisse servir à rendre raison a priori pourquoi cela est ainsi plutôt que de toute autre façon.*

*

Gîndirea nu poate fi separată de materia care cugetă (Marx-Engels).

*

Istoria plagiatului: Caracterele lui Theophrastos imitate de La Bruyère...

Comentariul la cartea I a *Elementelor* lui Euclid de Proclos Diadochos. Teoria limitelor de care vorbește prezintă idei asemănătoare cu cele ale lui Henri Poincaré în *Analysis situs*.

O imagine a mișcării unui baston din Zenon, găsită și în Descartes.

Metafizica lui Aristoteles:

— Ideea de bine absolut (Tó ayadov) este un concept pe care Aristoteles îl preia din Platon.

— Concepția lui Platon *(Thcaite tos)* că mirarea dezinteresată se află la originea științei se găsește și la Aristoteles.

*

Uitarea, ca repetiție a morții (în Ehrenburg).

*

Ora cea mai frumoasă la Poiana: 16,30, cînd tace vîntul și soarele se arată plin de nu știu ce mort, pierdut, mai ales în septembrie...

*

Opera de artă e un cosmoid (Blaga); tot el, apropo de istorie: Restul e ursită...

*

Din corespondența cu G.

La 27 iulie '72, ajuns la memoriul 48 300, G. îmi scrie printre altele: *„...era după războiul mondial 1916 — 1918 și văduve tinere, cu steagul negru pe cap, în ciorapi de mătase ce sclipeau pînă sus, în cămăși numai flori pe umeri și pe piept, cu sălbi de aur sau argint la gît, alrăgeau în cursă pe primarul Zdruță Găvănescu, averescan*

de la 1907, care i-a dus pe toți la Obreja ca să fie împușcați ca implicați în Răscoală... Eram copil orfan și cele 5 babe ce înconjurau buricul (meu) nu se temeau de mine. Puneau 5 lumînări, pe 5 așchii de prun, pe care le aprindeau ca în sfeșnicul de la biscrică. Așezau repede oala deasupra lumînărilor și buricului ca să ardă aerul, ca să facă vid. Una mai voinică punea mîna zdravăn pe topor și cînd copilul priponit de buric intra în oală, baba izbea cu toporul în oală, sfărîmînd capul copilului, zicînd: Na, primarule, na Zdruță! *La 800 000 de văduve, 800 000 de copii erau omorîți de babe și de doctori. Chirurgii se afundau cu cleștele pe tunel, apucau capul copilului și-l strîngeau pînă-l nimiceau complet, îl dezlegau de pripon, de țărușul ombi-*

lical și criminali fiind, pentru bani și răstignirea celor mai frumoase văduve și soții pe patul de operații, ca după ce umblau cu trompa în vagin pentru a face lumină pe tunel, în peștera fermecată, cu cleștele striveau în fiecare zi capetele milioanelor de copii din România. Zestrea Copiilor Patriei era amenințată. În fața acestui dezastru biologic, m-am dus în cabinetul doctorului Zlaturov din Silistra în vara anului 1936 și i-am dat 200 de lei ca să oprească pruncuciderea fiului meu Emil, pusă la cale de mama sa Elena. L-a salvat și am făcut cu el, viu, nunta din Pătroaia Vale, fotografiind toate forțele de producție ale obștei sale familiare..." Viziunea corespondentului meu este pe alocuri apocaliptică și se vădesc chiar calități de scriitor...

De Crăciun, în '71, tot el îmi scria că ar fi de părere să fie numit printr-un Decret ministru, ajutor al lui Henri Coandă. Mai propune, în aceeași corespondență, construirea Universității europene. În aceeași zi, prin memoriul 33 048, sub titlul *Viața este o continuă împletire ateistă austeră*, propune: *„Preotul nu trebuie să ceară salariu ci să împletească cu credincioșii săi chiar în biserică, coșuri de nuiele pentru recoltele bogate* (G. are obsesia împletirii cu răchită, e una din temele sale favorite, locuind probabil într-un loc lacustru unde se găsesc multe sălcii — *n.n.*), *panere făcute pentru piață, pătule de porumb, să planteze răchită cît de multă cu poporul de credincioși pentru viață*". Continua împletire ar fi filosofia lui de viață. El se declară, de asemenea, împotriva fracționismului, contra condamnărilor la moarte, contra ratelor (probabil că avea un televizor pe care-l achita în rate), contra moralei creștine, contra pițărăilor, a icoanelor, a tagmei cerșetorilor și tagmei jefuitorilor (e citat des Tudor Vladimirescu). Se crede, de asemenea, excomunicat pentru că propunerile sale numeroase nu sunt luate în seamă. Din fragedă copilărie, autorul scrisorii a fost împotriva bancnotelor false. Cu Angelica Saragea el a dat foc șobolanului înmuiat în gaz și clăilor de fîn ale falsificatorilor de bancnote, din peștera lui Nicodim din incinta mînăstirii Tismana, sub lozinca *Gorjenii se iau la întrecere cu Banca Națională!* Sunt citați în continuare Marx și Neagoe Basarab. Într-o altă *corespondență*, intitulată *Dunărea este talpa țărilor noastre*, se propune canalizarea întregii Peninsule Balcanice. După ce se constată poluarea celebrului fluviu, cu nămol, ciorapi, obiele, cisme, oase și coarne, se constată că la Sulina se fac cheltuieli enorme pentru a favoriza transportul pe apă al multor vapoare europene. Dorește (G.) *o Dunăre revoluționară*, înconjurată numai de forțe revoluționare. Se preconizează crearea unui canal Calafat — Vama Veche. Vechea matcă a Dunării care ar fi mutată ar deveni o adevărată, o vastă grădină, plină de bazine cu pește. Este făcută și o schiță de canale paralele: canalul carpatic, canalul subcarpatic, canalul expozitiv, canalul unitar și canalul fluvial convențional. Din aceste linii paralele de apă ar porni spre întreg Balcanul un șir de canale adiacente care ar uda peninsula în întregime pînă în Grecia.

În *Memoriul politic* cu nr. 33 325 din 24 ianuarie '72, se povestește că în comuna Pîrliu Nou din Durostor, în anul 1932, G., vara, a mers *per pedes* cu o valiză plină de sticle cu apă de ghiol, pe care o beau locuitorii comu-

nei Pîrliu Nou, Sahinlar și Uzulchioi, la Universitatea populară de la Vălenii de Munte a lui Nicolae Iorga. „*Ne muriseră aproape toți copiii satului Pîrliu Nou, fiind nevoiți să facem alții*" (are humor!). Dar obsesia lui pentru irigarea județului Durostor crește, așa încît G. propune autorităților din Bulgaria să ridice Uzina de apă. Se pare că s-a trecut la crearea acestei uzine, săpîndu-se un șanț lung de 1500 km., lat de 60 cm și adînc de 1,50 m., dar cînd totul a fost gata conducta a fost îngropată în curtea fracționistului Ilarion Afonca, șanțul a fost astupat și lumea s-a demobilizat. Au urmat, bineînțeles, ani de secetă cumplită.

În 24 ianuarie '72 sunt denunțați cei de la CAP-ul din localitatea Lumina. Un anume Ștefan Munteanu, în loc să stea în primărie, cum scrie G., cu haine gri-luxoase, ca lupii din Chiostea, cară cu autocamioanele porumb la 100 de porci din curtea lui (ăsta pare a fi primarul). Corespondentul cere ca locurile din preajmă să fie plantate cu peri, varietatea *Claps*, pe care o știe și secretarul Kemal, sau cu căpșuni.

Universitatea europeană ar urma să fie ridicată în Municipiul Constanța „pe temelia antică a lui Ovidiu"; în fața Universității europene se va construi *Lumina*, după modelul Parisului, așa cum Constantin cel Mare a construit Constantinopolul, după modelul Romei. Numele de Pontus Euxin, de Tomis să fie trecute la rastelul istoriei. Portul Lumina, orașul Lumina va fi pentru Europa ceva care ar aduce cu Luxemburg-ul. Aici ar fi buricul Europei, crîmpeiul ombilical din care s-a supt laptele de la lupoaică. Ea ar trebui să fie mai mare decît Sorbona, unde a învățat profesorul său, Enache de la Olt, cu Poincaré. În fața acestei Universități ar trebui plantată statuia lui Tudor Vladimirescu. Pentru înfăptuirea acestui grandios proiect ar trebui convocată la București Conferința europeană. Puțin mai departe, în textul corespondenței găsim o viziune grandioasă. G. declară că toate scrisorile pe care mi le trimite au fost, de fapt, un bombardament literar, psihologic, cu care „funcționismul" a fost mitraliat. „*Avioanele de hîrtie* (plicurile, *n.n.*), *albastre ca și aerul ce priveam deasupra Carpaților, în copilăria mea, s-au îndreptat spre strada Eminescu*". Și tot G. estimează că plicurile lui, trimise de ani de zile, formează 47 800 de lecții revoluționare aruncate în eter.

În memoriul *Plutile din Cornești*, G. evocă copilăria lui petrecută în marginea Jaleșului, unde o plută arunca seara o umbră care acoperea tot zăvoiul lui Nicolae Saragea. Aici se adunaseră la 1821 pandurii căpitănești ai lui Tudor Vladimirescu. Duceau cu ei casa de bani a cărei cheie avea o jumătate de metru în lungime (aflată acum la muzeul din Golești). În această minunată luncă bătrînii povesteau cum se vedeau în 1916 bombele cît luna venind din Carpați, de la 20 de km, ca să omoare varza din Cărvunești, crezînd că sunt ostași în haine verzi, pe urmă a venit o zăpadă roșie cînd a izbucnit vulcanul Vezuviu din Italia, de nu se mai vedea decît pluta lui Saragea care era de un stînjen. Cînta cucul, numit și privighetoarea Jaleșului, și ei, copiii, scoteau capetele din cergi ca să audă mai bine. Bătrîna lor plută s-a numit mai apoi stejarul orfanilor.

În Memoriul cu nr. 47 066 se propune ca din fondul centralizat monetar al tuturor *statelor culturale* ale Europei să se plătească noile pensii în monede de aur și argint: „soarele". În felul acesta pensionarii nu vor mai sta la coadă și vor urca la lojile tuturor cinematografelor din Europa, vor avea discuții pedagogice între ei, în parcuri, simpozioane și convorbiri literare. Nu numai armele ar trebui topite ci și monedele toate.

La 26 iunie '72 se discută într-un memoriu despre folclorul european: *„Nici labele leilor Romei, nici armele tuturor războaielor petrecute și suferite în noianul de cimitire și ruini nu întrec cazanele cu tuș, tocurile și penițele, plicurile și dialogurile folcloristice revoluționare. Vulcanul acestor memorii scapără în negura nopților amnarele minții și izbucnește un vulcan folcloristic. Omul este mugurul universului, oasele sistemului osos formează munții cu pietrele, bolovanii, pietroaiele Jaleșului, Jiului, Argeșului, Prutului, Siretului, Vistulei, Volgii, Dunării, Elbei, Tigrului și Eufratului. Mușchii formează pămîntul mănos cu grîu și porumb, cu pomi roditori, vii, păduri, poiene, dumbrăvi răcoritoare. Sîngele este apa mărilor și oceanelor, a puțurilor și a tuturor ploilor. Din inconștient, subconștient și conștient, după ani de forjat, de studii, frămîntări și răbdări se produce o explozie fenomenală, asemeni vulcanului ce izbucnește undeva unde nu te aștepți să auzi o doină de jale, un cîntec de dragoste către Maica Domnului, un suspin în dorul copiilor, o arhivă cinematografică, o mare bătălie cu avioane albastre de hîrtie către forul superior al Europei. Un bombardament folcloric mai groaznic decît bombardamentele lui Makensen se declanșează pentru determinismul european".*

În memoriul din 27 iunie (trimite zilnic, cu o precizie de metronom), G. scrie: *„Fiți ca soarele! ne spune Enache de la Olt între 1922—28. Și așa a fost. Pămîntul și Soarele, elevul și învățătorul, autorul și dascălul, redactorul și scriitorul, Cetățeanul și Statul, Omul și Pămîntul, turma și păstorul, Țara și Continentul, Ofițerul și Soldatul, Golfstream și Kuro-Șiva, nor cu nor se ciocnesc, produc scînteі electrice, înalță Columnele Culturii, Pedagogiei, vieții, luminii, fiindcă toți depindem de Soare, ca muguri ai universului întreg..."* Tipul e grandios cînd se deslănțuie.

În 8 februarie îmi semnala într-o *corespondență* că *Nici păsările nu au aer! Mii de găini oftează după aer curat...* Nu ne rămîne, propune el, decît să plantăm o pădure deasă de plopi pentru a combate poluarea crescîndă.

Tot în 8 februarie același an îmi sugerează să propulsez ideea ca în fața fiecărei case din satele Gorjului, care se înșiră unul după altul, ca mărgelele, să se construiască cîte un cuptor pentru mălaie și pîine, o vatră unde să fiarbă oalele cu două mănuși la praznice, nedei și petreceri la Stroiești.

La 29 mai, anul '71, G. îmi anunță că a murit călăul didactic, revizorul școlar Ion Olteanu care îi comprimase colegii, a murit de remușcare, crede G. Comprimările au fost făcute în '47 cînd învățătorii, între care și G., au fost aruncați pe drumuri. Ce-a făcut atunci G.?" *„Mi-am pus vacile la car, am legat caprele de leuci, putinile sus, porcii după roate și am pornit să scormo-*

nesc gunoaiele de cartofi din gropile canalului. Vaca de cea *mi-a murit în groapa cu cartofi, umflată de gazele putrefacției înghițite în timpul nopții de 30 iunie '47. Vaca* de hăis, *neagră corb, mi-a murit în tragedia bietelor dobitoace din Pecineaga, în asistența lui Petre Belu din Nucșoara, jud. Muscel. Am rămas doar cu roatele de la căruță. Caprele și porcii mi-au murit de foame. În momentele cele mai tragice mi-a sosit o condamnare de 1 an și 6 luni pentru că nu mi-am însămînțat terenul. Atunci am scris la Crucea Roșie americană un* Memoriu informațional. Nici păsările cerului nu mai au ce mînca. *Atunci au sosit în portul Constanța cinci vagoane cu porumb. Ele nu au ajuns în Valea Neagră pentru că au fost îndreptate în altă parte."*

*

Omul este un animal metaforizant (Blaga).

*

Donna își usucă părul umed de suspinele îndrăgostiților de la fereastră, dar nu soarele-i usucă părul, ci razele propriilor săi ochi. (Marino, poet baroc, născut în 1569).

*

Numai operele mijlocii sunt ireproșabile, cele mari niciodată (Blaga).

*

O idee poate fi mare fără să fie și adevărată (același).

*

Glasul Domnului face pe cerboaice să nască: El despoaie pădurile... *(Psalmii).*

*

Aulus Gellius: *Nopțile atice.*

— Neosofiștii scriau în felul oniricilor noștri sau suprarealiștilor, alegîndu-și subiecte absurde *(infames materiae).* De exemplu: *Elogiul lui Thersit și al febrei recurente* (Favorinus); *Elogiul fumului și al prafului, al neglijenței* (Fronto); *Elogiul coafurii, al papagalului* (Dio din Prusa).

— Gellius ia extrase din alții și le intercalează în textul său (II, 8, 9,) despre Epicur, din Plutarh; V, 15, 16, despre natura sunetului și a luminii; XIII, 11, 12, despre drepturile magistraților.

— *Nopțile atice* conțin extrase din 230 de autori, între care un fragment din *Banchetul* lui Platon, comentat împreună cu filosoful Taurus, e introdus prin cuvintele: *sunt adeo, quae meminimus, verba haec* (XVII, 20, 3), un extras din Varro e rezumat cu rezerva *quantum valui memoria* (VII, 2,2). El recurge des la Favorinus. După lista lui Hosius, Gellius ar fi recurs la următorii coautori, pentru filosofie: Favorinus Taurus (referirile la Platon), poate Herodes Atticus (pentru gramatică), Verrius Flaccus, Nigidius, Figulus, Probus, Sulpicius, Apollinaris, Cornutus, Hyginus (textele din Vergilius și Cicero ar proveni din comentariile gramaticale), pentru antichități și gramatică la operele lui Varro, pentru drept al Aetius Capito, Antistius Labeo, Masurius Sabinus. Cei mai folosiți: Favorinus, Varro și Probus.

— Dar chiar Gellius pune texte compilate, față-n față: Sallustius inspirat de Demosthenes (II, 27, 2). O traducere a lui Ennius din Euripides (XI, 4, 3). O transpunere a unui vers din Parthenius de către Vergilius (XIII,

27, 2). Un pasaj imitat după Pindar de către Vergilius (XVII, 10, 8). Cicero a transpus în *De amicitia* un pasaj din Teophrastos; Vergilius a luat din Teocritos, omiţînd unele cuvinte pe care nu le-a putut traduce, a pus însă altele pline de graţie şi farmec. Ennius a tradus un pasaj din Euripides; Vergilius a luat din Parthenius şi a modernizat un vers homeric. Vergilius a tradus neglijent un pasaj din Pindar.

— Ennius spunea în *Neoptolemeus:* filosofia trebue s-o facă puţini, nu toată lumea *(philosophandum est paucis, nam omnio haut placet).*

— Tot în *Nopţile atice* sunt luate lucruri din Herodotos şi două povestiri celebre din Apion: *Androclus şi leul* (V, 14) şi *Dragostea unui delfin pentru un tînăr* (VI, 8).

— Probleme de medicină şi fiziologie luate din *Problemele* lui Aristoteles, din Plutarhos, Favorinus etc.

— Apuleius ar fi luat din Gellius (în *Apologia* acestuia). De asemenea, se găsesc influenţe în scrierea apologetică creştină.

— Octavius a lui Minucius Felix, istoricul lui Julian Apostatul.

— Ammianus Marcelinus a împrumutat lexicul lui Gellius.

— Macrobius în *Saturnalele* sale compilează din Gellius, simplificînd ca elevii:

GELLIUS (I, 23 4—5)	MACROBIUS (*Sat*, I, 6, 19, 20)
Mos antea senatoribus Romae fuit in curiam cum pretextatis filiis introire, tum cum in senatures maior quaepiam consultata aeque in diem posterum prolata est placuitque ut eam rem super qua tractauissent ne quis enuntiaret priusquam decreta eset, mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percontata est filium quidnam in senatu patres egissent.	Mos antea senatoribus fuit in curiam cum praetextatis filiis introire. Cum in senatum res maior quaepiam consulta batur aeque in diem posterum prolata est, placuit it hanc re, super qua tractanissent ne quis enuntiaret priusquam decreta esset. Mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat percontatur filium quidnam in senatu egissent patres.

— Nonnius Marcellus îl foloseşte pe Gellius în *Compendiosa doctrina per litteras* şi-l face pe Gellius de obscur.

— Din Gellius s-au inspirat La Fontaine, Hugo, Shaw, Caragiale.

(vezi *prefața* la *Noptie atice* de I. Fischer, prefață care este imitată după Plinius cel Bătrîn — pentru *Istoria plagiatului)*.

*

Nu cantitatea de cunoștințe cultivă spiritul (Herakleitos).

*

Împotriva patriei nu trebue să luăm armele pentru un prieten (Cicero).

*

...Cretanii care mergeau la lupte în ritmul citharelor.

*

Blaga: *Spațiul mioritic*

— Dragostea de pitoresc este obiect de cercetare abisală.

— Heruvimii mitologiei creștine au mai multe aripi. Două din ele nu sunt pentru a zbura, cît pentru a acoperi lumea inferioară, ca să n-o vadă.

— Germanii care intrau în codru ca într-o divinitate (Tacitus, reluat de Blaga).

— Zeii germani, care spre deosebire de zeii greci ce erau perpetuu tineri (opriți la zenitul desfășurării lor), îngălbenesc și se prăbușesc tomnatici ca frunzele copacilor Ygdrassil...

*

Baronul von H. (Saturn) din nuvela lui Villiers de l'Isle Adam: *Oaspetele ultimelor ceremonii* (din *Povestiri fioroase)* care e bogat și nebun, făcîndu-se călău voluntar, vizitînd închisorile din Tibet, Persia și Indochina, care a oferit 40 de livre de ochi scoși, pe două tipsii de aur șahului Nasser-Eddin la intrarea într-un orășel răsculat: de aici a luat Malaparte ideea, mutînd-o în Iugoslavia în timpul nemților într-o nuvelă cunoscută. (Vezi *Istoria plagiatului)*

*

În romanul *Potirul sfîntului Pancrațiu* este citat eruditul existențialist Antoine de Moncaleçon (izmenele mele) ...

*

Un *gainsborough* (pălăria cu pene de struț) din Villiers de l'Isle Adam.

*

Pentru *Janus: redemptor* — maestru călău.

— Familiari — ofițeri ai Inchiziției, însărcinați cu arestarea celor condamnați la moarte.

— Sărutul călăului pentru victimă.

*

...frumoasă ca noaptea și, ca ea, nesigură (Vigny).

*

Vocile celor morți de cancer, la magnetofon, demoni ai morții.

*

Runa magică a gîndirii sau voci ale tăcerii (citate de M. Raymond).

*

Tot el: poezia e o acțiune vitală.

*

Umbra lăsată de absența lui Dumnezeu (Claudel).

*

Vocea augustă a poetului (Baudelaire).

*

Elegiacii sunt niște canalii (Baudelaire).

*

Un parfum încărcat de nepăsare... (Baudelaire).

*

Întregul univers vizibil nu e decît un depozit de imagini și semne cărora imaginația le va da un loc și o valoare relativă. E un fel de hrană pe care imaginația trebue s-o digere (Baudelaire).

*

Epitetele lui Victor Hugo sunt luate din patrimoniul inepuizabil al analogiei universale (Baudelaire).

*

Auzul colorat vine din Swedenborg care arătase că totul: mișcare, formă, culoare, parfum și spirit ca și în natural e semnificativ reciproc, convers, corespondent (Baudelaire: *Art Romantique*, articol despre V. Hugo).

*

Peisajele mentale, deșerturile de oameni, limbajul simbolurilor, metaforelor și analogiilor (B.).

*

Valéry: simbolismul meu vrea să smulgă muzicii un bun care-i aparține...

*

— Somptuoasele anterie ale analogiilor exterioare (Moréas).

MAGIE — MITOLOGIE — POEZIE

Din *Dicționarul de simboluri (Laffont)*

— *Răchita* are un caracter sacru; ea oferă protecție. După lacedemonieni, Artemis ar fi fost găsită într-o tufă de răchită; Osiris ar fi beneficiat de același privilegiu; Moise a fost găsit pe apele Nilului într-un coșuleț de răchită. Rolul principal al logos-ului apare simbolizat prin răchită și prin salcie.

— *Uranus* este zeu al cerului în *Theogonia* lui Hesiod. Simbol al unei proliferațiuni creatoare fără măsură și fără diferențiere, distruge prin abundență tot ceea ce creează. Caracterizează faza inițială a oricărei acțiuni, exaltarea alternînd cu depresiunea, elanul cu căderea, viața cu moartea proiectelor. Astfel, simbolizează ciclul dezvoltărilor. Zeu celest al religiilor indoeuropene, unul din simbolurile fecundității, e reprezentat de taur. Dar această fecunditate este periculoasă; mutilarea lui Uranus pune capăt unei odioase și sterile fecundități, introducînd în lume, prin apariția Aphroditei, născută din spuma însîngerată a membrului generator uranian, ordinea, fixitatea speciilor, făcînd astfel imposibilă orice procreare dezordonată și nocivă.

— *Uroboros*, şarpe care îşi muşcă coada, simbol al unui ciclu de evoluţie ce se închide în el însuşi. Aici se cuprinde şi ideea de mişcare, de continuitate, de autofecundaţie şi, în consecinţă, de *perpetuum mobile*, de veşnică întoarcere. Forma circulară a imaginii a dat loc unei alte interpretări: uniunea lumii chtoniene, figurată de şarpe, cu lumea celestă, figurată de cerc. Această interpretare ar fi confirmată de faptul că Uroboros, în anumite reprezentări, e jumătate alb jumătate negru. Ar însemna astfel uniunea celor două principii opuse, fie cerul şi pămîntul, fie binele şi răul, fie ziua şi noaptea, fie *Yangul* şi *Yinul* chinez, şi a tuturor valorilor ale căror purtătoare sunt aceste două principii opuse.

— *Ursa Mare*. Ursul, adeseori emblema castei războinice, uneori era prezentat sub aspect feminin, ca în cazul legendei Atalantei, hrănită de o ursoaică şi vînînd mistreţul lui Calydon. Acesta este şi cazul celor două constelaţii polare pe care le cunoaştem. Marea Ursă a fost altădată reprezentată de mistreţ; transferul către ursoaică a fost semnul omorîrii mistreţului, adică preeminenţa puterii temporale.

În tradiţia hindusă, Ursa Mare, numită *saptariksa*, este locuinţa celor şapte Rishi, simboluri ale înţelepciunii şi tradiţiei primordiale. Constelaţia este un loc de popas al nemuritorilor şi centrul, arca, unde se păstrează cunoaşterea tradiţională.

În legendele celtice, *Ursa Mare* e numită *Carul lui Arthur*.

— *Pactolă*. Regele Midas era iniţiat în misterele dionysiace. El recunoscu într-o zi într-un prizonier fără lanţuri, pe care i-l aduceau gărzile, pe Silene, unul din tovarăşii zeului, care se rătăcise. Imediat, Midas îl eliberă şi-l conduse. Acesta îi promise drept recompensă că-i va îndeplini o dorinţă şi regele voi ca tot ce atinge să se transforme în aur. Dar cum şi pîinea şi vinul se schimbau în aur, regele, în pericol de a muri de foame, rugă pe zeu să-i retragă această favoare. Zeul acceptă cu condiţia ca regele să meargă să se purifice în rîul Pactole; după aceasta, rîul Pactole deveni un rîu de aur, adică încărcat cu paiete de aur. Homer în *Iliada* povesteşte că acest rîu a devenit locul de întîlnire al lebedelor; de unde se deduce că aurul era inspiraţia poetului, spiritul divin suflînd asupra celor ce se apropiau de izvorul sfînt.

— Tradiţia spune că *Beith-el*, casa lui Dumnezeu, care este piatra ridicată de Iacob, a devenit *Beith-lehem*, *casa pîinii;* casa de piatră este transformată în pîine, adică prezenţă substanţială, în hrană spirituală.

— Zeul *Pan* a dat numele său senzaţiei de panică, această teroare care se răspîndeşte în întreaga natură şi în întreaga fiinţă cînd se simte prezenţa zeului care turbură spiritul şi înnebuneşte simţurile.

Expresia: *Pan, Marele Pan a murit* a trecut în limbaj pentru a semnifica sfîrşitul unei societăţi. Umbrele eroilor se lamentează şi infernurile freamătă. *Pan a murit:* societatea cade, se prăbuşeşte. Bogatul se închide în egoismul său şi ascunde de lumina zilei fructul corupţiei sale; servitorul necinstit şi laş conspiră contra stăpînului; omul de legi, îndoindu-se de dreptate, nu mai înţelege maximele; preotul nu mai converteşte pe nimeni, el devine seducător mincinos; prinţul a luat ca sceptru cheia de aur şi poporul, cu sufletul disperat, cu inteli-

genţa întunecată, cugetă şi tace (Proudhon). *Moartea lui Pan* simbolizează sfîrşitul instituţiilor. (Curioasă evoluţie a unui simbol care trece de la un sens sexual la ordinea socială, a cărei dispariţie prezumtivă îl aruncă pe comentator în cea mai neagră disperare.)

— Simbolistica *soarelui* este plurivalentă: dacă nu e considerat chiar el zeu, este o manifestare a divinităţii (epifanie uraniană). Poate fi conceput ca fiu al Dumnezeului suprem şi frate al curcubeului; el e ochiul lui Dumnezeu cel atotputernic. Prin faptul că în fiecare noapte coboară în întuneric, el poate duce cu el sufletele celor morţi, are deci un rol psihopomp şi în acelaşi timp de hierofanie iniţiatică. În *Republica* lui Platon el este imaginea Binelui care se manifestă în sfera lucrurilor vizibile; pentru orphici, el este inteligenţa lumii.

Soarele este izvorul luminii, al căldurii şi al vieţii; razele sale închipuie influenţele celeste sau spirituale primite pe pămînt. Uneori iconografia arată aceste raze cînd rectilinii, cînd ondulate, simbolizînd lumina sau căldura. În afară de faptul că soarele e dătător de viaţă, razele lui dau posibilitate lucrurilor să se manifeste, nu numai prin aceea că le face perceptibile, dar în ideea că el figurează extensiunea punctului principal pînă a măsura spaţiul.

Razele solare (comparate cu părul lui Shiva) sunt în număr de şapte, corespunzînd celor şase dimensiuni ale spaţiului, plus încă una, extracosmică, reprezentînd însuşi *Centrul*. Acest raport între radiaţia solară şi geometria cosmică e exprimat în Grecia prin simbolismul pythagorician. Textele hinduse fac din soare principiul şi începutul oricărei manifestaţii, dar şi distrugătorul ei, principiul secetei, căreia i se opune ploaia fecundă. În China, în timpul secetelor, se trăgea în soare cu săgeţi.

Soarele este în centrul cerului, cum inima este în centrul fiinţei. Dare vorba de *soarele spiritual* pe care simbolismul vedic îl reprezintă imobil la zenit şi pe care îl numeşte *inima lumii* sau *ochiul lumii*. El este locuinţa lui Purusha sau Brahma; el este *Atma*, sufletul universal. Raza solară care îl uneşte pe Purusha cu fiinţa corespunde arterei coronare subtile a yoghinilor: *sushumnâ*.

Dacă lumina radiată de soare este cunoaşterea intelectivă, soarele este, el însuşi, inteligenţa cosmică. Numele de Heliopolis e dat deseori centrului spiritual primordial. E sediul legislatorului ciclic, *Manu;* e *Syria* lui Homer (de la *sûria*, soare) situată dincolo de Ogygia, unde se află revoluţiile soarelui. Din lumea hyperboreeană a ieşit Apollo, zeu solar prin excelenţă, zeu iniţiator, a cărui săgeată e ca o rază de soare. Soarele este emblema lui Vishu, Buddha, Christos, el e numit *Sol justitiae, Sol invictus*. Crisma sau monograma lui Christos este, de fapt, o roată solară; marele preot al evreilor purta pe piept un disc de aur, simbol al soarelui divin.

Principiul solar e figurat de un mare număr de flori şi animale: crizantemă, lotus, floarea soarelui, vultur, cerb, leu, precum şi de metale ca aurul, care în limbaj alhimic e numit soare al metalelor.

Numele *soarelui* era de genul feminin în celtică, ca şi în toate limbile indoeuropene vechi. Personificarea sa mitologică e *Lug*, adică luminos.

În calitate de simbol cosmic, soarele poate fi considerat ca o veritabilă religie astrală al cărui cult domină vechile mari civilizații, cu figurile zeilor-eroi giganți, încarnații ale forțelor creatoare și ale izvoarelor vitale de căldură și lumină, pe care astrul le reprezintă (Atum, Osiris, Baal, Mithra, Helios, Apollo etc.). La popoarele cu mitologie astrală, soarele este Tatăl, principiul generator masculin, autoritatea tatălui, constrîngerea socială a lui Durkheim, cenzura lui Freud, etica a tot ceea ce e mare în ființa omenească.

Soarele negru este soarele în cursa sa nocturnă, cînd el părăsește această lume pentru a lumina pe cealaltă; aztecii îl reprezentau purtat în spate de zeul infernului; la popoarele Maya soarele negru e reprezentat sub chipul unui jaguar. În ochii alhimiștilor, soarele negru era materia brută, materia primă, încă nelucrată, încă neadusă pe calea unei evoluții. Pentru analist, soarele negru este inconștientul în cea mai elementară stare.

— *Soma*, băutură extrasă din planta cu același nume care se transformă, în India, într-o divinitate căreia i se dedicau imnuri și i se aduceau sacrificii. Era seva sau mierea imortalității, aduse de un vultur printre muritori, adusă ofrandă zeilor și băută de oameni pentru a comunica cu divinitatea. Era un simbol al beției sacre.

— *Sunetul* este la originea lucrurilor. *Cuvîntul (Vâc)* a produs universul prin efectul vibrațiilor ritmice ale sunetului primordial *(nadâ)*. *Nadâ* este manifestarea sunetului *(shabdâ)*, a calității sonore, care corespunde elementului *ether (âkâsha)*. Sunetul poate fi ne-manifestat: *pârâ*, subtil: *pashyantî* sau articulat: *vaikharî*.

— Cunoașterea apare ca o viziune auditivă — percepție auriculară spune *Tratatul Florii de Aur*, în care se vede influența tantrică. Este percepția ecourilor vibrației primordiale, manifestată de *mantra* sau formule mentale a căror origine e raportată pînă la Manu (deci *mantra* sau *formule mentale* — N.B.). Aceste *mantra* permit să auzi cu inima sunete inaudibile, ceea ce corespunde, în alți termeni, cu viziunea lui Buddha prin *ochiul inimii*. Există numeroase tehnici hinduse de percepere a sunetului interior, comparate cu sunetul clopotului, al scoicii etc.

În legenda lui Prometheus, Pandora, femeia, este prețul focului răpit din cer, sau pedeapsa zeilor.

— *Papyros* este un cuvînt grecesc derivat din altul egiptean care însemna: *regal*; *papyros* a dat papier, dar — ținînd seama că în primele timpuri *y* se citea ca un fel de *u* de fapt, chiar ca *u* — putem citi *papyuros*, aceasta fiind o indicație a faptului că în limba română papyros = papură, și s-a transmis mai curat ca în franceză.

— Cuvîntul *paradis* vine din *paradêsha* sanscrită, adică religia supremă, sau în chaldeeană *Pardes* (din nou se observă că în română s-a păstrat sau s-a adoptat forma cea mai apropiată de limba sanscrită).

— *Macul* în misterele eleusine era oferit zeiței Demeter și simboliza pămîntul dar și forța somnului și a uitării care îi cuprinde pe oameni după moarte și înainte de renaștere.

— În legendele grecești, *Pegasus*, calul întraripat, e deseori în legătură cu apa; el ar fi fiul lui Poseidon și al Gorgonei, iar numele lui se apropie etimologicește de numele izvorului, în greacă *pege*; el ar fi fost născut la

izvoarele oceanului; Bellerophon l-ar fi găsit bînd din izvorul Pirene (poate de aici Pirinei); cu o lovitură de copită dată în munte, Pegasus a făcut să țîșnească un izvor (mi se pare Hippokrene); el e legat de furtuni, purtînd tunetul și fulgerul pentru a-l servi pe Zeus. Un izvor cu aripi. Semnificația simbolică a lui Pegasus trebue să țină cont de acest raport; fecunditate, elevație, care ar putea servi drept axă de interpretare a mitului. Nor purtător de apă fecundă. (Deci inspirația este un nor! — N.)

De obicei, calul figurează impetuozitatea dorințelor; cînd omul face corp comun cu calul, el nu mai e decît un monstru. (Inexact: să ne amintim de centaurul Chiron care l-a crescut pe Apollo, care a inventat medicina și divinația — N.) Calul înaripat, din contră, figurează imaginația creatoare și elevația ei reală... calitățile spirituale și sublime (capacitatea de a înălța pe oameni), deasupra pericolului pervertirii. Căci numai purtat de Pegasus, Bellerophon a învins Himera; Pegasus apare, deci, ca simbol al imaginației sublimate, obiectivate, care îl ridică pe om în sferele sublime.

— În jocul de *tarot* este o lamă cu un spînzurat; acesta semnifică orice ființă dominată de atitudini mentale, de prejudecăți morale, oameni neliberi, legați cu capul în jos de ramura prejudecăților lor. Spînzuratul pictat pe carte are părul albastru, culoarea puterilor oculte. (Nu e neinteresant să amintim aici că și popoarele vechi care își vopseau fața în albastru cînd mergeau la luptă, agatîrșii, celții, britanii, nu o făceau, cum s-a zis, doar pentru a înspăimînta dușmanul, ci, după mine, ei adoptau culoarea morții, a celuilalt tărîm, a lumii oculte unde puteau să se trezească dacă piereau pe cîmpul de luptă, sau și pentru ca puterile oculte, văzînd chipuri de culoarea lor, să le dea ajutor, ca unor aliați — N.)

— *Pentaclu* sau *Pantaclu* (și cred că mai corect este *Pantaclu*, fiindcă exprimă ideea de înfățișare a totului — N.) este, în tratatele de magie, un fel de sigiliu magic imprimat pe un pergament virgin, făcut din piele de țap, sau gravat pe un metal prețios cum ar fi aurul sau argintul. Triunghiuri, pătrate, stele cu cinci sau șase ramuri se înscriu în cercul sigiliului; litere ebraice, caractere cabalistice, cuvinte latine sunt desenate deasupra acestor figuri geometrice. Sigiliile se consideră că sunt în relație cu realitățile invizibile, cu care își împart puterile. Ele pot să dea naștere la

cutremure de pămînt, la dragoste şi la moarte, să lanseze tot felul de sortilegii. Ele simbolizează, captează şi mobilizează pe rînd puterile oculte.

— *Pentagrama* poate prezenta două forme: pentagonală sau înstelată, cu zece unghiuri. Simbolica este multiplă, dar ea este întotdeauna întemeiată pe numărul cinci, care exprimă uniunea inegalelor. Cu acest titlu ea este un microcosm. Cele cinci ramuri acordă într-o uniune fecundă numărul *trei* care corespunde principiului masculin şi numărul *doi* care corespunde principiului feminin. El simbolizează atunci androginia; el serveşte ca semn de recunoaştere între membrii unei aceleiaşi societăţi, de exemplu, în antichitate, între pythagoreicieni. Este una din cheile înaltei ştiinţe, deschide calea spre secret.

Pentagrama simbolizează de asemenea căsătoria, fericirea, împlinirea. Cei vechi îl considerau ca un simbol al ideii de perfecţiune. După Paracelsus, pentagrama este unul din semnele cele mai puternice.

Pentagrama pythagoreiciană — devenită în Europa cea a lui Hermes gnostic — apare nu numai ca un simbol al cunoaşterii, dar ca un mijloc de conjuraţie şi de achiziţionare, de dobîndire a puterii. Figurile pentagramei erau folosite de magicieni pentru a-şi exercita puterile; exista pentagramă pentru dragoste, pentru soartă rea etc.

Pentagrama cu forma ei de stea iar nu de pentagon a fost numită în tradiţia masonică *steaua înflăcărată*: aceasta la egipteni era simbolul lui Isis şi al Soarelui.

— *Perla* joacă un rol de centru mistic; ea sublimează instinctele şi transfigurează materia; este termenul străluciitor al evoluţiei. Asociată prin natura ei elementului *Apă* (dragonii o ţin în fundul abisurilor), perla este de asemenea legată de lună; *Atharva-Veda* o numeşte *fiica Somei*, care este atît luna, cît şi băutura imortalităţii. Perla vedică prelungeşte viaţa.

— În unele provincii ale Indiei, gura mortului se umplea cu perle; în Laos se introduceau perle în toate orificiile cadavrului. Ideea era că ele regenerează pe cel mort.

— *Perseus* este învingătorul Medusei, regina Gorgonelor, datorită calului Pegasus care i-a permis şi lui Bellerophon să învingă Himera.

Perseus nu avea un tată omenesc, ci descindea direct din Zeus, transformat în ploaie de aur, şi din Danae. Dar Acrisios, tatăl lui Danae, temîndu-se să nu fie ucis, l-a lansat împreună cu mama sa, Danae, pe mare, într-o cutie de lemn.

— Fiindca a văzut-o pe Artemis scăldîndu-se goală, Colydon e transformat în stîncă; fiindcă l-au spionat pe Dionysos făcînd dragoste cu sora lor Carya, Lyco şi Orpheus au fost de asemenea transformaţi în stînci, după o legendă. Pentru că a afirmat că are copii mai frumoşi decît Leto, mama lui Apollo şi a Artemisei, Niobe a văzut masacraţi pe toţi copiii ei şi a fost transformată în stîncă.

— În legendele greceşti *plopul era dedicat lui Heracles.*

Heliadele, surorile lui Phaeton, care i-au încredinţat fără autorizaţie fratelui lor conducerea carului solar, au fost transformate în plopi. Una din Hesperide a fost de asemenea transformată în plop, pentru că a pierdut merele de aur. Lemnul de plop alb era singurul permis cînd se făceau sacrificii lui Zeus. Hades a transformat pe

Leuce în plop, pe care l-a așezat la intrarea în infern, pentru a păstra alături de el pe această muritoare pe care o iubea.

— *Pheonixul*, după Herodotos și Plutarchos, este o pasăre de origină etiopiană, bineînțeles, o pasăre mitică.

— Lui Bacchus i se jertfeau coțofene, pentru ca datorită vinului limbile să se deslege și să spună secretele.

— După legendele grecești, *Pieridele* erau nouă tinere fete din Thracia, care au vrut să rivalizeze cu cele nouă muze. Învinse la un concurs de cîntece, ele au fost transformate în coțofene. Legenda e povestită de Ovidius și *coțofana este simbolul invidiei, prezumțiunii și al snobismului.*

— După Freud, *piciorul* ar avea o semnificație phallică, iar încălțămintea ar fi un simbol feminin; piciorul trebue să se adapteze. Piciorul ar fi un simbol infantil al phallusului.

— După legenda lui Prometheus, procreatorul neamului omenesc, pietrele au păstrat miros omenesc. Piatra brută e considerată ca androgină, androginatul constituind perfecțiunea stării primordiale; cînd este cioplită, principiile se separă. Piatra cubică cu vîrf este simbolul pietrei filosofale; piramida surmontînd cubul figurează principiul spiritual stabilit pe bază de sare și pămînt.

Pietrele de fulger sunt ele însele puteri încărcate cu o forță magică, fetișistă, intrinsecă. Mai tîrziu, vîrfurile de săgeată, topoarele, care sunt privite ca proiectile trimise din cer, sunt considerate ca trimișii celui de sus, ai unui lansator de Tunete, al Fulminatorului. Apoi și obiectele din acest material făcute de mîna omului: toporul dublu minoian, imaginea despicată în formă de furcă a fulgerului, bidens roman, tribula hindus, triana greacă, armă a lui Poseidonos, care face să se cutremure pămîntul, și Keraunos al lui Zeus, care pare a combina furca fulgerului cu puterea celor două tăișuri ale toporului cu două lame, toate aceste obiecte devin simbol al puterii care te face să tremuri și mai tîrziu atributele pictate ale zeului.

Pietrele prețioase sunt simbolul unei transmutații de la opac la translucid și, într-un sens spiritual, de la întuneric la lumină, de la imperfecțiune la perfecțiune.

Smaraldul înfrînează lascivitatea și sporește memoria; *rubinul* păstrează o sănătate bună și îndelungată; de asemenea, ferește de otravă și e bun în împăcări; *safirul* te face împăciuitor, amabil și pios, protejează împotriva muștăturilor de șarpe și de scorpion; *diamantul* ținut în gură ferește de minciună și ușurează postul; *topazul* neutralizează lichidele otrăvitoare; *perla* este suverană în durerile de cap.

În astrologie, pietrele prețioase corespund unor metale și unor planete; *cristalul* corespunde *argintului* și *lunii; magnetul* corespunde *mercurului* și planetei cu același nume; *ametistul* și *perla* corespund *aramei* și planetei *Venus; safirul* și *diamantul* corespund *aurului* și *soarelui; smaraldul* și *jaspul* corespund *fierului* și planetei *Marte; cornalina* și *smaraldul* (din nou!) *bronzului* și lui *Jupiter; turcoaza* și *pietrele negre* corespund *plumbului* și planetei *Saturn.*

Coralul, cornalina, sideful, ambra sunt considerate că protejează contra deochiului. Văzute în vis, pietrele prețioase capătă următoarele semnificații: *cornalina* și *rubinul* sunt semne de bucurie, de prosperitate; *coralul*, de asemenea; *agata* e semn de respect și bogăție;

turcoaza de victorie și longevitate; *smaraldul* și *topazul* indică un om curajos, loial și pios și mai indică bogății legitime.

Piatra de foc sau *silexul* este în mod manifest simbolul fulgerului, instrument al răzbunării divine.

— *Pulpa* caracatiței se întîlnește în ornamentica Europei de Nord, în lumea celtă și în Grecia, ceea ce ar putea explica o origine hyperboreeană.

— *Osiris* era reprezentat în vechiul Egipt sub forma unui stîlp numit *djed;* deasupra zeului în formă de coloană, ținînd pe piept mîinile prevăzute cu însemnele puterii sale, sceptrul și biciul, se ridicau un fel de vertebre în număr de patru, surmontate ele însele de coarnele lui Amon și de două *ureus;* această construcție verticală ar simboliza trecerea fluxului vital, suflu al vieții, de-a lungul coloanei vertebrale. *Șarpele de foc* care se află în vîrful ansamblului amintește de *Kundalini* al hinduismului. *Stîlpul* este aici *canalul,* mai mult decît suportul vieții divine; el servește a te încălzi și a te înveli cu căldura lui Isis.

— *Fructul pinului* este adesea ținut în mînă ca un sceptru de către Dionysos; el exprimă, ca și iedera, permanența vieții vegetative (se iau ipotezele savanților drept credințe ale celor vechi; aceasta este părerea lui Frazer). Orphicii dedicaseră lui Dionysos un cult al misterelor potrivit cărora zeul murea devorat de titani, apoi învia; era deci un simbol al veșnicei întoarceri; fructul de pin simbolizează această imortalitate.

— *Ghionoaia verde* era pasărea care zbura spre caverna lui Romulus și Remus, cînd erau mici, pentru a le aduce hrană. Ghionoaia era pasărea lui Marte.

— *Cabala* se caracterizează prin căutarea unor corespondențe între toate părțile universului și între toate tradițiile umane; vrea să găsească o corelație între sfere, zise planete în sensul vechi, sau îngeri, sau puncte ale spațiului, sau operațiuni ale spiritului. Astfel: 1. *Soarele* reprezintă pe *arhanghelul Mihail,* luminează lumea, reprezintă zenitul, voința; 2. *Luna* e *arhanghelul Gabriel,* dă forță, speranțe și vise, reprezintă *nadirul,* imaginația; 3. *Mercur* e *îngerul Rafael,* el civilizează, reprezintă centrul, mișcarea și intuiția; 4. *Venus* e *Amael,* ne învață să iubim, reprezintă *vestul, dragostea și rudeniile;* 6. *Marte* e *Samuel,* distruge, reprezintă *sudul, acțiunea* și *destrucțiunea;* 7. *Jupiter* e *Zachariel,* organizează, reprezintă *estul, judecata* și *direcția;* 8. *Saturn* e al lui *Orifiel,* supraveghează, reprezintă *nordul, răbdarea* și *perseverența.*

— În limbajul tradițional al Indiei, *pulpa platanului* e expresia unei delicatețe extreme; e comparat adesea cu *Kundalini,* forța adormită în centrul rădăcină.

— *Pleiadele* sunt o constelație, cea mai importantă din stele fiind *Alcyon,* stea de mărimea a treia, al cărei nume înseamnă *pace* și pe care mulți astronomi vechi și moderni au considerat-o ca soarele central al galaxiei noastre; babilonienii o numeau *Temennu,* adică *Piatra Fundamentală;* arabii — *Ali Wasat,* adică *Centrul;* hindușii — *Amba,* adică *Mama.*

Numele primei case, sau diviziuni a Zodiacului lunar chinez este cel al *Pleiadelor: Mao.*

— *Punct.* În *yantra,* punctul, numit *bindu,* este punctul de contact între cele două triunghiuri opuse la vîrf,

Caietele Principelui VI

figurînd pe *Shiva* şi pe *Shakti;* el este *Brahma nediferenţiat.* În *mantra* el este punctul *diacritic (anusvâra)* care însoţeşte *nâdâ, sunetul primordial. Bindu* este un *cerc minuscul,* dar vacuitatea, starea de potenţialitate pe care el o implică sunt exact simbolizate de vidul interior al acestui cerc. Punctul acesta este şi *litera monosilabei sacre OM,* germenul din interiorul cochiliei. În orice fel, el este principiul riguros informal al fiinţelor şi al lumii.

— Despre punctele cardinale. *Nordul* este direcţia care e în partea dreaptă a soarelui; este *ţara celor nouă cîmpii infernale,* e *ţara lunii şi a căii lactee* (în mitologia mexicană); *Sudul* se întinde în partea stîngă a soarelui, *ţară a focului; Estul* e *ţara naşterilor, a renaşterilor, a soarelui* şi *a planetei Venus; Vestul* e *ţara înserării, a bătrîneţii,* e *ţara femeilor, a declinului.*

— *Peştii sacri* din Egiptul antic, *Dragonul fenician, Oannes* al mesopotamienilor atestă simboluri identice, ultimul, în special, e considerat ca Revelator. *Oannes* a fost chiar considerat ca un chip al lui Christos; tema *delfinului salvator* este obişnuită în Grecia; delfinii l-au salvat pe poetul Arion de la înec. Delfinul e asociat cultului lui Apollo şi a dat numele său localităţii Delphi.

— Simbolica *mărului* vine de la faptul că în miezul său alveolele formează o stea cu cinci colţuri; din acest motiv iniţiaţii au făcut din el fructul cunoaşterii şi al libertăţii. Deci *a mînca mărul* înseamnă pentru ei a abuza de inteligenţa ta pentru a cunoaşte răul, a abuza de sensibilitatea ta pentru a-l dori, a abuza de libertatea ta pentru a-l comite. Dar, aşa cum s-a întîmplat totdeauna, mulţimea, vulgul a luat simbolul drept realitate. Cuprinderea în interior a pentagramei, simbol al omului-spirit, în interiorul mărului simbolizează, pe deasupra, şi involuţia spiritului în materia carnală. Această observaţie e menţionată în lucrarea *Umbra Catedralelor* de Robert Ambelain. *Mărul,* în şcolile iniţiatice, este *simbolul imagine al cunoaşterii,* căci tăiat în două, în sens perpendicular pe axa pedunculului, vom găsi o pentagramă, tradiţional simbol al ştiinţei, desenat acolo prin însăşi dispunerea sîmburilor.

— Titlul de *Pontifex* care a fost cel al împăraţilor romani este şi cel al papilor şi înseamnă: *constructor de poduri.*

— *Janus,* zeul latin al iniţierilor în mistere, deţinea cheile porţilor solstiţiale, adică a fazelor ascendente şi descendente ale ciclului anual. E vorba, respectiv, de *poarta zeilor* şi de *poarta oamenilor* care dădeau acces la cele două căi ale căror stăpîn era Janus (ca şi *Gahesha* în India); *pitri-yama,* spune tradiţia hindusă, sunt căile strămoşilor şi ale zeilor. Cele două porţi sunt şi *Janus infernal* şi *Janus coeli,* porţi ale cerului şi ale infernului. (Infernul se apropie ca sunete de *hibernus* = iarnă.)

— Pentru alhimişti, *puiul de găină* simbolizează cele trei faze ale evoluţiei operei, vezi creasta sa roşie, penele albe, labele negre. Este *materia operei* care începe să devină neagră din cauza putrefacţiei; apoi albă, pe măsură ce roua filosofică sau *azoth* o purifică; apoi roşie, cînd ea este perfect fixată. Vasul filosofilor este numit, de obicei, *habitaclul puiului.* Vasul filosofilor este principiul şi rădăcina oricărui învăţămînt, este apa şi receptaculul de toate culorile (tincturile); aceste cuvinte trebue să fie înţelese

în sensul limbajului hermetic: ansamblul cunoştinţelor ascunse.

— *Centaurul Chiron*, dorind moartea pentru a pune capăt chinurilor care-l torturau, lăsă moştenire imortalitatea sa lui Prometheus şi astfel acesta ajunse în rîndul zeilor după ce Heracles îl eliberă din lanţuri; Prometheus semnifică gîndirea prevăzătoare; descinzînd din Titani el poartă în sine o tendinţă la revoltă, dar nu este revolta simţurilor, ci a spiritului.

— Prin *psihostazie* se înţelege cîntărirea sufletelor; temă celebră a mitologiei şi a artei egiptene. Ea simbolizează judecata zeului după moarte şi se desfăşoară cu tot cortegiul unei justiţii foarte exigente. Scena se prezintă în general astfel: în mijlocul scenei, în centru, o balanţă, pe care se află, într-o parte, inima defunctului încinsă într-o urnă (simbol al conştiinţei sale), iar în cealaltă, pana de struţ a zeiţei *Maât*, zeiţa justiţiei; la dreapta, zeul *Thot* cu cap de *ibis*, gata să înregistreze sentinţa; la stînga, zeul *Anubis*, cu cap de şacal, ţinînd pe defunct de mînă şi dirijîndu-l spre balanţa judecăţii; *Anubis* ţine în mînă crucea gamată, simbol al vieţii eterne pe care defunctul speră să o cîştige. În centru, *Anubis* cercetează săgeata balanţei în timp ce defunctul se spovedeşte, spovedanie negativă, dealtfel, la picioarele sale se află *Devoranta cu cap de crocodil*, cu gura larg deschisă, cu spatele de hipopotam, privind la zeul *Thot* care va pronunţa sentinţa; dacă conştiinţa este mai grea, atunci defunctul e condamnat. Scena se desfăşoară adesea şi în prezenţa altor zei: *Râ*, *Osiris*, *Isis*, asistaţi de asesori înarmaţi cu cuţite, în număr de 42, numărul greşelilor canonice. Psihostazia înseamnă că nici un act uman nu îi este indiferent lui Dumnezeu; ea simbolizează judecata de apoi, dar — într-un sens mai profund — responsabilitatea.

— *Puţul* este un simbol al abundenţei şi al vieţii; puţul lui Iacob din care Iisus a dat să bea samaritencei are sens de apă vie şi ţîşnitoare, băutură de viaţă şi de învăţătură. Sfîntul Maruin a explicat că *puţul lui Iethro (beour)* lîngă care s-a oprit Moise este o *sursă de lumină (our)* şi, deci, un centru spiritual.

— *Python*, şarpele gigant omorît de Apollo, a fost menit să putrezească şi a putrezit chiar în acel loc; din această cauză numele *Pythô* s-a dat şarpelui de la *pytho* = *putrefacţie*. Apollo, fiul lui Zeus, a ucis cu arcul său puternic balaurul femelă, bestia enormă, monstrul sălbatic care făcea rău oamenilor şi turmelor; era un flagel sîngeros (după un imn homeric către Demeter); el simbolizează forţele chtoniene rele.

— *Cuaternar* — adică progresiunea aritmetică a primelor patru numere avînd unitatea ca prim termen şi raţie: 1,2,3,4. Suma lor dă *Decada*, simbol al perfecţiunii şi cheie a universului. *Cuaternarul* este *cifra sacră* a acestei lumi, a pămîntului oamenilor. El se înscrie la egală distanţă de unitatea impenetrabilă şi de septenar, ceea ce exprimă uniunea sa cu triada divină, adică cu *Unul* considerat în cele trei raporturi ale sale cu creaţia: *putere*, *inteligenţă*, *dragoste*. Această situaţie a cuaternarului, la egalitatea între *Unu* şi *Şapte* defineşte destul de bine vocaţia omului; născut din unitate, el se distinge ca o creatură a creatorului, dar este chemat să se reîntoarcă la creator şi să se unească cu el, manifestîndu-şi astfel puterea

sa, inteligența și dragostea. Astfel el face, în sens invers, același drum cu al cifrei trei, prima dată în sensul diferențierii, a doua oară în sensul reintegrării. Cuaternarul exprimă bine o situație evolutivă, omul fiind plasat pe pămînt într-o dinamică care interesează întreg universul.

— *Cifra patru* desemnează primul pătrat și decada, așa numita *tetractys* a pythagoricienilor, care e produsă prin adunarea primelor patru numere (1 + 2 + 3 + 4). Cifra *patru* simbolizează *terestrul, totalitatea a ceea ce a fost creat și revelat.*

— Cele patru figuri ciudate care străjuiesc carul lui Ezechiel amintesc de acei *Karibu* asirieni (al căror nume corespunde cu cel al heruvimilor și care străjuiesc Arca Alianței), ființe cu corp de leu, labe de taur, cap de om și aripi de vultur, care la Babylon străjuiau palatul.

— *Ramura de aur* poate fi apropiată de *ramura de vîsc* a celților (druizilor) și simbolizează imortalitatea; numele druizilor se compun din două rădăcini *dru-vid*, care au sens de *forță* și *înțelepciune* sau cunoaștere și sunt reprezentate prin *stejar* și prin *vîsc.*

Trebue observat un rit al culegerii vîscului: ramura nu trebuia să fie tăiată cu un cuțit de fier. Folosirea fierului este interzisă în cele mai multe rituri religioase, căci se crede că acest lucru ar goni spiritele și ar lipsi ramura de vîsc de proprietățile sale magice. Astfel, druizii nu o culegeau decît cu ajutorul unei seceri de aur.

Ramura de aur este simbolul acelei lumini care permite să explorezi cavernele sumbre ale infernului, fără pericol și fără a-ți pierde sufletul. Forță, înțelepciune și cunoaștere.

— Tradiția primitivă a unui *Apollo șoarece*, care trimite bolile (în special ciuma) și care le și vindecă, e apropiată de o tradiție indiană a unui zeu șoarece, care ar fi fost *fiul lui Rudra* și ar fi avut această dublă putere de a aduce și de a vindeca bolile.

— Peste tot, *renul* joacă un *rol funerar, nocturn și psihopomp.* El însoțește pe cel decedat în cealaltă lume.

— Ritmizarea respirației, folosită în *yoga* sau în practicile chineze sau musulmane, vrea să favorizeze în primul rînd concentrația spirituală; *Tratatul Florii de Aur* vorbește totuși de o respirație subtilă, imperceptibilă pentru ureche; ritmul vital intern, față de care respirația nu este decît o imagine grosieră. Același lucru se poate spune despre respirația embrionară. Reținerea respirației, urmată de înghițirea aerului și de circulația internă a suflului n-are decît o realitate psihologică parțială; e vorba de a imita și de a integra respirația, ritmul vital, în circuitul închis al embrionului; de a face, astfel, o întoarcere la starea primordială în scopul de a cuceri nemurirea.

— *Visul* este o pregătire pentru viață (spune Moeder); viitorul se cucerește prin visuri înainte de a fi cucerit prin experiențe (de Becker à propos de Bachelard) și: visul este preludiul vieții (Bachelard).

— *Rombul* este un instrument sacru, aceasta e o credință universală; dinamic, el este expresia animată de spirală și prin umflarea și zgomotul pe care îl face evocă zgomotul tunetului. Este vorba de *Rombul*, numit așa, ca instrument muzical; e cam ca buhaiul la noi fiindcă vibrează trăgîndu-se de o sfoară; e folosit de sălbatici în Noua Guinee și de indienii din America.

— *Melchisedek* sau *Melki-tsedeq* este *omologul lui Manu* şi e *rege al justiţiei*, domneşte în Salem, cetatea păcii. Atributele sale sunt balanţa şi spada. Funcţiunea imperială, după Dante, nu e de natură diferită; Guenon a atras atenţia asupra simbolismului Regilor-Magi, reprezentanţi ai tradiţiei primordiale, ale căror daruri către Christos atestă că acestuia i s-au recunoscut funcţiunile sale regale, prin aur, sacerdotale, prin tămîie şi profetice, prin smirnă.

— *Albio* are un dublu sens de *alb* şi de *lume*, ceea ce implică o semnificaţie religioasă, *albul* avînd o valoare sacră deplină în lumea indoeuropeană.

— În iconografia creştină, *trandafirul* este fie cupa care primeşte sîngele lui Christos, fie transfiguraţia picăturilor acestui sînge, fie simbolul rănilor lui Christos. Un simbol rozicrucian figurează cinci trandafiri în centru şi unul pe fiecare dintre braţele crucii. Aceste imagini evocă fie Graalul, fie roza celestă a *redempţiunii*. Emblema rozicrucienilor plasează trandafirul în centrul crucii, adică la locul unde se află inima lui Christos, al Inimii Sfinte (Sacré-Coeur). Acest simbol este acelaşi cu *Rosa candida* din *Divina Comedie*. Trebuie să evocăm şi *roza mistică* din litaniile creştine, simbol al Fecioarei şi cea din *Le roman de la Rose*. Angelus Silesius face din trandafir imaginea sufletului şi a lui Christos. Trandafirul de aur, altădată binecuvîntat de Papa, era un simbol de putere şi de instrucţiune spirituală, dar şi unul de resurecţiune şi imortalitate.

— În secolul al şaptelea, după Bede, mormîntul lui Iisus Christos era pictat în culorile roşu şi alb, amestecate, adică în roz, simbolizîndu-se, astfel, amestecul dintre sacru şi profan.

— *Privighetoarea* este universal reputată pentru frumuseţea cîntecului său; Platon spune că ea este *emblema lui Thamyras*, bard al Thraciei antice.

— *Roata* — simbolistica ei e tributară perfecţiunii sugerate de *cerc*, dar cu o anumită valenţă de imperfecţiune, căci ea se referă la o lume în devenire, în continuă creaţie, deci la contingent şi perisabil. Ea simbolizează *ciclurile, reînceperile, reînnoirile*. *Lumea* este ca o *roată* într-o altă roată, ca o sferă într-o altă sferă, după Nicolaus Cusanus.

E un simbol solar; roţi îmbrăţişate, alergînd pe înălţimile Solstiţiului de vară; procesiuni luminoase derulîndu-se pe munţi la solstiţiul de iarnă, roţi purtate pe care cu ocazia sărbătorilor, roţi sculptate pe la porţi, roata existenţei (roata vieţii).

Razele roţii fac, de asemenea, din ea un simbol solar, legat de Apollo ca şi fulgerul şi producerea focului (?).

Roata — chakra — este un *simbol al lui Vishnu*, care este un *âditya*, adică un *soare*.

Semnificaţia cosmică a *roţii* se relevă în textele vedice. Rotaţia ei permanentă este înnoire. Din ea nasc spaţiul şi toate diviziunile timpului. În acelaşi sens, întîlnim *Rota Mundi* a rozicrucienilor; numai centrul roţii este imobil; este vidul butucului roţii care o face să se învîrtească, *buricul* (*nabhi* sau *omphalos*). În acest centru se află *Shakravartî*, cel care face să se rotească roata (a se reţine compusul *vartî* cu sens de învîrtire). Acesta este *Buddha, Omul Universal, Suveranul*. Acest *butuc al vidului* este punctul de aplicaţie al activităţii celeste; stăpîn care se menţine aici este singurul netransformat,

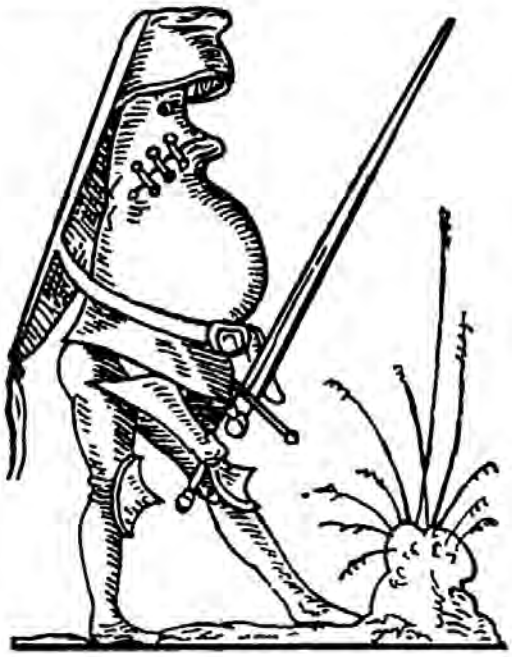

neangajat în transformarea universală.

Roata pe care o pune în mişcare *Buddha* este şi o *Roată a Justiţiei (Dharmachakra)*; această lege este cea a destinului omenirii: astfel, nu există nici o putere care să inverseze sensul rotaţiei lumii (e interesant de reţinut din alte informaţii că natura, atît microcosmosul cît şi macrocosmosul, preferă mişcarea circulară şi anume sensul de la stînga la dreapta; pe această temă se pot face diverse speculaţii metafizice).

Durata vieţii este cît a unui gînd, comparată cu roata care, cînd merge, nu atinge solul decît cu un singur punct.

Etimologic, *Zodiac* înseamnă *roata vieţii*; abia mai tîrziu el a cîştigat o semnificaţie solară, dar primitiv el e un simbol lunar. Vechii arabi îl numeau *brîul lui Ishtar* iar babylonienii: *casa lunii*. De asemenea, roata nu a luat decît mai tîrziu o accepţiune solară, cînd a căpătat spiţe; dar la început, cînd era o roată plină făcută dintr-un lemn tăiat în secţiune circulară, roata era un *simbol al lunii*.

Fulcaneli în cartea sa *Le Mysthère des Cathedrales* spune că, în Evul mediu, trandafirul porticurilor se numea *rota*; adică *roată*; aceasta este însă *simbolul alhimic al timpului necesar coctiunii materiei filosofale* şi prin urmare a însăşi coctiunii. Focul susţinut, constant şi egal, pe care artistul îl întreţine zi şi noapte, e numit foc de roată (din acest motiv). Totuşi, dincolo de căldura necesară lichefierii pietrei filosofilor, mai trebue un alt agent: *focul secret* sau *filosofic*. Acest foc, stimulat de căldura vulgară, face să se întoarcă roata.

Roata se înscrie în cadrul general al simbolurilor emanaţie-reîntoarcere, care exprimă evoluţia universului şi cea a persoanelor.

— *Codul Justinian* prevedea condamnarea la moarte pentru cel care era prins că vinde sau cumpără o stofă de *purpură*; această din cauză că ea devenise simbol al puterii regale (să ne amintim şi de celebrii botfori roşii pe care îi încălţau împăraţii bizantini şi pentru care a curs atîta sînge, după cum relatează cu mare talent Schlumberger, profesorul lui Iorga).

Roux în franceză: un *roşu pămîntiu* (teros).

— *Sabbat*-ul ar fi *sărbătoarea lunii pline* (la început); *shabater* = a înceta, luna încetează să crească; apoi sărbătoarea s-a răspîndit şi s-a întins la fiecare din cele patru faze ale ciclului lunar, ajungîndu-se astfel la o sărbătoare a celei de-a şaptea zi. Mai curînd

acestei tradiții antice decît povestirii biblice, trebue să-i apropiem sabbatul vrăjitoarelor.

Sabbat-ul desemnează un timp sacru, în raport cu timpul profan, un *timp de repaus*; Henri Baruk observă că *termenul ebreu* care înseamnă *odihnă* este verbul *chabot, a se odihni*, care are sensul literal de *a face grevă*. Acest repaus este de asemenea *hinnafech*, adică *a-și lua înapoi sufletul său; numai oamenii liberi se odihnesc.*

— *Sacrificiul* este un simbol al renunțării la legăturile terestre din dragoste către spirit sau către divinitate. El e legat de ideea unui schimb, la nivelul energiei creatoare sau al celei spirituale. Cu cît obiectul oferit este mai prețios, cu atît energia spirituală primită în schimb va fi mai puternică, oricare ar fi scopurile sale purificatoare sau propițiatoare.

Sacrificiul celebrează o victorie interioară (poate asupra ta însăți). Scena celebră a lui Mithra care imola un taur e interpretată de școala lui Jung în maniera altor sacrificii și, în special, a anumitor rituri dionysiace, ca un simbol al victoriei naturii spirituale a omului asupra animalității sale, al cărui simbol cornut este taurul.

— *Anotimpurile* au fost în mod abundent reprezentate în arte: *primăvara* printr-un *miel*, o *căprioară*, un *arbust, coroane de flori*; *vara* prin: un *balaur* scuipînd flăcări, o *jerbă de grîu*, o *seceră*; *toamna* printr-un *iepure, cornuri ale abundenței* din care curg fructe; *iarna* printr-o *salamandră*, printr-o *rață sălbatică*; prin *flăcări într-un cămin* etc. *Primăvara este consacrată lui Hermes*, mesager al zeilor; *vara lui Apollo*, zeu solar; *toamna lui Dionysos*, zeu al viilor; *iarna lui Hephaestus*, zeul artelor, focului și al metalelor. Succesiunea anotimpurilor, ca și cea a fazelor lunii, scandează ritmul vieții, etapele unui ciclu ce se potrivește tot atît de bine omului ca și societății și civilizațiilor. Ea ilustrează, de asemenea, mitul veșnicei reveniri; simbolizează alternanța ciclică și perpetuul început.

— *Mistrețul* ca simbol este de origine foarte veche și acoperă cea mai mare parte a lumii indoeuropene, ba chiar o depășește sub unele aspecte. Mitul este născut din tradiția hyperboreeană, unde mistrețul figurează ca autoritate necontestată, ca autoritate spirituală. Aceasta probabil în legătură cu retragerea lui solitară în pădurea druizilor sau a brahmanilor. Lui i se opune ursul, emblemă a puterii temporale. Căci, în Gallia ca și în Grecia, se vînează mistrețul și chiar e condamnat la moarte. E imaginea spiritului vînat de temporal.

Deci *mistrețul prezintă un caracter hyperboreean*, deci primordial. El este *avatâra* sub care Vishnu adună pămîntul la suprafața apelor și apoi îl organiză. Mistrețul *(varâha)* este și imaginea lui Vishnu cufundîndu-se în pămînt pentru a atinge baza coloanei de foc care nu este alta decît *linga* lui Shiva, în timp ce *hamsa-Brahma* îi caută vîrful în cer.

— *Satan.* În tradiția hermetică el era un alt nume al lui *Saturn*, în calitate de principiu al materializării spiritului; el este *Spiritul care involuează, care cade în materie*, aceasta este *căderea lui Lucifer*, cel care poartă lumină... *Mitul lui Satan* rezumă toată *problema răului*, care nu este altceva decît un monstru neptunian. Existența sa întreagă relativă la ignoranța umană nu este decît deviație a luminii primordiale, care — învelită în Materie,

înfăşurată în Obscuritate şi reflectată în dezordinea conştiinţei umane — tinde în mod constant să devină lumină. Această deviaţie, prin suferinţele pe care le atrage, poate fi totuşi mijlocul de a se face recunoscută întreaga ierarhie a valorilor şi punctul de plecare al transmutării conştiinţelor care devin apoi capabile de a reflecta cu puritate *Lumina originală*.

Pentru *cathari*, *Satan* este *demiurgul*, creatorul lumii. El este cel care apare şi vorbeşte profeţilor săi: pe bunul Dumnezeu nici o privire nu-l poate vedea. Există fără îndoială un raport între gîndirea asceţilor evrei din secolul al XII-lea şi doctrina cathară şi între aceasta şi cartea *Bahir*, în legătură cu rolul cosmic al lui Satan, ca şi între demonologia cabalistică şi cea a catharilor în legătură cu soliile lui Satan. În special Lilith e pomenită.

— Zeul Saturn al romanilor nu se identifică cu Cronos grec; asocierea lui cu regele Janus care l-ar fi primit pe zeu la Roma a lăsat amintirea unei epoci numite epoca de aur. El simbolizează aici pe eroul civilizator şi în special pe cel care învaţă cultura pămîntului. În timpul sărbătorilor care îi erau consacrate, *Saturnaliile*, raporturile sociale erau inversate, stăpînii îi serveau la masă pe sclavi; era o readucere aminte că Saturn l-a detronat pe tatăl său Uranos, înainte de-a fi detronat la rîndul său de fiul său Zeus.

Complexul saturnian este reacţiunea de refuz de a pierde ceea ce ţi-ai apropiat în decursul vieţii, fixaţie cristalizată în copilărie, în timpul înţărcării şi a diverselor situaţii de frustraţie afectivă şi conducînd la o exasperare a aviditătii sub diverse forme: bulimie, cupiditate, avariţie, gelozie, ambiţie, erudiţie... unindu-se cu aspectul canibalistic al mitului lui Cronos care îşi devoră propriii copii. Cealaltă faţă a acestui Janus prezintă tabloul invers al unui detaşament excesiv sub diverse aspecte de la estomparea propriului eu, insensibilitate, răceală, renunţare, ducînd la extremă în cazul pesimismului, melancoliei şi refuzului de a trăi.

*

În viaţă nu există nimic frumos, plăcut, măreţ, în afara lucrurilor misterioase (Chateaubriand).

*

La Paris exista un grup literar de şase scriitori care nu foloseau cuvîntul *infinit*.

*

Charles-Louis-Philippe: E nevoie de bărbaţi. Trebuie să trăieşti foarte aproape de Dumnezeu, nu să-l studiezi din cărţi, e necesară o viziune a vieţii naturale...

*

Florile veninoase ale lui Baudelaire.

*

Francis Jammes: *De L'Angélus de l'Aube à l'Angélus du soir*, ca frumuseţe a titlului.

*

Simbolismul este de origine pariziană şi flamandă (cu niscai sînge american) (M. Raymond).

Mistral şi poezia felibrilor...

*

Moréas şi pariziana lui şcoală românâ (Raymond).

*

„Stanţele" lui Moréas (marei sale inimi sonore, sumbre şi solitare).

*

Genul „raillard" (zeflemist).

*

Nu există sens adevărat într-un text (Valéry).

*

Nu există nimic mai frumos decît ceea ce nu există (acelaşi).

*

Inexistenţa, muziciană a tăcerii (Valéry).

Jurnal de la Poiana

Păunița bătrînă atacă fluturi în zbor, îi ameţeşte şi-i oferă puilor săi care-i devorâ cu foamea lor fantastică. Totdeauna, Gogu vine tîrziu şi tînjeşte după friptură. Căţelușa Barcelona, geloasă pe aceste trufandale, sare la cap şi ia cîte un cioc în frunte. De la o vreme se evită cu păunii, în schimb atacă pe perechiuşa lui *D'Artagnan*, *Anna de Austria*, care, femeie, şi încă mică şi neajutorată, dă ţipete, avertizîndu-şi cavalerul care devine agresiv, cît a fost el marcat de atacul cocoşului matur din ograda lui nea Costea. Drame puternice în ograda noastră. Gică Doi şi Barcelona au fost închişi în cuşca păunilor .pentru că se repară treptele de ciment Demnul Gică Doi priveşte indiferent zidul de sîrmă, dar Barcelona sare ca la circ şi se agită. Nu-i convine prizonieratul. Dincolo de cuşcă, păunii sunt liberi. Asta nu se mai poate suporta.

Şi n-a mai venit nici o broască, nici măcar un arici pentru a avea şi ei un obiect de agresivitate. Doar copiii din vecini pe care Gică Doi îi latră furios. Aceştia, ca să se amuze, le-au aruncat, lui şi Barcelonei, o minge pestriţă, roşie, cu buline albe. Gică se dovedeşte cel mai înverşunat în atacarea dihaniei. Copiii se prăpădesc de rîs. Şi timpul trece şi toamna a venit şi noi nu ne-am făcut vara asta toate lecţiile, am tîndălit cu N. pe terasă, am făcut plajă, dacă aşa ne-a spus nenea doctorul Florică: „mai uitaţi-vă la oile alea din vale cîte o zi întreagă. Numai aşa trece nevroza". Pe N. îl doare în cot. Nu are nevroză, eu încerc să mă uit la cai şi la oile de jos. Sunt ca nişte pietre albe, abia mişcătoare, lîngă Prahova înţepenită. Am auzit despre atîtea accidente ale amicilor mei şi tot nu mă învăţ minte. Mi-aduc aminte de versul lui Călinescu: *Am fost ursit să dorm cu capu-n carte!* (niciodată nu am fost în stare să ţin ceva minte exact)...

Frumos vers, frumos om...

*

Stilul plin de efuziuni al lui Hugo...

*

Claudel, Péguy — *poeţi corporali* (Raymond).

*

Apollinaire, *aventurier al gîndirii*, care spunea: Îmi semăn poemele ca pe semințe...

*

Baudelaire vedea resortul mistificării într-un fel de energie care izvorăște din plictiseală și visare (vezi Oblomovul din *Frica*).

*

Les regards tristes des sémaphores sous la pluie (Blaise Cendrars).

*

O aberație monstruoasă îi face pe oameni să creadă că limbajul s-a născut spre a le înlesni relațiile mutuale (André Breton).

*

La jolie menuiserie du sommeil (Breton).

*

Eterna virginitate a cuvîntului (Saint-John Perse).

*

Les armes au matin sont belles et la mer. A nos chevaux livrée la terre sans amandes
et la mer au matin comme une présomtion de l'esprit (Saint-John Perse).

*

Universul inervat la infinit...

*

Un zgomot asurzitor în spatele tăcerii (Supervieille).

*

Rîuri fierbinți și blînde (același).

*

Logodnicilor cărora le spînzură inima printre lămîi (Apollinaire).

*

Teologalele dobitoace ale inteligenței (același).

*

Am avut curajul de a privi îndărăt la stîrvurile zilelor mele (A).

*

În grădina amintirii mele tot mai îmbobocesc trandafiri electrici (A).

*

Albul este tăcerea culorilor (Octavian Paler).

*

Într-un roman, un prunc e livrat prin poștă (Forster: *Aspecte ale romanului*).

*

Heidegger a reluat ideea lui Hölderlin: poezia, spune el, constă în a întemeia existența cu ajutorul verbului (Herbert Read: *Imagine și Idee*).

*

Sartre e urmașul rebel al lui Hegel (același).

*

Ceea ce rămîne totuşi întemeiază poeţii (Hölderlin).

*

Bergson care afirmă că artistul nu are nici o cunoaştere despre lucruri, ci numai despre corelaţii...

*

Discrepanţa culturală dintre Răsărit şi Apus a fost evidentă în domeniul spiritual şi artistic. În Orientul apropiat şi în Apus, conştiinţa transcendentală reprezentată de creştinism; în Orientul îndepărtat, monismul, reprezentat de religia hindusă şi chineză — bazate pe credinţa în identitatea ultimă a omului cu Dumnezeu.

*

Răul este o formă a nelimitatului, iar binele a limitatului (Aristoteles).

*

Ceea ce nu este nu poate fi gîndit (Parmenides).

*

Arhitectura bizantină este o arhitectură suspendată (Otto Demus).

*

Suprema nenorocire e ca teoria să depăşească opera (Da Vinci).

*

Fantasio, personajul lui Musset, voia să fie *domnul acela care trece* (R.M. Albérès).

*

Romanul e un substitut al morţii (acelaşi).

*

Balzac ştie tot, ca un şef de poliţie care ar avea acces la fişele Providenţei (Albérès).

*

Pope imitînd pe Horatius şi Vergilius (Vezi *Istoria plagiatului*).

*

Melville care ia dintr-un tratat despre balene tot şi transcrie fără semnele citatului în „Moby Dick" (pentru *Istoria plagiatului*).

*

Englejii sunt un popor lipsit de mentalitate critică (Dr. Protopopescu).

*

Poeţii mari nu sunt cei care nu au plagiat, ci acei care nu pot fi plagiaţi (Anatole France).

*

Există vreo catedrală gotică sfîrşită cumva? (Schlegel).

*

Era o muzică sculptată pe faţa lui (nu mai ştiu cine).

*

Conştiinţa e moarte (Pirandello).

*

Un labirint luminat cu flori (Mallarmé).

*

Yeats a făcut o vastă politică a morţii (Dr. Protopopescu).

*

Tipăreşte repede, că mă inundă rima (Byron către amicul său, Dallas, corector).

*

Byron, lord al singurătăţii (Childe Harold).

*

Byron care trăise cu o bucătăreasă, sărăcit, întreţine o curte de cîini, pisici, prostituate şi păuni (pentru *Janus*).

*

Byron, un rege abdicat în literatură (Dr. Protopopescu).

ISTORIA PLAGIATULUI

Una dintre cele mai vechi anale dramatice engleze: *Momus Triumphans* de Gerard Langbaine era în stare să recunoască, pe la 1688, acţiunea din *Cesar Borgia*, o piesă a lui Nathanael Lee şi alta a marelui Dryden. După cum, în aceeaşi *razzie a plagiatelor*, un alt cronicar, Grim, dă de urme ale *Căsătoriei lui Belphegor*. Nuvela aceasta rară, citată în *Dicţionarul* Academiei de la Crusca drept text de limbă, trăieşte cel puţin indirect în piesa *The Devil is an Ass* (Dracul e un măgar) a lui Ben Jonson şi în *Belphegor* a discipolului acestuia, John Wilson. De opere însă ca *Asinul de aur* sau *Fratele Alberico*, multă vreme atribuită lui Francesco d'Ambra şi socotită de alţii precursoarea lui *Tartuffe*, ca şi adaptării sale din Faust şi Terentius, ca să nu mai vorbim de *Cîntecele din Carnaval*, nici urmă (Dragoş Protopopescu).

*

Pentru Frica: Idealul pentru femeile din şcoala kaiserului Wilhelm: *Kinder, Kleider, Kirche, Küche* (copii, haine, biserică, bucătărie).

*

Pentru acelaşi roman: rangul şi epoletul, ideal prusac.

*

Istoria plagiatului: Musset e învinuit că a pastişat pe Shakespeare. Pe Byron îl plagiază Vigny, Lamartine; la Hugo influenţe din Byron. (I. Botez: *Aspecte ale civilizaţiei engleze*).

*

Un împărat german pusese în pieţele Potsdamului manechine îmbrăcate în uniforme, cu coifuri pe capete fără feţe.

*

Francezii posedă o cultură de cenaclu, sunt ultimul salon literar al omenirii, salon în care, spre a reproduce un cuvînt al criticului Curtius, fiecare vorbă e dintr-un vers de autor mare (Dr. Protopopescu).

*

La germani pînă şi poeţii sunt eruditi (acelaşi).

*

Sportul este un surogat de cultură (Sombart).

*

Sabia şi halebarda vor trăi cît omenirea, ele fiind esenţa ei (se pare Chesterton).

*

Kipling care e acuzat de Chesterton că face lumea prea mică...

*

Germanii nu pot fi adînci pentru că nu consimt să fie superficiali. Lor nu le vine să creadă că arta e un lucru uşor şi vaporos, un fulg, fie chiar dintr-o aripă de înger (Chesterton).

*

Poetul nu trebue să scrie pentru critici, el trebue să scrie pentru Dumnezeu însuşi (Chesterton).

*

Am fost astăzi cu copilul la plimbare ca să văd lumea din nou (Pepys).

*

Un mort care şi-ar scrie memoriile nu ar avea de scris decît atît: aseară am murit. Pînă la Ziua de Apoi nu i se va mai întîmpla nimic important (Sergiu Dan).

*

Ceea ce numim înţelepciune la persoanele în vîrstă e doar neputinţa lor de a mai face prostii (acelaşi).

*

Rumegînd gazetele (Duhamel).

*

Nietzsche despre actori: Ei nu cred decît în ceea ce le aduce succesul.

*

Secretul artei este de a dispune de o mare putere şi de a nu o folosi aproape niciodată (Duhamel).

*

Ţăranul ăla care-şi punea nevasta să-i adune licuricii din curtea Academiei greceşti pentru că-l nevrozau. O mare plăcere avea s-o urmărească prin casă, ea ţipînd ca să-l întărîte şi mai tare...

*

D'Orgelii care asistau la menopauza Europei *(Bal la contele d'Orgel* de Raymond Radiguet).

*

Mă prinde mila de această molimă, iar ei nu se ruşinează lăudîndu-se în slăbiciunea lor cu mrenele din strîmtoarea Siciliei şi cu stridiile din Maiendros, cu căprioarele din Melos, cu crapii din Skiathos şi cu scoicile din Peloris, ca şi cele din Abydos şi nu uită nici peştişorii din Lipara, nici rotunjoarele de Mantineea, nici sfecla de lîngă Ascreea, ei caută scoici de Methymna şi ştiuci attice şi scrumbii de Daphne şi smochine de Chelidon pentru care a pornit în Grecia un persan nenorocit cu cinci milioane. Pe lîngă acestea se caută păsări din Phasis, bibilici din Egipet, păun din Media. Aceste mîncări luate pentru desfătări, lacomii au rămas îndreptaţi numai către bucate, cîte hrăneşte pămîntul, adîncimile mării şi spaţiul nemăsurat al aerului şi le-au luat pentru nesăturarea lor. Aceşti neîndestulaţi şi încurcaţi par că întind laţuri fără socoteală pentru plăcerea lor în toată lumea, înconjură cuptoarele şi fluieră la ele, îşi petrec toată viaţa lor în jurul lingurii şi tăvii cu plăcinte, cei a toate mîncători, ţinîndu-se ca focul de lemn (Clement Alexandrinul, ca stil somptuos).

*

Să n-ajungem la paharul de vin al insultei. Timpul este strîmtorat, zice Apostolul...

*

Dumnezeu cel netrufit...

*

Să ne îmbrăcăm cu armele luminii...

*

Căprioarele cu haiul la laţurile vînătorilor. Cînd iepele vor să se împreune se cîntă din flaut ca din hymeneu...

*

Lăudaţi-l pe Domnul în trîmbiţe! Lăudaţi-l în psalteriu! Şi în cithară, lăudaţi-l în timpan şi în cor, lăudaţi-l în coarde şi organ. Lăudaţi-l! Lăudaţi-l în cimbale bine răsunătoare!

Mărturisiţi-vă Domnului în cithare! Cîntaţi lui în psalteriul cel cu zece coarde! Pomeniţi-l pe el în cîntecele buzelor voastre!

(toate din Clement Alexandrinul)

*

Muzică înflorată la petreceri cu hetairele...

*

Fructul cugetării este cuvîntul.

*

Surîsul e rîsul oamenilor cumpătaţi.

*

E plăcut să te atingi de pîinea tăinuită şi e mai dulce apa furată (acelaşi).

*

Iată-l acum pe Sfîntul Ioan Hrisostomul:
— Îngerii cîntă, arhanghelii melodiază, heruvimii înalţă imnuri, serafimii doxologesc...
— Un vas corupt.
— Veţi coborî bătrîneţea mea cu jale în iad...
— Cine va povesti puterile Domnului?
— Vreau ca bărbaţii să se roage în orice loc, ridicînd mîini cuvioase...
— Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat.
— Am văzut tabăra îngerilor (pentru *Frica*).
— Iată, Domnul şade pe un nor uşor.
— Apostolii erau plini de must...
— Profetul David zice: În Cartea ta toţi vor fi scrişi, zilele se vor zidi şi nimeni în ele!

*

Didim cel orb, din Alexandria, ca nume.

*

Despre Sfînta Treime al lui Didim cel orb, care ar fi o compilaţie după părinţii Capadochiei.

*

Cea de-a noua-n vreme rotire a Soarelui... (Dante).

*

Iubirea stă-n afara grădinii raţiunii (acelaşi).

*

Fericiţi cei puţini ce stau la masa lor la care se mănîncă pîinea îngerilor (Dante).

*

Istoria plagiatului: Ideea de ospăţ spiritual din *Convivio* nu e nouă. Ea se găseşte în *Biblie*, în *Banchetul* lui Platon, în *De senectute* (Cicero), în Ambrozie...

*

La cei pătimaşi egalitatea e prilej de invidie (Dante).

*

Invidia se stîrneşte totdeauna acolo unde există vreo asemănare (acelaşi).

*

Forma este perfecţiunea primă, iar acţiunea este perfecţiunea secundară (Toma d'Aquino: *Comentarii în Ethicam*).

*

Fiecare lucru se străduieşte în chip firesc pentru propria lui conservare

(Dante), luat din Boetius: *De consolatione philosophie*. Orice vieţuitoare se străduieşte să-şi conserve sănătatea şi evită moartea şi pericolul (ideea e în Cicero, în *De finibus bonorum et maiorum*, V) (vezi *Istoria plagiatului*).

— Iubirea sporeşte prin obişnuinţă (Dante) e luată din Toma d'Aquino (Printr-o anumită obişnuinţă iubirea creşte).

*

Dante era membru al societăţii Templierilor (R. Guénon).

*

Ovidiu zicea că Orpheus îmblînzea cu cithara lui fiarele şi făcea copacii şi pietrele să-l urmeze (Dante).

*

Substanţele separate pe care noi le numim îngeri sunt numite inteligenţe (Toma d'Aquino).

*

Platon care socotea că nu există doar atîtea Inteligenţe cîte sunt mişcările cerului, ci şi cîte sunt speciile de lucruri (feluri de lucruri). Inteligenţele cerurilor generează fiecare cîte unul din aceste ceruri, tot astfel ar genera şi celalalte lucruri şi arhetipuri, fiecare cîte o specie. Iar Platon le numeşte Idei, ele fiind, zice-se, atîtea cîte forme şi naturi universale există. Păgînii le numeau zei şi zeiţe.

*

Despre ierarhia cerească (în *Divina Comedie*). Dante a folosit-o pe cea dată de Dionisie Aeropagitul în *De coelesti hierarchia:* îngeri, arhangheli, principate, puteri, virtuţi, domnii, tronuri, heruvimi, serafimi.

*

Nici o ştiinţă nu-şi demonstrează propriul subiect (Toma d'Aquino).

*

Greşeala este răul intelectului, după cum adevărul este binele intelectului (acelaşi).

*

Multe cuvinte care au murit vor renaşte (Horatius: *Poetica*).

*

Principiile lucrurilor naturale sunt trei: materia, nimicirea şi forma (Aristoteles spunea: Materia este, aşadar, unul din principii. Contrariul acesteia este nimicirea — vezi *Istoria plagiatului*).

*

Orice infinit este necunoscut, întrucît este infinit (Toma d'Aquino).

*

În orice corp de animal există un corp subtil numit spirit (Albertus Magnus).

*

Punctul nu are dimensiuni, nu are părţi (Euclid).

*

Căile spre glorie în timpul lui Dante: spada şi erudiţia.

*

...Nu vede soarele cît se roteşte (Dante).

*

Omul este numit de filosofi *animal divin.*

*

Locul fiind mintea, iubirea e spirituală (Aristoteles).

*

Sufletul este cauza şi principiul corpului însufleţit (acelaşi, în *De anima).*

*

Heautontimorumenos (sie însuşi călău) — Terentius.

*

Formula teoriei despre Secţiunea de aur $\left(\frac{\sqrt{5}+1}{2}\right)$ tainica proporţie a părţilor, creînd iluzia perfecţiunii întregului (Luca Paccioli di Borga), însuşită de pictori, sculptori şi arhitecţi.

*

Anatole France despre Proust: *Il y a en lui du Bernardin du Saint Pierre dépravé et du Pétrone ingénu...*

*

Dacă lucrurile se petrec normal, o femeie nu mai slujeşte decît ca tranziţie spre o altă femeie (Proust).

*

Costumele de hîrtie pictate de Elstir, care erau nişte capodopere şi în care lumea venea îmbrăcată la supeurile din salonul Verdurin, la zaiafeturile muzicale ale domnului de Charlus (Proust).

*

Cottard din *În căutarea timpului pierdut,* care moare de două ori în roman, dintr-o scăpare a autorului. O dată de moarte naturală, a doua oară în *Timpul regăsit* (ultimul roman al ciclului), în timpul războiului.

*

Proust: Rose Croix care vine de la Petronius, după ce a trecut prin Saint-Simon...

*

Doamna de Villeparisis moare în *Captiva* (X) şi reapare în *Fugara* (vol.XI).

*

— Spăimoasele îngropări de tezaure de bronz la vestea năvălirilor cimmerienilor.

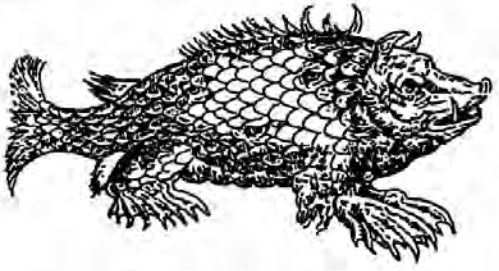

— Spadă cu oglinzi, cu inimă, cu delfini (elini) (sabia de la Aldoboly, Trei Scaune).

— Emporiu în plină ţară scitică.

— Podoabe de diorit.

— Istrul cu şapte guri, dintre care una sfîntă.

— Geţii fugind din faţa oştirilor lui Alexandru care trecuse Istrul. Geţii se retrag în oraşul lor aflat la o parasangă de Istru.

— Scorylo, unul din cei patru regi daci care, pentru a-şi preveni poporul asupra primejdiei năvălirilor, pune doi cîini să se bată între ei apoi scoate un lup spre care cei doi se reped.

— Pârvan nu-l iartă nici pe Ovidius, nici pe Roessler în *Getica* sa.

— Barbarii în zale de fier: cataphractarii (roxolanii).

— Jupiter de la Drobeta are tonsură dacă şi mustăţi locale.

— Grecii au creat legende cu Zalmoxis, discipolul lui Pythagoras (vezi şi Platon, *Charmides*, V, în legătură cu alt personaj legendar traco-scitic: Abaris hyperboreul).

— Legenda argonauţilor cu ieşirea lor din Marea Neagră pe Dunăre în sus, pe Marea Adriatică este o amintire a drumurilor comerciale. (V. Pârvan, *Getica*)

*

Frumoasele romane paralizate (Malraux).

*

Claudia lui Giraudoux, vicleană ca apa sau ca focul...

*

Cuvintele cele mai banale adică cele mai rituale (acelaşi).

*

Metafora Eriniilor din Giraudoux *(Electra)*, reluată de Sartre în *Les Mouches* (vezi *Istoria plagiatului)*.

*

— Ce înseamnă moartea?

— O tîrfă în plus (Hemingway).

*

Omul poate fi distrus, dar nu înfrînt (acelaşi, dar parcă şi Malraux).

*

Poza augurală a unui personaj din *Ţărmul Syrtelor...*

*

Istoria literaturii ca un cimitir al literelor.

*

Marile puteri ale naturii în Gracq: pădurea, noaptea şi marea.

*

Noaptea căzu ca o lovitură de secure provocînd o invincibilă teroare (acelaşi).

PAGINI REGĂSITE
'72

Marţi, 11 aprilie. Ora 18, *Hotel Londonderry House, Park Lane, Londra.* Lîngă *Hyde Park.* Zbor din Paris, ne-a condus N.O. de la Ambasadă şi Gigi care a venit aici ca trimis special la Le Hâvre, pentru meciul România-Franţa, tineret (de către zia-

rul *Sportul)*. Plouă și aici la Londra, bineînțeles. La aeroport ne așteaptă Bobby cu secretara lui care arată ca un cal normand. E extrem de amabil, vorbind tot timpul. Ne duce cu *Rolls Royce*-ul lui cam demodat la un hotel foarte bun. Cum intru aud *Ciocîrlia*, la radio. Ca și la Paris ne pregătim mărunțiș pentru bacșiș pentru că e de prost gust să nu dai liftierului ceva, femeii care îți aduce apă cu ghiață și așa mai departe. Uite că peste tot se iau bacșișuri. Cei de la *Hotel Gerson* au furat un pachet de icre negre aduse pentru Bobby (probabil fetele spaniole care făceau curățenie în hotel). Plimbare în *Hyde Park*, alături este *Albert Hall* unde am locuit în '66. Impresie bună, destindere pe care o aduc totdeauna locurile luxoase. Secretara lui Bobby vorbește și ea aproape tot timpul ceea ce e o performanță.

Miercuri, 12 aprilie. Aseară, recunoaștere prin *Piccadilly Circus*. Era ploaie, frig, dispăruseră nebunii fericiți de altădată cu tobele și cu larma lor. În *Soho* (era poate și prea devreme, între 9 și 10) doar firmele mai făceau cîte ceva, cu luminile lor orbitoare. Lume puțină. Londra, după Paris, are ceva incredibil, provincial. Domni, în negru, sobri, gravi urcau în taxiuri pentru a merge la marile restaurante. Era ora cinei cînd am ieșit. O lume fericită care trăiește tradițional, neturburată, căutînd să țină parcă viața în loc. Londra, rectilinie, placidă, monotonă ca arhitectură. Ploua, și tot orașul părea un uriaș cîine umezit. Citesc Jean Giono: *Să-mi rămînă bucuria*, un Hamsun la fel de păgîn cu rare străluciri pentru că e încă prea frust, prea uscat și construit. Mi-a dat mai puțin decît reputația de care se bucura. Iată două stafide: *O roată pusă în mișcare de frig* și a doua: *Cerul de o cruzime fără margini*, ba nu, am mai găsit ceva: *se spune că omul e făcut din celule și sînge. Dar el este, de fapt, aidoma unui frunziș, nu strîns grămadă, ci alcătuit din imagini risipite ca frunzele pe crengile copacilor prin care trebue să treacă vîntul ca să cînte.* N., la Paris, m-a dus cu o mașină la niște falsificatori de bani. L-a chemat pe șofer ca să-i plătească. Oamenii dinăuntru lucrau, adică puneau banii la uscat ca pe niște rufe. Șoferul nu s-a mirat de nimic. (De, om din Paris!) A stat pe un scaun pînă s-a uscat o hîrtie proaspătă de 100 de franci, N. i-a plătit, șoferul i-a dat restul, N. i-a lăsat și lui ceva peste prețul cursei și șoferul nu s-a mirat de nimic. Tot din poveștile lui N. la aeroport: „Eram cu un amic; el a închiriat o camionetă cu care trebuia să lucreze și am ieșit pe autorută. Am făcut un demi-tur și neam trezit în șanț. Scăpasem ca prin minune. Cei din spate erau făcuți zob. I-am dus la spital. Eu țineam încă în mînă o bucată de pîine. Cei de la poliție făceau ancheta. Eu voiam s-o-ntind pentru că pe vremea aceea făceam contrabandă cu ceasuri. Eram plin ca o albină pe dedesubt cu ceasuri. Dar nu m-au căutat pentru că nu aveau de anchetat decît chestia accidentului." La capitolul *Atrocități din Paris* mai avem de adăugat ceva: Omul de Fier a întreprins o nouă afacere, a fost zărit la restaurantul marocan, mîncînd cu poftă. Incendiile lui mergeau de minune! Deocamdată poliția a găsit un martor care a văzut pe cineva, pe la ora două jumătate, coborînd dintr-un taxi.

Chiar un idiot să fi găsit marele geniu al Asigurărilor sociale? Un individ care să vină la astfel de operații cu taxiul? Dacă Omul de Fier petrece înseamnă că e bine. Aseară, pompierii din Londra alergau cu mare zgomot și larmă pe Bloomsbury, dînd signale. O întreb nevinovat pe M.: Tu știi ceva? O fi deschis Omul de Fier o sucursală la Londra? Dimineață la Bobby, la birou, lîngă *Hyde Park*, pe o stradă comercială, la etajul IV. Ceva lejer, două secretare, Craig, comparsul său care vine mereu la București și care se distrează foarte bine acolo, după cum declară. Te cred și eu (acolo el vine în vacanță), aici e la serviciu! Un alt tip cu părul alb care declară că a fost muzician. Bobby ține o agenție de publicitate muzicală. Călătorește mult. E cînd la New York, cînd la Paris, cînd la București, în căutare de muzică bună pe care o orchestrează și o semnează. Nu lipsea secretara, plus o fată cu o rochiță delicioasă, lăsînd adică totul cît mai la vedere. Scurtă discuție, pe urmă mergem la un local din *Soho: Dolce vita*, destul de gol, destul de scump, probabil, cu Craig, care declară că va vorbi franțuzește cu mine, dar o dă repede în engleză cu M. Eu mă distrez în timpul ăsta privind andivele, melcii, stridiile și tot ce au la vedere broscarii care țin localul și care te dezbracă de la ușă ca să te îndoape. Vin negru, bun, ușor, o supă, o friptură, prăjitură, cafea. Aici oamenii sunt mai crispați ca la București. Îi înțeleg, au treabă. Ieșim pe *Oxford Street* și intrăm în magazine. E strada nopților ca ceaiul de Ceylon. Muzicantul, colegul lui Craig, povestește despre societatea britanică din Brazilia, pe care a vizitat-o în urmă cu cîțiva ani: „Era o societate încremenită, rămasă în urmă cu un secol, niște englezi uitați în Brazilia din veacul al XIX-lea, semănînd cu cei din romanele lui Maugham. Aveau femeile lor, cîinii lor, plus bunele lor maniere de acum un veac. Femeile, cînd am venit, s-au însuflețit, credeau că se află între ele, în sfîrșit, un bărbat care își va face datoria pentru că soții lor uitaseră să și-o facă". Pe urmă ne vorbește despre filmele de piele *(skin flecs*, filme *sexy* ale englezilor și ale americanilor). În America se fac tot mai multe filme despre lesbiene și pederaști. E problema secolului. Toată ziua a fost mornă, pusă pe plouat, dar n-a plouat. Străzile pline de lume, dar mai rar apăreau acele fete frumoase, înalte, de 16 ani, de acum șase ani. Vor fi îmbătrînit și ele. Vitrine cu reviste și cărți pornografice, bătrîni care duc reclame în spate, autobuze cu etaj, ceva vechi, de demult, ceva vetust, din vremea lui Gică Elefantul din copilăria mea, în lumea Lipscanilor, a negustorilor, ca-n America, dar Londra nu este New York-ul, este Bostonul. Bobby i-a trimis flori lui M., un coș cu frezia. E foarte bine crescut. Oamenii de aici se comportă cu lejeritate, sunt ușor distrați, nimeni nu insistă, nu strigă, sunt expansivi cu un elan cenzurat, dar nu formal... În Giono: *ploaia ca o mirodenie*, sugestie pentru *Calea negustorilor:* o mie de gramofoane zburînd deasupra Griviței. Seara Bobby ne duce la *Elefantul Alb*, club Rotschild, vechi de 150 de ani, club privat, local mic, intim, plăcut. Intrarea se face pe bază de carte de vizită. Femei frumoase și tinere lîngă babe cu ochelari (deco-

rați cu diamante.) Cină la ora 19.30. Aici se mănîncă și se discută, nu se petrece. Totuși, a dispărut aerul britanic, reținut. Oamenii vorbesc tare, fără eticheta pe care o bănuiam. Iată un tip îmbrăcat în haine deschise, acum seara. Dar asta e revoluție! Vocile nu au surdina snoabă a cluburilor de altădată. O cunosc pe soția lui Bobby care ne măsoară ca pe niște oameni de pe altă planetă. M. îi oferă o iie românească care îi face plăcere. Secretara, ființa monumentală, vorbește mai puțin de data asta. Servesc chelneri italieni, se mănîncă pești și salate, locul e plăcut. Azi, regina Wilhelmina a Olandei a cam încurcat circulația prin Londra. Umbla cu Elisabeth, în droașca lor imperială, destul de demodată, trasă de cai. Viteza redusă a vehicolului a creat ambuteiaj. Reginele aveau amîndouă un aer gospodăresc, destul de amuzant. Oricum, să faci din *Knigts Bridge* pînă în *Soho* o oră și jumătate e cam mult. Totul s-a cam rasolit și pe aici. Astă-seară ne-am așezat la masă la ora 21 cînd, de fapt, englezii mănîncă la 19.30, cel mai tîrziu 20. Unde mai este soliditatea moravurilor britanice de altădată? Azi la hotel a venit un prieten din Londra al lui Mn., care ne-a dat nouă adresa ei din New York. Trebuia să ne vedem în Paris, dar ea n-a trecut Oceanul. Eram curios s-o revăd după doi ani de Americă boemă.

Joi, 13 aprilie. Soare la Londra! Uluitor! Norul de ieri a dispărut, totul e albastru, voi face o plimbare pe Tamisa. M. merge în vizită la franțuzoaica Lillian pe care a cunoscut-o în Paris (una din cele două fete sărăcuțe cu care luam noi cîte o brioșe, după-amiaza, acum cîțiva ani), e măritată cu un englez. Eu, sătul de discuții, prefer o plimbare. Azinoapte, în odaia vecină, niște englezi, între care o doamnă, au tras un chef monstru. N-am auzit în viața mea pe atîția vorbind în același timp. Pe la două le-am bătut energic în ușa despărțitoare. Au tăcut cu greu. Sîmbătă vom merge la Richmond, la Bobby acasă. Din Giono: *Femeile pîrguite noaptea de lună.* Dimineața, în *Hyde Park.* Plimbare lungă pînă în strada *Gore,* la memorialul *Albert,* în preajma căruia am locuit. Miros de ierburi, cîini bătrîni, poney, călăreți, copii, lac, bărci, totul într-o inutilă lîncezeală. Scris cartoline la amici. Trebue să căutăm timbre pentru că ilustratele nu se vînd cu timbre. Rele obiceiuri mai au băieții ăștia pe-aici! Nu vînd puiul cu pene cu tot. M., ca de obicei uitucă, a plecat la Lillian, fără esențialul pe care îl pregătise: cadoul din țară. Ieri în magazinul universal face o delicioasă greșeală întrebînd în englezește: unde găsesc patru bărbați, în loc să spună: unde sunt articole pentru bărbați. Bună!... Din Giono: *se auzeau ierburile, frigul, penele păsărilor, lîna oilor, cerul.*

Vineri, 14 aprilie. Ieri a fost, de fapt, o zi stupidă. Am stat în hotel pînă la ora 21. Un film tîmpit la T.V. cu Sofia Loren și John Wayne. O plimbare în *Soho* care nu mai pare așa de animat. Micile localuri cu *striptease* sunt goale ca și cinematografele *porno.* Lume puțină, înfrigurată. Vrem să vedem un *James Bond* dar era coadă și văzînd atîtea tîmpenii la T.V. m-am blazat în materie de film. Azi e nor, ploaie, la fel ca totdeauna. Vom merge la *Godspell, musicalul* despre Iisus. Mai se joacă

aicea *Hair*, dar după *O, Calcutta!* mersi! Terminat Giono. O malahie de imagini, interminabilă. Mereu metafore: constelația Orion e ca floarea de morcovi, un cerb, diavolul și niște țărani cam primari. O oarecare puritate există, dar atît, nu mi-a plăcut suficient. Metaforita mi se pare că nu mai ține. M., dezlănțuită prin magazine. Am trecut la Katherine Mansfield: *îngeri reci luminoși*. La prînz, Bobby, cu secretara, Craig și Franklin (cîntărețul ratat à la Sinatra) și un director de case de discuri (cu fiică-sa) la *Les Ambassadeurs*, club privat lîngă hotel. Masă lungă. În incintă se afla Sarah Milles, vedeta cea mai *en vogue* după Julie Christie. Ceva insignifiant, îmbrăcată în mov, ca regina Maria, pe vremuri. În jurul ei, *play boy*, care mai de care mai îndatoritori; mutre de bancheri și de foști miniștri. La intrare se scrie numele într-un registru. Boaseria interiorului, scara, totul, o minune, în lemn roșu de cireș. *E o veritabilă casă Rotschild*, îmi șoptește Franklin. Oberul elvețian, chelnerii, italieni. Miniștrii felurilor de mîncare, ai friganelelor și ai cafelelor nu știau ce să mai facă. În fiecare pahar, cîte o roză inutilă. Afară niște lucrători *hippy*, cu plete lungi, blonde, cărau mortar cu roaba. Totdeauna trece cineva cu o barcă atunci cînd ești fericit... Gînduri obscure de undeva din periferia ființei. Ce-ar trebui să alegi? Modul de viață al lui Che Guevara sau această moarte lentă, printre chelnerii care fac averi din bacșișuri, pentru copiii lor care vor deveni lorzi?... Se mai află în Londra Charlie Chaplin și comoara lui Tutankamon, regina Olandei... Tipsii armenești, de aramă în cafenele, plante cu frunze roz, decolorate, mochetă prăzulie cu crini pe podele, o terasă, ficuși, doi portari, maître d'hôtel, plus alți ginitori, toți luînd mereu și mereu cîte o băncuță de 10 penny cu chipul reginei Elisabeta. Totul în sunet de tacîmuri, în lumina albastră a flăcărilor la care se pregătesc bunătățile: căpșuni uriașe cu frișcă, înghețate, ridichi sofisticate, supe fără gust, fripturi necunoscute, palide și devitalizate, holocaust al pîntecului și acele zîmbete repetate, *stass*, tip, chinuite și chinuitoare... Vînatul care vînează tacit la mese, dincolo de boscale (femeile între palmierii de casă de la *Les Ambassadeurs*). Katherine Mansfield: *Trandafiri de un roșu atît de îndoliat încît păreau să se fi reîntors pe tulpină după ce muriseră*. Frumos!

Sîmbătă, 15 aprilie. La un teatru centenar: *Wyndham's Theatre* la *Godspell*. Interpretare *hippy* a legendelor biblice, cu o excelentă trupă de actori, mai mult mimi și cîntăreți, necunoscuți, amatori de experimente. Joc extraordinar, plin de elan, muzică bună, ceva caricatural care cade în dramă, în final. Cu un Crist care e dus prin sală, crucificat, în acorduri *rock*. La finalul actului unu, lumea e invitată să bea vin pe scenă. Mult tineret în sală, care aplaudă la nesfîrșit. Un mare succes, cu alte cuvinte. După aceea, cină la un restaurant vienez de pe *Oxford Street*. Ceva baroc, înghesuit, plin de vase și talgere, o cîntăreață penibilă, și bărbați în costum tirolez, care behăie. Vinul e greu, mîncarea e proastă, singurul lucru interesant — cum încălzeau la flacără paharele, îna-

inte de a se turna în ele coniacul *Hennessy*. Craig ne prezintă un personaj interesant: Directorul staţiei pirat *Odyseea*. Îl cheamă David, are un accent de *East End*, de unde este. Gutural, vulgar. Postul său e pe cale de a fi depistat. Deocamdată şi-a încetat emisiile care au loc numai sîmbăta. Emite muzică populară şi reclame. Nu înţeleg cum este plătit acest post, dar nici nu întrebăm, din bună creştere. Tipul bea bine, părea pus pe chef. Craig îmi spune că face parte din *milie*-ul englez. Avem o mînă în călătoria asta!... La prînz, după ce am bătut *Oxford Street*-ul, domnul Dick Row ne invită într-o bombă, într-un cartier din marginea Londrei. Era însoţit de secretara lui, care avea o mutră cam nesărată. Am luat o supă de linte, un fel de mîncare italiană şi o îngheţată. Pe urmă am mers la *Wesminster Abbey*. Mormintele lui George V, Churchil şi Fox, ca să nu mai vorbesc despre poeţii înmormîntaţi aici, m-au lăsat rece. Aspectul catedralei e cam baroc, din cauza numeroaselor busturi şi sicrie de marmură aşezate în toate locurile.

Duminică, 16 aprilie. Aseară Bobby ne-a dus la proprietatea lui de la Richmond. Stă într-o casă veche de 250 de ani, refăcută. Pe strada numită A Regelui. În micul castel, în curtea căruia îşi parchează limuzina, a murit prima Elisabetă, regina Angliei. Palatul e mic şi cochet. Plouă. Pat, soţia lui Bobby, ne arată casa. Totul e în lemn scump, pe trei nivele. Sus, mansarda pentru oaspeţi, camera de lucru a lui Bobby, cu o mică orgă electrică şi magnetofoane uriaşe, cu benzi în dezordine şi discuri. La etajul unu, două dormitoare: unul comun; unul separat. Un hol de văzut filmele la T.V., totul în mochetă galbenă. Tapet de hîrtie roz-roşu cardinal. False cămine, încălzire cu electricitate. *Old Court House* arată primitor. Jos, o sufragerie, bucătăria şi un alt hol. Afară, mică grădină, plină de iarbă şi clematite, încă neivite. Mănîncă cu noi încă un tînăr compozitor, Reverbery, din Milano, venit aici pentru *week-end*. Facem o plimbare la Tamisa care e aproape. Un pod vechi, rîul mirosind a peşte, alt castel, al lui Edward III, de la 1577 (data e aproximativă). Richmond-ul e un mic orăşel de lîngă Londra, pentru vacanţe. Oraş al actorilor şi al oamenilor cu bani. În faţa casei lui Bobby, un fel de pajişte imensă, pe care se aleargă cîini uriaşi. Sus, în cer, la fiecare minut, trece un avion. *Bangul* nu deranjează însă (în apropiere se află aeroportul *Heathl&row.*) Se ia cina la 19.30 punct, în sufrageria de lemn, la lumina unor lumînări roşii. Somon, friptură cu morcovi, vin negru, fructe, cafele. Pe urmă trecem la televizor, unde vedem fotbal pînă la 23. Soseşte Franklin, cu soţia, care ne conduce la hotel, după ce traversăm Londra timp de o oră. În unele cartiere, capitala Angliei arată ca oraşul Buzău. Case cu două etaje, totul negru, vechi şi demodat. Colonetele victoriene şi parcurile dau un aer particular Londrei. Oraşului Bucureşti dacă i s-ar construi 25 de fîntîni ar fi mai frumos. *Buckingham Palace* e şi el, ziua, destul de oarecare. Mic, înghesuit, cu un parc imens în spate. Rămîn la părerea că *Big Ben*-ul, cu Parlamentul este cel mai frumos lucru din Londra. Piatra galben-neagră este foarte frumoasă. Pe

la ora unu, încă, *play boy*-ii, intrau la clubul lor de lîngă *Londonderry*, marcat de doi iepurași de argint. Fetele atacă pe stradă, necruțător. Peste tot aceleași lucruri. Dar despre oameni trebue spus, de fapt, numai lucruri bune. Ceea ce e urît trebue uitat. E tot ce poți învăța dintr-o călătorie... Știu ce-i lipsea casei din Richmond a lui Bobby: tablourile. Jos și sus, în cele două holuri, originare erau numai două icoane, una românească și încă una mai mică, probabil, italiană. Încolo, copii de librărie după Renoir și Dubuffet care stricau totul. Drăguța de Pat povestea ieri că au locuit înainte de Richmond la țară, la 30 de kilometri de locul acela. „Era o casă foarte bună, ne plăcea, dar am plecat de acolo din cauza zgomotului de avioane și deoarece casa era bîntuită." (În sfîrșit, au apărut fantomele englezești pe care atîta le așteptam!) „Da, continuă Pat, în general fantomele sunt femei, le plac pălăriile. Într-o zi mi-a dispărut o pălărie la care țineam foarte mult, pe care o închisesem bine într-un geamantan. După doi ani am regăsit-o în același geamantan, care tot încuiat era. N-am înțeles nimic. În general, lucrurile dispar și dacă pui două bețe în cruciș le regăsești." Începe o frumusețe de conversație. M., repede, să povestească despre spiridușii ei, care îi fură cîte-un papuc, foarfecele de unghii, inelele și chiar rochiile. M-am amuzat ca la Stan și Bran... Azi, de la 11 la 17, hoinăreală pe malul Tamisei. Am mers pe jos pînă la Turnul Londrei. Revăd catedrala *Sfîntul Paul* (pe un afiș, un apel patetic care face rugămintea de a se dona ceva pentru salvarea catedralei. Este nevoe de 3 milioane de lire). Biserica imensă e plină de sarcofage, ca *Sfîntul Petru* și ca *Westminster*-ul. Turnul Londrei, sinistru, plin de armuri de fier, de săbii și de hangere. Butucul pentru decapitări, o secure uriașă, instrumente de tortură... Oamenii întîrzie mult și cu plăcere în închisori. Nu știu ce le place mai mult: poveștile cu reginele fără cap, sau suferința altora? Ne întoarcem cu vaporul pe Tamisa, înapoi. Totul este frumos, pentru că e soare, bate un vînt de primăvară și nu e rece ca ieri. Londra de duminică, ziua cea mai stupidă în toată lumea, e goală. Ne tîrîm zdrobiți pînă la hotel, am făcut 30 de kilometri pe jos. Mîine plecăm la Roma... Mansfield: *Niște meri înfloriți, încărcați cu îngeri.*

Luni, 17 aprilie. Aseară, în *Soho*, la o mică bombă italienească. Bere, *spaghetti* cu carne *à la raviolli*, un fel de salată cu sos englezesc, delicioasă. La 22, în pat. Dimineața ne sculăm devreme. E soare la Londra și e frumos... În *Spuma zilelor* a lui Boris Vian, eroina este ucisă de un nenufar care crește la infinit în ea...

*

Aceeași zi, la ora 20.20. *Piața Navona*, în casa lui Carlo Lancelotti. Ne așteptă, la aeroportul *Leonardo da Vinci*, prințul, foarte amabil. Am zburat două ore de la Londra. Ne-am pupat cu Bobby, pe urmă Franklin ne-a dus la aeroport. Acum, Carlo ne duce spre Roma printre pinii care îmi plac atît, într-un Opel Diplomat. Pe drum aflu că e inginer, diplomat, cavaler al ordinului *Cavalerilor de Malta* și consilier pe lîngă Quirinal.

De fapt, îl cunosc de doi ani, din iarna cînd a fost cu Delfina Metz la București (la care stăm, de fapt). Omul nu are nici un fel de ifose princiare. Modest, ne ajută să cărăm geamantanele pînă la ascensorul exterior din fundul curții. Vom locui în una din cele mai scumpe case din Roma. (Se închiriază la turiști cu trei milioane de lire pe zi, fereastra.) Urcăm. Casa este foarte veche. Jos, în mica curte, Carlo îmi arată busturile vechilor împărați romani Massini din care face parte familia Lancelotti: „Rudele mele mai vechi", zice el ironic. Mă intrigă ascensorul de lemn scump, dar eficace. Urcînd greu, ca pe timpul lui Franz Joseph, dar extrem de util. Camerele vechi au ziduri groase. Privesc de la fereastră superba piață *Navona*. Două bazilici, două fîntîni ale lui Bernini. Mașinile n-au voie să circule în această piață. Dalele de piatră sunt invadate de turiști și de un milion de copii italieni care țipă și fac zgomot, alungați de preoții din cele două biserici. Tur rapid pînă în centrul orașului care nu e departe. Stăm lîngă Panteon și lîngă Tibru, mai aproape de turnul *San Angello*, în care a fost închis Cellini. Pe fluviu, care arată leșinat, pescari și platani verzi. Podurile, o minune, într-un amurg care părea ploios. Orașul nu mai îmi se pare agitat ca altădată. La *Panteon*, ca și în '65, pisici numeroase care se joacă. Am locuit pe-aici, la pensiunea doamnei Trombetta. Totul e ros, ziduri cafenii și înghesuială, oamenii drăguți. Poveștile pieței *Navona*. Prințul a închiriat pe un preț fabulos tot etajul doi, al său. Locuiește, de fapt, cu Delfina, la același etaj, în apartamente separate. E destul de bogat. Delfina a scos o carte despre *play-boy*-ii Romei care a avut un mare succes. A fost tradusă în trei state sud-americane. E un mic reportaj, cu poze, cu indiscreții din lumea artistică a Romei. Camera în care locuim, a Delfinei, este mică, plăcută, intimă. Mai se află în vizită la ea, în același apartament, într-o cameră de sus, o prietenă din Venezuela, la care a locuit Delfina anul trecut. Venezueleanca a văzut Australia, Hong-Kongul, Singapore, a fost în Suedia la prietenele ei, unde a venit și Carlo, la vînătoare, pentru motivul că a căutat-o la 11 noaptea cu telefonul în Venezuela, și i s-a spus că e încă la plajă. (Plaja era la patru ore de locul unde locuia.) Oamenii de-aici își fac *week-end*-ul la Londra, își dau întîlnire peste ocean, la o vînătoare în Suedia (am uitat să spun, Delfina a fost chemată de Carlo, nu la Roma, ci în Suedia, pe cînd se afla în Birmania). Și Carlo și Delfina au amintiri frumoase de la noi, n-au uitat acel revelion la Bazacopoli, unde era să murim de atîta mîncare și care, la plecare, i-au dat Delfinei în dar o icoană. Casa e plină de reviste și discuri. Scările vechi de piatră sunt cel mai frumos lucru din casă și statuile acelea inutile, rezemate de un perete. Fațada ruinată lasă să se vadă vechea cărămidă. Mica piață din spate, *Piața Massini* (1267), e și mai înghesuită. Are o veche coloană de piatră superbă în inutilitatea ei. Un concert la radio. Mansfield se duce, vine Joseph de Maistre pe care abia aștept să-l citesc. Ieri, la ora asta eram în *Soho*. Dimineața, în avion, am călătorit cu o babă care nu se mai urcase niciodată într-o astfel de unealtă a diavolului. Mînca precum o vită, totul îi cădea din mînă. Era una din acele ființe neajutorate care te scot din sărite definitiv. Nu mai avea

loc pe scaunul ei; i-a scăpat pe pantalonii lui M. o furculiță. Încep să înjur de foc, dar M., ca sfînta Vineri, m-a potolit. D-ale călătoriei. Oricum, ce miracol să fii în două ceasuri din Anglia la Roma! Plouă continuu.

Marți, 18 aprilie. O Romă sub apă. De necrezut. Plouă neîntrerupt. Azi n-am ieșit decît pînă la cea mai apropiată piață de alimente, pentru că, totuși, ciuraia ca-n noiembrie. O ploaie mocănească de adio vară! Vorbit cu B. de la *Academia di Romania* din Roma. B. n-a primit, bineînțeles, nimic de la mine, din țară. În Bibliotecă îl zăresc pe poetul Th. care locuiește aici de un an de zile, chipurile ca să se documenteze pentru un poem. Poveștile acestei case: Carlo, simpatic, plin de humor, citește toată ziua. Specialist în istorie, dar incapabil să muncească ceva. Are un serviciu, spune Delfina, la Quirinal, dar se duce o zi, trei nu, telefonînd că nu poate veni. După care se bărbierește. „Abia l-am hotărît să vîndă niște terenuri din jurul Romei, care și așa vor fi expropriate" (într-adevăr, pe cînd mîncam noi, a sosit Carlo cu o scrisoare, foarte mulțumit că vînduse o vilă care acum fusese dărîmată pentru a se construi un parc public. Era fericit). Delfina ni-l pîrăște în continure. A trimis la Florența o superbă mobilă din secolul al XVIII-lea pentru a fi recondiționată. De patru ani nu s-a mai interesat ce e cu ea. Nici nu știe unde a dus-o și cui a dus-o. Era ceva foarte scump. Într-adevăr, pe scările casei Lancelotti văd niște scaune uluitoare și dulapuri la fel. Totul într-o neagră părăsire. Dar fratele lui mai mare e și mai și. De meserie sculptor, foarte talentat, zice Delfina, genial chiar, dar e snob, ideile lui sunt cele de dinainte de revoluția franceză, dincolo de Voltaire. Nu face nici el nimic. Lancelotti sunt obișnuiți să fie serviți. „Lui Carlo îi las bilete pe oglinda în fața căreia se rade. Nici nu le citește. Le aruncă sau se așază pe ele. Îi fac program, nu-l respectă. Are o boală de voință. Nu citește nici măcar ce-i scriu eu. Nu are curiozități, nu are vicii, nu vrea să facă nimic". Mie personal mi se pare un tip fermecător... Aici presa este căzută pe cazul Feltrinelli. Ziarele scriu că în casa lui s-au găsit planuri de revoluție, de dărîmarea statului italian. Tipul era, oricum, tare. Avea trei neveste: una italiană, una germană, una engleză, parcă. Tot în ziarele de azi, japonezul Hamayata, premiul Nobel '68 pentru literatură, s-a sinucis cu gaz, după ce a băut *whisky*. 72 de ani. Era prieten cu unul care și-a făcut harachiri în urmă cu doi ani. Deviza lor: „Moartea e frumoasă". Să fie la ei acolo! În Vietnam, bombardamente americane. Aici zidurile sunt pline de afișe electorale. Totul are un aer de parodie.

Miercuri, 19 aprilie. Aseară, în vizită la Carlo, în micul său apartament din misterioasa casă de la 114, plină de apartamente și dînd în curți secrete, de fîntîni și de statui. Omul e dulce, de o bună creștere perfectă, seamănă teribil cu Ferdinand. Pentru că un marchiz editor a anulat o întîlnire cu noi, a ținut să repare asta gătindu-ne personal lucruri delicioase. O supă de găină adusă de la o fermă a lui de la țară, adică o găină care mănîncă rîme, nu pește. Pe urmă, melci, drăcării, crevete. Șampanie, pui cu macaroane, totul parfumat cu ierburi pe care le ține într-un raft, în borcane farmaceutice, ca un alhimist. 36 de feluri de ierburi, piperuri braziliene,

africane etc. Este plăcerea lui cea mai mare. L-am spionat prin fereastra camerei de sus și l-am văzut cu tichia de bucătar pusă pe cap și cu ochelarii pe nas, dichisind ca o gospodină prin vasele de mîncare. La masă a apărut îmbrăcat în negru, cu cravată argintie, cu cămașă albă. Totul pare firesc la el, ca la un veritabil aristocrat. E inteligent și plin de spirit. Povestește cu nonșalanță fapte grozave, prezentîndu-le ca pe niște banalități. La masă mai erau Delfina, Rosetta venezueleanca, o nepoată a lui Carlo care a dispărut la un moment dat fără să băgăm noi de seamă. Tatăl lui Delfina care bea zdravăn cu mine, cînd șampanie, cînd vin. Am discutat mult, au probabil o mare frică de viitor. Vor soluții de la noi. Le-am spus că, de fapt, comunismul la ei va fi altfel decît la noi, din cauza condițiilor materiale. Ei trebue să înțeleagă că mai întîi e vorba de o revoluție morală, nu economică. Viitorul este al celor moderați. Bogăția prea mare naște invidia socială și de aici... Trebue luptat pentru o fericire de mijloc, de masă. Poveștile casei din Piața *Navona:* Carlo e în divorț de 15 ani cu soția lui, care a fost o frumusețe, fără spirit. „El, zice Delfina, e prea moale și bine crescut." Acum, fosta soție cere despăgubiri în valoare de 30 de milioane de lire. Are prieteni tineri care trebue plătiți. Azi, la clubul lui Carlo. În Palatul *Borghese.* Fîntîni numeroase într-o curte imensă. Valeți la ușă care te lasă fără pardesiu pînă clipești. Pe pereți, fotografiile coclite ale vechilor domnitori europeni, membrii de onoare ai acestui club, întemeiat în 1875. Regele Eduard al VII-lea, George al V-lea, Ducele de Edinbourgh, Regele Faruck, ultima regină a Italiei, o principesă de Savoia care sosea călare în această curte, plină de palmieri. Totul vechi și mort. Oglinzi coclite, venețiene, în care a intrat molia timpului sub forma unei cețe verzi care șterge contururile. Carlo povestește, ca de obicei, cu farmec. Bem suc de roșii în dormitorul Paulinei Borghese care avea un pat de șapte inși. Din el a rămas doar partea de sus, oglinzile. Pereții sunt îmbrăcați în piele de Cordova pe care sunt pictați un fel de bujori albi, crapuloși. Mobilă grea, încărcată cu marmură. Cîteva persoane privesc circumspect. M. întreabă pe Carlo de ce în casa în care stăm obloanele de la etajul întîi sunt totdeauna lăsate. — Pentru că mama e absentă din această casă, spune Carlo cu amărăciune. Probabil din cauza Delfinei, gîndesc eu, care nu are spiță nobilă. Aseară la Carlo am văzut un cîine *spitz* splendid. Avea 12 ani, ca și cățelul Brandy al lui Bobby, un cățel bătrîn foarte umanizat. Îl ascultă pe Carlo cu atenție. Nu cere de mîncare, deși toată casa mirosea extraordinar a mîncare. Pe urmă Carlo își face cu el numărul: îi pune pe nas o bucățică de pîine, pe care o ia după ce o aruncă în sus. La sfîrșitul mesei i se oferă oasele și sosul pe tăvile de argint pe care au fost servite felurile. De, cîine de casă mare!... Și plouă în Roma asta, de trei zile, mai rău ca la Londra. E răzbunarea lui M. care m-a sfătuit să nu abandonez umbrela pe care o luasem de la București, dar pe care eu, din estetism, pentru că arăta urît, am aruncat-o. Și acum trebue să cumpărăm una nouă. M. tremură de indignare la gîndul acesta. Pierde o rochie. Stăm de cîteva zile aici și n-am ajuns nici pînă în *Trastevere* sau la *Sfîntul Petru.* Dracu știe ce o să mai facem,

stăm mereu la mese. Delfina, foarte drăguță, vrea să ne facă relații. Mi-a programat și un editor, dar eu nu am încredere în editori. Idei la Roma: Am intrat ieri în biserica *Jesus*. O biserică mare cît o piață. Cabine de spovedit peste tot. Babe care se rugau cu ardoare, arătînd mătănii, grașii confesori care ascultau dincolo de o plasa deasă. Ideea unei nuvele: într-o asemenea cabină de spovedit, intră un individ sau o individă care vine să se spovedească, mărturisind o crimă groaznică pe care a făcut-o. Spovedania e lungă, dramatică. La sfîrșit, cel care face confesia cere soluția confesorului de dincolo de plasa de sîrmă, și constată cu stupoare că dincolo nu era nimeni. După multă șampanie, o a doua idee: toate statuile de pe Palatul *Farnese*, căzînd grămadă în același timp, în grădina cu același nume a Ambasadei Franței de pe strada Giulia, strada cea mai veche din Roma. Zgomotul surd trezește toate statuile din Roma care, ca-n Dali sau Monsù Desiderio, sunt apucate de streche și se prăvălesc din balcoane, într-o noapte apocaliptică. Descoperit piața *Campo dei fiori* unde a fost ars Giordano Bruno a cărui statuie patronează locul. O piață plină de creveți, de pești marini, de flori și de nădragi. Parfume nebune! Un colț mirific din Roma veche. Felinare, rufe atîrnînd ca la Napoli deasupra unor uliție strîmte, totul un talmeș-balmeș, plin de pitoresc. Și toată lumea cîntă. M. îmi amintește o întîmplare de acum cîțiva ani, cînd a venit la ea o nebună cu o bandă de magnetofon și cu un fir de pai, smuls dintr-o pălărie și cu o ilustrată, care erau toate dovezile infidelitățile soțului pe care-l numea *Albatrosul cu ochi albaștri*. O

poveste încurcată cu o monteuză de la Buftea care din mitomanie se dădea drept M. vorbindu-i soțului nebunei în termeni cinematografici. Ca să-l facă praf pe idiot! Cu greu am scos-o amîndoi din casă. În întîmplarea asta era interesantă mistica înșelată. Smulgînd un fir din pălăria monteuzei credea că a reușit să-i smulgă puterea de seducție asupra soțului ei. M., care crede și în spiriduși și în toate fleacurile astea, aproape că o înțelegea. Tot M. despre un cîine care trece purtat în lesă prin *Piața Navona:* — Asta mai mult nu e decît arată. Observația era adevărată: arăta ca faimoasele kakapițuri ale Angelei, adică niște nimicuri. Cîteva fraze din Katherine Mansfield: *Eu trag seva numai din crepuscul*, sau alta: *ceasul amăgitor cînd oamenii își pierd conturul*, sau: *poate că am murit*

și mă prefac numai că trăiesc; marea plină de rîsete... Liftul de la Palatul *Borghese*, ca un interior de trăsură, tip 1900, o berlină roșie de piele în formă de alcov. Și scările, îmi atrage atenția Carlo, sunt trei în toată Italia: una la Quirinal, una la Vatican și una aici. Au forma unei potcoave în jurul casei ascensorului care e ca un trunchi... Păsări mecanice, lansate în Piața *Navona* de o fetiță, zburau ca pasărea fute-vînt a noastră și pe urmă cădeau în bot. Copiii nu se uitau, ne uitam numai noi, oamenii mari. Și era atît de înnorat!

Joi, 20 aprilie. Aseară în *Trastevere;* vreme mohorîtă. Căutat casetofon și un magnetofon care să-mi folosească la dictare pentru *Caiete*. Găsit ceva, consultat Carlo cu care am stat împreună toată seara și cu un regizor de filme comerciale care bea vin roșu și dădea sfaturi multe Rosettei, femeia din Venezuela care e foarte bolnavă (a fost în Africa de unde s-a întors cu stomacul ferfeniță). Tipul, un băiat frumos, încîntat de sine, ne-a vorbit de o nouă religie a alimentației: macrobiotica, comparabilă cu disciplina Zen. Aici e moda celor mai trăznite chestii: a nu mînca decît legume de la țară îngrijite de tine (dacă ai pămînt), să nu bei apă în timpul mesei, să nu, să nu... M-am săturat pînă în gît de sfaturi. La ora asta lumea n-are decît două căi: să se martirizeze sau să nu se martirizeze. Altfel totul este interzis. Carlo ne pune la picup Sibelius, *Simfonia a IV-a* și *Valsul* său trist, pe jazz. Este și un foarte bun fotograf, ne-a arătat cîteva mostre. A sosit mai tîrziu și sora Delfinei care achiziționează rochii din Bulgaria, India și Afganistan și le vinde la Roma. Tip de nemțoaică sau de englezoaică. Nu seamănă de loc între ele, parcă sunt din două familii diferite. Vrea să cumpere ii românești, foarte la modă aici. Vorbit cu A. la București. Poetul M. mă necăjește prin bramburirea numerelor de telefon; n-are vocație de secund. Nu-l interesează decît ceea ce-l privește. În rest, aproximație. Lumea e mică. Rosetta cunoaște pe un român care a citit *Groapa* și *Princepele*. Au vorbit acum două zile despre asta. Îi cunoaște și pe Mircea Eliade și pe soția lui.

Vineri, 21 aprilie. Ieri la *Academia di Romania*, la B., care ne reține la masă. Era și doamna Z. secretara lui B., abia scăpată de o agresiune masculină care avusese loc la zece dimineața în grădina *Borghese*, de-alături. Academia e foarte frumoasă. Bibliotecă, sală de expoziții, sală de conferințe, plus 19 dormitoare pentru oaspeți. O curte interioară cu un *Pan* de Paciurea, năpădit de iederă. Multă lume în jur, multe mutre suspicioase. B. îmi spune că anual trec 700 de inși pe la această Academie (300 de lire pe zi, fără mîncare). Cel mai vajnic pensionar, poetul Th. aflat de un an de zile cu soția pe o bursă. La masă: somn, limbă de vacă, ca în Esop, cum zice B. Mai bîrfim puțin. La cinci vorbesc din nou cu redacția. B. mi-arată diplomele de onoare luate și premiile obținute în Italia. Se bucură ca un copil: „premiul ăsta l-a luat și Sartre". Îmi oferă o carte, apoi ne plimbăm prin grădina *Borghese*, prin locuri unde, împreună cu cele două fetițe ale sale, ascund comorile pe care le știu numai ei trei. Comorile sunt hîrtii de o sută de lire. Există și o hartă a comorilor. Stăm mai bine de o oră printre vechile statui și copaci. Omul e dulce, primitor, bine crescut, instruit.

Are o veche slăbiciune pentru S. căruia în America i-a fost companion și care fugea de orice manifestație publică. Îmi arată parcul *Borghese*. Pe urmă mi-arată o mică vale unde sunt aduși cîinii de rasă la împerechiere, la amurg, de către ceea ce se numește Roma bună. Imaginați-vă numai, dobermanii și cîinii lui Van Dyck aduși la cotoială de către profesori universitari, aristocrați gravi și cucoanele din societatea cea mai înaltă. B. îmi povestește despre agresiunile în plină stradă ale motocicliștilor care atacă femeile, luîndu-le poșetele din zbor. Cît privește atacul întreprins asupra doamnei Z., el putea fi evitat printr-o oferire brutală. Agresorii ar fi renunțat întrucît e vorba mai degrabă de cocoșismul italian. La 17.30 asistăm la conferința profesorului Carnabucci care vorbește despre Lumea de dincolo de stele cu reproduceri luate cu luneta de pe muntele Palomas, cu un obiectiv de cinci metri grosime. O cunoaștem pe L.G., miliardară aici, de meserie pictoriță, și care a umplut Ambasada cu tablourile ei cu subiect religios. B. este un fermecător *coureur* și o bine dispune rapid cu spiritul său. Schimbăm cîteva vorbe. B. îmi vorbește de Ionesco cu care s-a întîlnit la o recepție, că nu e atît de bizar cît se crede. Vrea să vină în România ca să revadă cimitirul său de prieteni. Generația lui e aproape toată în pămînt. Vrea să vină și Eliade în țară. Aflînd că stăm în Piața *Navona*, ne spune că acele case se închiriază cu 3 milioane o fereastră (pe lună, zi, nu știu). Ne mai spune că în aceeași piață, noaptea pot fi văzute cele mai frumoase femei din Roma și lume, dar care, de fapt, sunt bărbați travestiți. Seara rămîn zdrobit de atîta umblet. M. merge la o conferință despre parapsihologie, urmată de o *pizza*. La ora 24 se întoarce moartă de foame. Aici, ca și la Paris, toată lumea promite filme, angajamente, care nu se țin niciodată. Azi iar stă un nor pe Roma. Mergem la stația *Termini*. Găsesc undeva o frază interesantă, care nu știu dacă e a lui Ion Barbu sau a lui Nicolae Densușianu: *Hyperboreea unde soarele nu răsare niciodată pentru că nu apune niciodată*. Poate să fie și a lui Dan Botta.

Sîmbătă, 22 aprilie. Ieri s-au sărbătorit la Roma 2 725 de ani de la întemeierea ei. Luminație, ploaie, o serbare în piața publică. Tot orașul e murdărit de afișe. Mașinile cu megafoane urlă și anunță mari discursuri în diferite piețe. La T.V. vorbesc pe rînd, în contradictoriu, liederii politici. Pe la 12 ne aflăm la gara *Termini*, în tîrgul acela pe care-l știu din '60. Aceeași atmosferă, aceiași gureși negustori. După-masă, lectură a revistelor luate de la B. (sosite de la București). Seara la restaurantul *Poșta Veche* din Palatul *Lancelotti* (parterul, plus o pivniță în care se află un bar). Geamurile dau, toate, în Piața *Navona*. Interior în albastru, imitație de mochetă. O fată superbă, în negru, cu un cîine de zgardă care trece prin restaurant și prin bar (e prietena patronului) apoi dispare. Zece inși la o masă oferită de Carlo; trei bărbați cîntă la pian și la chitară vechi cîntece napolitane: *Dă-mi batista* și *O, tu care treci...* Frumos. Unul dintre invitați, din sud, cîntă și el, improvizînd pe texte din cartea Delfinei despre *Number One* (tipi care sunt, de fapt, de față: niște doamne destul de îngrijite, cu tipi bărboși, plini de bani). Carlo se plictisește, ne lasă, se plimbă cu

cîinele prin ploaie, în Piața *Navona*. La plecare, revine, ne conduce. Viața de noapte a Romei, la care, ciudat, nu mai tînjesc, probabil pentru că am îmbătrînit.

Duminică, 23 aprilie. Taormina. Da, am spus, acesta este locul cel mai liniștit din lume. Aseară cu ultra rapidul tren de la Taormina, de la orele 12—20,30 am străbătut după Napoli coasta calbreză, munte și mare ca într-un vis turistic. În tren B. cu o ciurdă de profesori universitari vorbind bine dispuși. Profesorul Gligor ne interzice peisajul pentru a ne explica teoria cocoșismului italian. E o atitudine psihologică, zice el. Italianul vrea să fie primul, acasă, pe șosea (te împușcă sau te taie cu cuțitul dacă îl depășești), vrea să fie tenorul cel mai bun din lume, fotbalistul cel mai bun. Eu privesc marea superbă în lumina schimbătoare a unei zile incerte, apare controlorul care ne mai cere un supliment de 1 200 de lire, întrucît rapidul în care ne aflam e, de fapt, un super-rapid. Începe să semene totul cu italienii. Cineva care nu acceptă face scandal, pe bună dreptate. Trenul era supraaglomerat pentru că era sîmbătă. În sfîrșit, ajunge la Messina, după ce trecusem de Amalfi, care e un vis și de Sorrento unde delegația universitară a fost salutată de altă delegație universitară. Aseară am găsit în tren doi nemți din Hamburg care veneau de la Messina. Pe urmă am luat cu toții o mașină particulară, condusă de un șofer amabil, care ne-a dus pînă sus, în oraș, pe gratis, după ce șoferul autobuzului nu a vrut să ne ia. Era un tip vesel, foarte vorbăreț. Nemții ne-au dus la pensiunea *Val-Verde* pe care o știau ei căci mai fuseseră pe-aici. Hotelierul neamț, foarte antipatic. Sunt foarte mulți nemți pe aici îmi spune M. Și-a dat seama de asta după prăjiturile din vitrinele cofetăriilor care sunt făcute în stil vienez (asta o știe de la maică-sa, care a locuit mult acolo). Pe urmă facem o scurtă incursiune în orașul miniatural. Strada principală este o mică uliță îngustă, balcoanele minuscule, florile, peste tot flori, vile și scări copleșite de cifre. Un munte alb pe care domină un hotel situat într-o fostă mînăstire (cel mai scump din oraș). În față, marea, în aburi. Am trecut cu vaporul care înghite patru automobile între Scylla și Charybda. E țărmul lui Homer, al eroului, Ulysse. Pe aici există și o grotă, a nimfelor. Orașul Taormina în totalitate e de talia Veneției. Îl introduc în categoria orașelor fictive. Totul pare un decor: o grădină publică, o fîntînă, două bănci, copacii tunși, un *palazzo comunale* miniatural, o piață miniaturală, totul în mic. Ulițe înguste, pline de balcoane, ferestre, *loggii*, terase, și un miros de plantă, unic. Ceva între salcîm, lămîi, mandarin și portocal. Un fel de leandru, totul îmbibat de salinitatea mării. Mirific. Cu puțin mai înainte spuneam că Taormina e cel mai liniștit loc din lume. Ei bine, asta era valabil pentru aseară. La șapte de dimineața se trage, pur și simplu, cu tunul. Peste cincisprezece salve. Revoluție nu e. Întrebăm pe hotelier. Ne spune că satul Piamola sărbătorește nu știu ce și au tras cu tunul. Cam devreme, totuși. Pe urmă apare un cîine care urlă fioros, precum colegul său din Baskerville. După aceea o muiere cu copiii după ea. Mare discuție cu voce tare în ulița de piatră, care reverberează totul ca un violoncel. Pe urmă încep războaiele copiilor. Azi-

noapte un cor de bărbaţi cînta cu foc spre zori. Ţară binecuvîntată. De dimineaţă plimbare de patru ore pe creastă. Două cetăţi, o mînăstire, o cruce, pentru grădinile de jos ne rezervăm după-amiaza. M. face o supă pe un reşou spre groaza mea. Era să încendieze Veneţia, de ce n-ar încerca şi cu Taormina? Am umblat năuci toată ziua. Aseară am băut aici o bere excelentissimă. N-am mai citit nimic de două zile. Nici nu se putea. A fost discursul profesorului Gligor, peisajele Adriaticei, aventurile nocturne într-un oraş necunoscut. Dar pe vulcanul Etna l-am uitat? El fumegă în zare. Un bătrîn măsoară respiraţia monstrului cu un baston. E o fumegare ca dintr-o lulea uriaşe. O căldare care dă în foc.

Luni, 24 aprilie. Aseară mica grădină *Colonna* pavată cu piatră de rîu, cu columbarii şi colivii de canari, cu pini şi cu marea, jos. Totul într-o sfumatură albicioasă. Toată după-masa am mărşăluit. Sus, pe munte, se desfăşurau serbările ţărăneşti. Au tras la patru cu tunurile din nou, pe urmă seara au lansat artificii. Taormina este superbă, mai ales cînd te afli la Catania unde este ceva de groază. Oraşul cel mai murdar după Acapulco. Străzile sunt pline de gunoaie. Saci de plastic încărcaţi cu deşeuri, afişe electorale pe kilometri de garduri, o groază. Totul e salvat de o şcoală maură, superbă, în care este adăpostit un liceu de băieţi şi fete. Curtea e plină şi ea de gunoaie, de neînchipuit. Dar totul e salvat de un minunat chioşc arab, în mozaic divin şi de ferestrele astea atît de vechi, în ancadramente baroce, cu măşti şi cai, o nebunie! Palmieri şi gunoaie. Oraşul e înconjurat de mare. Aici au fost lupte mari şi bombardamente. Multe imobile încă nerefăcute. Ferestre şi acoperişuri arse. Am vizitat vechiul teatru grecesc, gara şi vechile cartiere, teatrul *Bellini*, casa unde s-a născut acesta, nişte pieţe, (frumoasă piaţa *Domului* lîngă care am locuit, cu un obelisc ţinut de un elefant negru). *Domul* e superb pe afară, înăuntru e încărcat de aurărie. În general, şi aici, şi la Taormina, pictură naivă, de provincie. În autobuzul care ne ducea aici, un tip ţigănos din Catania face măscări. Ce dracu să le faci? Strigă după femei din maşini, claxonează, par nişte fiare stătute. Parcă n-au văzut femei de-un secol. Penibil.... O frază citită aseară: *matematica e sora şi auxiliara necesară a artelor şi este atinsă de nebunie şi de geniu* (Marston Morse). Despre tristeţea oraşelor care sunt ocupate de automobile. Noaptea, aceste cupee feerice, vii, cu femeile cele mai frumoase şi bogate din lume în ele, devin nişte simple obiecte, reci şi indiferente. Viaţa le-a părăsit. Dacă asculţi atent poţi să auzi cum fierul din care sunt făcute se răceşte. Şi prin toată această turmă informă, plutesc muzeele şi palatele omeneşti, tot mai asediate şi mai anonime.

Marţi, 25 aprilie. Catania, noaptea, cu un bulevard principal, cu un aer iremediabil provincial, cu o statuie a lui Bellini şi cartierul băncilor, de o arhitectură banală, modernă, iată totul. Apoi, noaptea italiană. Ne culcăm la 11 seara, dar în mica pensiune de pe strada Etenea, aşa îi zic sicilienii Etnei, începe calvarul. Jos, o familie, fete şi băieţi, dezbat problemele politice la zi, în gura mare. Şi de-abia s-a terminat mitingul din piaţa *Domului*, de-alături. Au urlat megafoanele, au fost marşurile, acum ăştia.

Pe la 12, urcăm la etajul nostru. Casa e pardosită cu o piatră roşcată, splendidă, ca să ţină răcoare. Dar orice mişcare devine un tropăit de elefant. Se încing iar discuţii. Uşile se trîntesc pentru că sunt umflate de umezeală. Orice intrare în baia de-alături e marcată de zguduiri ale imobilului. Jos, în curte, unde e un atelier de reparat motociclete, vehiculele fornăiesc din 5 în 5 minute. Linişte se face o clipă două. Pe urmă, deodată se aude un şuierat de şarpe cu sughiţuri. E aparatul care urcă apa la etaje. Face un zgomot continuu, persistent, perforîndu-ţi urechile. Pe urmă ceva care se prăbuşeşte. Un fel de oblon metalic care a căzut. După cinci minute cade al doilea. Pauză. Altul, al treilea. Şi iar şuieratul elevatorului aceluia. Am adormit pe la trei, dacă nu mai mult. De dimineaţă au luat-o iar cu propaganda electorală. Iar megafoane, totul se trînteşte în jur. Azi nu se lucrează că e sărbătoare, ziua unui sfînt. Noroc că ne-am schimbat banii la vreme, pentru că băncile sunt închise din două în două zile. Geme calendarul italian de sfinţi. La *Domul* din Catania, sfînta Agatha, încărcată cu mii de bijuterii. E scoasă numai la sărbătorile mari pentru a nu fi furată. Pe locul ei se află un grilaj aurit şi o fotografie în mărime naturală. Alături, vechi sarcofage greceşti, minunat lucrate, pe care văd nişte lei superbi cu coamele coafate şi un acanth minuţios. Ce mai spunea Le Corbusier? *Gospodinele îşi ascund greşelile în materie de mîncăruri turnînd deasupra maioneză; arhitecţii pun peste clădiri iederă.* Dar Dali? *Cel mai mult mă doare în catastrofele de cale ferată soarta celor de la clasa întîi.* Dar Katherine Mansfield? Ea văzuse *nişte păsări fără cîrmă.*

Miercuri, 26 aprilie. Sosit la amiază în Siracuza. După un drum cu autobuzul, printr-un fel de ţinut dobrogean, de landă albicioasă, oraş la mare. Azi am avut din nou o criză, e ceva legat de tensiune, un declin organic. Trebue să nu mai beau cafele multe. După-masă, oraşul Siracuza, care nu e nici Taormina, dar nici Catania. Un port mic, cochet, în care vasul *La Valetta*, aflat la ancoră, înghiţea automobile să le ducă cine ştie unde. Golanii din oraş fugăreau nişte fete. Am dat ocol pe marginea periferică a Siracuzei, un arc de piatră spre mare. Am regăsit aici culoarea cernelii pelican a Mediteranei... O cetate, un vechi far, o moscheie. Barocul spaniol peste stilul doric la biserica construită în secolul cinci înainte de Christos. Pe vechi stîlpi de piatră, simpli, dar tocmai de aceea splendizi, a fost ridicată biserica romană. Plafon din anul 1500, pe urmă o nouă restaurare în secolul al XVIII-lea. Totul dulce, cu ceva de neînlocuit. Sarcofage, o pictură simplă. Dimineaţă, la *Domul* din Catania nu era atît de frumos. După-masă mergem la ruinele vechei Siracuze. Arena, teatrul grecesc, roş-alb-albastru, grotele cu urechea lui Dionysos, totul cam făcut. Lume multă (4000 de oameni pe zi, se vaită omul de la intrare). Azi sărbătoreau şi luptele cu nemţii, eliberarea Siracuzei. Pe urmă iar în portul plin de bărbaţi suspecţi, cu ochii holbaţi după femei. Seara, în micuţul hotel, M. cunoaşte o româncă plecată din '45 din trupa lui Tănase. Se laudă că are case în Malta şi în Anglia, dar ar vrea să se întoarcă în România. Şi la Siracuza urlă megafoanele, motoretele şi ti-

nerii cretini și pletoși care fac să behăie vehicolele pe care le călăresc. Ce mai zice Katherine Mansfield: *forma fiecărei flori e un sunet.* Parcă în C. am găsit deviza iezuiților: *o disciplină de cadavru.* Excelentă pentru *Batalionul de pedeapsă.* B., drăguț cu mine, îmi spunea în tren: *suferim de boala nedesăvîrșirii, pe care o avea și Michelangelo.* E ora 21.30 și stau în pat. Mă îngrijorează această slăbiciune a organismului. M. și-a înghițit în grădina arheologică măseaua de minte (a cîta?). Totdeauna în călătorii îi iese cîte-o măsea de minte. Din obiceiurile pe care le are. Noaptea umple pernele cu pulovere ca să poată să doarmă. Îmi povestește că, odată, soră-sii i-a intrat un spin sub ochi, altă dată un băț sub limbă. Atrag, fiind mistice, cele mai năstrușnice ființe și întîmplări. Ce mai zice Katherine Mansfield: *Oamenii sunt numai părți din tăcere...* Zilele acestea *Apollo 16*

a fost şi s-a întors din Lună. La Catania, un soţ gelos şi-a ucis soţia (era conducător de turme, cioban pe românește). O dusese în toată viaţa ei, o dată la cinema, pe nevastă-sa. Moarta a lăsat doi copii şi avusese meningită (ziarele). Ministrul italian Gonella declară astăzi că deschiderea închisorii din Rebibbia este un eveniment şi a trimis un salut călduros tuturor carceraţilor (la închiderea închisorii *Regina Coeli)* (ziarele). Lui M. i se rup unghiile în lung, ceea ce e dureros şi insuportabil, din lipsă de calciu. Declară că are reumatism la coloană, răceşte uşor, are picioarele reci, ia pilule, face gimnastică, în fond are o mare frică de moarte, cred. Ciudat, azi credeam că mor, dar nu mi-era frică, mi-era numai ruşine că asta nu se întîmplă undeva fără martori.

*

„În noaptea asta marea era abătută" (din *Jurnalul* Katherinei Mansfield).

*

La Radio Bucureşti, care se aude foarte bine, începutul *Mării* lui Debussy, o mare plină de gînduri, ridicîndu-se din ea însăşi ... Păsările de la hotelul *La Grande Bretagne* cîntă. E 11,30, noaptea. Poate din pricina mirosului de flori de portocal şi de mandarin. Cîntecul are ceva patetic, insidios. Dar noaptea? De ce credeam eu oare că noaptea în colivii păsările nu cîntă?

*

Din *Jurnalul* lui Katherine Mansfield: *Fiecare artist îşi taie urechea şi şi-o bate în cuie pe uşă pentru ca ceilalţi să strige în ea... M-am îndrăgostit de un copac... Mama lui Lao-Tse şi-a zămislit fiul doar privind căderea unei stele... Cotletele de berbec au un miros prost crescut...*

*

Din Joseph de Maistre: *Aţi auzit vreodată, domnilor, un militar plîngîndu-se că la război loviturile nu cad decît asupra celor cinstiţi? Şi că ajunge să fii un scelerat pentru a fi invulnerabil? Fiecare ştie că gloanţele nu cruţă pe nimeni... O lege generală, dacă nu e injustă pentru toţi nu e injustă nici pentru individ... Însă falsele opinii seamănă cu moneda falsă care e bătută de marii păcătoşi şi este cheltuită după aceea de oameni cinstiţi care perpetuează crima fără să ştie ce fac. Impietatea face zgomot mare de această obiecţie, lejeritatea şi bonomia au repetat-o ... Căci dacă n-ar exista nedreptate în distribuirea relelor, pe ce v-aţi fonda Dvs. plîngerile virtuţii?... Bunul simţ roman a fost un sentiment infailibil, acela care pe vremuri a învăţat bunul simţ roman să reunească ca pentru o legătură necesară cele două tipuri auguste: de foarte bun şi foarte mare. Această expresie, deşi e păgînă, a trecut în limba noastră religioasă... Miracolul prin repetiţie devine un lucru obişnuit.*

*

Joi, 27 aprilie. După două nopţi cam nedormite, din nou la Roma. 13 ore şi 30 minute de drum direct Siracuza — Roma. Păcat că n-am renunţat la Catania pentru Siracuza. Asta ne-a împiedicat să vedem mormîntul lui

Arhimede care era la doi paşi de noi, la monumentele arheologice. Delfina, indispusă la întoarcerea noastră, vorba lui Luki Galaction: *Nu vă grăbiţi cu italienii, după trei-patru ani să vă vedem.* Peste un ceas aflăm cauza supărării ei: Carlo pleacă la Bruxelles, la o nuntă de nobili. Rosetta e plecată la Palermo, ne mutăm sus în locul ei. De jos se aude muzică grecească la *pick-up*. Delfina îl pedepseşte în felul ei pe Carlo, evocîndu-şi un logodnic grec, superb şi bogat, pe care nu l-a urmat. Poate plecăm la Veneţia sau la Viena. Drumul făcut a fost zdrobitor, dar marea făcea astăzi toţi banii, privită de la Amalfi la Sorento, pe toată coasta calbreză. Unde mai pui că am apucat şi o ploaie în Sicilia, la 6.30 dimineaţa. Semn bun, zice M., dar femeia care ne-a vîndut merele spune: S-a rupt punga, nu e bună sfînta Agatha. Asta era! Sfînta Agatha nu ne iubeşte, nici pe noi, nici pe Delfina.

*

Cele mai bine pavate străzi din lume: cele din Sicilia. Un pavaj negru cu enorme dale de marmură pe care se mai poate călca încă 2000 de ani, dacă nu mai mult. Oraşe dure, greoaie, ca nişte elefanţi.

*

Din cartea Delfinei, *Number One:* Definiţia *play-boy*-ului: să nu-şi declare averea; să vorbească vag de afacerile lui, dacă e bogat să bagatelizeze treaba asta; să umble cu cecuri cu care plăteşte, cu bani niciodată; să se afişeze cu cele mai la modă persoane; femeile dacă au nevoie de bani (şi au mereu) declară că şi-au adus aminte brusc că trebue să plece la o filmare sau la Rio de Janeiro şi neavînd cecul la ele, dar trebuind să plece imediat, cer să fie împrumutate. Mai poţi să pretinzi că pleci la un safari şi ai nevoie de bani de avion. Nu mai e de gust să mergi la Florenţa. Dacă n-ai bani, te încui în casă şi te bronzezi la bec sau cu iod. *Play-boy*-ul trebue să fie mereu bronzat. În timpul cînd se claustrează, *play-boy*-ul îşi scoate telefonul din priză ca să nu fie găsit. Lansează vedete de cinema toată ziua bună ziua, femeile flirtează cu amantul, pe urmă cu soţul celor care le suflă amantul; cu prietenul sau soţul, se trece şi la fraţi, şi la surori, e un lanţ continuu. Suedezele şi englezoaicele sunt cele mai bune vînaturi, ca nişte fructe exotice, ele sunt injectate, fără să ştie, în timpul dansului, după puţin alcool, cu marijuana sau cu LSD şi devin astfel fidele drogului. Se fac partuze, devin mitomane, nimfomane, simt nevoia de a poza pentru revistele *en vogue*, nude. Marchiza Sarti a fost ucisă de amantul ei, un puşti, student şi frumos. Fetele de 16 ani sunt foarte uşor de recrutat, promiţîndu-li-se că vor face filme. Se lasă dezbrăcate, fotografiate, fac pe dracu-n patru ca să reuşească, dar cele mai multe ajung la bordel.

*

Carlo a plecat la Paris, nu la Bruxelles la maică-sa, la o nuntă a unor prinţi. Delfina scoate pe 4 mai cartea sa de scandal şi ar fi vrut ca el să fie de faţă. Ni-l pîrăşte, înfuriată, că deşi are 100 de milioane la băncile elveţiene şi şi-a luat o maşină nouă, nu-i trimite cadouri de logodnică. Au apă-

rut niște oameni de servici care cară mobilă în fața casei. Totul e ca-n Ionescu.

*

Vineri, 28 aprilie. Zdrobiți de drum și de alergătură în Roma. La *Accademia di Romania*, cu B., văzut un film despre Sicilia, o expoziție despre pictură. Ne-am întîlnit cu românii aflați aici, am luat niște cărți de la bibliotecă, ziare și reviste și am mers la *Coliseum*. Apoi am trecut pe la fîntîna *Trevi*, plină de o apă albastră și murdară de bani. Ne-am lăsat obolul și M. a început să cutreere magazinele. Două ceasuri n-a stat locului. Acasă, lectură întinsă. Delfina care împlinea 35 de ani a primit de la M. trei trandafiri și trei sticle de vin negru de o marcă specială. Carlo a plecat totuși la Bruxelles, la maică-sa, pe urmă se va duce la nunta aceea din Paris. Va lipsi zece zile. După ce ni-l mai pîrăște nițel pleacă la o recepție la primăria din Roma. Găsit o revistă din Iași *(Convorbirile)* în care sunt publicate fragmente din *Caiete*, pline de greșeli.

*

Sîmbătă, 29 aprilie. Ieri a fost o zi încărcată de ploaie. Am citit pînă la cinci după-masă. Parcurs o carte a unui coleg, prozator, care începe bine și cade în brebenisme. După aceea vizită la Moretta (Dan Petrașincu) care locuiește pe o stradă prin spatele forului lui Augustus, într-un mic apartament, mobilat modest. Îi cunoaștem soția, o femeie foarte drăguță. El a rămas tînăr, deși are 63 de ani. Vorbește enorm. Angajăm o discuție despre India și viitorul civilizației. E certat cu Mircea Eliade (care nu iubește India, zice uzurpatorul). Mi-a arătat cele patru volume publicate în Italia după 30 de ani de muncă. Declară că nu mai citește de mult literatură. A parcurs *Princepele*, dar nu-l comentează. Îmi arată o fotografie a lui Shiva, patronul Ottaviano, care e jumătate bărbat și jumătate femeie, are un sîn și un picior de femeie. Îmi oferă unul din volumele sale: *Mitologia indiană*. A fost în România, dealtfel l-am și auzit la radio, dar vrea să fie tradus. Mi se pare puțin cam boem, semănînd ca destin cu *Il vecchio*. Cred că e un mare prieten al doamnelor. A fost foarte amabil și are o conversație încîntătoare. Ne întîlnim după aceea cu omul lui Bobby de la Roma, un tînăr simpatic, cu o nevastă cam tuberculoasă care n-a scos nici un cuvînt tot timpul serii, în schimb avînd o soră foarte drăguță, care vorbea franceza. Hôtessă pe avioanele *Pan-American* și care ne-a spus că a locuit șase ore la București, la *Intercontinental*. Cam melancolică, cam sentimentală, cum declară singură. Mîine va fi la Teheran. Are zece ani de zbor și pentru 5000 de lire poate să meargă oriunde în lume. O întreb dacă nu-i este frică. Nu, răspunde simplu, e numai obositor, trebue să dormi imediat cîteva ore. Domnul Powell și cu doamna păreau foarte nepotriviți. Un interior modern într-o casă veche de lîngă Panteon, o pisică siameză, agresivă; mobilă veche, italiană, totul elegant, dar cam amestecat. Cărți, o pictură a doamnei Powell. Tatăl doamnei, pilot instructor al micilor unități de rezistență cehoslovace. A fost decorat de guvernul ceh. Mergem împreună la o mică *osterie*, unde cîntă un bărbos, instalat într-un fel de sicriu vertical,

care e, de fapt, un raft. Zdrăngăne la o chitară fără să deranjeze pe nimeni. Pare un sfînt uitat într-un vitraliu. La ora 24 suntem în Piaţa *Navona*. Soţii Powell au vrut să se convingă dacă, într-adevăr, locuim în cele mai scumpe case din Roma. Omul lui Bobby ne-a întrebat şi la ce etaj locuim? L-am silit pe domnul Powell să ne deschidă greaua uşă a casei cu yalele care mergeau destul de greu, pentru a-l vindeca de curiozitate. S-a simţit încîntat. Oricum, numele gazdei noastre le impune. Şi Moretta era destul de şocat de relaţiile noastre, dar M. care întreţine corespondenţă şi cu H. H., vicepreşedinte al Americii, nu se uită la fleacurile astea. Mă caută cei de la redacţie. Cred că vom renunţa la plecarea la Viena, pentru că mă simt cam obosit.

*

Duminică, 30 aprilie. Dimineaţa la Termini, după cumpărături. Ore pierdute în soare, cu o babă şi cu căţel. Baba era un actor complet: şuiera, rîdea ca toate alea, se amuza, distra pe încă patru bătrîni din jur. Era o babă antologică, ca-n Cuţarida mea.

*

Totuşi în Sicilia mă simţeam ca-ntr-o cuşcă. Exista în jur atîta bănuială şi agresiune, încît le simţeam aproape fizic. Asta poate şi din cauza filmelor văzute, a Maffiei şi a cărţilor citite.

*

Roma e plină de români. Alaltăieri, dintr-un autobuz, Potra ne striga ca pe Calea Griviţei. În tîrg, la Termini, am găsit pe Geo, care venise şi el la cumpărături. Seara merg cu M. la *San Pietro*. Biserica, grandioasă ca totdeauna. Şi podurile astea ale Romei! Ah, podurile Romei, şi Tibrul leneş, totul pare plin de reculegere, de o sfinţenie secretă. La miezul nopţii îi telefonez lui B. pentru a-i da ştirea reîntoarcerii lui Br. El gustă totul cu multă maliţie. Radio Roma anunţă că Adriano Celentano a fost rănit grav la Napoli într-un duel cu pistoalele. Terminat cartea colegului prozator. Cel mai mult a minţit P. care a declarat că e o carte interesantă. Eroul iese din puşcărie, spune unei femei totul. Aceasta, intrigată, îl iubeşte inexplicabil. E căsătorită cu un tehnocrat solid, dar mediocru, care la rîndul lui trăieşte cu secretara sa. Totul devine o tăndăleală epică, despre mutaţiile psihologice ale celor patru. Fostul deţinut clocoteşte remuşcări tolstoiene. Una din femei vrea să-l dărîme pe amant, va avea remuşcări şi pe urmă se va prăbuşi în bătrîneţe. Cealaltă femeie care e luată de amant de nevastă, în cele din urmă, va muri inexplicabil, iubindu-l pe eroul cărţii pentru o vorbă ezoterică: *Tu eşti sub semnul oglinzii!* Adică el se va reflecta pe chipul ei toată viaţa! Ceva freudian, după ureche. Eroul e la fel de inexplicabil. A suferit degeaba, pentru că n-a vrut să fie martor mincinos într-un proces politic. Pe urmă, pentru că are o fixaţie pentru un anumit tip de femei, iubind-o întîi pe mama iubitei, pe care o părăsise, pentru a nu o face nefericită. Mai există în roman o verişoară care s-a spînzurat pentru un logodnic împuşcat, moare şi ea fără motiv. Titlul este o aluzie la momentul descoperirii spînzurării acestei verişoare. El nu explică nimic şi nu se revine din subtilitate (e vorba de foşnirea unui atlas

zoologic sau ornitologic: *Păsările de mare)*. Romanul nu are farmec. Începe bine, descriind o solidă familie ardelenească, dar degenerează într-un fel de poveste inginerească încărcată de abisalităţi inutile, de situaţii inventate, incredibile, baroce, pe linia unui Dostoievski lucrativ (cum era maestrul întotdeauna).

*

Dimineaţa, pe Tibru, în sus, peste minunatele poduri, pe urmă *Piaţa Spaniei* în care florile de-acum o săptămînă s-au trecut şi arată moarte. Lume de fete şi băieţi care pictează oribil, amatoristic, vînd cacapiţuri şi se uită unii la alţii. Loc de aranjamente şi de preveniri erotice, dar cu farmec. A trecut pe aici (o văd a doua oară în Roma) *Pena Corcoduşa*, un fel de curvă păguboasă, cu o gură de lup, învăluită într-un burnus albastru pe cap ca să-i mai ascundă din ruinurile bătrîneţii, o Foame-Neagră, în gri şi negru, cu ochelari întunecaţi şi cu ceva fleşcăit, iremediabil, ţinîndu-şi mîinile într-un manşon rîios şi avînd o privire romantic contemplativă de drogată. În căutare de clienţi, amatori de căzături. Era teribilă, avea ceva care strica aerul, părea un avertisment trimis de moarte şi de fiica sa cea mai rea, bătrîneţea... Tibru, nautic, cu caiacuri şi Roma, albă în soare, de tot albă, aşa cum o visam. Am fost pînă la *Casa Masonilor*, cocoţată pe-un deal şi ascunsă de păduri de pin. Am intrat în trei biserici. Barocul a ucis totul, e teatral, încărcat, nesincer. Am văzut mormîntul lui Augustus, în schimb, un cenotaf uriaş, plin de sculpturi de o simplitate măreaţă. Păsările stilizate sublim, ca la egipteni. Ah, creştinismul ăsta care a făcut încercări de a înălţa arta la convenţie! Suita de personaje de pe mormîntul lui Augustus era sculptată real, dar în totalitate privită, lăsa un iremediabil gust de irealitate. Seara, la o *osterie* de lîngă Piaţa *Navona*, plină ca totdeauna de turişti şi de *hippies*, flămînzi şi veseli. În Palatul *Lancelotti* e frig, afară, în cursul zilei, soarele devorează totul. Acum sunt toţi plecaţi. Obloanele şi uşile scîrţîie sinistru. Cele 11 busturi ale împăraţilor Massimi surîd lîngă fîntîna care curge de două mii de ani cu acelaşi zgomot neîntrerupt. E cel mai frumos lucru din acest palat.

*

Vorbit la telefon cu A. Mi-au sosit cărţile din Paris: doi saci. Început a doua carte a modernului prozator. Frumoasă pregătirea morţilor prin mineralizarea trupului la cei ce vor sfîrşi. Dar se cade după aceea în documentar naturalist. Eroul, un medic savant, vorbeşte despre om ca despre un subiect medical. Şi comunică toate impresiile sale, iubitei, prin scrisori. Vom mai vedea. Azi trebuia să plec la Bagnia, la un castel, dar italienii nu prea se ţin de cuvînt. Un regizor care trebuia să ne ducă cu maşina acolo s-a derobat. Dealtfel, sunt mai multe lucruri care nu s-au întîmplat, deşi fuseseră stabilite. Dar asta nu mă deranjează pentru că în asemenea zile ratate citesc. La radio, cvartete de Webern. Triste, disperate, tînjitoare. Muzica avea ceva celular, neexprimat, o tăgadă, dar mai mult o căutare, un drum început. Nu ştiu de ce m-am gîndit că muzica lui Webern semăna cu pictura lui Miró.

*

O frază frumoasă în Valéry *(Eupalinos): Nimeni nu știe că aceste coloane reprezintă forma matematică a unei tinere din Corinth pe care am iubit-o cu bucurie.*

*

Atît de rușinoase și urîte fapte (Shakespeare, probabil) vers ce poate fi citat în *Janus.*

*

La ora cînd taurul moare în arenă voi pleca pe Tibru să mă plimb. Este o zi care are totul. Privesc camera atît de feminină a Delfinei, în care locuiesc, cu sertarele *secretaire*-ului uitate deschise și mustind de bijuterii ieftine din aluminiu ușor sau orfăurite. Pe pereți, fotografiile sau litografiile salvate din podul Lancelotilor și puse în ramă, o bibliotecă cu brațele fisionate, parcă neagră; pe pereți, umbra cenușie a acelui fascinant ascensor exterior care aduce cu o berlină, urcînd într-un zid și mai cenușiu. Umbră pe umbră. Statuile din bisericile de azi: Maica Domnului, care putea fi Artemis, cu un nimb de piatră.

*

Delfina a mers la castelul și grădina de la Bagnia cu M. făcîndu-i o vizită unui vechi *cortegiatore* care este stăpînul lor. Dar acesta avea program în altă parte. Se răspunde în felul acesta nunților princiare.

*

Luni, 1 mai. Popii sărbătoresc aici și ei 1 Mai, ziua muncii. Ieri tot orașul era plin de mirese. Fete, mirese ale Domnului, ieșite la biserică pentru nunți. În oraș treceau limuzine deschise, cu miri. Totul avea un aer deșuchiat, caraghios, ca-ntr-un film trăznit. M. a pierdut un inel. De unde, nefericire totală. Pe unde merge, uită cîte ceva: pe scară, ceasul, într-un magazin, poșeta etc. etc. M. îmi povestește ce-a văzut la Bagnia. Aici Montaigne a lăsat un fel de hartă a izvoarelor din acest loc. Cu ajutorul ei izvoarele au fost redescoperite. Castelul era mobilat cu mobilă etruscă, combinată cu mobilă modernă. 72 de izvoare devenite fîntîni. Un turn, grădini, lume multă. Accesul lor a fost limitat, fiindcă doi turiști tineri, germani, au furat cu o mașină *Delfinul* de la intrare. Îngrijitoarea, o femeie stranie care are premoniții în ce-i privește pe stăpîni. Părea puțin apucată, cu priviri fixe. Declara că simte frig în șira spinării. Mai existau acolo două castelașe mobilate, de campanie. Se aflau în Lazium, unde exista o liniște de invidiat. Trei ore, dusul; trei ore, întorsul cu trenul. Au luat o masă țărănească. A fost și

Rosetta, s-au întors la 8 seara, după 12 ore de oboseală. Eu nu m-am dus pentru că trebuia să mă scol devreme, de dimineață. Ieri după-masă plimbare pe Tibru, pînă la *Casa Cavalerilor de Malta*, la marginea Romei. Am umblat șase ore pe jos, dar a fost superb. Sub podul Mazzini, o lozincă: *Rivolta omosexuale*. Doi români fotografiau pe Tibru de zor și vorbeau tare, crezînd că sunt singurii români din oraș. Se-nșelau. Palate părăsite, cu ferestrele închise sau cu geamuri sparte, o fostă închisoare lîngă *Porta Portese*. Multe palate lăsate de izbeliște deoarece costă întreținerea foarte mult. Impozitele sunt și ele foarte mari. Grija față de săraci este formală și se manifestă numai prin discursuri.

*

Plecăm la Perugia și la Assisi cu trenul. Sculat devreme, sunt antipatic. Mi-a rămas în urechi țipătul de bucurie al rîndunelelor pe Tibru, la amurg. Era ca o fiestă. Mii de rîndunele strigînd de dragoste și jucînd în aer. Deasupra Tibrului cu apa lui moartă care vuia totuși undeva pe sub poduri.

*

Citit în reviste românești cîteva versuri frumoase: *Ultimele gînduri luate de frig/ și înghețate pe tălpi de cerșetori/ Părinte, te conjur să-ți iei/mănușa catifelată/ de pe orbitele pline de flori;* și altele: *Să vină o caleașcă de abur/ cu lumînări fumegînde puțin / cu mirele ca o nălucă.*

*

Fascinanta casă *Lancelotti*. Gobelin-uri romane foarte vechi, statuile decapitate și treptele care mi se par foarte frumoase și înțeleg de ce. Vechi scaune și lacre florentine, dulapuri din Savoia sau Sicilia, de culoarea mierii; apoi, amănunt neașteptat, o sticlă imensă de șampanie, cîștigată la o loterie de Anul nou, trivială și nepotrivită, alături de micile noptiere, sculptate, romane, țărănești. Cum nepotrivite mi se păreau lămpile inginerești cu spiralele rupte, atîrnînd deasupra mesei de lucru, lîngă o oglindă veche, venețiană și o lampă roz, de cristal, cu un glob alb, care dădea o lumină mată, albă ca vata. Aflată lîngă două lămpițe ultra moderne, în motive marine. Uneori mă simt ca la Pelișor și caut să-mi imaginez podul casei Lancelotti, care e o mansardă plină de bîrne și înfiltrări de ploi, cum spune Delfina, cu un elevator sub fereastră și cu zgomotul cuștii ascensorului acela, din lemn roșu, care îmi place atît de mult pentru că are o roată leneșă care-l pune în mișcare și pare un adevărat strămoș al ascensoarelor în acest decor împărătesc. Pe urmă mai e aici o lampă, ca piersica necoaptă, deasupra, care nu funcționează, dar e frumoasă. Un scrin pictat, foarte vechi, cu flori albe, naive, adus de la țară, de la moșia Lancelo ților, probabil pentru corespondență, o icoană grecească, neorigiuară, lîngă o icoană românească naivă, dată de Bazacopol; rama aurită a oglinzii, patul metalic cu terminații de baston de mareșal, din alamă și nervuri roșii, dulapuri înflorite, cu fețe îmbrăcate în pînză de sac și cusături cu flori roșii. Pe jos, din cauza căldurii, nu se pun covoare. Există numai dale de piatră sau parchet lucitor pe care se așternmici carpete. Cheile se țin într-un rastel plin de

poşete, terminate cu nişte lunete de alamă roşie ca aurul; un *putti* de lemn, adus din cine ştie ce biserică, mobila e verde-roşie din lemn, paturile sunt acoperite cu cuverturi lucrate de mînă; lămpi de noapte, îmbrăcate în pînză de sac, sau pictate; pe pereţi, tablouri sau litografii, o sofa verzuiprăzulie construită pe o ramă metalică de pat antic sau în stil roman, aduce cu *empire*-ul, ceva ce ar fi plăcut mult lui Napoleon. Asta ca imagine a unei case italiene vechi, cu tente studenţeşti.

*

Iubesc mai mult spinii, ei sîngerează, rănesc, dar nu murdăresc... Pleoapele mele sunt împunse de un spin de aur. Soarele... (Jean Giono: *Lacrimile lui Byblis*)... *Arta nu e decît reamintirea copilăriei* (Jean Paul Weber). Acelaşi: despre tema unică, iniţială la scriitori: *La Poe, tema orologiului, ca şi la Vigny; la Verlaine, Statuia devenită şi Fantoma; la Valéry, Cygne şi una secundară, Sein; la autorul Himerelor: Focul şi Visul; la Mallarmé, Ceaţa.*

*

Un nume de cîntăreţ care o caută pe Delfina la telefon: Tony Santagata.

*

1 Mai: Orte, în drum spre Assisi. Regiune de deal. Legătură la ora 9.

*

Iepurii *coniglia* care se înmulţesc foarte rapid. Tatăl, ca să rămînă singur la atîtea femele, din gelozie, îşi devoră proprii fii masculi. (Poveşti de la Bagnia.)

*

Assisi. Nebunie. Nu dulceaţa de la Taormina, nu parfumul acela de mandarini. Ceva rece, monahal. Un oraş de piatră, sever, clădit pe o stîncă, veghind Romagna, o cîmpie albastră cu viţă de vie, numită Umbria, oraş cîntat de Papini *(Doppo Gerusaleme, Bethleéme, Nazareth e Roma, e una delle citta piu sante della terra)*. Un oraş de piatră roz, cum Dubrovnikul era un oraş de piatră galbenă. Assisi are ceva ce nu se poate explica, un farmec secret. Văzut de departe pare un oraş pictat pe o pînză de mătase chinezească. Poate că există prea multe icoane şi sanctuare în oraş, poate prea multe biserici, poate că mormîntul modest al sfîntului Francisc (cu o mutră de cîine, în viziunea lui Cimabue) are ceva de închisoare şi de ghişeu de bancă (vergele de fier, icoane, candele şi bani aruncaţi dincolo de unghiurile de rugăciune, supravegheate de călugări bănuitori), splendide, picturile roase de timp din *basilica San Francesco*, unde Giotto mi se pare încă superb cu casele lui ca gheretele de sentinele sau ca nişte cutii de păpuşi, făcînd din lipsa de perspectivă o artă superioară. Şi mai e albastrul şi verdele acela unic din pereţi, ca fond. Apoi icoana votivă a lui Lorenzetti: *La Madone dei Tramonti*, care la amiază are ceva pierit, transcendent în aurul ei sosit prin vitralii. Hieratismul general de aici se transmite în peisaj, care este un peisaj recules. Nu cele două biserici suprapuse dau această senzaţie, ci aerul general al oraşului Assisi.

Sunt pajiştile de iarbă gravă, de o culoare albăstruie, pline de maci ca sîngele şi zidurile liniştite de piatră de la San Damiano, cu micul lui *patio*, cu o fîntînă cum există şi la San Francesco, unde micuţa curte are însă un acoperiş de olane şi o fîntînă cu colivie, stilizată, de fier. Mai există apoi peluza de iarbă, urcînd spre cetatea medievală la Rocca (turnuri şi bastioane din piatră de rîu) sunt fîntînile şi templul Minervei cu coloanele lui negre, rezemate de turnul comunal. Totul înghesuit, superb. Străzile sunt ca nişte coridoare de piatră, deasupra cărora spînzură flori. În ziduri ard candele. Nu am gustul cadavrului şi faţa neagră a sfintei Clara, păzită de o reţea de fier mă lasă rece. Cranii în cutii de aur şi încă asta nu-i nimic! Chiar dacă D'Annunzio spune: *anche vivi la carne di Francesco/afocata dal demone carnale/sanguinar sulle spine delle rose*. Dar după toată rătăcirea febrilă din catedrală şi cetate au fost pe urmă marşurile de noapte. Am picat pe o serbare religioasă care a început pe la ora 17, ţinînd pînă la miezul nopţii. Au defilat cortegii de oameni tineri şi bătrîni, îmbrăcaţi în costume de epocă, bătînd din tobe, cîntînd din trîmbiţe şi flaute, pe urmă au dansat. Costumele erau teatrale la lumina zilei, dar iată că, deodată, la ora 22, cînd ieşim pe străzi, totul pare schimbat. Facle mişcătoare la vînt arzînd în ziduri, miros de ceară şi tămîie, toate casele semnalînd spre valea Umbriei că e sărbătoare. Oraşul plin de turişti se schimbă miraculos. Flăcări de magneziu, reflectoare, drapele, ruguri, pe stele de fier, tineri şi tinere în costume de toate culorile, cu căşti metalice pe cap, pe cai, cu nişte voci puternice care strigă ceva într-o limbă barbară, parcă. Mulţimea aţîţată de pe margini strigă în cor: *forza, forza!* Este aleasă *miss Primăvara*. Se cîntă cîntece din secolul al XII-lea *(Madona Primavera)*. Suntem în a treia zi a *Fiestei de Maggio*. După două ceasuri în care aud vorbe rupte într-o noapte rece, plină de vînt, sălbatică, de neuitat. Poate încununarea unei călătorii.

*

Terminat cartea colegului prozator, monografia plicticoasă a unor stări turburi. Trei scrisori adresate de un medic reputat unei studente pe care o iubeşte. Fuga eroului din faţa nedreptăţii, ca şi în celălalt volum. O dezertare, o ameninţare cu moartea. Temele fundamentale ale colegului prozator. Din păcate, acţiunea este înlocuită cu povestirile reci, fără afecţiune ale eroilor; proză monografică, medicală, fără fior, un Camil Petrescu mai îngheţat, pe care îl refuz ca şi pe modelul său. Cel mai mult mă supără lipsa artisticului la tinerii colegi prozatori, care confundă făcătura barocă a unora, aglomerarea de metafore cu ceea ce se numeşte în mod curent *scrisul îngrijit*.

2 mai, marţi; pe ruta Assisi, Perugia, Gubbio. Am plecat la 12 din oraşul sfîntului Francisc, după un ultim tur al cartierelor de sus şi după o vizită la cimitir. Superbe alei de cipri, tunse cu ştiinţă a grădinilor. Cimitirul mi s-a părut prea ordonat, dar era aşezat spre o vale divină, plină de o linişte şi o pace de invidiat. La 13.30 eram la Perugia, oraş mare, fără marcă. Am plecat repede cu o maşină spre Gubbio. Centrul Perugiei, oraşul vechi, arăta ceva mai bine, cu

Domul şi *palazzo*-urile lui. Totul pe un cenuşiu roşcat de piatră şi olane suprapuse. Drumul la Gubbio, superb printre coline, la o mare înălţime. La 15.30 ne aflam într-un oraş aspru, numai piatră, fără farmecul lui Assisi. Am urcat pînă la *Dom* şi la *Palatul ducal* din secolul al XIII-lea. Impresie de impersonal, rece. Oamenii mai săraci şi mai neprimitori. Lipseau căldările de aramă de la Assisi, ceramica aceea fantastică rurală cu flori şi cu păsări şi dangătul liniştit al clopotelor. O tură de două ore ne-a fost destul. Pe urmă cu un alt autobuz pînă la Fossa, de unde am luat trenul de Roma. La 9 seara ajungeam în gara *Termini*. La 22, după un marş pe jos soseam la casa *Lancelotti*. Roma părea murdară de afişe electorale. Farsa interminabilă a alegerilor cu oratori dezlănţuiţi şi aplaudatori de meserie. Am intrat într-o butică în Piaţa *Navona*, să mîncăm. În mica cîrciumă, nişte actori sau cîntăreţi de operă îşi încercau vocile şi ne-au dat un concert extraordinar. Un cabotin bătrîn i-a îngropat pe toţi.

3 mai, miercuri. Roma în soare. Bat clopotele. Rîndunelele scot ţipete ascuţite, ca în copilăria mea, la mahala. Plecăm la TAROM ca să vizăm biletele de avion. Vineri zburăm la Bucureşti. Ar fi trebuit să mai trecem pe la Viena, unde A. ne aşteaptă de vreo trei ani, dar sunt prea obosit. Ni se comunică de acasă, prin telefon, că la Moscova a apărut *Groapa*.

*

O vorbă de a Delfinei: prietenul meu (pe care l-am cunoscut şi noi, la Carlo), regizorul de filme comerciale, era plin de haz, spiritual, avea 18 kilograme în plus. A trecut la macrobiotică. Acum nu mai are 18 kilograme în plus, dar nici haz. E un tip mohorît ca un cîine bătut.

*

Dintr-o revistă, amănunt bun pentru *Calea negustorilor:* un seducător tînăr, cu doi copii, nevastă, lucrătoare la o fabrică de baterii electrice, atrăgea tinere copile făcînd pe orbul. Purta o pereche de ochelari negri, pîndea ceva ce-i plăcea şi se lăsa adus acasă de mînă. Mai ruga să fie urcat pe nişte scări foarte grele, pe urmă, sus: *dai un bacci*, şi totul decurgea bine sau cu proteste. Dacă erau proteste, începea bătaia. Unele n-au reclamat, altele s-au lăsat seduse din milă. Una singură l-a turnat. Amănunt nostim: declara tuturor: „sunt virgin, nu m-am culcat cu nici o femeie". Asta, oricum, măgulea. Un model foto, o fetiţă onorabilă, şi alte cîteva deveniseră amante oficiale, veneau regulat. Rezultatul: nevasta obsedatului sau şmecherului a fost dată afară de la fabrica de baterii electrice, ca să fie respectată moralitatea, vezi bine! Alte fapte diverse de aici: un bărbat de 42 de ani este dat afară de la un laborator. Ca să nu fie şomer, îşi taie soţia cu cuţitul şi se aruncă înaintea trenului ca în *Anna Karenina*.

*

M. a găsit explicaţia dispariţiei inelului: Roma toată e bîntuită de spirite şi spiriduşi. Cea mai autorizată în capitala Italiei este donna Olimpia care a fost Regina Romei, cumnata papei Inocenţiu X, care se numea Pimpaccia. A lăsat moştenire două mili-

oane de scuzi de aur. Era zgîrcită. Cînd a căzut în dizgrație, s-a refugiat la Viterbo. Delfina ne dă un mic catalog al spiriduşilor pe care îl reproduc pentru că e delicios. Astfel există *Mazzamurelli* (spiriduşi glumeți şi bizari) care fac să apară şi să dispară lucrurile din casă. Reşedința lor este în *Transtevere*, piețele unde se întîlnesc fantomele Romei, *Piazza del Populo* şi podurile de pe *Tevere*. Mai există în Roma fantoma Beatricei Cenci pe podul *San Angelo*. Sub poduri mai apar sinucigaşii, torturații şi încarcerații. La *Porta Portese*, şoferii fac dese accidente din cauza spiritelor maligne. Spiriduşii fac zgomote, aruncă cu lampadare (vezi şi semnul sicilian al alungării răului cu două degete în formă de coarne de taur; vezi *balestrele* — arbalete din coarne de taur). Fantoma lui Nero descinde în piața *Populo* şi se spune că-i place să privească filme în cinematograful de lîngă *Coliseum* unde se dau des pelicule cu fantome. Din cauza spiritelor, pe mormîntul Domizzianilor a fost clădită o biserică. Ca să împiedici intrarea spiritelor, pui la poartă saci cu sare (fantoma primeşte o ocupație, numără firele de sare şi astfel nu mai trece). Ca să nu vină pe horn, pe sobă se pun două cuțite în cruciş sau rugăciunea se spune în dublu, pronunțîndu-se de două ori fiecare cuvînt. Fantoma lui Cagliostro vine la *Santa Maria sopra Minerva*, unde a fost silit să se abhore. Messalina vizitează Pincio, unde a strălucit. La *Campo dei fiore*, în anul 1900, a venit Giordano Bruno. Erau 300 de ani de la arderea sa pe rug, dar de-atunci n-a mai apărut. Papa Borgia vizitează *Santa Maria de Monserrat*, biserică catolică spaniolă. Papa Pius al X-lea umblă mereu pe coridoarele Vaticanului.

*

Istoricul Pieții *Navona*. E clădită pe fostul stadiu al lui Domițian, unde acum există biserica *Sfînta Agnes*. Jocurile se numeau *Agon Capitolinum* (agone, nagone, navone). În 1651, 52, 53, se fac primele fîntîni. Papa Inocențiu al X-lea a pus impozite mari pentru a le clădi. Poporul cerea pîine, nu fîntîni. Obeliscul e din vremea circului lui Domițian. Decora circul lui Maxențiu, către *via Appia antiqua*. În 1651 l-au dus înapoi (să nu scap fantoma Donnei Olimpia zisă *la Papessa*, umblă într-o trăsură neagră, infernală, stînd pe lada ei cu bani, pînă la vila *Doria*). În Piața *Navona* se mai găseşte *Fontana del Moro* (un etiopian în luptă cu delfini) în fața *palazzo*-ului lui Braschi. Pe urmă *Fontana dei fiumi* (a fluviilor), *Fontana Nettuno*, se pare toate ale lui Bernini. Piața *Navona* este piața celor mai mari serbări. Pe *Via della Cucagnia*, la Carnaval se alerga ținîndu-se în mînă un fel de cutii de viori, grele, pe care le-am văzut şi la Gubbio. Existau pretutindeni tombole şi lanterne magice. Este evocat pe aici un mic teatru la *Palazzo Ornani*, devenit *Emiliani*, început în 1800 şi dispărut în 1899. Pe locul acesta acum se adună contestatarii din Roma. Casa *Lancelotti* e cumpărată în 1600 şi construită în 1550, pentru Ludovico Torres din Granata. Tot în Piața *Navona* se mai află *Palazzo Pamfili*, precum şi o osterie din 1600: *del Cavaletto*, pe unde umblă încă Olimpia Maidacchini, fantoma ei vreau să zic. Mai aflu că obeliscul din piața *San Pietro* a fost adus

NEPTUNE

de la Heliopolis, mai întîi în circul lui Nero. Singura biserică gotică pe dinăuntru se află în Piața *Minervei* și e construită în 1200. Aici exista o mînăstire în care a fost condamnat Gallileo pentru că a vrut să întoarcă pămîntul împotriva soarelui. În 1791, în același loc, au fost arse semnele și cărțile masonice ale lui Cagliostro, comutîndu-i-se pedeapsa cu moartea în închisoare pe viață. Locul este marcat cu un elefant pe un obelisc. Piața *Borghese*, piața *Clavicembalo* (din cauza formei); alt amănunt, cînd Roma a devenit capitala Italiei, Borghese s-a ruinat. Pe locul unde a fost Palatul *Borghese* s-a instalat Marea Lojă Masonică (palatul pe care l-am vizitat, unde există clubul aristocraților. Acum acolo e ambasada Spaniei). În piața *Borghese* a mai trăit Gabriele D'Annunzio. Parcul *Borghese* a fost clădit de cardinalul Scipione Borghese. Are șase kilometri pătrați. Piața *Vittorio*, unde se tîrguie cel mai ieftin din Roma, e cea mai mare din oraș. În apropiere se află *Porta Magica*, pe care este înscrisă formula aurului filosofal. Aici se găsesc foarte multe pisici. *Fontana di Trevi*, care pare un vas mare în formă de as de cupă, e opera lui Nicola Salvi și e construită împotriva unui frizer care-l critica. Bernini voia să ia piatra de la mormîntul Ceciliei Mettello ca să construiască *Fontana di Trevi*, dar n-a reușit. Madame de Staël a spus: *cînd Fontana di Trevi va înceta să se mai audă, o înaltă tăcere se va ridica în Roma.* Alt lucru ciudat. Funeraliile lui Nero, care a fost așezat în mormîntul Domițianilor, au costat 200 000 de sesterți. Poporul l-a condus fericit la mormînt, dar mereu i-au fost aduse flori. Reședința Dioscurilor e la *Capitoliu* sus, lîngă cai.

*

Ziarele din Roma de azi anunță tot mai multe minuni. Se apropie alegerile.

*

Liftul dospit de parfumuri grele al casei *Lancelofilor* — reflecția lui M. la orele 21: Au plecat cucoanele la întîlniri.

*

Joi, 4 mai. Ieri din nou la Termini după o rochie pe care M. a uitat-o la o vînzătoare, care, cinstită, a recunoscut, că așa este și i-a înapoiat-o. E al doilea caz în Italia în acest sejur și asta mă reconfortează. Pe urmă a plouat cu tunete și fulgere. Seara la un club-cabaret invitați de Delfina, lîngă *Via Venetto*. Două filme cu Charlot (destul de bune mai ales fiindcă fuseseră sonorizate). Pe urmă niște pamflete la adresa politicienilor, trei *strip-tease*-uri, destul de reușite ca idee. În sală, lume puțină, era premieră: ziariști grețoși și actrițe americane. La 24.15 pe *Via Venetto*, pustie la ora asta ca în Paris, pe trotuare numai pești și prostituate. Viața de noapte a Romei. Azi ultima zi. Nu sunt în cea mai bună formă. Clima a fost infernală, cu o presiune extrem de variabilă. Mîine la 12, zburăm. După-masă la 5 mă duc la B. ca să-i înapoiez cărțile. Citit în răstimpuri povestirile lui Voiculescu, care mi se par ușor naturaliste, naive, sadoveniene, ca să nu zic semănătoriste, în subiect. Scriitura e brutală ca la Rebreanu, mai aș remarca o ingenuitate à la Panait

Istrati. Totul cam ardelenesc pentru gustul meu, dar se simte că e cu adevărat un scriitor.

*

În seara plecării actorul acela frumos n-a mai venit la întîlnire, dar asta nu m-a deranjat prea tare. N-avea un aer de om care a reuşit.

ISTORIA PLAGIATULUI

VIEAŢA
duminecă, 5 decembrie 1893

PROCESUL LAZU-COŞBUC

Astă-vară au apărut, în editura librăriei Socec, poeziile D-lui George Coşbuc într'un volum de 254 de pagini, intitulat: *Balade şi Idile.* Autorul era cunoscut publicului, prin câte-va poezii, de o remarcabilă frumuseţă, publicate în unele reviste literare. Totuşi a fost o surprindere pentru mulţi din admiratorii lui, când s'au pomenit, deo-dată, c'un volum atît de însemnat, şi prin calitatea şi prin valoarea cuprinsului Şi'mi-aduc aminte cu ce nerăbdare şi bucurie ne'ntrebam, între noi câţi-va prieteni, când ne'ntîlneam. „ai citit pe Coşbuc?... nu'i aşa că ţi a plăcut?" Şi fie-care relevam bucăţile cari ne plăcuseră mai mult: unii ştiam strofe pe din afară, şi le spuneam c'o mulţumire, parcă erau făcute de noi. Dar nimeni dintre noi n'a luat condeiul să scrie un cuvent de bine despre aceste poezii, nimeni n'a salutat splendida şi neaşteptata răsărire a acestui poet. Nici o gazetă, nici o revistă n'a băgat de seamă că apariţiunea acestui inspirat cântăreţ al câmpiilor şi poporului românesc, era un eveniment însemnat, o adevărată sărbătoare pentru literatura noastră. Ba, mă'nşel, Caragiale a scris atunci în *Moftul Român* câte-va rînduri, pline de o sinceră admiraţie, şa doua zi o mulţime de cunoscuţi m'au întrebat: „Dar bine, ce are Caragiale cu bietul Coşbuc?... ai văzut cum îşi bate joc?... „Şi nu s'a mai vorbit nimic nici de poezii, nici de poet. M'aşteptam, mai ales, de la *Convorbiri literare,* unde am auzit că s'au grupat acum tineri culţi şi plini de talente. Ce Dumnezeu, îmi ziceam, între amarnicele articole ale D-lor Dragomirescu, Filipidi etc., cu cari conducătorii acestei reviste îşi închipuiesc de vre-o duoi ani că omoară pe Gherea, nu se va găsi o pagină bună şi cinstită pentru poetul Coşbuc, pe care D-l Maiorescu l'a iubit atît de mult la început, şi care a ilustrat atîtea pagini din *Convorbiri literare* cu frumoasele lui versuri? Nimic, nici chiar în *Convorbiri literare!* Tăcere pe toată linia. Ce revoltătoare nepăsare!... Când eată că apare o broşură în care D-l Lazu arată că D-sa a găsit, în volumul lui Coşbuc, câte-va poezii, cari nu sunt originale. Imediat toată presa se pune în mişcare. Gazetari, cari habar n'aveau, ori se prefăceau că n'au, despre existenţa unui poet Coşbuc, îşi freacă mânile de bucurie, iau pana şi s'aştern pe lucru!... „L'a prins!" A, ce fericire! Cu câtă rea voluptate se reped toţi să dea lovitura... micului pătimaş, în gloria acestui poet, al cărui talent strică liniştea atâtor mediocrităţi!... „apoi aşa, ştim şi noi! ..."

Ce zice Coşbuc? „Eu eram în străinătate: un prieten, la care îmi lăsasem cărţile şi manuscrisele, a scos

volumul în lipsa mea; îmi pare rău că el, neştiind, a pus între poeziile mele câte-va bucăţele traduse, pe cari n'am avut nici o-dată gândul să mi le însuşesc..."

Noi rugăm pe poet să arate publicului — cari sunt acele bucăţi, pentru ca să nu mai planeze nici o îndoială asupra poeziilor car'n adevăr îi aparţin. Şi credem că D-sa se va grăbi să facă această lumină.

Morala fabulii: Poate Coşbuc să fie un geniu, poate scri el cele mai mari şi mai originale opere — aceasta nu ne atinge! nici nu vrem să-l băgăm în seamă. *L'a prins* D-l Lazu cu „mîţa'n sac" — a, atunci da, poetul Coşbuc devine foarte interesant: „pe el copii! daţi'i la cap, tăvăliţi'l fără nici o milă!... Auzi D-ta, să ne ia partea noastră de glorie!..."

Eterna sete de scandal!...

A. Vlahuţă

*

VIEAŢA
duminecă, 12 decembrie 1893

IAR COŞBUC...

Evenimentul de la 9 Decembrie, într'un escelent articol literar, aruncă o lumină hotărîtoare asupra originei uneia dintre cele mai frumoase poezii ale lui Coşbuc: *Rugămintea de pe urmă*. E din Lermontoff. Lucrul e vădit, şi'mi plec capul, cu durere, sub cuvintele aspre pe cari mi le adresează, şi mie personal, confratele de la Iaşi. Le merit, şi n'am dreptul să mă plîng. Dar îmi pare foarte rău, că D-l Coşbuc stă la o parte, şi priveşte c'o neiertată nepăsare la osteneala pe care şi-o dau cîţi-va prieteni cinstiţi, ca să-i apere originalitatea talentului său, originalitate din ce în ce mai şubredă, şi mai cu dreptate atacată. Tăcerea Dumisale începe a ne da o impresie dezastroasă. Poate că nici o dată nu s'a petrecut în literatura vreunei ţări o asemenea mistificare. Şi poetul tace. Fericită natură!

A.V.

Jurnal de la Poiana

Căţelusa Barcelona, oroare, e plină de purici. *Catch*-ul franţuzesc nu a folosit la nimic. A suferit puţin, s-a tăvălit prin iarbă, dar a rămas cu purecii săi care stau ciorchine pe ea. Oroare, de o mie de ori, oroare! Ea, iubita tuturor copiilor de pe Zamora, să aibă pureci... Se face un consult: trebue adus de undeva nişte DDT. Nu ştim de ce nu se mai găseşte. Va fi amestecat cu făină pentru ca suferinţele micuţei căţeluşe să fie îndulcite şi pe urmă o vom trata. Dar de unde-l luăm? Trebue dat un anunţ la gazetă.

Vorba unui profesor care-mi scrie indignat: Astea-s preocupări?

— Uite că sunt...

*

Din *Getica* lui Pârvan

— În sudul ţinutului getic, *Mesembria*, patria viţei de vie.

— Geţii erau buni muzicanţi şi medici.

— După Theopompus: Lacedemonienii merg la război cu flaute, cretanii cu lire, lydienii cu naiuri şi flaute (vezi Herodotos).

— Soliile de pace precedate de cîntăreți din flaut și citere.

— Tracii ar fi descoperit lyra (Orpheus Thamyris).

— Geții cred că sufletul e nemuritor. Trupul împiedică nemurirea lui (nu are deci nici un preț), poftele lui nu trebue ascultate, la război trebue

jertfit corpul fără multă ezitare. Omul nu ajunge la nemurire decît curățindu-se de carne, de femei, de vin. Vinul (vița) trebue distrus. Nimic din nebunia dionysiacă a thracophrygilor nu e tolerat de geți.

— Zalmoxis este îngropat mitic și învie (vezi Christos, *Istoria plagiatului*). Viitorul paradis este un *megaron* de bărbați unde, ca în Walhala, are loc un banchet. Misterul învierii se sărbătorește o dată la patru ani. Zalmoxis stătuse îngropat trei ani.

— *Diana* — Luna; *Hecate* — divinitatea nopții.

— Tracii din nordul Dunării pînă la Vistula, bălțile Pripetului, Oderul mijlociu...

— De la Marea Egee la ținuturile hyperboreene a stat neamul trac, cel mai mare după Inzi din întreaga lume.

— Drumul de la hyperborei la Delos, *Drumul Ambrei* din neolitic.

— Elucidarea epocii bronzului getic va duce la explicarea proto-istoriei poporului nostru prin pasaje din *Iliada* și *Odyseea*.

— *Orfăurărie*, argintari, ca termeni.

— *Capul de lup* al steagului la dacii-traci și la geți, simbol totemic, militar, religios.

— Celții aveau *signa*, un mistreț.

— *Signa* era un Demon al văzduhului. *Balaurul dacic* era un șarpe subpămîntean (pus pe stindarde).

— *Cavalerii Danubieni, Cavalerii traci, cabyri*. O divinitate dublă indoeuropeană: *Acvinii-Dioscurii* (Doi luceferi) poartă în mînă stăpînind văzduhul cîte un stindard dacic, balaurul de pe Columna lui Traian, zeul suprem, al Trăsnetului, al Dublei securi, Zalmoxis. Trupul de șarpe este imaginea furtunii.

— La romani, fiecare cohortă poartă un *Draconarius*, legiunile un *Aquilifer* care duce aquila.

— Icoanele votive ale zeilor cavaleri de la Alpi la Marea Neagră, de la Dunăre la Rhin.

— Dacii au bătut *lysimachi* de aur, *kossoni* de aur, de asemenea.

— Ritul vechi getic al incinerării.

— *Securea dublă*, simbol al trăsnetului.

— Identitatea Zalmoxis-Gebeleizis, Zbelsurdos este o simplă ipoteză, ca și ideea de theocrație getică.

— Nu se știe nimic despre o zeitate feminină la geți.

— Daco-geții erau blonzi și înalți *(intonsi, hirsuti, squalidi* — Ovidiu), Agatirșii, blonzi, își vopseau părul în albastru *(caeruleo)*.

*

Istoria plagiatului: este folosită cartea lui Alex. Moret: *Regi și zei ai Egiptului*.

— În *Fenicienii și Odyseea*, V. Berard a susținut în baza unor argumente ingenioase că episodul *Călătoria lui Menelas* în Egipt nu era decît adaptarea greacă a unui basm egiptean (e vorba de întîlnirea dintre Menelas și egipteanul Proteus, zis și *Bătrînul mării*, care avea și puteri magice). Această legendă are o amprentă categoric egipteană. V. Berard a demonstrat că Proteus ca și Proteu, ai lui Herodotos și Vergilius, nu este altcineva decît *Prouti* al egiptenilor, faraon, fiu al zeilor, mare magician (Homer plagiator).

— Un alt episod din *Odyseea*, naufragiul lui Ulysses în Țara Feacilor, e asemănător cu un basm egiptean, conținut într-un text hieratic de un papirus de pe vremea celei de-a XII-a dinastii, publicat, tradus și comentat de către M.V. Golenicheff, papirusul nr. 155 din Ermitaj, la sf. Petersburg.

*

Cioclul țigan de la *Academia grecească*, căruia Macarie îi face mereu semne să-i dea un pahar de vișinată. Iancu Meletie, cel umplut de binefaceri, care aduce banii cu traista de la Mitropolie pentru dascăli (pentru *Săptămîna nebunilor)*.

*

În André Picyre de Mandiargues e menționat palatul Schifanoia din Ferrara, construit pentru Albert al V-lea d'Este cu decoruri din secolul al XV-lea, la etajul I. Sala cea Mare adăpostea turniruri licențioase în care fete goale se înfruntau cu cavaleri în armură (vezi Caillois).

*

Din: *Anul o mie*, de H. Focillon.

În *Mahomed și Carol Manul*, de H. Pirenne, este scris:

— Evul mediu începe în ziua în care drumurile comerciale ale Mediteranei apusene sunt tăiate de către Islam, de cînd Apusul Europei e silit să trăiască pe propriile speze, renunțînd la economia de schimb, de cînd tonalitatea urbană și mediteraneană a civilizației face loc unei tonalități septentrionale, rustice. Cu Carolingienii începe Evul mediu.

— Arta romanică a Islamului: *arta mozarabă*, un gotic islamizant, *arta mudejar*.

— Peregrinii Scotti, pelerini creștini apuseni care dezvăluiau secretele magiei, magia îmbinării liniare (arta miniaturii carolingine juxtapuse), cubușoare de gemă, montate de aurarii barbari, grădini abstracte, împletituri înflorite.

— Cam la 3 ani de la anul 1000 pămîntul se acoperea cu un vestmînt alb de biserici (splendidă imagine!) (Călugărul Glaber).

— În mazdeismul iranian, la capătul a unsprezece mii de ani, iarna și noaptea se abat peste lume. Dar morții înviați coboară din regatul lui Yima pentru a repopula pămîntul.

— Agrimensorii romani (vezi și Kafka).

*

— Viața, acest pompierism al materiei! (C.)

*

— În apogeul dezgusturilor voastre, un șoarece pare că s-ar fi infiltrat în creierul vostru pentru ca să viseze (același).

*

Cu o femeie, prietenia nu poate fi decît clarul de lună al dragostei (Jules Renard).

*

Cuvintele sunt moneda mărunță a gîndirii. Sunt vorbăreți care ne plătesc în monezi de 10 bani, alții care, din contră, dau numai ludovici de aur (același).

*

— Regii au lei în inimă (Montherlant).

*

— S-au dus să vîneze ghitare pe lună plină (Nicolas Guillen).

*

— Moartea mă cheltuiește neobosită (Jorge Luis Borges).

*

— Aceasta-i moartea. Uitarea din ochii ce privesc (Macedonio Fernández).

*

— Critica apare cînd idealului de a construi și idealului de a distruge, ambele interesate, li se substituie ideea dezinteresată de a înțelege (Thibaudet).

*

— Mă plictisesc în Franța. Aici toată lumea seamănă cu Voltaire (Baudelaire).

*

— Napoleon către Prefectul de poliție al Parisului: Lasă-i pe complotiști, supraveghează cafenelele!

*

— Caligula, care a dat jos capetele unor statui de zei ca să-l așeze pe al său. Altădată l-a amenințat pe Jupiter Olimpianul că-l va retrimite înapoi în Grecia, dacă nu voiește să-i fie pe plac (Tertulliani apologeticum).

*

— Din aceeași sursă: banchetele preoților Salieni ajunseseră la o risipă proverbială...

*

Morminte văruite care par frumoase pe dinafară, iar înlăuntru sunt pline de oase moarte...

Vouă, cărturarilor, că aveți cheile, dar nu intrați, ci împiedicați și pe cei ce voiesc să intre; conducători orbi!

Vai de cei care doresc să vină ziua Domnului! La ce vă foloseşte această zi a Domnului? Ea este întuneric, iar nu lumină...

Vai de cei ce vin în ziua cea rea, de cei ce se apropie şi se ating de sîmbetele mincinoase, de cei cari dorm pe paturi de fildeş şi care-şi petrec timpul în dulceţurile aşternuturilor lor, de cei care mănîncă miei din turme şi viţei de lapte din staule, de cei care bat din palme la glasul instrumentelor, că ei au socotit acestea ca stătătoare şi nu ca trecătoare, vai de cei ce beau vinul în cupe, cari se ung cu cele mai alese parfumuri şi cari n-au suferit nimic...

...Şi va dispare mugitul cailor din Efraim...

...Zice Ieremia: Adunaţi-vă cărnurile şi jertfele voastre şi mîncaţi-le, căci eu nu am poruncit să-mi aduceţi jertfe şi libaţiuni...

...Gura ta a fost plină de răutate, iar limba ta s-a împleticit în viclenie...

...Cerul este scaunul meu, iar pămîntul aşternut picioarelor mele...

...Dacă vei deschide cerul, munţii vor lua spaimă de la tine şi se vor topi, cum se topeşte ceara pe foc. Şi focul îi va arde pe cei potrivnici!

...Inima mea a rîgîit cuvîntul bun. Limba mea este trestia celui ce scrie foarte ascuţit.

...Iată, mai am şapte mii de bărbaţi care nu şi-au încovoiat genunchiul lui Baal...

...Şi-am zis: Ce să strig? Tot trupul este iarbă şi toată slava omului ca o floare de iarbă. Iarba s-a uscat şi floarea ei a căzut...

...Domnul a luptat cu Amalec cu o mînă ascunsă...

...Cine a măsurat apa cu mîna, cerul cu şchioapa şi pămîntul cu pumnul? Cine a pus munţii cu cîntarul şi văile cu balanţa?

...Şi el va fi aşteptarea neamurilor şi va lega de viţă asinul lui şi de cepul viţii pe mînzul asinii lui. Va spăla îmbrăcămintea lui în vin şi haina lui în sîngele strugurelui. Ochii lui sunt veseli de vin, iar dinţii lui albi ca laptele...

...Şi el va fi aşteptarea neamurilor...

...Ei au mîncat pîinea îngerilor...

...şi neamul lui cine-l va povesti?...

...Iată, fecioara o va lua în pîntece...

...Atunci se vor deschide ochii orbilor şi urechile surzilor vor auzi. Atunci ologul va alerga întocmai ca o căprioară, iar limba bîlbîiţilor va fi curată, că în pustiu a ţîşnit apa şi torentul din pămîntul însetat şi pămîntul neudat va fi ca un eleşteu şi în pămîntul însetat va fi fîntînă de apă...

...Eu sunt ca un miel fără răutate... veniţi să vîrîm lemn în pîinea lui.

...Cutremură-se marea şi toată plinirea ei, veselească-se cîmpiile...

...Înger de mare sfat...

...Duceţi-vă întru întunericul cel mai dinafară pe care l-a pregătit Tatăl lui Satan şi îngerilor lui...

...Tauri graşi m-au cuprins de jurîmprejur...

...Smulge (Doamne) din sabie sufletul meu şi din laba cîinilor pe cea una născută a mea. Mîntuieşte-mă din gura leului şi din coarnele rinocerilor, umilinţa mea...

...Şi femeia lui va fi ca o vie îmbelşugată...

...Voi vedea cerurile, lucrul degetelor tale...

(Sfîntul Justin Martirul în dialog cu iudeul Trifon pentru *Batalionul de pedeapsă)*

*

Spațiul mitologiei slave, cu Dajbog care era un zeu cu patru capete întoarse spre cele patru puncte cardinale, pasivnostalgic, chemat de cele patru zări (Blaga).

*

Din *Corespondența cu G.*

De fapt, pe măsură ce regresez în mormanul acesta de foi descopăr încă lucruri notabile în scrisorile primite.

O propunere senzațională face G. în *memoriul* cu nr. *30 689:* cea privitoare la folosirea scrînciobului de tip *Slănic Moldova.* Adică cum, o să întrebați? Pe lîngă fiecare *Alimentară* să se construiască cîte un scrînciob de acest tip. Cine vine la piață și trebue să stea la coadă se dă în scrînciob pînă-i vine rîndul. În felul acesta cluburile comerciale și scrînciobul vor desființa toate cozile din țară.

La *3 septembrie '70* se propune înființarea unor prăvălii fără uși și fără ferestre, în care să se cîntărească cu cobilița olteană. Asta ar da o mare încredere celor veniți după cumpărături.

Mai există în vasta corespondență cu G. propunerea acestuia ca, pe lîngă fiecare sat sau comună, să fie înființată cîte o așa-numită *horă a satului,* cu un taraf permanent, înzestrat cu cele mai felurite instrumente muzicale. În cursul săptămînii, membrii tarafului ar lucra pălării de paie pentru colectiviști. Singura pretenție a lui G. e de a fi recunoscut de Ministerul Culturii ca membru fondator.

Undeva, G. îmi vorbește despre *arheologia împletiturilor,* ceea ce mi se pare foarte frumos... În *propunerea de fondare a Universității „Oltul"*, din sept. '71 se precizează: *„Pe baza principiului unitate în diversitate să deschidem de îndată universități în munți, dealuri și cîmpii, pentru că universitățile actuale sunt turburate de zgomote, clacsoane, sirene, vorbării, bocete după morți, dricuri, tramvaie, trenuri, mașini, frămîntări, țipete, alarme și mai presus de toate de aerul consumat care nu întreține inteligența, voința și sentimentul".*

Obsesia împletiturilor face ca într-unul din *memorii* să propună, pur și simplu, ca deasupra fiecărui bloc să se înființeze o școală de împletituri! *(memoriul 33 140* din 12 octombrie, '71). Se mai sugerează înființarea unei *columne a fiecărei familii* în genul Brâncuși, amintindu-se membrilor acestor familii îndatoririle și fidelitatea datorate precum și înființarea unui teatru de critică și folclor științific cu numele său.

Într-o culegere de versuri, proprie, își mustră fiica care l-a cam trădat:

VĂDUVE ÎN RATE

V-am văzut în film pe toate
Aveai pat și primenele
Cu un cîine lup și un ostaș
Intrau la tine ca poștaș

Te-am dat la agricultură
Să n-ajungi cască-gură
Vream s-ajungi gospodină
În CAP tehniciană

Te-am crescut de mititică
Să n-ajungi ibovnică
Să n-ajungi de rîs în țară
Pentru o para chioară

Ai dat contrainformații
Pentru ale tale relații
Ai tîrît pe mama ta
Ca să-ți țină trena

Ai voit să fiu închis
Ca și cînd n-aș fi plins
Mi-ai stricat rostul tot
Trebuind mereu să-not...

Sub titlul *folclor din Lumina*, iată aceste „Pregătiri de moarte":

Radio du-l la Florin
Televizorul îl țin
La tine, fiica mea
Pînă ce voi aranja

Să plec cu Autocarul
Care-mi știe amarul
El mi-a zis, m-a sfătuit
Și-așa m-a povățuit:

Ce mai ții moșneagul
Ca să-ți mănînce salariul?
Cu pensia lui mititică
Trăiește numai neica Mitică

Casa se dărîmă-n spate
Știe vecinul ce face
I-am adus în curte jaful
Ca să-i pregătim mormîntul

Din carton să-i facem tronul
E mai ieftin decît lemnul
Un purcel punem pe masă
Să se ducă să ne lase...

„Testamentul" lui G. este zguduitor:

Cu Anton acarul
Care-ți consumă banul
Ai pus la cale cererea
Ca să-ți îndeplinești vrerea

Avea nevoie dușmanul
Să te ia cu toptanul
Casa, perii, prunii, nevasta
Pe mine cădea năpasta

Mi-ați trimis pe al meu frate
Să fac testamentul de moarte
Ca regele Lear de Shakespeare
Să rămîn în disperare

Dar eu încă n-am murit
Așa cum voi ați dorit
Din pat m-am sculat
La Căciulata am alergat

Apa de la izvorul unu
Pe care o bea tot omu
Mi-a svîrlit nisipul tot
Ca să vă învîng cît pot.

Corespondența cu G. a ținut în tot cursul anilor 1970, '71, '72 și o parte din '73, după care plicurile albastre nu au mai fost aduse de poștaș. Ținînd seama că subsemnatul posedă peste 5 000 de pagini caligrafiate cu tuș și că ultima corespondență marca cifra 40 800, înmulțind cu (în medie) patru pagini, acest corespondent a scris, mie și altora, peste 164 000 de pagini.

Este uluitor și las unui psihiatru restul...

*

Din: *Caiete* de Camus

„Romanul cu teză, opera care vrea să dovedească, cea mai vrednică de dispreț dintre toate, este cea care cele mai deseori se inspiră dintr-o *gîndire satisfăcută*... Creatorii de acest

fel sunt *filosofi rușinați*. Cei despre care vorbesc și pe care îi imaginez sunt, dimpotrivă, gînditori lucizi... ei înalță imaginile operelor lor ca pe niște simboluri evidente ale unei gîndiri limitate, muritoare și revoltate". *(Mitul lui Sisif.)*

*

Printr-un efort al voinței, Camus refuză să-și urmeze înclinarea către imobilitate; o recunoaște el însuși în următorul citat: „Pentru a crea trebue să-mi impun un efort continuu. *Tendința mea este de-a mă rostogoli în imobilitate*. Cea mai profundă înclinare a mea, cea mai sigură este tăcerea și gestul cotidian. *Mi-au trebuit ani de încăpățînare pentru a scăpa de divertismentul, de fascinația mașinalului*. Dar știu că numai acest efort mă ține în picioare și că în clipa cînd aș înceta să cred în el m-aș rostogoli în prăpastie".

*

Absurdul, așa cum îl fundamentează Camus în *Mitul lui Sisif*, este

un divorț dintre „om și viața sa"; un exemplu al unei astfel de concepții îl oferă și Kirilov, eroul *Demonilor* lui Dostoievski: *Mă voi omorî*, declară el, *pentru a-mi afirma nesupunerea, noua și teribila mea libertate.*

*

Clemance *(Căderea)* nu cere iertarea divină, ci înțelegerea, iertarea celuilalt, impunîndu-i, implicit, acea supremă sinceritate care îl obsedează pe Camus: „Cum să fii iertat vreodată dacă minți, de vreme ce celălalt nu știe că este ceva de iertat. Trebue să spui așadar adevărul măcar o dată înainte de-a muri sau să accepți să mori fără să fii iertat. *Ce moarte mai solitară totuși decît moartea celui care dispare închis în minciunile și crimele sale*".

*

Locuitorii Amsterdamului purtînd în adîncul ființei lor visul insulelor aurite, *unde oamenii mor nebuni și fericiți.*

*

În Baleare: Vara trecută.

„Adevăratul preț al unei călătorii este frica... Nu-i nici o plăcere *să călătorești.* Aș spune mai degrabă că-i *o asceză..."*

*

„O iarnă unică și sclipind de frig și de soare. *Un frig albastru."*

*

„Beția lucidă și sărăcia surîzătoare — deznădejdea *în înțelesul viril al stelelor grecești."*

*

„Nu face nimic. Cel mai mare rău mi l-au pricinuit ideile generale."

*

„Esențialul: să nu ne pierdem și să nu pierdem aceea parte din noi înșine care doarme în lume."

*

Toate contactele = cult al Eului? Nu.

Cultul eului presupune amatorism sau optimism. Două fleacuri. *Nu să-ți alegi viața, ci s-o dezvolți.*

Atenție: *Kierkegaard; la originea suferințelor noastre este comparația.*

*

Că viața este întotdeauna mai puternică — adevăr, dar și principiu al tuturor lașităților. Trebue să gîndim în mod fățiș contrariul.

*

Tentația cea mai primejdioasă: să nu semeni cu nimic.

*

Femeile — care preferă ideile și nu senzațiile lor.

*

Poezia prestigioasă care precedă iubirea.

*

Omul care a ratat totul, pînă şi moartea sa.

*

Tînăr, aderi mai uşor la un peisaj decît la un om. Pentru că peisajele se lasă interpretate.

*

Şi de fiecare dată, rezistenţa din omul (condamnat la moarte) care refuză această înlesnire şi *vrea să-şi rumege toată frica*. Moare fără o vorbă, cu ochii plini de lacrimi.

*

Cuplurile: bărbatul caută să strălucească în faţa unei a treia persoane. Soţia, prompt: „Dar şi tu..." şi caută să-l coboare, *să-l solidarizeze cu mediocritatea ei.*

*

Ceea ce-mi place: *să-ţi păstrezi luciditatea în extaz.*

*

„...apa cerului bătută de braţul său şi, jur împrejur, *oraşul ca o mantie de scoici scînteietoare...*"

*

Lipsa de filosofi spanioli.

*

Montherlant: *Eu sunt acela căruia i se întîmplă ceva.*

*

Marsilia, cameră de hotel. Uriaşe flori galbene pe tapiseria cu fond cenuşiu. *Geografii ale jegului.* Cotloane slinoase şi pline de noroi în spatele radiatorului uriaş. Pat cu vergele, comutator spart... *Acel gen de „libertate" pe care ţi-o inspiră ceea ce este îndoielnic şi interlop.*

*

...*Pisa*, însufleţită şi austeră, palatele ei verzi şi galbene, domurile şi, de-a lungul Arnului sever, graţia ei. Toată noblеţea din acest refuz de a se dărui. *Oraş pudic şi sensibil...*

*

Lucruri, fiinţe mă aşteaptă şi fără îndoială că eu însumi le aştept şi le doresc din toată puterea şi tristeţea mea. *De aici îmi cîştig viaţa prin tăcere şi taină.*

*

Miracolul de-a nu trebui să vorbeşti despre tine însuţi.

*

În biserică, orga cînta în surdină şi coloritul cald al melodiei reapărea din cînd în cînd de după strigătele copiilor. Moarte! *După ce îmi voi fi mîncat toată speranţa.*

*

Lumea este frumoasă și asta-i totul. Marele ei adevăr, pe care ni-l propovăduiește cu răbdare, este că spiritul și chiar inima nu înseamnă nimic. Și că piatra încinsă de soare, sau chiparosul parcă și mai înalt sub cerul senin mărginesc singura lume unde „a avea dreptate" dobîndește un sens: natura fără oameni. Această lume mă anihilează.

*

...Știu suferința de a fi singur, dar păstrîndu-mi secretul mi-am învins această suferință. Și astăzi nu cunosc glorie mai mare decît aceea de-a trăi singur și ignorat. Să scriu, iată bucuria mea profundă!

*

Singurătatea, luxul bogaților.

*

...Cînd (lumea) e scăldată în lumină, cînd soarele frige, pe mine mă apucă pofta să iubesc și să îmbrățișez, *să mă strecor în trupuri* ca și în lumini, să fac o baie de carne și de soare...

*

Inocent este cel care nu explică.

*

Nu-i necesar să exilăm o melancolie; e necesar, în schimb, să distrugem în noi acea înclinare pentru dificil și fatal.

*

Oswald Spengler *(Declinul Occidentului)*.
Formă și realitate:

„A înțelege lumea înseamnă a fi la înălțimea ei."

„Cel care definește nu cunoaște destinul."

„Există în viață, în afara necesității cauzale — pe care o voi denumi logica spațiului — și necesitatea organică a destinului — logica timpului..."

Absența sensului istoric la greci.

„Istoria, din antichitate pînă la războaiele persice, este produsul unei gîndiri mitice în esență."

Coloana egipteană era la început o coloană de piatră, coloana dorică era o coloană de lemn. *Sufletul attic exprima astfel profunda lui ostilitate față de durată.* „Cultura egipteană, întrupare a grijii." Grecii, popor fericit, n-au istorie.

Mitul și semnificația sa antipsihologică. La începutul istoriei spirituale a Occidentului, dimpotrivă, se plasează un fragment de autoanaliză intimă și el este o *Vita Nuova* a Occidentului. (Cf. dimpotrivă: fragmente mitice din Hercules: aceleași de la Homer la tragediile lui Seneca. Un mileniu. Cu alte cuvinte: Antic = = prezent.)

„Germanii au fost cei care au născocit orologiile mecanice, simboluri înfricoșătoare ale timpului ce curge, și bătăile lor sonore, răsunînd zi și noapte din nenumăratele turnuri peste Europa Occidentală, sunt poate cele mai gigantice expresii de care ar fi capabil vreodată un sentiment istoric al universului."

„Oameni de cultură europeo-occidentală, înzestrați cu simț istoric, noi suntem excepția, nu regula."

Stupiditatea schemei: Antichitate — Ev mediu — Timpuri moderne.

„Ce semnifică tipul de supraom pentru lumea Islamului?"

„Civilizația este destinul unei culturi. Astfel, Romanul urmează Elinului. Suflet grecesc și inteligență romană. Trecerea de la cultură la civilizație se împlinește în antichitate în secolul al IV-lea, în Occident în secolul al XIX-lea.

Literatura și muzica noastră există numai pentru citadini.

Astfel facem din *Istoria Filosofiei* unica temă serioasă a întregii filosofii.

Toată problema:
antiteza dintre istorie și natură
Matematica Istoria
și tabele (se revăd).

*

...tăcerea ei care o făcea să se dăruiască toată în fiecare gest și-i desăvîrșea asemănarea cu pisicile, îmbinată cu *gravitatea pe care o pune în sărutări...*

*

...voința neînfrînată de-a apuca de pe buzele vii tot înțelesul acestei lumi neomenești și adormite, ca *o tăcere întemnițată în gura ei.*

*

Un bărbat care are simțul jocului este întotdeauna fericit în societatea femeilor. *Femeia este un public bun.*

*

Suferința de a nu avea totul în comun și nefericirea de-a avea totul în comun.

*

Ceea ce mă atrage într-o idee este latura ei picantă și originală — nouă și superficială. Trebue s-o recunosc.

*

Scenă: soțul, nevasta și galeria...
Aparența e salvată, iar *ura se îngrașă.*

*

Nu gîndim la fel asupra aceluiași lucru dimineața sau seara. Dar unde-i adevărul, *în gîndirea de noapte sau în spiritul amiezii?*

*

Vara oarbă și surdă care se strecoară și dă înțeles mai pur chemării lăstunilor și strigătelor vînzătorilor de ziare.

*

Marea mizerie a omului este că-i nevoit să plîngă și să-și dorească ceea ce îl umilește (concurs).

*

Din legile lui Manu:
„Gura unei femei, sînul unei fete, rugăciunea unui copil, fumul jertfei sunt totdeauna pure."

*

Nietzsche: „Ce dorim de fapt privind frumusețea? Să fim frumoși. Ne închipuim că de aceasta se leagă multă fericire, dar este o eroare". (Omenesc, prea omenesc.)

*

Văzduhul e populat de păsări crude și înfricoșătoare.

*

Frază nerostită de Caligula în piesa cu același titlu: „O singură ființă care gîndește și totul e pustiit".

*

Plăcerea pe care o descoperim în relațiile cu oamenii. Aceea, subtilă, ce constă în a da sau a cere foc — o complicitate, o francmasonerie a țigării.

*

P. care se declară gata să ofere „o miniatură de fecioară însărcinată într-o ramă de clavicule de toreador".

*

Le Corbusier: „A fi artist, domnii mei, înseamnă cele cîteva minute în care te simți mai mult decît un om".

*

Baudelaire: „Din declarația Drepturilor Omului au fost uitate două drepturi: cel de a te contrazice și cel de-a pleca".

Tot el: „Există seducții atît de puternice, încît nu pot fi decît virtuți".

*

Doamna du Barry, pe eșafod: „Încă un minut, domnule călău".

*

La Pierre, obscenitatea ca formă a deznădejdii.

*

La Sycione, Prometheus l-a înșelat pe Zeus. Două piei de bou, una umplută cu carne, cealaltă cu oase. Zeus a ales-o pe cea de-a doua. Drept pedeapsă, oamenii au pierdut dreptul de-a folosi focul. O răzbunare mîrșavă.

*

La Corinth, două temple care se învecinează: al violenței și al necesității.

*

La Pallanteum, în Arcadia, altarul cu „Zei puri".

*

Să consiliezi opera care descrie și opera care explică. Să acorzi descrierii adevăratul ei sens. Descrierea în sine este admirabilă, dar nu spune nimic. E destul atunci să sugerăm că limitele noastre au fost fixate in-

tenționat. În felul acesta, ele dispar și opera „răsună".

*

„Artistul tragic nu-i pesimist. El spune da la tot ce este problematic și înfricoșător." (Amurgul zeilor.)

*

Moartea lui Ludovic al XVI-lea. Îi cere omului care îl duce la moarte să transmită o scrisoare soției sale. Răspunsul: „Eu n-am fost pus aici ca să vă fac comisioane, ci ca să vă aduc la eșafod".

*

Moartea lui Le Pottevin, prietenul lui Flaubert: „Închideți fereastra! E prea frumos".

*

Lawrence: „Tragicul ar trebui să fie o lovitură de picior dată nefericirii". (Cf. comunismul său aristocratic.)

Tot el: „Revoluția nu trebue făcută pentru a se da puterea unei clase, ci pentru a se da o șansă vieții".

*

Vedele: Omul devine ceea ce gîndește.

*

Inocențiu al VIII-lea, care la îndemnul unui medium evreu bea lapte de femeie amestecat cu sînge omenesc.

*

Ferdinand de Neapole îmbălsămînd stîrvurile schingiuite ale dușmanilor săi pentru „a-și împodobi cu ele apartamentele".

*

La Ferrara, palatul Schifanoia, construit de Alberto d'Este pentru „ca să scape de plictiseală".

*

Alfonso d'Este care poruncește topirea unei statui a lui Iuliu al II-lea de Michelangelo și toarnă dintr-însa un tun.

*

Stîncile pe mare acoperite de *pescărușI albi.* Masa lor cenușie luminată de albeața aripilor, *asemenea unor cimitire plutitoare și luminoase.*

*

Să smulgem ultimele pagini ale *Evangheliei* și iată că ni se propune o religie omenească, *un cult al singurătății* și al măreției...

*

Eisenstein și Sărbătorile Morții în Mexic. Măștile macabre menite să amuze copiii, căpățînile de mort făcute din zahăr, pe care aceștia le rontăie cu delicii. Copiii rîd cu moartea, li se pare veselă, li se pare dulce ca zahărul. La fel cu *„mortulețiI"*. Totul se sfîrșește la „Prietena noastră Moartea".

*

Ultimul Carrara, prizonier în Padova pustiită de ciumă, asediată de veneţieni, rătăcea urlînd prin sălile palatului său: chema diavolul şi îi cerea moartea.

*

La Siena, fără îndoială, un condotier salvează oraşul. Cere totul. Raţionamentul publicului: „Nimic nu-l va răsplăti vreodată îndeajuns, nici chiar puterea supremă. Să-l ucidem. Îl vom slăvi după aceea". Aşa şi făcură.

*

Burckhardt: „Mişelia, nelegiuirea, talentul militar şi cultura intelectuală se îmbinau deopotrivă în J. Malatesta (mort în 1417).

*

Nemurirea este o idee fără viitor.

*

„Doar un mucet amestecat cu suspine domneşte pe întinsul mării, pînă la ceasul cînd se iveşte noaptea cu chipul întunecat şi curmă totul" *(Perşii* — bătălia de la Salamina).

*

„Oricum, este o mare crimă să distrugi libertatea unui popor sub pretextul că o foloseşte rău." (Tocqueville.)

*

Manuscrise de război ale prizonierilor, ale combatanţilor. Cu toţii au trecut pe lîngă nişte experienţe indicibile şi n-au scos nimic din ele. N-ar fi învăţat mai puţin după un stagiu de şase luni în administraţia poştelor. Ei repetă ziarele. Cele citite i-au impresionat mult mai mult decît cele văzute cu propriii lor ochi.

*

Şi voinţa este o singurătate.

*

Părerea lui Nicolas Clément, bibliotecar al lui Ludovic al XIV-lea, despre Shakespeare: „Acest poet englez are o imaginaţie destul de bogată şi se exprimă cu fineţe; dar frumoasele lui calităţi sunt umbrite de vorbele deşănţate pe care le foloseşte în piesele sale".

Acest mare secol n-a fost ce a fost decît printr-o schilodire a sufletului şi a spiritului pe care Clément o dovedeşte. În acest timp, poetul englez scria magnific despre Richard al II-lea:

„Să vorbim despre morminte, despre viermi şi despre epitafuri." Iar Webster: „Un om este aşijderi fructului de cazia: trebue să-l striveşti pentru ca să-şi sloboadă mirozna".

*

„Oh! no, there is not the end; the end is death and madness" (Oh! nu acesta-i sfîrşitul; sfîrşitul e moarte şi nebunie — Kyd: *Tragedia spaniolă)* şi la treizeci de ani Marlowe moare dintr-o lovitură de pumnal în frunte, asasinat de un poliţai.

53 de piese manuscrise din colecţia Warburton (Philipp Massinger şi Flet-

scher) arse de un maestru bucătar care înfăşura cu ele pateurile. Asta-i concluzia.

*

Spiritul grecesc: *„Dacă nu-i frumos, înseamnă că nu-i Dumnezeu"*. Grecii au învins.

*

Alexandru Borgia a fost primul care i s-a împotrivit lui Torquemada. Prea iscusit şi prea „distins" pentru a suporta dezlănţuirea acestuia.

*

La asediul Sevastopolului, Tolstoi sare din tranşee şi aleargă spre bastion sub ploaia de gloanţe a inamicului: se temea îngrozitor de şobolani şi zărise unul.

*

Frică şi durere: emoţiile cele mai trecătoare, spune *amiralul Byrd*. În singurătatea absolută a nordului, el constată că *trupul are nevoi tot atît de imperioase* ca şi spiritul: *„Nu se poate lipsi de sunete, de mirosuri şi de voci"*.

*

T.E. Lawrence reangajîndu-se după război sub nume fals, ca simplu soldat. De unde definiţia lui A. Fabre-Luce: Supraomul se cunoaşte după rigoarea cu care se închide în istorie şi după libertatea interioară pe care şi-o arogă faţă de ea.

*

„Simt nevoia de ceva care să fie drept." — „Tocmai bine, iată ciuma."

*

Un spartan este mustrat în public de către un efor pentru că avea pîntecul prea mare.

Un diacom athenian arunca în rîndul celor mai nevrednici cetăţeni pe cel care nu ştia să citească şi să înoate.

Vezi Alcibiade după Plutarchos: „În Sparta, om de gymnasiu, frugal, auster: în Ionia, delicat şi trîndav; în Thracia, plăcîndu-i să bea; în Thessalia, veşnic călare; la satrapul Tisaferne întrecînd prin risipa şi fastul său tot luxul persan".

*

„Nu există lucru oricît de inocent în care oamenii să nu poată sădi ceva criminal." (Molière, *Prefaţa* la *Tartuffe*.)

*

O. Flake despre Sade: Cf. *matematica răului în Juliette*.

*

La Athena nimeni nu se ocupa de morţi decît în timpul Antestheriilor. Odată încheiate: „Duceţi-vă, sufletelor, Antestheriile s-au încheiat".

La început, în religia greacă, toată lumea mergea în infern. Nu exista nici răsplată, nici pedeapsă — la fel şi în religia iudaică. Ideea de răsplată se naşte dintr-o raţiune socială.

*

În secolul al IV-lea, în anumite cetăți grecești, oligarhii depuneau următorul jurămînt:

„Voi fi întotdeauna dușmanul poporului și voi recomanda tot ce voi ști că îi dăunează".

*

Antisthenes: „Să faptuiești binele și lumea să te vorbească de rău, iată un lucru grecesc„.

*

Retz: „Exceptînd curajul, ducele de Orléans avea toate calitățile necesare unui om onest".

*

Întîlnind o înmormîntare, cîțiva gentilomi ai Frondei se năpustesc asupra crucifixului cu sabia scoasă, strigînd: „Iată dușmanul".

*

Se opun: „Marea primejdie e să te lași acaparat de-o idee fixă" (Gide) și „supunerea" nietzscheeană. Tot Gide, vorbind despre dezmoșteniți: „Lăsați-le viața veșnică sau dați-le revoluția". Pentru eseul meu despre revoltă. „Nu mă scoateți din grota mea iubită", spunea Sechestrata din Poitiers, care trăia acolo îngropată în căcat.

*

Cîntul X din *Iliada*. Căpeteniile chinuite de nesomn, de înfrîngerea cumplită și care se zvîrcolesc, rătăcesc, se iubesc, se adună și pun la cale o aventură, o incursiune împotriva dușmanului, „ca să facă ceva".

Caii lui Patrocles plîng în timpul bătăliei, după moartea stăpînului lor. Și (cîntul XVIII) cele trei chiote ale lui Achilles reîntors pe cîmpul de luptă, stînd semeț pe șanțul de apărare, cu armele scînteind, crunt. Și troienii se retrag. Cîntul XXIV. Durerea lui Achilles plîngînd în noaptea de după izbîndă. Priam: „Căci am putut să fac ce nimeni n-a făcut pe lumea asta pînă acum, să apropii: gura mea de mîinile celui care mi-a ucis copiii". (Nectarul era roșu!)

*

De 2000 de ani încoace, omul s-a văzut reprezentat într-o imagine înjosită a ființei sale.

*

Alain despre Balzac: „Geniul său constă în a se instala în mediocritate făcînd-o sublimă fără s-o modifice."

*

Sonete de Shakespeare:

„Ca să văd sumbrele țărmuri ce se deschid celor orbi".

*

Epitaful lui Heine: „El a iubit trandafirii din Brenta".

*

„Europa, spune Montesquieu, se va pierde din pricina războinicilor săi".

*

Luca, VI, 26: „Vai vouă cînd toți oamenii vă vor vorbi de bine".

Ca apostol, Iuda făcea minuni (Sfîntul Ioan Chrysostom).

*

Tchung Tse (al 3-lea dintre marii taoiști — a 2-a jumătate a secolului al IV-lea î.e.n.) are același punct de vedere ca și Lucretius: „Pasărea mare se înalță pe vînt pînă la 90 000 de stadii. Tot ce zărește de sus sunt niște herghelii de cai sălbatici în galop dezlănțuit".

*

Buddha nu este reprezentat pînă în era creștină deoarece era nirvanat, adică depersonalizat.

*

Nu se culcă cu o tîrfă care îl agață și pe care o dorește pentru că n-are asupra lui decît o bancnotă de o mie de franci și nu îndrăznește să-i ceară restul.

*

La răscruce de vînturi, unul dintre cele mai mari romane de dragoste pentru că se sfîrșește prin eșec și revoltă — vreau să spun prin moartea fără speranță. Personajul principal este diavolul. O iubire ca asta nu se poate susține decît prin ultimul său eșec, care-i moartea. Ea nu poate continua decît în infern.

*

Pascal: Eroarea provine din excludere.

*

Echivalența în *Macbeth: Fair is foul and foul is fair*, dar ea este de origine diavolească. *And nothing is but what is not.* Și în altă parte, actul II, scena a III-a: *far from this instant there is nothing serious in mortality.* Garnier traduce: *The night is long that never finds the day* prin: „Nu-i noaptea cît de lungă să nu-și găsească ziua". (?)

Da — *it tale told by an idiot, full of sound and fury, signifyngj nothing.* (N. tr.: „Ce-i slut este frumos și frumosul e slut...". „Și nimicul — neantul — nu-i decît ceea ce nu există"... „pentru că din acest moment nimic nu mai este serios în această pieire...", „aceea noapte e lungă ce nu-și găsește ziua niciodată..." este o poveste spusă de un idiot, plină de zgomot și furie, neînsemnînd nimic.)

*

Tot omul caută pustiul său și de îndată ce l-a aflat îl socoate prea aspru. Nimeni nu va spune că nu voi fi în stare să-l îndur pe al meu.

*

Ciudat text din *Geneză* (II,22): „Și Domnul Dumnezeu a zis: Iată, omul s-a făcut (după păcat) întocmai ca unul dintre noi, cunoscînd binele și răul. Dar acum trebue băgat de seamă să nu întindă cumva mîna și să ia roade din pomul vieții, să mănînce și să trăiască veșnic".

Și sabia de foc care a alungat atunci omul din Eden „se rotea încolo și încoace ca să păzească drumul spre pomul vieții". Este legenda reîncepută a lui Zeus și a lui Prometheus. Omul a avut tăria de-a ajunge egalul lui

Dumnezeu şi Dumnezeu s-a temut de el şi l-a menţinut în robie. Id. Despre responsabilitatea divină.

*

Noi nu avem filosofii, ci numai comentarii. O spune Gilson considerînd că epocii filosofilor care se ocupau de filosofie i-a urmat epoca profesorilor de filosofie care se ocupă de filosofi...

„Dacă te desăvîrşeşti într-un singur lucru şi ajungi să-l înţelegi bine, vei dobîndi în plus înţelegerea şi cunoaşterea multor alte lucruri."

„Sunt un fel de credincios în necredinţa mea."

„Dacă voi face peisaje, întotdeauna înlăuntrul lor va exista şi o urmă de figuri."

Citează cuvintele lui Doré: „Am o răbdare de bou".

Cf. scrisoarea 340 despre călătoria la Zweeloo. (N. ed. fr.: Van Gogh: *Correspondance complète*, tomul II, p. 254.)

Lipsa de gust a marilor artişti: îl consideră pe Millet egalul lui Rembrandt.

„Cred din ce în ce mai mult că nu trebue să-l judecăm pe Bunul Dumnezeu după înfăţişarea acestei lumi; ea nu-i decît un studiu care nu i-a reuşit."

„În pictură ca şi în viaţă mă pot lipsi de Bunul Dumnezeu dar nu pot, aflîndu-mă în suferinţă, să mă lipsesc de ceva care e mai puternic decît mine, care e viaţa mea, forţa de a crea."

Îndelungata căutare a lui Van Gogh rătăcind pînă la vîrsta de 27 de ani înainte de a-şi găsi calea şi de a descoperi că este pictor.

*

Arta este distanţa pe care timpul o dă suferinţei. Este transcendenţa omului în raport cu el însuşi.

*

Să aşteptăm să murim, ştiind dinainte că moartea nu eliberează de nimic (replică din *Caligula*).

*

Roger Bacon face doisprezece ani de temniţă pentru că a afirmat primatul experienţei în cunoaştere.

*

Estetica revoltei.

E.M. Forster — Opera de artă „este singurul obiect din univers înzestrat cu o armonie interioară. Toate celelalte au luat o formă datorită presiunii din afară şi se năruiesc de îndată ce le scoţi din tipar. Opera de artă se ţine prin ea însăşi în picioare şi nimic altceva nu poate acest lucru. Ea desăvîrşeşte ceea ce societatea a promis adeseori, dar totdeauna în van.

Ea (arta) este singurul produs ordonat pe care l-a creat specia noastră dezordonată. Este strigătul a mii de santinele, ecoul a mii de labirinturi, este farul ce nu poate fi eclipsat, este cea mai bună mărturie prin care putem dovedi demnitatea noastră".

*

Shelley: *Poeţii sunt legiuitorii nerecunoscuţi ai lumii.*

*

(Replica din dialogul L.-C.) C.— Nu-i vorba să refacem lumea, ci omul.

*

F. Dar de fapt cine are dreptate?
Locot. — Cel care supraviețuiește.

*

„Ce lucru nesăbuit, de neconceput, ca un autor să nu poată fi — în nici o împrejurare imaginabilă — sincer cu cititorii săi." (Melville.)

*

Să citesc George Simmel *(Schopenhauer et Nietzsche)*.
Comentariu la Nietzsche tradus în engleză de Berneri. Dezvoltă dorința de Dumnezeu la Nietzsche... Textul englez... N. tr.: „Cu toate că ni s-ar putea părea fantastic și excesiv, el ni se arată sub forma unui personalism extrem, un simțămînt care, sub altă formă, nu este departe de concepția creștină despre viața interioară. Creștinismul, de fapt, precum și distanța infinită și nimicnicia noastră față de Dumnezeu cuprind ideea egalității noastre cu el. Misticul, la orice vîrstă și în orice religie, dă naștere unei aspirații de a deveni una cu Dumnezeu sau, mai îndrăzneț, de a deveni Dumnezeu. Scolasticii vorbesc de *deificatio*, iar pentru Meister Eckhard omul poate să se lepede de propria sa formă și să devină din nou Dumnezeu, întrucît el este natura sa proprie și originară, sau cum s-a exprimat Angelus Silesius (Trebue să-l găsesc pe Dumnezeu în mine și pe mine în Dumnezeu). Și să devin ceea ce este el...

Aceeași pasiune a fost simțită de Spinoza și Nietzsche: ei nu puteau accepta să nu fie Dumnezeu."

*

Am recitit toate aceste caiete — începînd cu primul.

Ceea ce mi-a sărit în ochi: încet-încet peisajele dispar. Cancerul modern mă roade și pe mine.

*

Cea mai gravă problemă care se pune spiritelor contemporane: conformismul.

*

Defoe: „M-am născut pentru a mă autodistruge".

*

Violența a devenit astfel *conformabilă*.

*

Denunțătorul care își ține evidențele la zi. Cerneluri diferite. Sublinieri. Numele scrise cu peniță rotundă.

*

Sainte-Beuve: „Întotdeauna am fost încredințat că dacă un singur minut am spune tot ce gîndim, societatea s-ar nărui".

*

Socrate izbi cu piciorul: „M-aș duce oare să mă plîng dacă m-ar fi lovit un măgar?" (Diogenes Laertius; II, 21).

*

Curajul, după Schopenhauer, „o simplă virtute de sublocotenent".

*

Titlu de piesă: *Inchiziția la Cadix*. Epigraf: „Inchiziția și Societatea sunt cele două flagele ale adevărului". Pascal.

*

Gobineau. Nu ne tragem din maimuță, dar ne îndreptăm spre ea cu pași repezi.

*

Stendhal. „Deosebirea dintre germani și alte popoare: ei se exaltă prin meditație în loc să se calmeze. A doua nuanță: mor de pofta de a avea cancer."

*

Kleist care în două rînduri își arde manuscrisele... Piero della Francesca, orb către sfîrșitul vieții... *Ibsen pînă la urmă amnezic și învățînd din nou alfabetul*... Curaj! Curaj!

*

Delacroix: „Geniile nu se afirmă prin noutatea ideilor, ci prin acea idee fixă că ceea ce s-a spus nu s-a spus încă destul".

*

După chinezi, imperiile pe cale de dispariție au foarte multe legi.

*

Loyola. Specia umană: „această masă de oameni mărșăluind spre infern".

ISTORIA PLAGIATULUI

Din: *Izvoare folclorice și creație originală*

Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gala Galaction, Ion Pillat, Lucian Blaga, Ion Barbu, Vasile Voiculescu

Sub îngrijirea științifică a dr. Ovidiu Papadima.

„Au fost trei neguțători, care au avut însoțire unul cu altul și s-au dus într-o țară pentru neguțătorie și au însărat pe cale acolo la un sat și au găzduit la o bătrînă și a doao zi au poftit să meargă la bae să se scalde... (text popular, 1834, p. 104)

„Au fost trei neguțători de la Angora, care s-au întovărășit să ducă la Samarcand lînă. După ce au vîndut la Samarcand lînă cu bun preț, au scos în iarmaroc și cămilele caravanei. Au socotit banii tovărășiei și au venit călări pe asini pînă într-această fericită țară a Persiei. Au făcut popas în scaunul cel nou al împărăției, la Babahan. După ce au venit și au stat în privealã dinaintea palatului și s-au mirat, cît se umflaseră de atîta mirare, s-au întors la gazda lor. Gazda asta a lor era o văduvă bătrînă, curată și harnică. I-a îngrijit bine în privința mîncării și i-a întrebat ce mai poftesc domniile lor să vadă în scaunul împărăției.

— Am văzut, mătușă, toate minunile de aici, a răspuns unul dintre neguțători. Acum am pofti ca să ne ducem la baie, să ne scăldăm.

— Prea bine, a răspuns văduva; baia e aproape; chiar după colțul uliții..." (*Divanul persian, Opere*, XV, p. 470).

...Treapta cea mai de sus în valorificarea tezaurului cărților populare de către M. Sadoveanu o reprezintă, însă, romanul *Paștile blajinilor*, a cărui contingență așa de profundă cu lumea lor ni se dezvăluie, totuși, la un mod difuz. Scriitorul folosește astfel unul dintre episoadele *Alexandriei* — poposirea eroului în acea binecuvîntată țară a *negomîdrilor* (numiți în textele noastre *blajini* sau *rocmani*, formă alterată a cuvîntului *brahmani* cu repercusiuni vaste în credințele populare doar ca o metaforă). Prezența așa de vie a episodului respectiv în folclor ne face să credem însă că, de data aceasta, M. Sadoveanu nu a mai apelat la cărțile populare, deși le cunoștea atît de bine, ci s-a adresat direct folclorului românesc. Textul stă mărturie pentru primatul izvorului folcloric. Peste tot se vorbește numai de „poporul blajinilor" și nu de *negomîdri*. Însăși fabula utilizată de M. Sadoveanu ca metaforă nu are decît vagi legături cu episodul călătoriei lui Alexandru Macedon la Ivantie Împărat în Ostrovul Macaron (al *negomîdrilor)*. Ea reproduce însă în esență credințele noastre populare despre „blajini", prezente în număr impresionant în răspunsurile la „chestionariul" lui N. Densușianu și în diverse alte culegeri de folclor.

Din: *Anton Pann* de Ovidiu Papadima „Cîntecele de lume" și folclorul Bucureștilor.

(Pag. 83):

Constatăm cu mai multă surpriză că nu numai forma lor, dar însеși aceste opt poezii se întîlnesc, în variante uneori foarte apropiate, în aceste manuscrise ardelenești. Să le urmărim pe rînd:

Cîntecul 2, *Junele coprins de dor*, care începe astfel:

Of, dragoste sburătoare,
De mulți tineri stricătoare
Tu aprinzi, tu dai dogoare,
Tu bagi inimi în vîltoare.
Nici soarele cît pripește,
Nu arde, nu prăpădește,
Ca tin'așa vrăjmășește
Inima ce pătimește,

iată-l într-un manuscris muscelean din 1782, publicat de M. Gaster și intitulat *Cîntec de dragoste:*

O, dragoste-amăgitoare,
De mulți tineri stricătoare,
Cum faci atîta răcoare
Inimilor de le doare?
Soarele cît încălzește
Norocul cît i(i) silește,
Ca tine nu păgubește
Inimii ce pătimește.

Într-o formă destul de apropiată îl aflăm și în volumul din 1768, sub titlul *Cîntecul celui ce zace de dragoste:*

Dragostile zburătoare,
Toată lumea umblătoare,
Mulți tineri ești stricătoare
Și tot de rău voitoare
.....
Soarele cît încălzește
Cît și norul învelește,
Către tine nu silește,
Pînă-i viu tot silește.

Cîntecul 22 (br. 5):

Moarte, moarte! unde ești?
În ce parte lăcuești?
Ce tot faci de nu mai vii,

Să mă iei dintre cei vii?
Și-n pămînt să mă arunci,
Să scap de atîtea munci...

e o variantă a poeziei lui Conachi:

Moarte, Moarte, ce nu vii
Să mă iei dintre cei vii?
Și-n mormînt să mă arunci
Să scap de atîtea munci?

în același timp, cîntecul 22 (br. 5) constituie o variantă foarte apropiată de *Plîngerea Aretii*, tomul V, p. 14—15, din *Noul Erotocrit:*

Vai de mine, ce-am ajuns
Să vărs lacrimi într-ascuns,
S-am fața să mă silesc
Cu zîmbire să vorbesc
Dintr-un foc într-altu-ncap
Și nu mă sfîrșesc să scap.
Moarte! moarte! unde ești?
În ce parte lăcuești?
Ce tot faci de nu mai vii
Să mă iei dintre cei vii?
. . . . . .
Eu nu-s angel, dragă, să-ți cunosc dorința
Inima-ți ca fraga ce o fi avînd...

Sau ce vierme dragă, inima îți roade
Și atît te bagă în melancolii?
Nu cumva ți-apasă gîndul niscai moade
Care nu te lasă veselă să fii?

(Cîntecul 20 dintre „orășene", br. 1)

*

Din: *Anton Pann* de Ion Manole.

Capitolul: *Folcloristul și cîntărețul.*

„Autorii versurilor reproduse în *Poezii deosebite* nu pot fi cu precizie identificați, mai ales că unele poezii apar aici în versiuni foarte îndepărtate de originale[1]. Copios reprezentat este Alecu Văcărescu, pentru care Pann pare să fi avut o deosebită simpatie[2]. Nu

[1] Discutînd această chestiune, G. Bogdan-Duică pune prelucrările pe seama lui Pann, pe care, din această pricină, îl califică drept „cîrpaci poetic". Ni se pare mai aproape de adevăr dacă le vom considera drept operă colectivă, efect al circulației orale, mai ales prin lăutari.

[2] Lui Alecu Văcărescu îi aparțin următoarele: *La doi ochi ce sînt din fire* (Lucsandra), *A-ți fi rob îmi este fală* (A fi rob...), *La obrazul ce mă-nchin* (Lucsandra), *Oglinda cînd ți-ar arăta* (Oglinda), *Cît e ziua de frumoasă* (N-ai potrivnică sub soare), *Ochilor ajunge-atît* (Ochilor), *Afroditǎ întristată* (11), *În flacăra care mă arz* (Să arzi trăind, să mori arzînd), *Firea de te-a-mpodobit* (primele strofe din *Cum te-oi iubi, să-l iubești), Cum nu socotești vreodată/ Tirană să te numesc* (primele 3 strofe din *Cum te-oi iubi...), Îți arăt cu jurămînt* (11, 14), *Ochișori frumoși* (-15), *Cu lanțurile ce le-ntinzi* (11, 16), *Cine are piept să poarte* (Tu ești Amoraşul meu), *Iar de nu mă crezi pă mine* (De ce nu mă crezi), Pann intitulează poeziile în scară (tabla de materii) cu primul vers. Pentru o mai ușoară cunoaștere, în paranteză am dat titlurile puse de Paul I. Papadopol în *Poeții Văcărești.* Clasicii români comentați, Cugetarea, București, 1940.

lipsesc nici Ienăchiță și Iancu Văcărescu[1].

*

În rest, vor mai fi și alții. Din ceea ce aparține cu siguranță lui Anton Pann, aflăm pentru prima dată aici: *Ah, o păsărică, Azi rîz, vorbesc și glumesc, Munților fiți mărturii, Luniță luminătoare, Primăvara cînd sosește.* Tot ale lui sunt: *Cum ziceai că mă iubești, O! Iubita mea cea dulce, Veniți cu toții dimpreună, Primăvara cum s-arată*, precum desigur și altele"...

Capitolul: *Moralistul.*

...Russo a stabilit că *Hristoitia* lui Pann nu este altceva decît o prelucrare, prin intermediul grecesc, a cărții lui Erasmus de Rotterdam, *De civilitate morum puerilium*, scrisă pentru Henric, fiul principelui Adolf de Veere și tipărită la Anvers în 1530. De la început, cartea a avut un mare succes. Clerul s-a grăbit să și-o însușească, deoarece găsea în ea unele note de bigotism, surprinzătoare la Erasm, pe care, dealtfel, purtătorii de sutană nici nu-l mai amintesc ca autor al ei. Prelucrată în franceză, chiar în cercurile clericale, *La civilité puérile* s-a statornicit vreme de secole prin manualele școlilor franceze.

De civilitate morum puerilium, înlocuind cărțile de bună-cuviință mult răspîndite în Evul mediu, s-a tradus în engleză, germană și în alte limbi, printre care și greaca modernă. Antonie Vizantios, profesor de literatură la școala patriarhiei din Constantinopol, a tălmăcit-o în elină, suprimînd pasaje și adăugind altele. Versiunea lui Vizantios a pătruns în școlile grecești din principate și a fost retradusă în greaca modernă, în versuri, de un cărturar de la curtea lui Constantin Mavrocordat, anume Chesarie Daponte. După el, alți scriitori greci au realizat noi traduceri și prelucrări atît în proză, cît și în versuri. Fiecare, de la Vizantios pînă la cei din urmă, a adaptat-o moravurilor vremii sale...

...A doua prelucrare în limba noastră, pomenită de Pann, nu se cunoaște. A treia e a lui. Pe baza formulării unor sfaturi și a orînduirii acestora, D. Russo dovedește că profesorul de muzică a folosit textul lui Chesarie Daponte, și nu pe a lui Vizantios de care s-a călăuzit Naum Rîmniceanu. Pann, remarca tot Russo, a făcut destule adaosuri și totodată, fără a se îndepărta cu totul de model, a tradus mai mult sensul decît cuvintele, ceea ce l-a dus la o realizare superioară a versiunii lui Naum Rîmniceanu...

Erasm îl sfătuia pe prințul Henric: „A naribus absit, ucoris purulentia, quod est sordidorum... Pileo aut veste ennugi, rusticanum: brachio cubitove, salsamentariorum nec multo civilis id manu fieri, si mox pituitam vesti illinas..."[2] Principele nu era, pare-se, mai distins decît micul Gargantua (prinț și el!) care[3]... „se mouchait à ses manches,... mouvait dedans sa soupe..."

[1] Din ale lui Ienăchiță Văcărescu se dă: *Spune, inimioară, spune;* din Iancu: *Cine simte înțelege* (Firească lege), *Trist filomilo* (La privighetoare), *Suflet altu n-are* (Soarta în viață), *Cine zică că amorul* (Puterea amorului), *Tot mîhnire pentru mine* (Către mormînt), *Cînd un suflet înțelege* (Recunoștința), *Tinerețe, frumusețe* (Săvîrșirea firei).

[2] Să ai muci în nas este fapta unui om murdar... Să te ștergi cu boneta sau cu haina este ceva țărănesc; pe braț sau pe cot, ceva de neguțător de sărături; nu este cu mult mai curat să-ți sufli nasul în mînă pentru a o șterge apoi pe vesmintele tale".

[3] ...își stergea nasul pe mîneci... lăsa mucii să-i pice în supă...."

Anton Pann:

Foarte scîrbos lucru este,
Cineva cînd îşi priveşte
Mucii, şi nu-i înveleşte

sau:

Au cînd nasu-şi curăţeşte
Cu unghii şi-l zvîrcoleşte...

sau:

Cînd vei fi la adunare,
Sau vorbeşti cu oarecare,
Te păzeşte foarte tare,
Ca nu din vreo rea dedare
Să-ţi fie mîinile-ajunse
Spre părţile cele ascunse,

Au să te scarpini cu ele
Spre locurile acele,
Că e lucru de ruşine
Şi a face nu să cuvine.

Printre cei dintîi care au preţuit şi care au tras foloase din opera lui Anton Pann a fost Vasile Alecsandri. În culegerea sa de poezii populare, poetul moldovean ne informează că a avut sprijinul amicului său Alecu Russo. El nu spune însă că a recurs şi la culegerile modestului său profesor bucureştean. Faptul a fost constatat de mult, încă de G. Dem. Teodorescu care, înglobînd în colecţia sa materialele folclorice din cărţile lui Anton Pann, da, la unele din ele, indicaţia că au fost reproduse „cu mici modificări", „prefăcînd unele versuri" de Vasile Alecsandri. Alţi cercetători de mai tîrziu au afirmat acelaşi lucru. Astfel G. Giuglea într-o notă la prefaţa ediţiei *Poesiilor populare* ale lui V. Alecsandri, pe care a îngrijit-o, afirma: „cîteva din lucrările lui Anton Pann, cu unele deosebiri, se regăsesc la Alecsandri care probabil le-a completat, în cuprins, cu alte variante auzite de el personal."

Dintr-o scriere a lui Anton Pann, Alecsandri a împrumutat pare-se elemente de intrigă pentru vodevilul său într-un act *Arvinte şi Pepelea*. Hîtrul flăcău *Pepelea*, îndrăgostit de Mândica, nepoata moşneagului zgîrcit Arvinte, vinde acestuia casa în care moşul locuieşte. Pentru a-l sili să-i dea pe Mândica, vînzătorul înscrie în zapis clauza: „să lase în stăpînirea me cuiu cel mare din păretele din dreapta, fără ca d-lui să se poată atinge de el, şi fără ca să se împotrivească vr'-odată, la orice aşi vrea eu să fac cu pomenitul cui". Din prima noapte Pepelea îl scoate din sărite pe cumpărător: vine să-şi anine în cui o traistă cu rufe ude şi căciula; mai apoi leagă o frînghie şi-şi atîrnă rufele. Recunoaştem aici snoava *Din tocmeala neînţeleasă/ Bani dînd ramii fără casă* din *Nezdrăvăniile lui Nastratin Hogea*. Nastratin, care vînduse casa tot unui bogătaş zgîrcit, reuşeşte să şi-o ia înapoi; Pepelea obţine consimţămîntul lui Arvinte pentru căsătoria lui cu Mândica. Alecsandri a cunoscut bine cărţile lui Pann. Poetul nici n-a întîrziat să-şi declare public simpatia pentru înaintaşul său. La 14 ianuarie 1872, comunica lui Iacob Negruzzi că răsfoieşte *Povestea vorbii* cu intenţia de a face o culegere de proverbe, ca să le publice în cadrul unui articol, în *Convorbiri literare*...

Culegerea unui material atît de bogat din cărţile poeţilor mai vechi n-a fost fără folos. Poate că începutul cîntecului popular *Sus pe cer cum este luna/ Aşa eşti pe pămînt una*, publicat de Pann în *Poezii deosebite* i-a sugerat lui Eminescu, aşa cum s-a afirmat,

comparația din strofa a doua a *Luceafărului*.

Se știe de asemenea că Eminescu a avut, printre manuscrisele vechi care-i erau așa de dragi și care au contribuit la îmbogățirea limbii lui poetice, și un fragment dintr-o traducere a *Erotocritului*, iar într-un manuscris din vremea studenției la Viena (ms. 2284) poetul scrisese o notiță bibliografică a *Erotocritului* din 1819. Dar numai atît. Înainte de a se cristaliza definitiv, *Povestea codrului* are (în ms. 2262, 87—87 v) forma unei poezii de șapte strofe, împreună cu altele, populare sau originale, purtînd titlul colectiv de *Erotocrit*. Dîndu-ne aceste informații, Perpessicius adăuga că poetul recitea mereu copiile din poezia erotocritiană, culegînd sugestii. Comentatorul nu observa însă că, în forma definitivă, *Povestea codrului* a împrumutat nu din manuscrisul amintit al *Erotocritului*, ci chiar din *Noul Erotocrit* al lui Anton Pann mai mult decît o sugestie. Am citat în capitolul respectiv două versuri frumoase din traducerea lui Pann, două perle pierdute în prundișul și nisipul celor 15 000 de rînduri de adevărată proză rimată:

Era văzut că natura toată puterea și-a pus
Decît orcare frumoasă să o facă mai presus.

Tocmai aceste perle, descoperite cu simțul lui poetic sigur de Eminescu, au fost preluate de el, curățate și montate într-un încîntător catren din *Povestea codrului*:

Mi-ar părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus
Decît orișice păpușă
Să te facă mai presus.

Tot din *Noul Erotocrit* a reținut Eminescu poezia *De-ar fi fost mijloc și ar fi putință* (Cîntul II din *Adaosul* la tomul al cincilea), pe care a topit-o, turnîndu-o într-un tipar nou. Sub titlul *De-ar fi mijloace*, deși superioară modelului, a rămas în manuscrisele poetului în forma aceasta:

De-ar fi mijloace
Și-ar fi putință
Cum m-aș mai face
După dorință!
M-aș face oglindă
Strălucitoare
Să te cuprindă
Pîn' la picioare
Piepteне de-aur
Ce-n mîngîiere
Părul netează
Fără durere
Un vînt m-aș face
Ce lin și-n taină
Pe piept desface
Ușoara haină
Un somn m-aș face
Dulce de vară
Să-ți închiz ochii
În orice seară
Dar n-am mijloace
Nici e putință
De a mă face
După dorință

În *Noul Erotocrit*, poezia este aceasta:

De-ar fi fost mijloc și ar fi cu putință
De a mă preface după a mea voință,
M-aș face oglindă că te uiți la mine
Și eu told'auna să privesc la tine
Piepteне m-aș face și oricînd vei cere,
Să-ți netezesc părul fără de durere.
Zefir m-aș face și în zbor m-aș duce,
Și somn m-aș preface, d-ar fi mijloc iară,

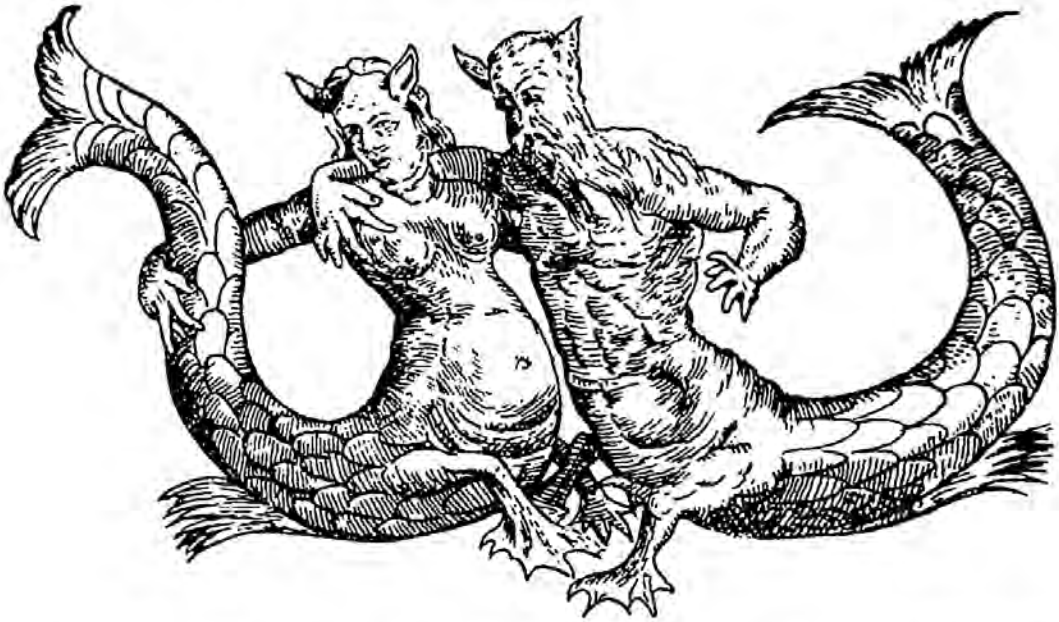

Ca să-ți închiz ochii din seară în seară.
M-aș preface în multe, de ar fi putință
Natura să-și schimbe avuta ființă.

Cam în aceeași vreme, I. L. Caragiale arăta tot atît interes lui Anton Pann. În primul număr al *Claponului*, el transcrie, pe opt din cele treizeci și două de pagini ale revistei, cîteva din snoavele poetului popular. Iar mai tîrziu, în 1897, dădea în *Epoca* o serie de extrase din *Nezdrăvăniile lui Nastratin Hogea*. Ne amintim că, reproducînd mostre din *Spitalul Amorului*, în *Epoca literară* din 1896, Caragiale numea pe Anton Pann, „vestitul poet popular", „minunatul poet și povestitor", „excelent cîntăreț și cunoscător al Psaltichiei". Ca și ceilalți doi clasici ai literaturii noastre, autorul *Scrisorii pierdute* s-a și inspirat din opera „vestitului" poet și povestitor. *Poveste*, avînd în subtitlu *„imitație"*, nu este decît o repovestire a unuia din basmele spuse de Stan în *O șezătoare la țară* („Un împărat oareunde, în ce țară o fi fost"). Caragiale a făcut unele schimbări care privesc elemente secundare ale poveștii, păstrînd însă întocmai momentele principale ale subiectului — personajele și chiar unele detalii. Cînd a publicat-o pentru prima dată, în *Vatra* (1894), scriitorul explica, glumeț, într-o notă: „subscrisul roagă pe onorata și competenta critică română să-i denunțe acest plagiat. E o poveste veche, pe care o iscălește numai întrucît i s-a părut că nu-i rău s-o înnoiască". Că modelul se afla la Pann, a arătat Paul Zarifopol în volumul I al ediției de *Opere* pe care a îngrijit-o. Caragiale a reînnoit într-adevăr povestea, spunînd-o în felul său.

Există și o altă poveste a lui Caragiale, care pare a-și avea originea tot în opera lui Anton Pann — *Mama*. Un împărat și o împărătească nu aveau copii. Plecînd odată la război, împăratul spuse la despărțire soției sale: „Dar să știi că la întoarcere trebuie să găsesc și copil în casă; de unde nu, pîine și sare cu mine nu mai mănînci!" Se apropia pacea, dar dorința împăratului nu se împlinise. Sfătuită de o bătrînă credincioasă, împărăteasa iese să se plimbe printr-o pădure. Aici întîlnește o țigancă zdrențuroasă, în brațe cu un prunc aproape gol. Băiatul e luat la curte, iar împăratului i se trimite veste că are în sfîrșit moștenitor. Țiganca e ținută la palat ca doică a copilului. Florea-Voievod, așa i se spune băiatului, crește, devenind un flăcău învățat și deprins cu mînuirea armelor. Are înfățișarea și purtările unui adevărat cocon împărătesc. Cînd împăratul vrea să-l însoare cu fata unui crai, aceea care se opune, socotind că lui Florea i se cuvine fiica unui împărat mare, este doica... Caragiale glumește, fără răutate, pe seama adevăratei mame, femeia părăsită de altădată.

Mărturii ale prețuirii lui Anton Pann mai aflăm și la alți scriitori de la sfîrșitul secolului trecut. Povestind snoava despre vulpea bearcă, Al. I. Odobescu îl amintește la sfîrșitul capitolului al III-lea pe autorul *Povestei vorbii* și citează titlul întreg al acestei cărți. În continuare, comentînd snoava povestită, înșiră cîteva proverbe, în felul lui Pann: „Și-apoi în teza generală, făcînd partea slăbiciunilor omenești, să nu uităm că năravul din fire nu are lecuire și cei mai mulți din oameni sunt ca lupul, care părul și-l pot lepăda, dar năravul ba".

Și în opera lui Creangă au ajuns din versurile cîntărețului. Humuleșteanul și-l amintește pe ciudatul Popa Isaia Duhu cîntînd antifoanele beților, pe glasul al patrulea:

„Ploscuța mea, iubit vas,
Pasăre cu dulce glas;
Eu la gură te ridic,
Tu îmi cînți, coglic! coglic!
Și nu mă-ndur să te las,
Căci mă plesnești tot în nas"...[1]

Poezioara pe care Bolintineanu o cita numind-o „o gingașă anacreontică", nu e decît alt cîntec al ploscii din *Calendarul lui Bonifacie Setosul*. Probabil, cîntecul se răspîndise prin intermediul lăutarilor.

Trebue să mai adăugăm că în *Învățătorul copiilor*, alcătuit de Creangă în colaborare, găsim repovestită în proză, fără nici o modificare, *Povestea fetei a doua* din *O șezătoare la țară*. Repovestirea, cu titlul *Păcală*, nu e semnată,

[1] Textul lui Pann este acesta:

Ploscuța mea, iubit vas,
Pasere cu dulce glas,
Eu în sus cînd te ridic,
Tu îmi cînți cu lic, lic, lic
Și mă săruți tot în nas,
De nu mă-ndur să te las.
Să-mi vorbești tot vinișor
Sus, sus, sus și linișor.

Scrierile lui Pann continuau să fie sursa de inspirație pentru alții. G.H. Grandea, de pildă, utilizînd o snoavă din *Povestea vorbii*, a obținut o satiră, *Pomana Țiganului*, aplicată unui însemnat moment politic. *Snoavele* lui Ion Adam, *O lecție*, *Și mă dreg*, provin, respectiv, din *Nepotul împrumutat* și *Pîn-o ieși părul prin căciulă*...

și se încheie cu cîteva proverbe versificate din *Povestea lui Moș Neagu.*

Pentru clasicii noștri, Anton Pann era un autor iubit și familiar. Lectura operei lui îi desfăta și le oferea totodată sugestii creatoare. Interesant este că mai toți vedeau în modestul lor înaintaș un scriitor de prestigiu, pe care-l opuneau contemporanilor mai fuduli, dar mai fără talent.

Aceeași idee se regăsește într-un articolaș al lui Traian Demetrescu, poetul activist în cadrul cercurilor muncitorești.

Tot de la Pann împrumuta Speranția subiectele snoavelor *Sufletele țiganului* (combinînd *Dintr-o credință deșartă / Cade omul și-ntr'alta* cu *Povestea lui Moș Neagu), Judecata (Un nebun făgăduiește / Și-nțeleptul s-amăgește), Corabia țiganului (Fostul la Țarigrad), Dacă o vrea și Dumnezeu (Multe sînt astăzi vorbite/Mîine ies deosebite), Măgarul lui Ali (Să fii altfel nu se poate/ Ci ca omul întru toate), Cu trei parale (Cei trei marțafoi)* — toate din *Anecdote afumate*, București, 1898. De asemenea tot de la Pann este luată *Maicele* (o snoavă din *Calendarul lui Bonifatio)* etc.

MAGIE—MITOLOGIE—POEZIE

Din: *La Gnese* de H. Leisegang

— Gîndirea gnostică are rădăcini profunde în experiența extatică, în viziune, așa cum a fost descrisă de misticii tuturor timpurilor.

— *Unio mystica, hieros gamos, nunțile sfinte*, gnosticul le încearcă și le trăiește în sine, așa cum el le vede prezidînd la nașterea lumii. Și aici microcosmosul și macrocosmosul își răspund. Cuvîntul *gnosis* conține deja o referință la actul generator, fiindcă *gnôsis* și *a cunoaște* sunt ieșite din aceeași rădăcină: *gignere — a da naștere.*

— Numai cifra *șapte* nu poate lua naștere și nici da naștere altor cifre; unitatea poate da naștere succesiv la toate celelalte litere fără a putea lua naștere din ele. Cifra șapte este comparată de filosofi, din cauza acestei caracteristici, cu *Nike* și *Parthenos*, fecioara fără mamă, care s-a născut din capul lui Zeus.

— Rațiunea profundă a creșterii izbitoare a speculațiilor gnostice vine de acolo că ei au vrut să lege cele două lumi ale gîndirii și cele două logici diametral opuse, care revendică fiecare recunoașterea specificității sale și deci incompatibilitatea cu cealaltă. Se raționalizează în mod forțat gîndirea misticomitică și aceasta e tîrîtă pe un plan al cunoașterii în care, departe de a se dezvolta, ea nu poate decît să fie denaturată și rău înțeleasă. Mitul exprimă sub forma unei povestiri un caz particular, o idee eternă, intuitiv recunoscută de cel care o retrăiește în acțiune. Mitul e forma primitivă a gîndirii umane. În el totul trăiește și se animă. Leagănul limbajului se găsește el însuși în gîndirea mitică. Limbajul e o copie însuflețită și mișcătoare a vieții; el nu încetează de a povesti sufletele mute ale lucrurilor și el e, pînă în elementele sale specifice, mit, fabulă și poveste.

Lista sectelor gnostice (după Epiphane)

1. Simonieni 2. Menandrieni 3. Satornilieni 4. Basilidieni 5. Nicolaiți 6. Gnostici numiți și Stratiotici sau Filiboniți sau, după caz, Secondieni, Socratici, Zacheeni, Koddieni, Borboriți și Barbeliți 7. Carpocrațieni 8. Cerinthieni sau Merinthieni 9. Naza-

reeni 10. Ebioniți 11. Valentinieni 12. Secondieni la care se alătură Epiphanus și Isidor 13. Ptolemeeni 14. Marcosieni 15. Colorbasieni 16. Heracleoniți 17. Ofiți 18. Cainiți 19. Sethieni 20. Arhontici 21. Cerdonieni 22. Marcioniți 23. Lucianiști 24. Apelieni 25. Severieni 26. Tatianieni 27. Encratiți 28. Catafrigieni de care aparțin Montaniști și Taskodrugiți (aceștia din urmă fiind la rîndul lor divizați) 29. Pepuzieni sau Priscillianieni și Quintilianieni, cărora trebue să li se adauge Artotyriții. 30. Tesserakaidekatiții care sărbătoreau Paștele la o dată fixă. 31. Alojii care nu primesc nici *Evanghelia* nici *Apocalipsul* lui Ioan. 32. Adamiții 33. Sampseenii sau Elcesienii 34. Teodotienii 35. Melchisedecienii 36. Bardesianiștii 37. Noețienii 38. Valerienii 39. Catharii sau Nevațienii 40. Angelicii 41. Apostolicii sau Apotacticii 42. Sabelienii 43. Origeniștii sau Luxurioșii 44. Origeniștii sau partizanii lui Adamanțios 45. Adepții lui Paul de Samosate 46. Manicheenii sau Acuaniții 47. Hieraciții 48. Melețienii, care sunt o sectă egipteană 49. Arienii sau Ariomaniții 50. Secta Audienilor. 51. Fotinieni 52. Marcelieni 53. Hemiarieni 54. Pneumatomahii sau Macedonienii și discipolii lui Eleusios care blestemă sfîntul Spirit. 55. Aerienii 56. Aețienii sau Anomeenii, cărora aparține Eunome. 57. Dimocriții, după care Christos n-a fost un om complet (numiți și Apollinariști) 58. Cei care spun că Sfînta Maria, fecioară cînd l-a adus pe lume pe Iisus, a avut apoi relații cu Iosif — aceștia sunt antidicomarianiții. 59. Cei care oferă o pîine în numele Mariei — Collyridienii 60. Massalienii de care aparțin Martyrienii greci, Eufemiții și Satanienii.

Simon Magicianul — A aderat la secta fondată de Dositei în Samaria după execuția lui Ioan Botezătorul. Nucleul grupului îl formau 31 de bărbați și o femeie pe care o numeau luna sau Helena. Numărul discipolilor reprezenta numărul zilelor. Dositei e gonit din prerogativele sale de Simon care va lua în posesiune și pe Helena. El se proclamă singur suprema putere a lui Dumnezeu, iar Helena este înțelepciunea coborîtă din cer. Douăzeci și șapte de ani după moartea lui Iisus, Simon s-a întîlnit cu Patre la Cezareea și a avut cu el o controversă ce a durat trei zile. El atacă doctrina *Vechiului Testament* care vede în Dumnezeu pe creatorul unic și atotputernic. Există mai mulți zei și deasupra lor un Dumnezeu de neconceput și necunoscut. Esența sa e bunătatea. După el nici Moise, nici Iisus nu l-au cunoscut pe Dumnezeu. Dumnezeul *Vechiului Testament* nu este Dumnezeul bunătății, ci al Justiției; e un Dumnezeu rău. Imperfecția Creatorului reiese din însăși opera sa. Trimis de Dumnezeu cel bun ca să creeze lumea, el s-a dat drept cel Atotputernic. Sufletul suferă în închisoarea corpului omenesc. Aproape toți Samaritenii l-au adorat. Era mereu însoțit de o oarecare Helene, care mai înainte trăise într-un loc de prostituție. Helene trecea drept prima sa Enneia. Tertulian spune că, discutînd cu apostolii, el a jurat că va învia dacă îl vor îngropa imediat; a fost îngropat și a rămas acolo. El a predicat liberul comerț sexual.

— În poezia cosmogonică a orphismului, Cerul și Pămîntul sunt precedate de un alt cuplu, Eterul și Haosul. Eterul fecundează Haosul care dă naștere unui ou cosmic, care conține ger-

menele tuturor fiinţelor. Oul se sparge în două jumătăţi; jumătatea superioară formează Cerul, cea inferioară Pămîntul. Din oul cosmic se naşte o a treia entitate divină, bisexuată, care împinge cele două părţi una spre cealaltă şi cerul şi pămîntul încep atunci să producă celelalte fiinţe. Schema e urmată şi de Simon Magicianul în doctrina sa.

— În antichitate găsim în speculaţia orphică, pentru prima oară, tema *Hen te pan*, adică *Unul este Tot* şi *Tot este unul*, mai tîrziu simbolizată de imaginea şarpelui care îşi muşcă coada. Pe această temă Heraclit a construit o întreagă metafizică.

— Trei capete de acuzaţie i-au adus epitetul de *ereziarh* — divinizaţia sa proprie, cultul său pentru Helene şi teoria Demiurgului rău. Toate aceste trăsături nu-şi găsesc explicaţia decît în spiritul lumii greceşti.

— În lumea greacă, un tip se prezintă în special ca vecin cu acest tip de profet şi îi este chiar anterior, este tipul profetesei. Primul val de mistică ce s-a revărsat pe solul grec, cu cultul lui Dionysos şi al Menadelor sale, a fost o mişcare religioasă feminină; ceea ce e surprinzător dacă ne gîndim la inferioritatea civilă a femeii şi la claustrarea ei în gospodărie. Mantica entuziastă legată de acest cult era prerogativa Pythiilor, a Casandrelor, a Sibylelor, care, fecundate de pneuma divină, preferau oracolele lor cu o gură delirantă şi ieşite din fire.

Ophiţii

Că şarpele a ţinut un loc atît de mare în simbolistica numeroaselor secte gnostice, aceasta se explică în mod suficient prin legăturile strînse care unesc gnoza de misterele antice şi de teologia mistică ce au folosit şarpele pentru a da expresie ideilor celor mai diferite. Oceanos înlănţuie universul în felul unui şarpe. Şarpele care îşi muşcă coada simbolizează ciclul întregii deveniri cu dublul ei ritm, de dezvoltarea lui Unu în Tot şi reîntoarcerea Totului la Unul. Şarpele e un animal mantic prin excelenţă, animal profetic şi animal pneumatic. Sub acest titlu devine simbolul uniunii sexuale a omului cu Dumnezeu. Dumnezeu, pentru a intra în om, ia forma unui şarpe; ritul misterelor care consta în a băga un şarpe în sînul unui iniţiat semnifică această intrare. E un dragon care, din inima pămîntului, trimite Pythiei pneuma generatoare de entuziasm, iar Pythia e reprezentată şezînd pe trepied cu un şarpe pe genunchi. Şarpele este şi animalul sufletelor; după moarte, sufletul părăseşte corpul sub forma unui şarpe (cf. Porphyrus, *Vita Plotini*). Şarpele e o constelaţie a cerului. Un

șarpe a sedus-o pe Eva în Paradis. Bastonul lui Moise se transformă în șarpe. Moise ridică în deșert un șarpe de aramă, apropo de care *Evanghelia lui Ioan* propune o ciudată apropiere (comparație): „Și precum Moise ridică un șarpe în deșert, tot așa trebue ca fiul omului să fie ridicat, pentru ca oricine va crede în el să aibă viața veșnică".

După Hipolit, Naasenii se numeau ei înșiși gnostici. Aceste doctrine nu sunt altceva decît cele ale vechilor filosofi greci și cele transmise de mistere. Acesta este punctul de plecare al tuturor ereziilor... Preoții și păstrătorii acestor credințe (doctrine) au fost mai întîi numiți *Naaseni*, de la cuvîntul ebreu *naas* (naschasch) care înseamnă *șarpe;* după aceasta, ei s-au numit gnostici pretinzînd că sunt singurii care cunosc adîncimile.

— *Ophiții* pretindeau că înțelepciunea lor le vine de la o femeie numită Mariamne, căreia Jacob, fratele Domnului, i-ar fi transmis doctrina, fapt care demonstrează că aici ne aflăm în fața unui motiv creștin brodat pe unul precreștin. Această Mariamne este probabil Maria Magdalena. Mai sunt și alți eretici care pretind că își trag originea din Maria Magdalena. În Pistis Sophia, Maria Magdalena este personajul principal, împreună cu Iisus. Locul ei în gnoza creștină oferă un paralelism surprinzător cu cel al Helenei în tradiția simoniană. Simon și Helena, Iisus și Maria Magdalena reprezintă același cuplu salvator, consecință foarte logică într-un sistem în care puterile cosmice suprasensibile culminează într-o esență masculină și una feminină care reclamă imaginea lor și într-un cuplu omenesc.

— Hipolit inserează, vorbind despre Naaseni, un fragment extras dintr-una din cărțile lor — Pămîntul, spuneau grecii, a produs primul om. E greu de știut dacă omul a apărut mai întîi în Beoția, cum se spune despre Alkomeneus, care ar fi ieșit din lacul Cephis (Kopais); sau dacă Curețiii din Ida, rasă divină, sau Coribanții din Frigia au fost primii pe care soarele i-a văzut ieșind din sol în felul în care răsar pomii; sau dacă Arcadia a fost cea dintîi care l-a născut pe Pelasg, înainte chiar ca luna să fi existat, sau Eleusis pe Dysaule, locuitoare din Raria; sau Lemnos pe Cabirus, fericit tată al unor copii buni. Sau Palenus Alcyoneus din Phlegra, cel mai vechi dintre giganți. După libyeni, Garamas a fost primul care a ieșit din cîmpiile desecate, ca prim rod al lui Zeus. În Egipt, Nilul era cel care depusese mîlul în care s-au născut ființele vii; el produce animale a căror carne se formează prin efectul căldurii umede. Asirienii spun că la ei s-a născut Oannes, mîncătorul de pești, Chaldeenii spun că Adam s-a născut din ei. Ei spun că este singurul om pe care pămîntul l-a produs; el zăcea fără suflu și mișcare asemeni unei statui; imaginea acestui om din ceruri cîntat sub numele de Adamas și rod al numeroase forțe asupra cărora explicațiile sunt prolixe.

— După mitul chaldeean al lui Adam, mitul pretins asirian al lui Adonis și mitul frigian al lui Attis, cartea tratează despre mitul lui Isis și Osiris. Egiptenii spun despre ei că după frigieni sunt cei mai vechi dintre toți oamenii; ei sunt, toată lumea recunoaște, primii care au arătat lumii misterele și cultele tuturor zeilor ca și formele și puterile acestora. Ei

posedă misterele sfinte, auguste și impenetrabile pentru neinițiați, ale lui Isis. Or, aceste mistere nu au alt obiect decît răpirea membrului viril al lui Osiris și căutarea lui de către Isis îmbrăcată în șapte rochii negre. Osiris pentru ei este apa, Isis, natura cu șapte rochii eterate, așa se indică alegoric cele șapte planete, rochiile corespund zonelor planetare (Osiris însemnînd apa, nume care se apropie întrucîtva de Apsaras, nimfele apelor, la hinduși). După egipteni, substanța seminței este cauza devenirii. În toate templele, la intrare, era arătat gol, ceea ce era ascuns, membrul viril, ridicat în sus și încoronat cu fructe de toate categoriile. El se afla pe toate străzile și în fața caselor. Grecii au împrumutat acest simbol de la egipteni. Peste tot, în Grecia, se vedeau acei hermeși.

— Popoare de gînduri, popoare întregi există numai în vis, există un continent al somnului (N.)

— *Omul androgin* care există în toți, e numit de ignoranți Geryon cu trei corpuri, fiindcă *Geryon* înseamnă *cel care curge (rheon)* din pămînt *(ge)* și pe care grecii îl numesc de obicei „cornul ceresc al lunii", fiindcă el a amestecat și a amalgamat toate lucrurile laolaltă.

— În sanctuarul din Samothrace se ridică două statui de oameni goi, ca și statuia lui Hermes din Cyliene. Statuile în chestiune reprezintă pe omul primordial și omul care a trecut prin renașterea pneumatică și care e consubstanțial cu primul. Pe acest om thracii din munții Hemus îl numesc Corybant iar frigienii îi dau un nume asemănător, fiindcă el pleacă din vîrf *(Koryphe)* pentru a coborî *(katabasis)* traversînd toate Archai ale regiunilor inferioare, coborîre pentru noi incomprehensibilă. Pe același om, frigienii îl numesc Papa, pentru că el a făcut să înceteze dezordinea și confuzia în care totul se învîrtea înainte de apariția lui. Frigienii îi dau de asemenea și numele de cadavru, fiindcă el este cufundat în corp ca într-un sepulcru; ei îl numesc pe omul primordial cu numele invers al lui Dumnezeu. El e numit sterilul, căci e steril cît timp îndeplinește pornirile cărnii; îl numesc Căprior *(aipolos)* pentru că el imprimă, face să se rotească *(aeipolos)* întregul Cosmos în mișcarea lui de rotație. Căci a face să se învîrtească înseamnă a deplasa în cerc toate obiectele. Pentru acest motiv se numesc *poli* cele două centre ale cerului. Orașele pe care le locuim se numesc de asemenea *poleis*, pentru că prin ele se circulă.

Toate cele de pînă acum sunt povestite de Hipolit care continuă. Pe acest om primordial frigienii îl mai numesc și Spic galben treierat.

— Expresia din misterele eleusiene „Brimo cea divină a născut pe Brimos" înseamnă — cea puternică a născut pe cel puternic — e vorba de o naștere pneumatică, celestă, superioară.

— Frigienii îi mai dau celui preexistent numele de migdală; iar ființa născută din el e numită *Cel care cîntă din flaut* — deci e vorba de *Pan*, de univers, de Cosmos-Logos.

— După o interpretare metafizică, ieșirea din Egipt este părăsirea corpului, căci corpul este un fel de mic Egipt; a trece Marea Roșie înseamnă a trece marea corupției, adică timpul; a fi de cealaltă parte a Mării Roșii înseamnă a fi parvenit de cealaltă parte a generației; a sosi în deșert e a te afla în afara generației, acolo unde

se găsesc pe rînd toți zeii perdițiunii și Zeul salvării. Zeii perdiției sunt stelele care impun ființelor născute fatalitatea unei generațiuni schimbătoare.

— După unii gnostici, Moise a numit stelele șerpii deșertului care mușcă și ucid pe cei ce cred că au trecut Marea Roșie.

— Șarpele este Cain a cărui ofrandă n-a fost primită de Dumnezeu acestei lumi, în timp ce el accepta sacrificiul sîngeros al lui Abel, deci stăpînul acestei lumi se complace în sînge.

— Șarpele este singura constelație cerească vizibilă peste tot.

— *Eva*, în ebraică *Hawwah*, înseamnă *viață*.

— *Sethienii*.

O altă sectă gnostică care îmbrățișa în aceeași perspectivă cosmogonia orphică și legenda biblică a creațiunii. Justin pleacă de la un mit raportat de Herodotos stabilind o speculație filosofică între *Vechiul Testament* și acest mit. Iată mitul grec: în timp ce el ducea din insula Erythea iepele gigantului Geryon, Hercule sosi în țara sciților. Obosit de drum, se retrase într-un loc, dar în timp ce dormea, calul său dispăru. Căutîndu-l, dădu peste o ființă ciudată, jumătate fată, jumătate șarpe, care îi spuse că ea știe unde e calul, dar nu-i va spune pînă nu se va culca cu ea. Această ființă a născut trei copii pe care Hercule i-a numit Agathyrsos, Gelonos și Scythes. Hercule a reintrat în posesia calului. Acest mit devine, în interpretarea lui Justin, o revelație asupra originii întregului univers. „Sunt trei principii născute de Tot, două sunt masculine, unul feminin. Primul principiu masculin se numește Binele, al doilea se numește Tată al tuturor lucrurilor; cel feminin se numește Eden sau Israel. Acestea sunt, după Justin, rădăcinile și izvoarele din care s-a născut orice existență. Tatăl se numește Elohim. Din unirea Edenului cu Tatăl născură doisprezece îngeri — Mihail, Amen, Baruch, Gabriel, Essadeu... celelalte șapte nume lipsesc din manuscris. Eden a născut și îngeri materni — Babel, Așamoth, Naas, Bel, Belias, Satan, Sael, Adoneu, Kanithan, Pharaoth, Karkamenos, Lathen.

— Planetele lumii terestre se mișcă spre stînga, iar stelele fixe spre dreapta.

— *Barbelognosticii*, numiți așa după Barbelo, care datorează numele său unei asociații de cuvinte ebraice „Barbhe Eloha — *în patru e Dumnezeu*" (Ar putea fi și un joc de cuvinte asupra lui bar și baal, spune autorul).

— Carpocratienii, sau Harpocratienii, se pare de la Horus-Carpocrate. Harpocrate este singurul din cele patru ipostaze ale lui Horus egiptean, care a continuat să fie adorat în afara Egiptului. Harpocrate era fiul lui Isis și Osiris.

— Referindu-se la credința egipteană în transmigrație, Herodotos observă că această credință concordă cu doctrina orphicilor, a bacchicilor, a pythagoricienilor și că grecii o datorează egiptenilor.

— În *Cartea Morților*, șarpele e numit *Sata* (poate de aici Satan).

— *Marcion* este primul care a observat că există o opoziție absolută între *Vechiul* și *Noul Testament;* în *Noul Testament* e vorba de un Dumnezeu mizericordios, în timp ce în *Vechiul Testament* se vorbește de o justiție punitivă răuvoitoare.

— Ioan Botezătorul este ultimul dintre predicatorii evrei; ca și predecesorii

săi, el predică despre un Demiurg care practică o justiție crudă; nu știe nimic despre un Dumnezeu bun, care, dealtfel, rămîne străin tuturor profeților evrei.

— După Marcion, Dumnezeul *Vechiului Testament* a fost învins, nu mai e, totuși printr-un vast complot al evreilor, care se vede în toate *Evangheliile*, în *Apocalips* și chiar în *Epistolele lui Paul*, se încearcă să se identifice Dumnezeul lui Christos cu cel al *Vechiului Testament*. Aceasta se explică prin aceea că întreaga creștinătate era complet iudaizată. Printr-un vast complot deci, spune Marcion, urzit după plecarea lui Christos, în scopul de a restaura pe Dumnezeul evreilor și de a aneantiza opera de salvare a lui Christos, textele au fost denaturate. Paul însuși s-a ridicat împotriva acestor denaturări. O fraudă monstruoasă se relevă în fața ochilor lui Marcion. *Evanghelia* falsificată, *Epistolele lui Paul* așișderea, peste tot falși apostoli ocupați de a răspîndi erezia. Marcion se decide pentru Luca, pentru *Evanghelia lui Luca*, discipolul lui Paul, ca fiind, relativ, cel mai pur. El consideră că *Evanghelia lui Paul* este adevărata Evanghelie a lui Christos.

— *Pistis Sophia* e singura carte gnostică ce ne-a parvenit integral. (De unde se vede că inchizitorii bisericii lucrau cu o mare conștiinciozitate!)

Vocabular gnostic

Achamoth = numele ebraic al Înțelepciunii
Aeon = cel care e etern; eternitatea; *Aeonis* = spirite veșnice
Agape = dragostea
Aletheia = adevărul
Antimion Pneuma=Spiritul rival, numele demonului psihic
Barbelo (ebr.) = în patru e Dumnezeu
Charis = iertare; *Phrenesis* = circumspecțiune
Elohim = zei, plural ebreu de majestate pentru a indica pe Atotputernic
Ennoia = idee, gîndire; *Pistis* = credință
Entelechie = energie acționînd, prin opoziție cu puterea propriu-zisă
Enthymesis = reflexiune, gîndire
Epoptie = viziune; *Pleroma* = plenitudine
Gematrie = mistică alfabetico-numerică
Gnosis = cunoaștere; *pneuma* = spirit (pneumatic = spiritualizat)
Henosis = unitate
Ialdabaoth (ebr.) = fiu al haosului
Karpiști = cei care eliberează pe sclavi atingîndu-i cu *Karpis* (nuia)
Katabasis = scoborîre
Koryphe = vîrf de munte, creștet
Makaria = preafericita; *Sabaoth* = nume ebreu al lui Dumnezeu de la Iahve Zebaoth = Iahve al armatelor
Mantică = divinațiune
Nous = spiritul ca facultate de a gîndi
Ophis=șarpe; *sophisma*=subtilitate
Ogdoadă = optime (vezi *Enneadă* = noime)
Paraklet = apărător; *spermaticos logos* = rațiunea seminală a lumii
Sinkrasis = amestec
Tetraktys = număr quaternar
Theletos = voit

*

Din: *Ilios, ville et pays des Troyens* de Henri Schliemann

— Schliemann avea o metodă de a învăța limbi streine — citit mult cu

voce tare, fără a traduce vreodată, a face în fiecare zi o lecție, a scrie compoziții asupra unor subiecte care ne interesează (de exemplu, se poate ține un jurnal în limba respectivă), a corija tu însuți aceste compoziții sub ochiul profesorului, a le învăța pe dinafară, a recita cuvînt cu cuvînt în lecția de a doua zi ceea ce ai corijat în ajun. În șase luni a învățat engleza (!). Pretutindeni avea caietul de lecții la el, chiar cînd ieșea în oraș cu treburi. Apoi a învățat olandeza, spaniola, italiana și portugheza, cîte șase săptămîni pentru fiecare limbă, pentru a le vorbi și scrie în mod curent. A scris prima scrisoare în limba rusă, la șase săptămîni de la începerea studiului.

— Aduce omagii amicilor săi care l-au secondat în opera sa: Isidor Lichtenstein, primul asociat al casei Marcus Cohen, Ludwig Leo etc. A făcut afaceri cu indigo și mirodenii. În șase săptămîni a devenit maestru al limbii grece moderne, iar greaca veche a învățat-o apoi în trei luni, destul pentru a citi pe Homer. Din gramatica greacă nu a învățat decît declinările și verbele; n-a pierdut timp să învețe regulile. (Metoda linguafonului.)

— Marcelin este primul autor modern care a arătat că Hisarlîk este identic cu *Troia homerică*.

— După Homer, strămoșul lui Laertes e Poseidon (în Ithaca); deci toată descendența lui Poseidon ar fi o descendență feniciană.

— *Scamandros*, rîul principal al Troiei, numit așa de oameni, după Homer, dar pe care zeii îl numeau *Xanthus* sau *fluviul galben*, iar în epoca modernă a fost numit *Mendere*. Denumirea dată de zei, adică de primii coloni greci, ar putea fi o traducere a numelui originar care s-a pierdut.

— Muntele principal care domină cîmpia și cetatea Troia este muntele Ida, nume similar cu un altul din insula Creta, unde ar fi fost ascuns Zeus după naștere, ca să nu fie înghițit de Cronos.

— Mulți sfinți sunt fabricați de imaginația părinților bisericii pentru a înlocui vechii zei. Astfel, Sf. Nicolae a luat locul și funcția lui Poseidon; multe biserici ocupă locul unde altădată se ridicau temple dedicate lui Poseidon. (În Romanați, majoritatea bisericilor au hram Sf. Nicolae și sunt ridicate pe alte biserici mai vechi, iar acestea pe altele. S-ar putea presupune că inițial aici au fost multe temple dedicate lui Poseidon. Mateloții se rugau lui Sf. Nicolae pentru a avea un vînt favorabil.)

— Elien scrie că legile frigiene pedepseau cu moartea pe cel care omora un bou de arat; ceea ce dovedește raritatea acestui animal sau dezvoltarea agriculturii. (Dar și legile vechilor aryeni sanctificaseră vaca, iar untul era destinat sacrificiilor și *amrita* era un fel de *unt cosmic*. De unde s-ar putea spune că aryenii erau popoare de proprietari de turme de bovine, dar nu trecuseră la faza de agricultură? — N.)

— Herodotos îi numește pe troieni teucrieni, în timp ce tragicii greci îi numesc frigieni. *Teucer* fiind fiul fluviului Scamandros. Electra, fiica lui Atlas, făcuse cu Jupiter pe Jason și pe Dardanus. Jason îndrăgostindu-se de Demeter fu atins de fulger și muri. Dardanus părăsi Samothrace și trecu pe continent în regiunea care se întindea în fața insulei. Aici domnea Teucer, fiul fluviului Scaman-

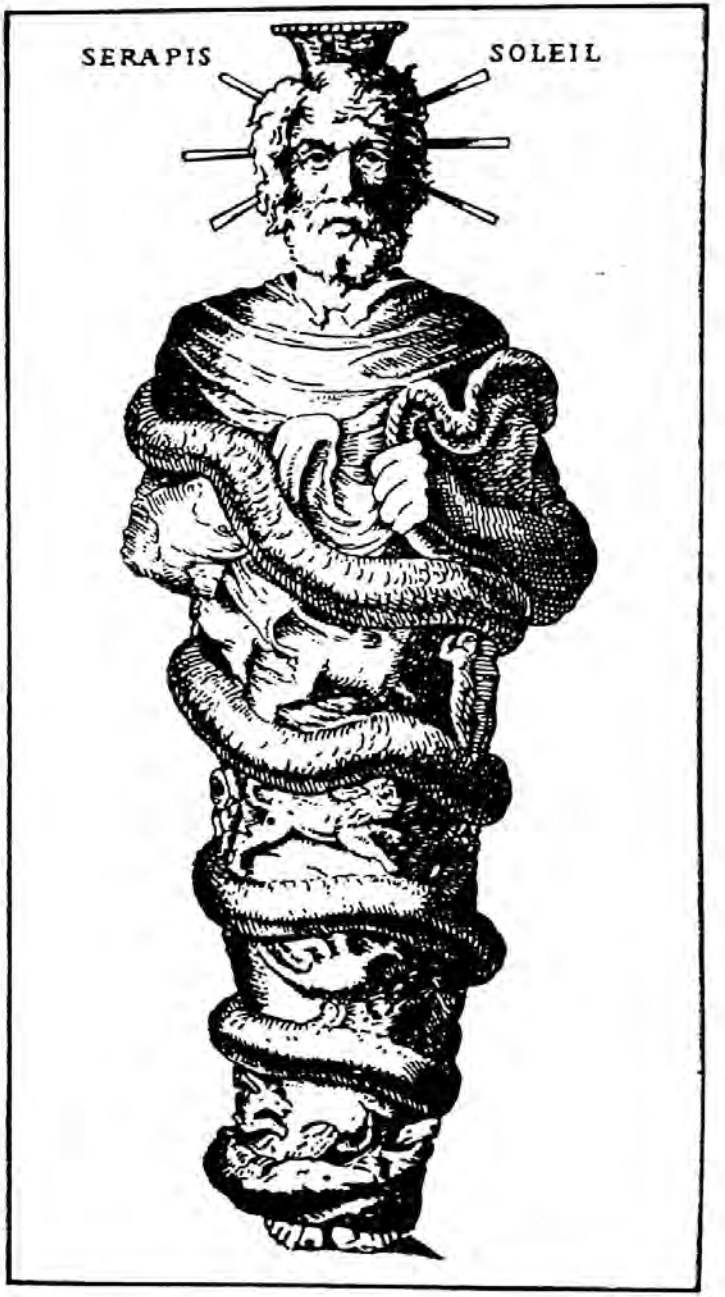
SERAPIS
SOLEIL

dros şi a unei nimfe a muntelui Ida. De la el locuitorii regiunii erau numiţi teucrieni. Fiind adoptat de rege, el se căsători cu fiica sa Bateia, primi o parte din ţară, ridică cetatea Dardania şi, după moartea lui Teucer, dădu întregii ţări numele de Dardania. (Teucer e un nume ce poate fi foarte uşor apropiat de numele tracilor; nu ar fi exclus ca populaţia care a colonizat regiunea înaintea lui Dardanos să fi fost vreun neam tracic.)

— Hector — *appui* — *sprijin* — este traducerea greacă a numelui frigian Dareios; tot frigiene sunt numele de Paris şi Scamandros; pentru greci numele de Alexandru şi Astianax par, de asemenea, frigiene. Frigienii sunt aliaţii Troiei veniţi din îndepărtata Ascanie. Hecuba era o prinţesă frigiană. După Strabo, frigienii erau traci. Herodotos afirmă că Macedonienii spuneau că aceste popoare au locuit odinioară împreună cu ei şi au emigrat apoi în Asia Mică. Lydianul Xantus spune că această emigrare nu a avut loc decît după războiul troian; Conon plasează această emigraţie cu 90 de ani înainte de războiul Troiei. Alte mărturii arată apropierea dintre frigieni şi armeni. În expediţia lui Xerxes aceste două naţiuni sunt unite sub un singur şef şi armate în acelaşi fel. Mai mult, Herodotos afirmă că armenii erau o colonie de frigieni. Eudoxos spune că limbile acestor popoare erau asemănătoare. Obiceiul de a locui subteran era comun celor două popoare.

— După o altă tradiţie raportată de Strabo, teucrienii ar fi emigrat din Creta în Troada; lor li se atribuie faptul că au dat muntelui numele de Ida, în amintirea muntelui cu acelaşi nume din Creta natală. Alţi autori resping această teorie şi-i fac pe teucrieni veniţi din Attica. Autorul precizează că numele de Tekkri, care se crede că îi indică pe teucrieni, figurează pe picturile din Medinet-Abu, printre naţiunile care, confederate, au invadat Egiptul în al treisprezecelea secol î.e.n., sub domnia lui Ramses II.

— Originea cretană a teucrienilor pare susţinută de mai multe denumiri comune, cum ar fi Ida şi Pergamul.

— Se plasează în timp *Sibylla gergithiană* (din Gergis) în vremea lui Cresus.

— Homer ignoră dacă Dardanus a emigrat din Samothrace, Arcadia, sau Italia; el nu-l cunoaşte decît ca fiu al lui Zeus şi originar. El îşi închipuia Troia locuită de populaţii neelenice ca troienii, dardanienii, cilicienii, lelegii şi pelasgii. Dardanii sau dandanii (dardanieni) din Iluna (Ilion) sunt numiţi cu Leka (poate mai bine licieni) şi popoarele din Pedasa (Pedasus), Masu (Mysieni) şi Akeriţii (poate carieni) în *poemul Pentaur* din papyrusul hieratic al lui Sallier păstrat în Muzeul Britanic (British Museum) printre confederaţii care veniră în ajutorul hittiţilor (on Khita) sub zidurile oraşului Kadesh pe Oronte, în al cincilea an al domniei lui Ramses II (cca 1 333—1300 î.e.n.)

— Strabo, într-un fragment, spune: Berecynthienii, naţiune frigiană şi în general toţi frigienii, adică populaţiile Troadei cele mai apropiate de Ida folosesc aceleaşi rituri şi ceremonii orgiace, pentru a o onora pe Rhea. Această zeiţă a primit de la ei numele de mamă a zeilor, de Agadistis şi de Marea zeiţă frigiană, fără a

număra epitetele locale — Ideană, Dindymenă, Sipylenă, Pessinuntidiană, Cybele.

— Exista un Ilion şi în Thracia şi un rîu Strymon şi chiar numele de Dardanie fusese mai întîi purtat de insula Samothrace.

— După profesorul Sayce, tot grupajul de mituri din jurul numelui Heracles indică o sursă semitică, la fel ca şi numele Afroditei şi al lui Adonis. Heracles îi reprezintă pe fenicieni şi expediţia lui contra Troiei, cu mult înainte de războiul Troian.

— Lelegii sunt adesea apropiaţi de carieni; după Herodotos, numele unora nu era decît vechiul nume al celorlalţi. Homer îi prezintă distincţi. Găsim lelegi şi în Grecia, ca o rasă veche, răspîndită departe şi datînd dintr-o epocă preistorică; Homer îi numeşte alături de pelasgi. Mica trupă de lelegi de care e vorba în *Iliada* ocupă un district la est de capul Lectum.

Pelasgii nu sunt consideraţi ca o rasă sau un popor special; Homer şi Hesiod vorbesc de pelasgi, dar ei folosesc acest nume în trei sensuri: 1. mai întîi, ca un trib grec locuind în Thessalia, în vremurile eroice; 2. un sens echivalent cu ceea ce noi numim astăzi preistorie; numele de pelasgi este folosit doar de două ori în *Iliada*, în primul sens; 3. în alte două pasaje din *Iliada*, de dată mai recentă, numele de pelasgi a căpătat un caracter, o accepţiune mitologică, după care scriitori ulteriori l-au folosit pentru a indica acele populaţii ale Greciei şi împrejurimilor, pe care noi le numim azi preistorice. Acest nume este dat în special populaţiilor Thraciei (indigeni) care par a fi aparţinut sursei ilirice. Numele de pelasgi se găseşte şi în Mysia, deci se pare că se aplica unor popoare de origini şi rase diferite. Pischel îl deriva din două rădăcini *Peran* şi *eimi* (ya) şi astfel sensul, „care merge înainte", adică emigrant, devine probabil.

— După Thucydides, invazia dorienilor în Pelopones a avut loc la optzeci de ani după războiul Troiei; după Strabo la şaizeci de ani; după Pausanias, ea a avut loc în timpul lui Oreste.

— Oreste, primul şef al expediţiei, murind imediat după sosirea lui în Arcadia, comandamentul trecu în mîinile lui Penthilus, fiul său, care porni înainte, atinse Thracia, precis cum se efectua, şaizeci de ani după căderea Troiei, reîntoarcerea Heraclizilor în Peloponez.

— Numele primitiv al etruscilor era Rasena şi, după autor, pare evident că e acelaşi cu numele rheţilor din Alpii Rhetieni, a căror limbă, după Titus Livius, este asemănătoare cu a etruscilor.

— Autorul zice că nu e nici un raport între limba etruscă, care e aglutinantă şi resturile limbii lydiene, care este o limbă aryană.

— Curtius susţinea că ionienii au locuit nord-vestul Asiei Mici, mai multe secole înainte de a pleca să colonizeze Ellada şi unii egiptologi au confirmat aceasta. În *Geneza* scrie — Fii lui Javan (Ion) îşi împărţiră între ei insulele naţiunilor şi familiile lor au fost acolo începutul popoarelor care avură fiecare propria lui limbă.

— Literele esenţiale ale numelui evreu (în cuvîntul Javan) sunt aceleaşi cu numele grec de Ion şi amîndouă sunt echivalentul lui Yavanas „cea mai tînără rasă" din vechile

tradiții aryene, care a emigrat spre vest, în timp ce ramura mai mare rămînea la răsărit — Schliemann e adeptul teoriei după care diferențele de rase sunt la baza organizării pe caste a diferitelor populații din Asia și Africa.

— Wirchow citează tribul armean al lui Haigh, ca brahiocefal, în ciuda conexiunilor sale ariene. El declară că predominanța tipului brahiocefal în Asia Minoră va putea, fără îndoială, să fie explicată într-o zi prin introducerea de elemente etnologice de origină tracică.

— Marea familie a thracilor „cea mai considerabilă dintre toate națiunile, după cea a indienilor", cum spune Herodotos, se întindea și asupra răsăritului Europei și asupra Asiei Mici, sub numele unor triburi diverse, cum ar fi frigieni, mysieni, lydieni, bithinieni.

— Numele de frigian înseamnă „om liber". Macedonienii îi numeau Briges, Bryges, sau Brykai.

— Thracii — cu ochi albaștri și părul roșu, după o indicație dată de Xenofon cu cinci sute de ani înaintea erei noastre, constituiau un popor eminamente marțial, mare amator de muzică, dedat unor îndeletniciri bachice, dar și speculațiilor filosofice. Ares sau Mars avea locuința sa în Thracia; Orfeu idem. Pittakos, fiul tracului Hyrrhadios, a fost maestrul lui Pythagoras. Hermippos asigură că Pythagoras ar fi adoptat filosofia tracă.

— *As* în limba vechilor germani înseamnă *zeu*.

— Dacii sau dacienii ar veni, după autor, de la cuvîntul germanic *Degen* = spadă.

— Referitor la numele de *Skaiani* sau *Sigaiani*, care se întîlnește în mod frecvent pe teritoriul troian, frigian și trac, autorul presupune că Sigo ar fi fost o divinitate sau un nume propriu la Troia. Strabo citează niște thraci numiți Skaieni, un fluviu Skaios și la Troia poarta Scea (Skee).

— Gladstone spune că Thutmes III (1600—1550) a împins granițele imperiului egiptean la mari depărtări. El stăpînea toate populațiile Greciei peste care a pus ca guvernatori pe propriii săi fii.

— Cetatea Theba din Egipt avea o sută de porți și era centrul cultului lui Amon.

— Teoria lui Gladstone a fost infirmată.

— Eolienii și sabinii numeau colinele *tebae* sau *thebae*.

— Statul lui Eurypyle e greu de a fi determinat. Eurypyle fiind șeful unei trupe de Keteioi, a căror identitate cu hittiții din *Vechiul Testament*, cu Keta din inscripțiile egiptene și cu Khattai din inscripțiile arimiene au fost ingenios susținute de Gladstone.

— Despre statul arimilor homerici. Arimii par a fi, spune Schliemann, un popor unic a cărui țară nu a fost bine determinată. Ei nu sunt numiți decît o dată în *Iliada* — „Pămîntul mugea sub picioarele lor ca atunci cînd Zeus tunătorul îl biciuie cu lovituri de fulger, în jurul stîncilor arimiene, unde se spune că Typheu e culcat". După Strabo, țara arimilor era aceeași cu Katakekaumena (pămînt ars), canton împărțit între Lydia și Mysia. Într-alt pasaj el spune că „din nenorocire nu toată lumea indică același teatru mitului

Arimilor; unii îi plasează în Cilicia, alții în Syria, alții în insulele Pithecuse", nu fără a observa că în limba Tyrrhenilor, *pitheques* sau *maimuțele* erau numite *arimes*. „Voi spune cu această ocazie că insula Ischia, în golful Neapole, care era numită altădată *Pitehcusa*, *Aenaria* sau *Inarime*". Strabo citează, de asemenea, opinia lui Poseidonius după care numele de arimi nu s-ar putea aplica nici unei localități deosebite, fie din Syria, fie din Cilicia, fie din altă parte, dar indică în mod evident chiar Syria, deoarece această țară avea ca locuitori pe arameeni. E posibil chiar ca grecii să fi schimbat acest nume de Aramei în cel de Arimeei sau Arimi.

Statul pelasgilor. În Asia Mică. Ei erau sub ordinele lui Hippothous și Pylaeus, fii ai lui Lethus și care ocupau coasta eoliană de la fluviul Caicus pînă la frontiera ioniană. Cetatea lor principală era Larissa, pe care Strabo o plasează în vecinătatea Cymei, urmînd indicațiile lui Homer. Iată ce spune Homer: „Hippothous conduce la luptă triburile pelasgilor cu lance redutabilă, a pelasgilor locuind fertila Larissa. Ei au ca șef, în afară de Hippothous, pe viteazul Pylaeus, celălalt fiu al pelasgului Lethus, el însuși fiu al eroului Teutamus". Pelasgii erau extrem de numeroși (Homer spune: triburile pelasgilor). Trei cetăți mai apropiate de Troia se numeau Larissa.

— Troia se numește statul lui Priam, în general, iar Ilion numește numai cetatea, asediată de greci. Morit crede că Ilion e derivat din ile = turma.

Istoria Troiei

Dardanus era fiul lui Zeus și al Electrei, fiica lui Atlas. Dardanus a întemeiat Dardania pe unul din versanții muntelui Ida. El s-a căsătorit cu o nimfă a muntelui Ida, numită Bateia, fiica lui Teucer, care avea ca tată pe fluviul zeu Scamandros și a avut de la ea pe Ilus și Erchtonius. Ultimul s-a căsătorit cu Astyochea, fiica zeului fluviu Simois și avu cu ea pe Troas, de la care troienii își trag numele. Ultimul se căsători cu o fiică a fluviului Scamandros și avu trei fii, Ilus, Assarchus și Ganymede și o fiică, Cleopatra. Ganymede fu luat în cer. Ilus se duse în Frigia, unde cîștigă un premiu la lupte; în plus, regele îi dărui cincizeci de tineri și cincizeci de tinere, o vacă și dreptul de a clădi o cetate acolo unde se va opri animalul. Astfel, Ilus clădi Ilionul; după ce implorâ pe Zeus ca să-i dea un semn favorabil, găsi a doua zi în fața cortului Palladium-ul care era căzut din cer; o statuie de lemn, înaltă de 1,368 m ale cărei picioare erau unite, mîna dreaptă ținea o lance ridicată, iar stînga un *quenouille et un fuseau*.

— După Homer, Athea frigiană, care stăpînea ca zeiță colina pe care s-a clădit Ilionul era fiica lui Zeus și prima lui născută, era personificarea spiritului amețelii și al minciunii; ea era puternică și rapidă; Hesiod o pune în rîndul copiilor lui Eris. În orice caz, era adorată în regiunea Hisarlîkului. După toate probabilitățile, ea avea raporturi strînse cu zeul frigian Attis. Grecii au combinat numele ei cu al Athenei, special a Ilionului care purta bonetă frigiană, lance, torche și bufniță. Torța

care nu era elenică a fost înlocuită prin *quenouille et le fuseau* (furca și fusul).

— *Ich*, termen indoeuropean care înseamnă *dorință*.

— Vaca de diferite culori care face parte din mitul întemeierii Ilionului și al templului Athenei din Ilion, aparține fondului comun de tradiții indoeuropene. Cai, cerbi, boi și urși indică locul unde să se construiască biserici și mînăstiri. Vaci sacre indică locul unde să se construiască temple. O legendă a Opicienilor le dă acestora un taur ca ghid, iar consecrațiunea cetăților romane se făcea trasîndu-se incinta cu un plug cu boi. Deci, o vacă indică locul unde să fie clădită Troia. E, de fapt, indicată astfel luna, iar cei cincizeci de tineri și cincizeci de tinere sunt săptămînile anului.

— Ilus a luat în căsătorie pe Eurydice, fiica lui Adrastes. Sub Laomedon zidurile Troiei au fost construite de Heracles însuși. Heracles a distrus cetatea omorînd pe rege și pe toți fiii lui, cu excepția lui Podarces. Heracles permisese Hesionei să aleagă dintre frații ei pe cel pe care voia să-l salveze. Hersiona l-a ales pe Podarces, dar zeul a pretins ca întîi să fie vîndut ca sclav și Hermiona să-l răscumpere. Podarces a fost răscumpărat cu voalul ei (de ſecioară). De la această întîmplare Podarces a primit numele de Priamus (*priamos* de la *priastai* = *a cumpăra*).

— Așa cum Dardanus, Troas și Ilus au botezat cele trei cetăți și Priamus a dat numele său acropolei Pergam. (Priamus se scrie în dialectul eolian, Perramos. Erau mai multe cetăți cu numele de Pergam, în Mysia, cea mai celebră, în Creta, care, după Virgilius, ar fi avut ca fondator pe Enea.)

— Priamus s-a căsătorit cu Hecabe (în latinește Hecuba), prințesă frigiană și a avut cincizeci de fii și 12 fiice, printre care Hector, Paris, Deiphobus, Helenus, Troile, Polites și Polydorus printre fii; iar printre fiice, Laodiceea, Creuza, Polixena și Cassandra.

— Nașterea lui Paris a fost precedată de oracole sinistre; expus pe muntele Ida, el a fost crescut de ciobani și recunoscut după asta de părinții săi care-l adoptară. Viteaz, frumos, el a apărat pe ciobanii care îi dădură numele de Alexandros (apărător al oamenilor). A fost căsătorit cu Oenone, fiica zeului fluvial Cebren și a avut cu ea un fiu numit Corythus. Odată cu Helena, Paris a furat și numeroase comori lui Menelaus.

— Menelaus și ceilalți au pregătit expediția timp de zece ani; 100 000 de luptători, 1 186 corăbii au fost adunate în Aulia, în Beoția, sub ordinele lui Agamemnon, regele Mycenei. Asediul Troiei a durat zece ani. După Thucydides, grecii erau însă mai puțin numeroși decît pretindeau poeții. *Iliada* povestește doar ultimul an de război. Ea începe cu mînia lui Achilles, care voia să răzbune injuria făcută preotului Chryseus de către Agamemnon (furie indirect stîrnită de Apollo). Achilles se retrage cu myrmidonii săi. Cînd prietenul său Patroclus e omorît, Achilles revine în luptă și-l omoară pe Hector. Cu funeraliile lui Hector se termină poemul. Poeții posterior continuă spunînd că atunci a venit din Thracia, în ajutorul troienilor, regina amazoanelor, Penthesilea, care

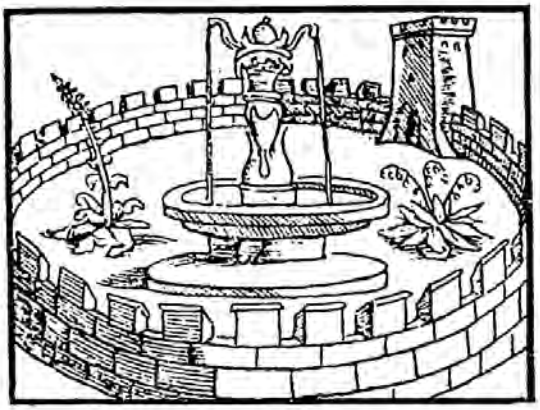

a fost omorîtă de Achilles. După asta, le vine în ajutor Memnon, fiul lui Tithonus și al zeiței Eos în fruntea unei armate de etiopieni care făcu un adevărat carnagiu, dar fu ucis pînă la urmă de Achilles (Gladstone a dovedit că Memnon era șeful Keteoilor sau hittiților).

— După moartea lui Memnon, fu ucis și Achilles, lîngă poarta Scea, atins de una din săgețile lui Paris.

— Unul din fiii lui Priamus, Helenus, prins de Ulysses, le spuse că nu vor lua Troia pînă nu vor avea printre ei pe Philoctetes și pe Neptolemus, fiul lui Achilles. Primul avea arcul și săgețile lui Heracles, Philoctetes, care rămăsese în urmă mușcat de un șarpe veni și-l ucise pe Paris, cu una din săgețile lui Heracles.

— Chiar după venirea lui Neptolemus, care îi obligă pe troieni să se retragă în dosul zidurilor și să nu mai iasă de-acolo, Troia nu putea fi luată atîta timp cît în ea se afla Palladium-ul, cadou al lui Zeus, făcut fondatorului cetății Ilus.

— Ulysses, cu corpul plin de răni, făcute intenționat și acoperit de zdrențe intră în cetate și fură Palladium-ul. Helena îl recunoscuse și a discutat cu el mijloacele de a cuceri Troia.

— După sugestia Athenei, Epeus și Panopeus construiră faimosul cal care putea să primească 100 de oameni. Introduși în cetate, Helena se amuza numindu-i pe fiecare din cei aflați înăuntru, imitînd vocile soțiilor lor.

— Laocoon a atras atenția asupra stratagemei și chiar într-un acces de mînie a izbit cu lancea în burta calului, dar Hera a trimis doi șerpi enormi care l-au ucis pe Laocoon și pe unul din fiii săi.

— Troienii, terifiați de această întîmplare, induși în eroare și de trădătorul Sinon, căruia grecii îi dăduseră sarcina de a le da troienilor știri false. (Sinon ar fi fost torturat și mutilat de troieni ca să scoată de la el adevărul, dar acesta a fost susținut de Hera; rezistența lui e citată ca fiind mai puternică decît cele mai mari torturi.)

— Troia fu asaltată noaptea, Deiphobus, care după moartea lui Paris o luase de soție pe Helena, fu asaltat de Ulysses și Menelaus și ucis.

— Povestea Helenei și a războiului de la Troia a fost altfel povestită de preoții din Memphis lui Herodotos, care a transmis următoarea versiune (trad. de Rawlinson): Mai întîi se vorbește de un voiaj al Helenei în Egipt, care e pus de Herodotos tot pe seama lui Homer, deși nu e povestit de acesta, fapt care dovedește că episodul are o vechime mai mare decît narațiunea lui Herodotos. După rapt, corăbiile lui Paris s-au rătăcit pe mare și au acostat în Egipt, pătrunzînd pînă la salinele de la gurile Nilului, numite acum Canopice. Acolo era un templu al lui

Heracles, unde orice sclav fugit nu putea fi luat decît dacă primea stigmatele divine şi se dăruia zeului. Servitorii lui Paris profitară de această cutumă şi apoi îl acuzară pe Paris, ca să-l piardă, de răpirea Helenei şi de furtul bogăţiilor lui Menelaus. Preoţii templului şi păzitorul acestor guri ale Nilului, anume Thonis, care a trimis la Memphis un curier, la Proteus anunţîndu-l că un străin de rasă teucriană care a comis în Grecia o acţiune infamă a acostat prin acele locuri. Ce să facă? Proteus a răspuns să i-l trimită. Paris i-a spus care sunt strămoşii săi, dar nu spunea de unde o are pe Helena şi bogăţiile. Dar foştii săi servitori care erau de faţă au spus în locul lui. Proteus n-a vrut să omoare pe nimeni din cei ce acostau împinşi de vînturi potrivnice; dar le-a confiscat bunurile şi pe frumoasa Helena, păstrîndu-i pentru păgubaşi iar lui Paris i-a ordonat să plece în trei zile. Se pare că Homer a avut cunoştinţă de acest episod, dar nefiind la fel de convenabil epopeei sale ca celălalt, pe care l-a folosit, l-a ocolit, lăsînd totuşi să se vadă că-l cunoaşte. Din această cauză războiul Troiei nu ar fi putut fi ocolit, fiindcă troienii nu puteau să restituie pe Helena şi bogăţiile furate, deoarece acestea se aflau reţinute în Egipt, lucru pentru care troienii jurau, dar Grecii refuzau să-i creadă. Ulterior, Menelaus şi-a recuperat soţia şi bunurile ducîndu-se în Egipt. Acest episod pare confirmat de nişte papyrusuri din vremea lui Ramses II.

— După o legendă, se pare că Athenor şi Enea ar fi predat cetatea Troia grecilor.

— Enea era adorat, împreună cu Hector, ca un zeu la Novum Ilium, dar fiind rănit de Paris şi lipsit astfel de privilegiile sale sacre, s-a răzbunat, predînd cetatea grecilor şi devenind astfel grec.

— Alexandru avea un dublu motiv să se intereseze de Troia: dorinţa de a reînnoi cu el anumite legături de antică rudenie şi apoi, propriul său cult pentru Homer. E cunoscută faimoasa diortoză — *diorthosa* — sau revizuirea poeziilor lui Homer, numită *de la casette* şi datorită lui Alexandru, care, după ce ar fi citit una după alta şi în întregime poemele lui Homer, împreună cu Alisthene şi Anaxarcus şi după ce ar fi consemnat în scris unele observaţii, ar fi strîns totul într-o casetă de o lucrătură magnifică găsită printre prăzile luate de la perşi. Alexandru credea că se află în legături de rudenie cu Eacizii, vechi regi ai populaţiei molosse, asupra cărora istoria a făcut să domnească şi Andromaca, văduva lui Hector.

— Tacitus menţionează vizita pe care a făcut-o Nero la Ilium, în vîrstă de numai 16 ani, la anul 53 e.n., după care a ţinut un discurs în limba greacă în Forum, pentru a apăra cauza cetăţii Ilium. După ce a reamintit cu elocvenţă originea troiană a romanilor, obţinu ca locuitorii Troiei să fie scutiţi de orice sarcini publice.

— Caracalla veni la Troia, la mormîntul lui Achilles, pe care voia să-l imite. Dar lui îi lipsea Patroclus; tocmai atunci, unul dintre liberţii săi, Festus, muri. Cîţiva istorici au pretins chiar că a fost otrăvit, pentru a i se face funeralii măreţe ca lui Patroclus. Festus a fost ars pe rug după ce i s-au jertfit diferite victime. Mormîntul tumulus al lui Festus (care

n-a făcut nimic), e mai înalt decît cel al oricărui erou troian îngropat în acea cîmpie.

— Statuile de zei, sculptate în lemn se numeau la greci *Xoana*. Statuile din materiale mai puțin durabile decît marmura sau bronzul erau numite în vechime *daidala* și de aici venea numele lui *Daidalos*.

— Frigia era patria Dactililor Ideeni, fiii fabuloși ai Rheei, care, cu ocazia fugii sale pe muntele Ida, în Creta, și-a sprijinit mîna pe acel munte și în această postură a dat naștere lui Zeus. Din amprenta mîinii sale au ieșit dactili, cum mai erau numiți cureții sau corybanții. Acești dactili frigieni erau renumiți ca metalurgiști și erau considerați a fi descoperit fierul în Creta. Sophokles crede în existența a 5 frați care ar fi descoperit, primii, fierul și că probabil numărul lor analog degetelor de la mînă a făcut să li se dea numele de dactili.

— Cabirii, care erau, de asemenea, mari metalurgiști, veniră tot din Frigia și și-au luat acest nume de la munții Cabiri, munți din Frigia, de unde ei plecară în Samothrace. Strabo spune că în timp ce cei nouă corybanți sunt născuți din amorurile lui Apollo și al Rhytiei, cei trei cabiri și cele trei nimfe cabiride sunt născute din Vulcan și Cabiro, fiica lui Proteus.

— După Strabo, Corybanții sunt veniți fie din Bactriana, fie din Cochida, au fost dăruiți Rheei de către Titani pentru a-i servi de gardă sau de sateliți înarmați. Servius dă ca etimologie a numelui Corybanților cuvîntul *kore = tînără fecioară*, nume dat Proserpinei; alții spun că acest nume vine de la *aramă*, fiindcă în Cipru ar fi un munte numit Corium, unde se găsește aramă. Eugene Bournouf a dovedit că numele Corybanților e identic cu cuvîntul zend *gerevanto*, care înseamnă *muntean*, locuitor al muntelui și că *Orthocorybantes* e identic cu numele zend *Eredhwagerevante*, care înseamnă *locuitor al munților înalți*.

— Ca și Corybanții, Cureții au trecut din Frigia în Samothrace, după cum se vede dintr-un poem orfic, care le este dedicat; aici, chiar sunt numiți regi ai Samothraciei.

— Telchinii au fost, de asemenea, artiști și metalurgiști faimoși care au trecut în Samothrace; dealtfel și Dactilii și Cureții, Corybanții, Cabirii, Telchinii nu diferă decît prin nume.

— Strabo confirmă existența Fenicienilor, într-o foarte îndepărtată antichitate, pe coastele golfului Persic, de unde au emigrat pe coastele Mediteranei.

— În săpăturile de la Hisarlîk s-au descoperit boabe de porumb Zea Mays autumnale (porumb galben, blé de Turque) și Zea Mays rubra (roșu).

— La Mycene, Schliemann a descoperit mii de vaci de pămînt, 56 capete de vaci de aur și multe sute de idoli feminini cu coarne de vacă. Se știe că Isis are cap de vacă. În poemele helenice, Hera e prezentată ca avînd mantaua lui Isis și mai multe detalii de îmbrăcăminte luate de la diverși zei sau personaje înscrise în cartea de aur a vechilor dinastii pelasgice.

— Hera are marele ochi liniștit al vacii; se dă ca sigur că la origine Hera avea chip de vacă.

— Zeița Isis era, după unii, născută la Argos și era confundată cu Io, reprezentată sub forma unei vaci.

— Fuga rătăcitoare a lui Io, gonită de tăunul trimis de Hera, n-ar simboliza decît mișcările lunii. În misterele religioase de la Argos s-a dat în continuare lunii numele de Io. Apis era un rege al regatului argian, care a cedat fratelui său suveranitatea și s-a dus să domnească în Egipt.

— *Io este deci zeița lună pelasgică*, după cum o arată coarnele de vacă; ea s-a transformat mai tîrziu în Hera.

— Minotaurul este originar Baaltaurul, din vechiul cult fenician din Creta.

— La sărbătorile lui Dionysos — Osiris, femeile purtau marionete de un cot. După Herodotos, cultul phallusului ar fi fost introdus în Grecia de prezicătorul Melampus, sau că el ar fi fost al Pelasgilor din antichitatea cea mai îndepărtată. (Obicei păstrat în dansul călușarilor, în care mutul manevrează un simbol ithiphalic.)

— După tradiția grecilor, Athena ar fi fost construită de către pelasgi și era limitată doar la stînca Acropolei; în jur s-au stabilit și alte triburi care apoi s-au reunit, de unde numele de orașe Athena, Theba, Mycene au în greceşte caracterul de plural.

— Locuitorii Troiei nu erau analfabeți, ci aveau un alfabet silabic care s-a păstrat în folosință în insula Cypru, pînă în vremurile istorice. Multe din formele gramaticale folosite în *Iliada* și *Odiseea* sunt cipriote (de origine).

— Inscripțiile găsite la Hisarlîk dovedesc că acele caractere nu puteau fi recente și că existau deja la o epocă și sub o formă mult mai veche, în nord-estul Asiei Mici.

— În nici o țară a antichității, ca în Egipt, cultul vacii nu a jucat un rol atît de mare (Ba da — în India! — N.). În cele mai vechi reprezentări, vaca este arătată ca mamă a zeului-soare.

— În manuscrise vechi egiptene, grecii sunt numiți *Uinen*, ceea ce autorului îi amintește de numele de Hellas și Hellen, a căror rădăcină îi pare a fi cuvîntul, rădăcina greacă *sel* (a se compara *selas*, *selao*, *selassomai* = strălucire).

— Ramses II Sestura (Sesestris) a purtat o campanie împotriva poporului puternic al lui Cheta sau Chita, sau hittiții din *Biblie*, copii ai lui Chet (Set?); țara acestora este net indicată, toată Asia Mică pînă la Eufrat. Ramses II (1 200 î.e.n.), numit Proteus de Herodotos, contemporan cu Paris și Helena care, în fuga lor, au făcut o oprire în Egipt.

— Celebrul papyrus al lui Harris vorbește de popoarele nordului, locuitori ai insulelor și ai coastelor — primii fiind numiți Purosata sau Pulosata și Tekkri sau Tekkari.

— *Purosata* — terminația e de coloratură semitică iar rădăcina Puros, Puras, Pulas, are o semnificație foarte sugestivă căci *palas*, *palash* în ebree, *falasa* în etiopiană înseamnă *a urma un drum în mod voluntar*, *a pleca departe*, *a emigra*. Purosata sunt deci călători, streini, nume care convine perfect pelasgilor tradiției grecești pe care savanții athenieni îi priveau ca *pelargoi*, adică *lebede*, care vin și se duc.

— Numele Io se apropie de Ioh, cuvînt egiptean masculin care în-

seamnă lună. Se pune întrebarea dacă numele ionienilor se leagă de numele nimfei Io? Din punct de vedere oriental şi egipţian, acest nume s-ar lega mai curînd de rădăcina I din egipteana arhaică *(i, ia, iu,* la plural *iuu, iou)* adică *insulă* şi *insulari.* În *Biblie,* Iyyim numiţi o dată şi la plural. Iyyim sunt un sinonim al coastelor şi insulelor Mediteranei. *Biblia (Geneza)* spune, vorbind de fiii lui Iavan, Elishah, Tarshish, Kittim şi Dodanim = ei se răspîndiră în insulele naţiunilor, stabilindu-se în diverse ţări. Ar părea că nu poate fi nici o îndoială că numele de Javan e identic cu Iaones — Ionieni.

— O inscripţie de pe vremea lui Ramses III dă numele unor insulari — *Tarshcha* sau *Tarshach* = *Tarsus, Katian* = *Kition*

*

Pentru decorul general din Principele

(CĂLĂTORII POLONI ÎN MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ)

O călătorie a lui Erasm Otwinowski la 1557 (cea mai veche descriere polonă a Moldovei). Erasm Otwinowski însoţea solia lui Andrei Bzicki, castelan de Chelm, trimis de regele Sigismund în Turcia. Autorul acestui memorial de călătorie e cunoscut şi pentru traducerea în limba polonă a poemelor poetului persan Saadi. Manuscrisul se numeşte *Podróże i poselstwa polskie do Turcyi* (Călătorii şi solii polone în Turcia).

Deci: cum a sosit la Domn, în Moldova, i se trimite un bou. A doua zi i se cere să restituie pielea. Stă în tabără lîngă un oraş. Erau în jur multe care armeneşti aşteptînd. În ziua Sfintei Maria Magdalena a ieşit din Iaşi în satul Thetra unde nu de mult a fost ucis Ştefan, fiul lui Rareş. La 30 sept. se ajunge la Obluciţa, orăşel turcesc la Dunăre, unde este vad şi vamă care se ia aici numai pentru cai şi mărfuri. Se trece Dunărea în caice.

Din cele trei solii ale lui Lavrin Piaseczynski (1601 — 1603) (manuscris găsit la istoricul polon Pulaski în Biblioteca imperială din St. Petersburg).

— Solul este primit la Iaşi în 27 iunie 1601 de Ieremia Movilă care-l invită la un banchet, ca de obicei (e o dovadă de consideraţie). Se aduce solului un cal împodobit pe care merge la curte însoţit de mulţi curteni şi capugii.

Samuel Twardowski (1622) e unul dintre cei mai cunoscuţi poeţi poloni ai secolului al XVII-lea. Născut pe la 1600 la ducele Cristofor de Sbaraz, comis al Coroanei în solia lui la Constantinopole, unde fusese trimis de regele Poloniei pentru a încheia pace cu turcii în urma războiului în jurul Hotinului. Twardowski a descris această solie în versuri retorice în scrierea *Prea măreaţa solie a prea strălucitului duce Cristofor de Sbaraz, trimis de Sigismund III, regele Poloniei şi Suediei, către prea puternicul sultan, împăratul turcesc Mustafa* (ed. Cracovia, 1639, ed. Wilna 1706).

— Solul îl întîlneşte pe Batista (Veveli) şi pe un spion al lui Cantemir purtînd în semn de prietenie o ramură de mure. Era un obicei la turci să aducă flori sau ramuri de copac. Dis-de-dimineaţă, Domnul fa-

ce cunoscut solului că-l așteaptă la dînsul și-i trimite în dar o sabie aurită și o bucată de brocart. În talere de argint se iau gustări reci din abundență, precum și mîncări calde destul de proaste la gust. Afară de *abuchte* și *bastram* (pastramă), totul e afumat la soare; cele dintîi din carne de vacă, pastrama din berbec. Se bea vin de Tokaj. Se află despre uciderea lui Cantemir bei, căpetenia tătarilor din Buceag, ucis din ordinul Sultanului pentru că încercase o politică independentă. Tot acolo li se aduc cu mare pompă la Serai 10 cămile mari. Afară de daruri mai primesc și merinde alese: boi, pești de Dunăre, între care doi crapi și 5 știuci. Primesc, de asemenea, brocarturi de Diarbekir. Straja împărătească a azapilor, pedeștri, ușor înarmați, trag cu tunul și după aceea cadiul din Giurgiu îi primește.

Din solia lui G. Krasinski descrisă de un anonim la 1636 (Din călătoriile lui Oswiecim, Lemberg 1870). Călătorul a trecut pe la noi în 1640. Orașul nu e întărit decît cu un șanț spre partea cîmpiei, iar din partea rîului are un mal săpat. Curtea e întărită căci are un zid împrejur, cu cinci turnuri zidite și în partea cîmpiei este o stîncă de apărare. Orașul e Hotin și se vede că a fost odinioară frumos, dar la data aceea e distrus din temelii din pricina multor războaie și tabere turcești. Pare mai mult un sat mizerabil. Cetatea însă

e zidită pe o stîncă înaltă, chiar pe malul Nistrului. Se poate intra pe un singur pod care duce la o poartă. Călărașii sunt slujitorii care au datoria să vie la oastea Domnului în caz de război. Astăzi, aceștia nu mai sunt decît țărani proști. La Iași, călătorul stă la liturghie, la slujbă și observă că cetatea nu e întărită. Are peste 7 000 de case, e foarte întinsă pentru vremea aceea. Cele mai multe case sunt acoperite cu stuf și arată destul de rău, în afara unor curți boerești. Castelul e refăcut și întărit. Există și biserica Sf. Nicolae din piatră cioplită. Există și o biserică catolică din lemn, aflată în grija misionarilor franciscani, pe un deal în afara orașului, în loc bun. Locuitorii sunt turci, greci, armeni, poloni, negustori care aduc marfa aici. Femeile sunt deosebit de frumoase. Moldova i se pare mănoasă și bogată. Pe dealuri se văd multe semne ale războaielor: movilele morților. Călătorul ajunge și la Vaslui, care e și el ruinat. Ruinele reședinței domnești se mai văd, se mai disting o baie și un monument, o biserică pe cale de a se ruina. Mai sunt biserici de lemn. Se amintește victoria unui cneaz polon care, cu 900 de oameni adăpostiți în case încălzite, a bătut cîteva mii de turci degerați. Bîrladul e pustiu, o luncă, un rîu: Bîrlad. Se ajunge la granița cu Țara Românească care este o baltă lîngă Focșani, peste baltă un pod de piatră. La Buzău se văd două mînăstiri de zid, frumoase, o biserică, și ea de zid; Silistra e mai veselă, nu are întărituri, are castel de zid, case de lemn și cărămidă. Rare sunt casele pe care să se fi așezat berzele (ceea ce dovedește instabilitatea locului). Sunt 7 mecete sau moschei. Turcul Mustafa căruia-i cere audiență e ininteligibil din cauză că luase drogul *mastoc* pentru că se pregătea de luptă. Vameșii le face darul lor: o știucă mare, proaspătă.

Raportul tîlmaciului Ramaszkiewicz (1639—1640).

Ramaszkiewicz era armean din Lemberg care cunoștea limbile orientale. Iată ce relatează. „Împăratul spune caimacanului: tu m-ai asigurat că Domnul muntenesc va lăsa de bunăvoie scaunul său celui moldovean și că acesta se va așeza în capitala munteană fără război și vărsare de sînge, iar acum tu ai dat *gmiry* (act de învoire) acestui ghiaur să ridice război împotriva muntenilor și o mulțime de supuși ai mei săraci au pierit. Oare ești tu al doilea împărat de-ți permiți așa de multe? Și îndată a poruncit să-l sugrume. Am văzut însumi cadavrul caimacanului cu un șiret de gît" (pricina: luase taleri și de la unul și de la altul).

Ziarul solului: Vaslui: oraș vechi. Se zăresc ruinurile zidurilor și odăilor ridicate de Ștefan Voevod pe malul Bîrladului. Aici au fost întîmpinați de două *roate* care îi duc pe călători pînă la Rîmnic. După plecarea din Gherghița era un ger atît de mare, încît servitorii au adunat păsări înghețate din pădurile de la o jumătate de milă din fața Bucurescilor. Sunt întîmpinați de 7 steaguri de cavalerie și opt steaguri de pedestrași. Se trece apoi peste un braț al Dunării unde straja munteană dă cu tunurile. Se înserează, în ziua sfinților Petru și Pavel mîncîndu-se crapi mari. Brăila arată un castel zidit cu mare știință. La ple-

carea din Iaşi se face popas în satul Cîrniceni pe o movilă. Aici a pierdut o luptă Ştefan Potocki. Acum cîinii şi porcii au dezgropat în mare parte capetele şi oasele lor (turburătoare însemnare). Sunt aşteptaţi la Constantinopol de Amurat cel Crud, învingătorul Persiei şi al Oardei Tătare în Ucraina. Solul e aşteptat cu nerăbdare cu prilejul izbîndei de la Babilon. Solii iau exemplul lui Ozga, staroste de Trembowla, sol mare. Despre Hotin, călătorul spune că era un sat mizerabil. Caii au rămas noaptea sub cerul liber. Mîncare din belşug, peşte, pîine, mied, bere. Cît despre Iaşi, vorba aceea: furtună mare, ploaie mică! Sărăcie şi case acoperite cu stuf. Se face o vizită în bazar şi la biserica Sf. Vasile. Există aici obiceiul ca fiecare domn să ridice o biserică care să-i poarte hramul. Cimitirul e înconjurat de zid şi are o poartă cu ţiglă deasupra plus un ceasornic şi cîteva clopote. Ca să ajungi în clopotniţă trebue să urci 280 de trepte în spirală. Biserica e de piatră, cu vine şi figuri greceşti vopsite în diferite culori, în aur şi se vede chipul familiei domnitoare: Domnul, soaţa şi două fiice. Vinul bun, miedul şi berea, la fel, dar a doua zi se merge pe nişte catîri. Cerul e aspru, a prins cu mîna sa două paseri îngheţate; o mierlă şi o dropie. La 1 iulie suntem la Galaţi. Solul se duce la biserica catolică, după masă pică un panglicar în tabără şi arată diferite boscării: ţine pe nas un baston înalt, aşezînd pe dînsul un vas rotund cu apă şi dansează astfel. Pe urmă îşi aşază un lemn mare pe cap şi luînd o piatră între dinţi svîrle lemnul cu ajutorul pietrei. La cinci mile înainte de Iaşi iese vistiernicul cu zece oameni înainte. Sunt conduşi într-o sală mare: *olivanul* (divanul) plin de curteni. Alături e o cameră mai mică unde stau pe o parte turcii, pe o alta dregătorii ţării. În a treia odaie stă Domnul pe tron şi în faţa lui cîţiva senatori. Domnul se ridică în picioare, dar nu vine către sol, acesta se opreşte în mijlocul sălii. Atunci Domnul coboară şi îi dă mîna. Audienţa are loc, o parte în picioare, pe urmă se pune pălăria pe cap iar Domnul cuca şi se stă pe tron şi pe un scaun. Măreţia Domnului era ceva de văzut, zice solul. Haina în care era îmbrăcat nu poate fi văzută nici măcar la Sultanul turcesc, aşa e de măreaţă. Materia era din *altembas* pe care erau brodate flori înalte de un deget, avea două perechi de nasturi (paftale) de diamante de o valoare foarte mare. Haina era căptuşită cu zibelină.

Solia lui Ieronim Radziejowski (1667)

Autorul e o figură proeminentă a secolului al XVII-lea în Polonia. Bogat şi puternic, se credea egalul regelui. În conflict cu Ioan Cazimir, îl îndeamnă pe regele Suediei să ia coroana Poloniei. Carol Gustav ia aproape toată Polonia cu ajutorul lui. Deci vornicul, însoţit de sol, s-a însărcinat cu procurarea proviantului în Ţara Moldovei. Se ajunge la Brăila unde un cadiu îi primeşte. Se semnalează un mecet. La Ştefăneşti au trecut Prutul. Oraşul e mare, are biserică de zid cu acoperişul ars, un iezer lîngă oraş, a fost şi o moară

de zid. Aici locuiesc călărași, dar nu se pot număra mai mult de o sută de gospodării. Ienicer aga a trimis în schimbul darurilor o batistă. Domnul Duca, actualul domn al Țării Românești, îi însoțește pe o cîmpie plină de corturi, aflată lîngă o mînăstire. Se intră în castel, e întîmpinat de boeri și însuși Domnul stă la scară. Se intră în două odăi boltite și cu stîlpi, zidurile erau vechi, înăuntru se aflau mese, ferestrele mici, cu gratii, interiorul pare întunecos. Într-o odaie e întins un covor simplu și apoi printr-o galerie se desface o terasă și o ieșire spre o grădină între ziduri, odinioară cultivată italienește, astăzi neîngrijită. Se trece printr-un gang mic într-o odaie boltită cu zidurile acoperite cu pătrate mari albastre, modelate în forma teracotei olandeze. Lîngă o fereastră pe un covor, pe o masă joasă, dulcețuri mai mult zaharisite, mied, patru oale cu rachiu și patru ulcele goale. Domnul, așezat turcește, îl primește. I se dă solului un pahar din care gustă Domnul, gustă și solul și-l înapoiază. Se intră în altă odaie la audiență. Se dă scrisoarea regelui. Se face schimb de informații politice. Persanul Bobnek care stătuse mult la Iași aflînd de venirea solului polon plecase la seraschier, spunînd că are în el un foc lăuntric pe care trebuie să-l stingă. Dealtfel, spune Domnul, sunt mulți greci care informează Poarta de cele ce se petrec în Podolia și Ucraina și chiar în taberele de acolo. Pe urmă se trece la descrierea celor văzute. La curte se mai găsesc și două tunuri litvane de patru funturi. Castelul domnesc este o reședință bătrînească cu multe ornamente și lux, dar fără ordine, un adevărat haos, cu multe clădiri fără proporții. La mijloc se află o grădină mică și două rînduri de scări, foarte incomode și uzate iar la capul lor de sus se află un portic, pe stîlpi de piatră cioplită. E descris orașul care aduce cu alte descrieri. Suceava stă pe un deal foarte înalt. Bisericile sunt pictate *al fresco*. Cetatea e întărită bine.

*

S-a tipărit și al patrulea volum din acest serial. Al cincilea se află în editură, al șaselea se citește. O aventură întreagă. Critica a ostenit să mai citească sau să mai scrie. Nu se suportă așa ceva. Doar cîteva reviste din provincie și apropiații aduc la cunoștința celor interesați că mai ar fi ceva de aflat, pentru cine are această curiozitate. Tirajul (și din cauza prețului sporit) a devenit modic, poate chiar bun pentru o carte într-un fel „tehnică". Dacă și romanele au ajuns la 3 500 de exemplare, atunci un tiraj de aproape 6 000 al acestor *Caiete* pare destul de bun. Va urma partea cea mai aridă poate, cu idei noi, venite din mers. Am să caut cît pot să mai rup monotonia transcrierilor de texte semnificative, dar eu nu scriu pentru un cititor superficial. Cel care are răbdare va fi răsplătit, pe celălalt îl voiu pierde și e foarte bine. Tragedia începe la transcrierile care au loc. Intră în asta erorile mele, preluate unele după erorile tipografice, mai încap aici și unele aproximații de traducere pentru că nu e vorba de un text cizelat, ci de unul de lucru, pe urmă vine dactilografierea unde se petrec cele mai mari năzbîtii. În

sfîrşit, culegerea, care şi ea e încărcată de aproximaţii. Corectura tipografică contribuie la rîndul ei la „perfecţionarea" a ceea ce am prezentat şi cu asta imaginea acestor *Caiete* devine completă. Sper însă, în final, la o ediţie pe hîrtie de Biblie care să suporte o singură şi ultimă corectură a subsemnatului, în care desigur se vor strecura şi acolo, destule greşeli... Dumnezeu numai mă va apăra de zeloşii stabilizatori de texte care, cu *Enciclopediile* în mînă, mă vor face praf, dar să-i văd şi eu pe ei în rolul meu...

*

Din marile mele proiecte care erau atît de vagi cu ani în urmă, iată, se concretizează ceva: Primul volum (al zecelea, după socoteala mea) din *Istoria polemică şi antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent*, intitulat *Poezia română contemporană*, care se află la tipar, 1 600 de pagini la prezentare. Vor mai fi eliminări de ultimă oră: poeţi care au trecut baremul numai din sentimentalism şi pe care-i voiu scoate fără ezitări întrucît textul este „antologic" şi nici un fel de bunăvoinţă nu mai încape. Se vor supăra pe mine, dar nu am ce le face. Nu e decît vina lor. Lipsesc multe nume ilustre, dar şi aici grija mea a fost maximă. Pe cei în cauză i-am citit de cîteva ori, dar ei nu au reuşit la examen, dimpotrivă impresia a fost şi mai zguduitor penibilă. Aşa că i-am lăsat pentru amatorii de statistici poetice, pe amicii lor şi pe criticii de casă să facă restul. Încolo: *Aventura limbii române*, însumînd şi ea, pînă acum, aproape 1 000 de pagini, se apropie de capitolul *Cronicarilor* cu care se va dubla şi va încheia primul din cele 12 volume proiectate. Al doilea sau al treilea volum, în ordinea firească a acestei „Istorii" e aproape gata. El se numeşte *Balcanismul literar*, are de pe acum 700 de pagini. Aici ar mai intra încă vreo cîţiva poeţi pe care încă nu i-am recenzat, deşi i-am citit. Cu acea completare vom avea deci trei sau patru produse din duzina proiectată. Mai greu a fost pînă acum. Odată ajuns la Eminescu, Creangă şi Caragiale, care formează „miezul" de foc al „Istoriei", treaba mi se pare mai simplă. Părţi considerabile au fost scrise deja cu ocazia unor comunicări la Academie şi a unor aniversări. *Eminescu* e scris parţial (poezia), *Călinescu* (proza şi poezia), *Mateiu Caragiale*, parţial, *Ion Barbu* (în „Balcanismul literar"), *Arghezi* (destul de puţin, ocazional), *Pillat*, de asemenea, *Bacovia* (şi el destul de puţin), *Blaga* aproape deloc, dar, încetul cu încetul, cu mare răbdare, prin '80, dacă ne mai dă cine trebue zile, vom avea panora-

ma completă. Îngrozitori au fost cei 6 ani aproape care continuau alți ani dedicați începutului literaturii noastre, pe urmă se merge ușurel, deși destul de scandalos...

Ar mai fi vechile proiecte rămase baltă odată cu ivirea *Caietelor* și a acestei literaturi. E vorba despre *O cronică românească a secolului XX (Frica)*, roman în 9 volume, care ar începe, ca acțiune, în 1920 (cu multe părți scrise) și în care ar intra mai mult ca sigur *Janus* (și el ajuns aproape de 800 de pagini, dar încă cu părți *moi*, care nu-mi plac și la care refac de 6 ani, el fiind a treia a mea piesă de rezistență în materie de roman, după *Groapa* și *Princepele*, primul scris în 10 ani, al doilea în 7, al treilea, iată-l, plecînd într-al optulea și, probabil, oprindu-se la peste zece din cauza distanței pe care vreau s-o iau față de realitate...).

Este enorm, materialul se organizează mai ales pe măsură ce *Caietele* ies de la tipar, intenționez să fac o selecțiune, *pe probleme*, lucru care mi-ar facilita mult scrierea rapidă a celor 9 volume (trei pe an la tipar). Dincolo de asta se ivește un *Nero*. Material uriaș, pe care am început să-l citesc și să-l selectez încă de anul trecut. E vorba de reabilitarea într-un fel a *nebunului*, un *Nero* care tînjește după elenism în mijlocul unui popor pragmatic ce nu-l înțelege. Vom vedea cînd îi va veni și lui rîndul, deși pasaje aș putea scrie și mîine...

Sunt însă lucrurile curente care mă țin într-un ritm șchiopătat, dar tare mă tem că voi lăsa totul deoparte și voi recurge la o izolare totală, la o rupere de imediat care-mi dăunează atît de mult. E și o vreme incertă în materie estetică, multe tendințe, totul e nedefinit, proza a cam murit. Trebue făcut ceva îndrăzneț, un act totalitar, dar care e acela nu știu. Vom mai vedea. Nu e mai puțin adevărat că după *Princepele*, cum a prevăzut D., nu-mi mai place nimic din ce-am scris. Am comis cîteva nuvele în linia *Princepelui*, pentru acea *Săptămînă a nebunilor*, care nu mă mai îmbie tocmai pentru că e scrisă în grai cronicăresc și mi-e greu să trag de două ori cu pușca în același loc, dar cine mai știe... Ar mai fi straniul haiduc *Amza*, un mit pe dos, pe care-l tot mustăcesc, dar nu-l mai pun pe hîrtie și o piesă de teatru: *Ultima călătorie*, dar ce citesc în ziare? Daninos, un humorist francez, are exact aceeași idee. Eu văzusem scena acelei „ultime călătorii" în portul Constanța, în urmă cu vreo 15 ani, sau mi-o povestise cineva, dar lenea și o oarecare lipsă de interes m-au făcut să amîn scrierea ei. Iată-mă *al doilea* și nu știu dacă nu voiu renunța curînd la ea, deși subiectul e gras. Poate, mergînd anul acesta la Paris, voi găsi cartea citată și voi vedea despre ce este vorba, nu de alta, dar nu vreau să mă mai trezesc că nu am ideile mele și că le împrumut pe ale altora...

Cam asta...

Ba, nu! O mare tentație de a începe *Cronica românească a secolului XX*, după apariția unui volum al lui P.

Jurnal de la Poiana

Deşi iarna a fost blîndă, nu am mers la Poiana. Nu-mi place acolo în acest anotimp pentru că se întunecă devreme şi nu ai altceva de făcut decît să te uiţi la televizor, ceea ce pe mine nu mă amuză deloc. *Mutuligii* (cum le spunea Ion Barbu), adică căţeii mei, stau cam aşa: anul trecut a fost Barcelona şi cu Bobiţă care-l moştenise pe Gică Doi pe post de consolator al văduvei. Fiind prea mic şi crescînd cît un dulău, făcînd pagube în grădină pentru că era foarte dezordonat şi nefăcîndu-şi măcar datoria de soţ (pusilanim), el a fost transferat la Buşteni, unde o duce bine în curtea unui gospodar. Nea Costea ne-a adus din spiţa lui Gică Unu un strănepot care e şi rudă cu Barcelona, un căţel negru, pitic, gras ca o butie, care abia se tîrăşte, semănînd cu H., cumnatul meu, şi pe care l-am numit *Negusul*. Acesta stă la lanţ ca şi Barcelona, cu toate apelurile mele la îngrijitor. El nu-i dezleagă deoarece căţeluşa fuge şi riscă să fie călcată de autocamioane, de unde drama. Cei doi căţei în lanţ nu se cunosc, ca să zic aşa, *după trup*, cum spun misticii şi ideea de a avea o pereche, care ţine de vreo trei ani, nu se realizează, Barcelona cînd fiind ea însăşi mică, cînd cei trei soţi (unul mort, unul transferat, al treilea se pare la fel de incapabil la vîrsta lui de un an şi ceva, să ne înmulţească spiţa). Vom vedea ce ne aduce această primăvară, dar tare mă tem că eforturile făcute nu vor duce la nici un rezultat...

Asta-i problema *Mutuligilor*. Gravă, deocamdată...

*

Să mai vedem ce se mai află prin cărţi...

Iată-l pe Huysmans pe care-l tot pîndesc prin anticării:

— *Opere disperate şi erudite*

— sau: maxima lui des Esseintes: *Fă altora ceea ce nu vrei să ţi se facă ţie*, bună pentru eroul din *Frica*. Cu asta ajungi departe, completează H.

*

Nimic nu este necorporal în afară de ceea ce nu există: tot ce există are un corp propriu (Tertulian), lucru pe care-l poate spune Profesorul din *Batalionul de pedeapsă*, unul din volumele (9) *Cronicii româneşti*.

*

Ochiul fiindu-i rănit de vidul locurilor pe care le ocupaseră înainte (H) sau: *halucinaţia mirosului* sau: *un vin de culoarea cojii de ceapă, puţin ars* pe care-l voi planta la masa contelui de Curçel din *Janus*, la *Beaux-Arts*, merge cu acel decor dalinian.

*

Tot pentru Profesorul din *Batalionul de pedeapsă*, o vorbă tot a lui H: *a evada din penitenciarul secolului tău...*

*

...şi în timp ce acest Huysmans mă poartă prin parcurile aulice ale lui Goncourt, prin pompele grandi-

oase ale lui Flaubert, prin strălucitele peisaje asiate închipuite şi îmi aminteşte de cruzimile iscate de nebuniile lenevoase, dintr-o plictiseală greoaie, din opulenţă şi rugăciune, la radio: *Psyché* a lui César Franck şi *Simfonia a II-a* de Enescu (de o nobilă melancolie, de o subtilitate pe care mereu o redescopăr la acest compozitor).

*

Întors la Verhaeren:

Unii:

Mai departe decît sorii
Un oraş de abanos
Se ridică şi oglindeşte enorm
În creierul lor
Doliul său şi grandoarea sa de moarte sau de cavou...

Dar *„Bătrînii regi"*

Bărbaţi sterilizaţi de secole de plictiseală
Şi de regret mortal
A unor voluptăţi sleite.
Mîinile voastre —
De fier; inimile voastre?
Din bronz şi din noapte...
Unghiile şi cei doi ochi ai voştri?
Nestemate,
Sori imobili, strălucitori şi negri,
Arzînd pe tronuri iluminate de glorie şi de aur

Măşti visătoare şi mari
Ca nişte seri
Şi calcinate ca rocile
Unui promontoriu...
Bătrîni de temut şi străvechi ca mările
Care priviţi în voi pentru a vedea pămîntul tot

Care nu-ntrebaţi deloc
Azurul cerurilor amare. Şi rămîneţi aplecaţi
Pe singurul vostru mister
Fierul crud arde şi voi frigeţi
Ca şi el sub mitrele voastre de orgoliu
Şi etolele voastre albastre,
Sceptrele voastre sunt ca nişte degete veninoase
Şi teroarea frunţii voastre
Suflă pînă la o sută de leghe
Şi voi rămîneţi muţi întotdeauna...
Un leopard lingea picioarele voastre
Încărcate de inele,
Iar femei împodobite pentru a vă distra
Ca să le ucideţi cu o singură privire
Îşi rup spre voi în zadar
Trupul lor repezit şi barbar
În creierul vostru uscat, lăcaş îngreuiat
Obosit de omoruri şi magie
Şi nici un fel de voinţă în voi
Nu se mai oglindeşte-n splendoare
Şi voi muriţi, de tot singuri, într-o seară
De orgii...

*

În timpul acestei ierni am fost silit să fac cîteva lecturi împotriva strictei planificări propuse: au apărut *teme* ca *Eminescu* (pe care l-am redescoperit ca „modern"), *Bizantinismul* (unde era foarte mult de citit) şi *Călinescu* (în raport cu sine însuşi). Totul devine fascinant: să descoperi, de pildă, că în marele poet de la Ipoteşti se găsesc versuri ce aduc cu acelea ale lui Saint-John Perse sau că el poate să spună cu o sută de ani în urmă că *luceafărul era ca o păpuşe*. Aşadar, o iarnă destul de laborioasă şi nu am de ce regreta unele treceri în alte planuri neprevăzute. Mai ciudat este că încercarea mea de a reînvia *bizantinismul*, cel puţin pe cei care l-au practicat în literatura noastră, a găsit destule rezerve la o critică care şi aşa nu e pregătită pentru surprize.

Aş mai remarca că întîmplarea face ca exact cele mai grele teme să-mi fie impuse cînd sunt foarte ocupat. Interesantă a fost şi perioada electorală pe care nu o reiau aici (vezi articolele din presă), unde am fost pus în faţa unor probleme de sociologie. Lecturile din Gusti, Petre Andrei, Rădulescu-Motru, Eugeniu Speranţia, Durkheim şi Tarde, Drăghicescu, Stahl, Blaga, Le Corbusier şi alţii, profitabile, dar pentru un literat totul înseamnă hrană de care are nevoie. Oricum, *reperele* au fost extrem de folositoare, confruntarea cu realitatea mai puţin pesimistă pentru mine care vedeam în despărţirea de sat a ţăranului o adevărată tragedie, dar el o primeşte chiar cu optimism, deşi nu lipseşte un oarecare patetism din glasul unor femei. Senzaţia a fost şi mai nouă cînd mi-am dat seama că trebuia cu adevărat să-mi iau noul rol social cît se poate de în serios pentru că în faţă aveam un public ce nu putea fi prostit în nici un fel (lucru pe care nici nu-l intenţionam). O sinceritate brutală poate nu mi-a adus o simpatie imediată, lucra mai mult pentru mine reputaţia scriitoricească şi la cei ce m-au tăiat de pe listă chiar o invidie ce nu putea fi oprită deloc...

Pe urmă a fost investitura, tot acel halou de lumini, pupitrul în care au stat atîţia oameni iluştri ai României. Era, oricum, o senzaţie...

*

Din nou Verhaeren:

LEGENDA

Orizonturile arămii ale supremelor toamne
Mor acolo, departe, într-un carnagiu de aur
Unde sunt ei, eroii baladelor teutone
Ce cîntau din corn prin păduri?
Dar marşurile morţii?
Ei treceau munţii, rîurile, porturi şi burguri
Şi brusc se prăbuşeau, roş-înlunecaţi
Singerînd zilele lor, singerînd inimile lor,
Ca pe urmă cadavrele lor să treacă în legendă
Ca sorii...

Sau *Noaptea:*

Din clipa în care în cîmpia imensă
Se face seară
Cu grele ciocane
Şi stînci taciturne
Umbra-şi clădeşte zidurile sale
Şi donjonurile sale nocturne
Ca pe un Escurial îmbrăcat în argint negru
Şi astfel cu colţurile sale
Şi sălile sale funebre
Întreagă, clădită-n mister şi teroare
Noaptea apare ca un negru palat
Al unui împărat rezemat pe coate
Undeva, departe, în tenebre.

*

În Virginia Woolf *(Spre far)*, d-na Ramsay care visează o viaţă întreagă să meargă pînă la un far, pe care-l vede, dar la care nu va ajunge niciodată, murind. Farul este un simbol ca şi *Deşertul* din *Deşertul Tătarilor* al lui Dino Buzatti...

*

Iată şi *Sepher ha Zoharul* pe care l-am cumpărat anul trecut de la *Anticăria Kretzulescu*, după un telefon primit de la un poet care, ştiindu-mă amator de lucruri speciale, mi-a făcut acest serviciu.

*

Verhaeren:

BOLNAVII

Palizi, nervoşi şi singuri, tragici bolnavi
trăiesc cu răul lor. Ei privesc seara
răspîndindu-se pe oraş,
pălind faţadele...
O biserică lîngă ei îşi ridică clopotniţa
neagră.
Oră moartă, acolo, undeva, în provincie,
în cartiere pierdute în fundul unei grădini
pustii
unde se îndoliază ziduri
iar porţile ale căror ţiţîni
scrîşnesc monumental
întocmai ca un pumn de fier...
Palizi şi singuri, bolnavii hieratici,
asemeni unor lupi posomoriţi,
adulmecă moartea...
ei au mestecat viaţa şi zilele ei,
toate la fel
şi lunile şi anii şi ura lor şi soarta...
Şi-acum corpul lor, colivie de oase
pentru febre
şi unghiile lor de lemn, rănind
frunţile lor arzătoare şi
răutatea din ochi...
şi subţirimea buzelor
şi ca un nisip amar mereu între dinţii lor
.....
şi regretul trezeşte-n ei orgoliul postum
de a pleca să retrăiască într-o lume nouă
al cărei apus asemeni unui tripied care
fumegă
e înălţat de un Dumnezeu feroce şi negru
în creierul lor...

*

Bolnava muzică din *Nori sirene* de Claude Debussy, insinuantă, tristă. Norocul de a se transcrie astfel langoarea unei amiezi, starea de pierdere a memoriei şi mereu un laitmotiv ca al morţii care vine insinuat de un flaut şi un zgomot de mare care loveşte undeva şi apa care munceşte. O elevaţie melancolică, nobila muncă a gîndurilor în amiază...

*

tu es jolie,
tu es jeune,
tu es dans le vent
tu as entre 15 et 20 ans...
(un cîntec din '74)

*

Fiecare are un Strahov, ca Dostoievski. De asta mă tem cel mai mult. Un om care te priveşte o viaţă şi care, de fapt, te invidiază pentru succesul tău la care poate şi el a contribuit prin inteligenţa lui, prin acea lene de a vorbi ceea ce ar fi trebuit să scrie...

*

Citesc cărţile înduioşate ale văduvelor: d-na Barbilian şi soţia lui Dostoievski. Urmează Troyat care va cita masiv din *Jurnalul contesei Tolstoi* pe care l-am citit în tinereţe şi din alţi *secretari* care au stat în preajma *mujicului* habotnic. Ce falsificare a personalităţii! Nimic spiritual din fiinţa acestor mari artişti. Ori geniul nu e penetrabil, ori se ascunde teribil, din moment ce amintirile despre el au totdeauna un aspect de socoteală la băcan: cît mînca, dacă-i plăceau femeile, Tolstoi nu prea se spăla, Dostoievski era teribil de gelos etc. Să nu-l fi auzit cumsecadea femeie, de meserie stenodactilografă, spunînd un cuvînt mare pe care nu l-a trecut în nici o carte a lui? Să nu fi fost ei, aceşti mari scriitori, o clipă, cabotini de geniu?

Ori e vorba mai degrabă de o desconsiderare a respectivelor; femeile nu erau convinse în timpul vieții lor de valoarea reală pe care o au alături, vedeau în ei numai niște bărbați, niște soți. Pe urmă, dacă flacăra reputației crește, de ce să nu ne aducem aminte de cîte ceva și să ne arogăm dreptul de a-i fi fost o mamă, o soră bună, să-i fi pus prișnițe și să-l fi cules de prin șanțuri? Asta face bine la lectura în pat de la ora opt, cînd modistele se înduioșează și ies în stradă în căutarea unui geniu tînăr pe care să-l ocrotească...

Jurnal de la Poiana

Sfîrșitul lui martie '75, cînd alcătuiesc acest volum al „Caietelor". Primăvara care a anticipat multe, dar care nu s-a pronunțat pe aici, hălăduie pe dealurile gris. Apele sunt parcă mai puțin tulburi și salcia, cea mai grăbită, singura care a supraviețuit epurărilor consecutive în favoarea pomilor de soi: brazi, mesteceni, meri, peri a căpătat o nuanță verde, patetică. Privesc puiul de corcoduș care s-a ridicat împotriva uciderii vechiului corcoduș din motive cretine (de unde învățătura: decît să dobori un copac, mai bine îți tai un deget). Acum mă rog în gînd de acest mic copil sălbatic pe care l-a tuns nea Costea la cererea mea, cu grijă, să înflorească anul acesta pentru a-mi aminti de dulcele său părinte care îmi dădea fructe verzi ce-mi plăceau atît și mai făcea și umbră... Voi vedea dacă absența celor 3 ani de frumusețe a florilor dalbe vor fi trecut. Pinii au devenit adevărați copaci, îi duc în sus prin retezări succesive de la bază. În felul acesta, la anul voi reuși să revăd de pe balcon cele două statui ale lui Guguianu care acum stau ascunse din cauza acestor copăcei. Brazii cei argintii se ridică greu și bine fac, pentru că mi-ar astupa splendida priveliște. Nici nu știu cum o să rezolv atunci chestiunea. Brazii de gardă ai spatelui, cei puși unul lîngă celălalt, în opt ani nu s-au ridicat prea sus. Ce greu crește un copac și ce iute îl doborîm... Vor face un fel de cortină pentru a acoperi priveliștea dinspre *Castelul pălărierului* care, de fapt, oferă curioșilor lungi contemplări ale lui N. și a mea la plajă. În rest, livada de meri a mai crescut, pomii s-au mai îngroșat. Din păcate, fac fructe mici și noi nu apucăm să le culegem pentru că o ștergem devreme la București, cînd cad primele ploi insistente și ele încep cu țîrîiala prin august deja și mă scot din sărite. Le adună nea Costea și Mihaela și le pun pe masă. Casa se umple de un miros bun, le uităm acolo toată iarna. Sau în camera șoferului... Încolo, locurile sunt la fel de frumoase, dar dispare sălbăticia. Au apărut becurile cu mercur care fac mai puțin părăsită această Zamora, care în spaniolă desemnează locul de unde arabii scoteau turcoazele (niște mine), dar se înmulțesc casele, ele se îndeasă una în spatele celeilalte și parcă nu mai e același lucru. Avem un drum bun pînă în poartă, se poate veni și iarna pe serpentine. E mai curat, de n-ar fi lumea asta care se înghesuie, pentru că eu izolarea

o căutam... În sfîrşit, nici singur pe lume nu se poate trăi...

*

Proust care se temea de parfumurile prinţeselor... (între care Martha Bibescu).

De nobis ipsis silemus (Despre noi să tăcem...).

*

Scriu altfel de cum vorbesc, vorbesc altfel decît gîndesc, gîndesc altfel de cum ar trebui să gîndesc şi tot aşa pînă în adîncurile beznei... (Kafka).

*

Eu nu vă dau idei, nu vă dau cunoştinţe; vă dau bucăţi rupte din sufletul meu (Unamuno). (Dar ce sforăială imbecilă în această *Viaţă a lui Don Quijote!*)

*

Intoleranţa spiritului este mai insuportabilă decît intoleranţa sentimentului; superstiţia e preferabilă dogmatismului (Wackenroder).

*

Poeţii tac ca roua (Blaga) (mi se pare că bisez, dar meritã).

*

Pantalonii, obiect de polemică în secolul XII (ei joacă un rol penibil). E amestecat şi Sfîntul Benedict în această afacere. El declară că pantalonii sunt de prisos, admiţîndu-i numai la călătorii. Polemica are loc între cistercieni şi cluniacenzi.

*

Chipul singuratic al înecaţilor în mare (Márquez).

*

Laudele mulţimii sunt aplauze cu limba (Marc Aureliu).

*

Decepţie la citirea cărţii lui Thomas Hardy, socotit mare scriitor: „Departe de lumea dezlănţuită" (lecturile unei veri).

*

Şi mai ales ai grijă să deosebeşti lucrurile de zgomotul pe care-l fac (Seneca).

*

Ar trebui să trăim după pilda unor capucini bine crescuţi (Joseph de Maistre).

*

Datoria mea este să mă păstrez intact (Barrès).

*

...o inepuizabilă răutate (la un personaj din *Miliardarul* lui Saint-Pierre).

*

...complexul de bogăţie al miliardarilor. (S.P.)

*

Singurii oameni care disprețuiesc banii sunt cei ce nu-i au (același).

tot el:

La nici o înmormîntare de bogătaș casa cu bani nu e dusă la cimitir odată cu mortul.

sau:

Toate sunt grave, dar nimic nu-i serios...

sau:

Ruinele albe ale ideilor...

sau:

Infirmitatea cuvintelor...

*

Tinerețea nu e un argument (Sagan).

*

A fost o zi cînd eu eram doar o licărire în ochii voștri (un fiu către părinți) (Shaw).

*

Creștinismul începe totdeauna prin a pune întrebări (Michel de Saint-Pierre).

*

Cinstea e o problemă de dată (Talleyrand).

*

O femeie minunat de urîtă (M. S.P.).

*

Ura, stăpîna veșnică a lumii (poate Shakespeare).

*

Insolența capodoperei (tot M.S.P).

sau:

Socrate așteptîndu-și moartea învăța încă să cînte la liră.

sau:

Sufletul este partea de singurătate dinlăuntrul fiecărei ființe.

*

Dintr-un poem:

Am văzut-o pe Judith cu cei 30 de ani ai săi care au un miros de garoafă...

*

Natura mea e focul (Caterina de Sienna).

*

O bijuterie erotică (M.S.P.)

sau:

Șopîrla lui Flaubert încălzindu-se la soarele frumosului.

*

Orice operă adevărată implică o nemărginită singurătate (M.S.P.)

*

Un loc golit momentan de teroarea sa (Faulkner).

*

Cred că omul nu va dăinui numai; el va învinge (același).

*

Liderii simbolici (pentru *Janus)* ai lui Toffler (din *Șocul viitorului*, de fapt ai lui Klapp care e citat).

Tot pentru *Janus:* cum dispar cuvintele din limbă: fotografia unei fete americane nu mai e *pin up* (de agăţat în perete) sau o *cheesecake shot* (o prăjitură de fotografie), ci o *playmate* (tovarăşă de joacă), *hep* a devenit *hip; hipster — hippie.* A apărut şi dispărut *Go-go.*

*

Gîndul e repetiţia acţiunii (Freud).

*

Galbenul e culoarea nebunilor (Chirico).

*

O singurătate sălbatică şi inaccesibilă (D'Annunzio).

*

Bergson: Corpul crescut al umanităţii are nevoie de un supliment de suflet.

*

Nu apa, vîntul este prima forţă în natură (Coandă — cel ce a pornit de la un zmeu spre aerodinamică).

*

O măduvă tragică la începutul *Simfoniei fantastice* a lui Berlioz...

Dansul, celebra sculptură a lui Carpeaux de pe frontispiciul Operei din Paris, distrusă de poluare...

*

Urme din *melodia cancerului* din *Love story,* în partea de mijloc a *Simfoniei fantastice* de Berlioz, plus *Schubert,* ne-am lămurit...

*

...agonia lacurilor (Ioan Grigorescu).

*

Ştefan cel Mare care spune că heleşteele şi albinăritul rezistă oricăror năvăliri. Nu poţi tăia capul albinelor şi fura apa care hrăneşte peştii.

*

„Aş vrea să grillez o cocottă blondă — *foy de prince.* E fină ca o arhiducesă şi *souple* ca o liană. Iese numai în *muscal.* Într-o seară cînd îmi plimbam melancolia într-un *muscal* vertiginos la chaussée, am văzut-o. Pe loc i-am trimis o gerbă de rose printr-un bogumil (Mateiu Caragiale, *Corespondenţă).*

*

L'Orient et la Grèce me rappellent le mot si coloré et si mélancolique de Richter: „le bleu est le couleur du deuil en Orient. Voilà, pourquoi le ciel de la Grèce est si beau (Jules Barbey d'Aurevilly).

*

Les journaux! Les chemins de fer du mensonge (J.B.d'A).

*

Acelaşi: *Les femmes s'attachent comme des draperies, avec des clous et un marteau.*

sau: *Partout où les femmes sont sur le trône, la corruption est dans les mœurs.*

sau: *Etre mal mise — c'est une impertinence pour les femmes.*

*

În America cîteva rîuri s-au aprins din cauza gazului metan ce se născuse în ele (Ziarele).

*

Dinozaurii şi brontozaurii au pierit pentru că crescuseră prea mult. Pentru a putea trăi erau nevoiţi să mănînce 25 de ore din 24 (Jose Maria Garcia).

*

Infernul sunt ceilalţi (Sartre).

*

Formula (probabilă) a lui Belphegor pentru drogare: amestecă codenalul cu maxitonul, cu ortedrină, cu tablete de amphetaminice (pentru *Janus*).

*

A trăi într-o lume care deţine o libertate supravegheată şi alta în care suporţi o dictatură acceptată (Sartre).

*

Bomba cu noroi a pornografiei... (I.G.)

*

Mattachinii—clovnii invertiţi din Evul mediu, care exhibau pe scenă viţiile lor, fiind consideraţi nebuni.

*

Pornocraţii... surprinzător, în... Eminescu!

*

În Apuseni, pe Detunata, într-o zi a anului (Noaptea Sînzienelor), un flăcău neprihănit iscă focul în zori din două lemne, reeditînd experienţa lui Prometeu. Toate focurile din sate sunt stinse, lămpile la fel, se ard gunoaiele etc. ...

*

Rîuri asasinate... (I.G.)

*

Nemoianu despre Quincey: Îşi iubea libertatea într-un mod isteric.

*

Sentimentul frustrării la generația tînără. Toți suferă că li s-a luat ceva, dar întrebați nu știu să răspundă, ce? De aici jegul, pletele, lipsa de conformism, chipurile, agresivitatea, lenea, obscenitatea, drogurile, alcoolul, refuzul de a munci în special, chiar o muncă în stare să le placă. De fapt, sunt niște leneși sofisticați, niște putori ordinare... Pe-ai mei îi pun să-și ia doctoratele și să se bărbierească în fiecare zi. Idealul meu e să-i văd tunși ca pe rugbyștii din '45.

*

Aristocrația spaniolă a cărei glorie (la femei) era aceea de a fi brodat un jupon (Quincey).

*

Nuzzur, plocon dat superiorilor în Orient.

*

Tirani posomorîți care se complac în disciplina fricii (Quincey).

*

Cel mai mult mi-e frică de frică (Shakespeare) (se pare un bis).

*

Lemingii care coboară din pădurile scandinave și se sinucid în masă, înecîndu-se în mare (apropo de sinuciderile în masă ale americancelor după moartea lui James Dean).

*

Rhabdomanții enii (descoperitorii de fîntîni cu ajutorul unei crengi de salcie) (Quincey).

*

Curgerea înapoi a rîurilor spre izvoarele lor a lui Euripide (ἄνω ποτάων)
Fulgerele episcopale (Quincey).

*

Melancolicul la greci intra în peștera lui Trophonius, cu picioarele înainte, ieșind la fel, palid, ca un cadavru și îngrozit.

*

Trăirile corosive ale opiului (Quincey).

*

Bolile splendorii în visele opiomanilor încep cu deliruri arhitectonice (ca în Piranesi). Vezi marea pavată parcă cu fețe omenești îndreptate spre cer: mînioase, deznădăjduite, zeci de mii de fețe, cu generațiile. Peisajul e asiat, senzație de căldură sufocantă, torturi mitologice. Bolnavul se refugiază în pagode, e închis în camere secrete, eroul e adorat și sacrificat, pe rînd timp de mii de ani, stă în sicrie de piatră, crocodilii îi dau sărutări canceroase (Quincey).

*

Sicarii evrei din Josephus Flavius, cei ce omorau la înghesuială cu niște cosoare (Cartea XX, secțiunea V-a, cap. 8 din *Antichități*).

*

Pindar despre *Misterele eleusine:* ele ţin lumea adunată la un loc ca să nu se risipească în haos.

*

Din literatura fantastică pe care am străbătut-o vara asta, aş mai reciti *Corabia fantomă* de Richard Middleton, într-un fel, părintele lui Márquez (cel din primele nuvele: *Cel mai frumos înecat*, de pildă) *(Istoria plagiatului)*.

*

Ochiul scrutător şi iscodirea încruntată a suspiciunii (K.P. Knight Landscape).

*

Eu tund oaia, nu o rad (Împăratul Tiberius despre cei cărora le lua impozite).

*

Arborii centenari ai Romei distruşi la incendiul provocat de Nero...

*

Viitorul împărat Vespasianus care aţipeşte la o recitare a lui Nero şi este înşfăcat şi gata să fie ucis pentru această indiferenţă.

*

Lui Nero i se sapă groapa în care va fi îngropat (speră el) sub ochii proprii.

*

Tot pentru romanul *Nero* (titlul provizoriu: *Ajungă-i zilei răutatea ei...*): răul de altitudine pe care-l resimt cei ce se află în fruntea naţiunilor. În aceeaşi documentare, citit: *Eu, Claudius, împărat* şi *Eu, Claudius, zeu* de Robert Graves, simple dilatări ale lui Suetonius şi Tacitus (pe care i-am recitit, de asemenea), anecdotice, fără sclipire. Tot acum, recitit *Caligula*, a lui Camus, piesă făcută, simplistă, penibilă dacă ne gîndim că totul nu justifică decît o simplă frază memorabilă: *Am realizat clarviziunea extraordinară a solitarului* (a ucigaşului). E puţin. Ar trebui un Durrell. Rex Warner cu *Julius Caesar* al său şi mai tern.

*

Ludovic al XI-lea care l-a pus pe Cardinalul de la Balue într-o colivie şi mergea să-şi inspecteze livada lui cu spînzuraţi...

*

Disciplină de cadavru *(perinde ac cadaver)* la iezuiţi...

*

Aretino care se declara *secretar al lumii*. Tot el spunea: *Sudoarea cernelurilor mele*. Sau: *Poezia stă în propria-i furie...*

*

Frica este o plăcere (Caillois).

*

Repere în Giono *(Turma)* (lecturile unei veri):

— Soarele ca un mort; iarba părea ca o mireasă; rîsul ierbii strălucea; Joseph o săruta ca şi cînd ar fi muşcat dintr-un pepene; îşi trase ciorapii ca şi cînd ar fi jupuit un iepure; noaptea, grea ca cimentul; se auzea cum gîfîie noroiul...

*

Peter Rugg, dispărutul, cu fiica lui, cu calul său negru şi cu învechita cabrioletă. E poştaş de meserie şi caută mereu Bostonul pe care nu-l mai regăseşte. E veşnic plouat de un nor în care convoiul lui călătoreşte (dintr-o nuvelă de William Austin).

*

... Şi fu închis în afara lumii (Seferis).

*

Galipoţi (gallipotes), cei ce aleargă foarte repede, străbat mari distanţe cu iuţeală, vrăjiţi (în Antile) sau oamenii cambraţi, imuni, magici la armele de foc.

*

Ora Boului la japonezi (între 1—3 noaptea).

*

Nero, un om care se hrăneşte cu aplauze...

*

Să ai tot ceea ce au ochii celor ce mor, în ultima lor clipă...

*

Moartea văzută ca o naştere ultimă *(Nacimiento ultima)* la Vicente Aleixandre.

*

Tot el: Doamnele îşi aşteaptă rîndul aşezate pe o lacrimă *(Valsul)*.

Sau: Vino ca o pereche de ochi sau ca două singurătăţi profunde.

*

Din *Poemele* lui Robert Sabatier:

— Prinţul în straie de păsări, de panglici, prinţ de arbori şi de roze, vie fiară...

— Învesmîntat cu buze de răcoare... el lumea bea...

— Eşti perla ori sărutul care sboară... şi cresc din noapte rîuri de parfum...

— Prinţ învesmîntat în păsări, în eşarfe, în legende...

— Şi-o hrană-s vorbei buzele-i închise...

— Poetul, spălător de cuvinte...

— Noaptea de vară îşi varsă vulpile albastre în ochiu-mi rece, surghiunit de astre... într-un izvor în care obrazu-mi curge blînd.

— Gură, o rană pe-al meu glas deschisă... cavernă-n care trece-un trib sălbatic...

— Îngrop cadavrul zilelor în mine...

— Mă-ntorc, zeu gol cu albe săgeţi împodobit...

— Sunt jocuri triste, atît de triste-n zori, că mori fără să aştepţi vreo sărbătoare...

— Cuvintele mănîncă gura celui care le spune...

— Marea fără o căinţă...

*

Nutreşte-ţi melancolia de care cu atîta bucurie mori (Theophile de Viau).

*

Nădejdea te urmează ca o rochie verde (Clovis Hesteau de Montluisant).

*

La ora mesei s-aud mormintele mîncînd (Adrian Păunescu).

Tot el:

Coşmare fiin pe cer această noapte
Şi voi mai apăreţi din cînd în cînd
Cînd vă aruncă gropile urlind
Că nu mai pot nici ele să vă rabde.

Jurnal de la Poiana:

Bubulina, o figură măreaţă a universului nostru domestic, care o ajută pe Furnicuţa (care şi-a pierdut soţul în iarna asta: cancer), trimite prin mine omagiul adus curţii noastre de pe Zamora: un sac de plastic, plin de gheare de pasăre, fierte, sărate (la cîini le place sărătura, zice N, care ştie tot). Negusul, moştenitorul lui Bobiţă (care a fost descazarmat pentru că era Fofologea faţă de Barcelona, adică neîndeplinindu-şi obligaţiile conjugale), un căţel negru, scurt în picioare, dar de talia lui Gică 2, cu o voce de bariton, îngroapă cît poate gheare de pasăre. În schimb Barcelona va visa la noapte că aceste gheare de păsări sunt ghearele vrăbiilor care de 3 ani îi fură ei pîinea din troacă spre furia sa sinceră. O curte tapetată cu gheare de pasăre, zice N., ce viziune! Dar o curte infestată de gheare de pasăre...

*

Timpul doi: *(Jurnal de la Poiana)*. S-a ivit o problemă: se pare că Barcelona e grea. Ceea ce n-a realizat nici Motologea de Gică 2, slab de ţîţînă, nici Bobiţă, lacom la mîncare, dar absent la graţiile delicatei fiinţe şi nici acest Negus care e şi el bun numai la ascuns oase, a realizat *Firicel*, căţelul alb al vecinului, Vişan. Barcelona nu mai are aerul famelic de totdeauna, burta ei conţine, se pare, rodul unor nopţi secrete, cînd sub nasul noului venit în curtea noastră şi adus pentru odrăslit s-a petrecut minunea: vom vedea pe Barcelona, mamă. A murit şi Pufulete al lui nea Costea, tot din familia dinastiei Gică, călcat de o maşină, aşa încît un pui va fi trimis acolo pentru a conserva preţiosul sînge, restul nu ştim cui îi vom da

pentru că o curte cu atîţia căţei e prea mult. Sunt opinii (N.) că aceşti căţei dintîi trebue înecaţi, conform zicalei că turbează, dar nu am inima aia... Deocamdată, Barcelona are o privire lirică şi o dezleg des din lanţ, îi cumpăr *polisch* pe care-l gustă cu delicateţe şi aştept restul care e şi mai interesant. N. ridică probleme de drept: căţeii au fost concepuţi sub un regim de restricţie (citeşte lanţ), tatăl e incert (există trei presupuşi taţi: *Bobiţă*, *Firicel* şi *Negusul*). Dacă socotim bine, Bobiţă n-a participat iarna asta la competiţie aşa că rămîn doi: *Negusul* şi *Firicel*. Vom vedea cu ochii noştri cine e acest *pater incertus*... deocamdată.

Dar se iveşte folclorul: *Gică 2* a fost refuzat de *Barcelona* pentru că era nătîng şi atunci ca să facă un gest mare care s-o convingă de vitejia lui a ieşit în faţa lupilor şi s-a lăsat devorat. Barcelona, indiferentă, a înregistrat moartea şi a flirtat cu Bobiţă care, la rîndul lui, i-a arătat o zguduitoare nepăsare. A fost expulzat la Buşteni de unde se aud noaptea urlete de furie la ideea că a fost adus *Negusul*. Poate că are premoniţii în ce-l priveşte pe *Firicel* şi o gelozie cumplită îl roade. Se aşteaptă să rupă lanţul noului stăpîn şi să vie în curtea noastră pentru a se răfui cu cei ce i-au moştenit coteţul. Ciudat, scăpat de la un spital unde servea de cobai la experienţe a nimerit lîngă sanatoriul TBC de la Buşteni. Îl pîndeşte un destin medical... (e vorba de *Bobiţă*).

*

Timpul trei: *(Jurnal de la Poiana)*. Poveşti pentru Belphegor: în drum spre Rucăr, pe o zi splendidă, imaginăm cu N. o nouă poveste pentru urechile credule ale lui Belphegor care pare cam zguduit de munca pe care o face în ultima vreme. Ar fi o chestiune pe care el o iubeşte în secret: problema iniţierii. Trebue pornit, zice Lală, diabolicul, citeşte N., inventat ceva cu *cavalerii Kadosch*, cu o indicaţie ca el să se purifice prin metoda *Zen-Yoga*, de tot ce este impur. În sensul acesta ar trebui să nu mai bea (ceea ce el nu prea face), să nu se atingă un timp de femei (şi aici se pare că nu e un campion), în sfîrşit, să nu gîndească ceva rău despre alţii, după care ar trebui să contemple timp îndelungat în lumina unui bec de 40W un bob de orez decorticat şi va vedea în el viitorul. Eu mai propun să recurgem şi la informaţia din *Paris Match*, cea cu tăierea florilor care se pare că au o aură în jurul frunzelor, după cum demonstrează fotografiile realizate. Această stare egală de suflet l-ar putea duce pe Belphegor al nostru în capacitatea de a se lăsa iniţiat. El trebue să nu gîndească nimic rău despre semeni timp de trei săptămîni sau 17 zile, sau vom vedea noi cît, să nu primească nici un fel de ban de la clienţii săi de la Tribunal, să nu se lase corupt cu altceva decît cu un pahar cu apă pentru că altfel se distruge farmecul. Este interzis, de asemenea, vreun gînd impur despre colegii de literatură sau de meserie pentru că totul se simte. Trebue, apropo de plante, să îngrijească, să zicem, un cactus, în odaie, adică planta cea mai dificilă, căreia nu ştii cînd să-i pui apă şi cînd nu, orice degradare a stării sale indicînd

gradul de impuritate al clientului nostru. Dacă planta se simte bine, atunci Belphegor este salvat şi poate intra în rîndul iniţiaţilor. Ar mai fi citirea în sîmburele de orez care, bine fiert, ar dezvolta viziuni miniaturale asupra viitorului său, exprimate prin simbolurile bine cunoscute, buddhiste. Nu ar strica iniţierea în *Zen* a amicului, a exerciţiilor *yoga* şi aşa mai departe. N. zîmbeşte mefistofelic şi imaginează în continuare, numai că după atîtea trageri în piept, clientul nostru nu va marşa, dar mare-i grădina lui Dumnezeu, cine mai ştie...

*

Consider că mai important este să scrii o carte decît să conduci un imperiu. Şi mai greu (Robert Musil).

*

Pentru *O cronică românească a secolului XX (Frica)*: ceva din *Paris Match* (eventual pentru o biografie a Evelynei Ionescu-Tismana): domnişoarele de la Saint-Denis, ale Legiunii de onoare:

— Uniforma serge-bleumarin, peste genunchi, cu pliseuri mari peste şolduri, care nu favorizau silueta, tocuri joase, şosete beige şi o mică coleretă cu guler alb. Centura îşi schimbă culoarea după anii de şcoală; pelerină cu capuşon la ieşire. Se poartă o panglică roşie, albă sau multicoloră. Cele mai mari eleve o poartă ca pe o eşarfă. 60% sunt fete de militari. Îşi plătesc singure uniforma. Şcoala are o înfăţişare rece, clădire severă cu coloane. Elevele sunt crescute ca să devină mame bune, în serviciul Franţei. Pe frontonul clădirii scrie: *Onoare şi Patrie*. De patru ori pe zi se întîlnesc în *reflectoire*. La masă, 400 de eleve în jurul meselor acoperite cu marmură. Directoarea poartă capă neagră şi cere linişte. Cînd loveşte pupitrul, 400 de scaune, ca unul, se apropie de mese. Acelaşi ceremonial are loc la sfîrşitul mesei. În linişte totală, căci li s-a spus: „zgomotul e nociv şi creşte tensiunea nervoasă" (e scris în *Carta regulamentului interior)*. Recreaţiile au loc astfel: 10 minute la ora 10. O oră la ora 13. O jumătate de oră la 4 şi jumătate; o jumătate de oră la 7 şi jumătate pentru informaţii. Nu se citesc reviste deochiate, ci numai ziare serioase. Ies la patinaj şi la piscină, la teatru sau la filme. Au un *Curs de artă dramatică* o dată pe săptămînă. Se face un bal anual. Respectul e cel mai important lucru. Insolenţa e nepermisă. Scrisorile trimise sau primite se deschid. Nu se pot machia sau să poarte lucrurile în pas cu moda. Nu au dreptul la obiecte personale, ca bijuterii sau gablonzuri fanteziste. Numai ceasul de la mînă şi un lanţ sunt admise. Cele găsite cu droguri sau cu lucruri nepermise de regulament sunt eliminate şi trimise acasă. Cafea se bea doar duminica. Nu sunt permise: radioul, medicamentele şi ţigările. Secretul disciplinei: să nu le impui elevelor ceva ce ele nu acceptă. „Vreau să fac din ele femei citite şi astfel agreabile, cum a spus Napoleon."

*

Din *Dicţionarul de simboluri:*

DEŞERTUL: are două sensuri simbolice esenţiale: lipsa de diferenţiere

principială sau întinderea sterilă sub care trebue căutată realitatea. E folosit mult în Islam, în esoterismul lor înseamnă *ființă exterioară, corpul, lumea, literalismul* pe care le parcurgi ca un orb fără a observa ființa divină ascunsă în interiorul aparențelor. După sfîntul Matei deșertul e populat de demoni. Pentru sfîntul Richard de Saint-Victor deșertul e inima, loc al vieții interiorizate. În *Biblie* e lumea îndepărtată de Dumnezeu, locul pedepsei lui Israel sau al tentației lui Iisus. Sfîntul Ioan Botezătorul predică în deșert nu din întîmplare, ci pentru a anunța venirea lui Mesia. Deșertul e loc propice pentru revelații favorizînd pe profeții buni și răi. Ambivalența simbolului e grozavă, pornind de la simpla imagine a singurătății, e sterilitatea fără Dumnezeu și e fecunditatea cu Dumnezeu, datorită doar lui singur. Totul există doar prin grația divină.

PELICANUL: pe vremuri din el s-a făcut simbolul dragostei paterne, sub pretext că își hrănea puii cu carnea și sîngele său. Iconografia creștină a făcut din el simbolul lui Crist, al sacrificiului și al învierii sale. De aceea el face *pendant* cu imaginea Phönixului.

CRINUL: simbol al purității, inocenței și virginității. Are diferite interpretări (mitologice): crinul roșu e al amorului interzis. În Mitologia plantelor de Angelo de Guvernatis, crinul e atribuit lui Venus și satirilor din cauza pistilului rușinos, deși acesta e simbolul generării. De aceea a fost ales de regii Franței pentru că însemna prosperitatea rasei. În afara aspectului phallic, Husmans denunță în *Catedrala* sa parfumul său absolut contrar unui miros celest, amestec de miere și piper, acru și dulceag, palid și puternic, ținînd de afrodisiacul Levantului și prăjitura dulce erotică a Indiei. Baudelaire spune că el cîntă detașările spiritului și simțurilor. Crinul ține mai mult de un simbolism lunar și feminin, cum a spus Mallarmé *(Smulg ca aproape de un bazin al cărui jet d'eau mă culege/ Crinii palizi care sunt în mine)*. Crinul heraldic cu cele 6 petale se poate identifica cu cele 6 raze ale roții, ale soarelui, s-ar zice, deci crinul e o floare a gloriei, sursă a fecundității. În tradiția biblică crinul e simbolul alegerii ființei iubite *(Ca crinul între mărăcini / Astfel iubita mea între tinerele femei — Cîntarea cîntărilor)*. Crinul mai simbolizează și abandonul mistic, al grației lui Dumnezeu. *Priviți crinii cîmpurilor cum cresc și nu se tem de nimic, nici de vreo capcană* (Matei, 6).

FLUTURELE: În *Bhagavad Gita* (11, 29): *ca fluturii care se grăbesc spre moarte în flacără strălucitoare, așa fug oamenii către pierzania lor.* În Japonia fluturele e simbolul fericirii conjugale, venirea lor anunță moartea celor apropiați sau o vizită. Prin metamorfozele lui e un simbol al resurecției. Crisalida lui e Oul care conține ființa. În mitul lui Psyche, care e reprezentat cu un fluture cu aripi. În Asia e asociat cu crizantema, simbolizînd toamna.

MIELUL: simbolul inocenței, dulcеții, purității, ascultării, fiind și imaginea lui Crist. Mielul e victima sacrificată prin excelență în celebrările pascale. Luată de creștini de la evrei, a fost un simbol al sacrificiu-

lui. Sfîntul Ioan Botezătorul spune văzîndu-l pe Iisus: *Iată mielul lui Dumnezeu care va spăla păcatul lumii*. Fidelii lui Dionysos îl evocau pe zeu la lacul Lerna, unde coborîse în infern după maică-sa, după ce aruncau un miel în apă pentru a împăca pe gardianul porților infernului. În Islam un miel e sacrificat în amintirea jertfirii lui Abraham. Ca să se evite confuziile în cult, confuzii ce rezultau din simbolurile amestecate, Conciliul de la Constantinopol din 692 a ordonat ca arta creștină să-l prezinte pe Crist pe cruce nu ca pe un miel, nici înconjurat de soare și de lună, ci cu chip de om.

LUMINA: În multe cazuri, frontierele rămîn indecise între lumina-simbol și lumina-metaforă. Ne putem întreba dacă lumina, aspect final al materiei deplasîndu-se cu o viteză limitată, și lumina de care vorbeau misticii are ceva comun, dacă e o limită ideală, o împlinire. Se orientează spre simbol, în revanșă, considerînd lumina ca un prim aspect al lumii informale. Angajîndu-ne pe drumul ăsta ne angajăm spre un drum care poate duce dincolo de lumină, dincolo de orice formă, de orice senzație și noțiune.

— *Lumina-obscuritatea* sunt valori alternante ale evoluției. O epocă sumbră urmată de una luminoasă, pură. În ritualurile de inițiere există ieșirea din tenebre ca și în mitologiile morții, ale dramei vegetale (sămînță, plantă etc.) sau în ciclurile istorice, Mircea Eliade susține că după *Kali-Yuga* (epoca sumbră) urmează epoca *mabâpralaya*. În China caracterul *Ming* sintetizează *Soarele* și *Luna*, în *Islam*, *En-Nûr* (lumină) care e același lucru cu *Er Rûh* (spirit). În *Cabala*, raza luminii *(Aor)* plecînd din punctul primordial naște întinderea, interpretare a acelui *Fiat lux* al Genezei. După sfîntul Ioan, lumina primordială se identifică cu *Verbul*, ceea ce explică strălucirea soarelui spiritual care e adevărata inimă a lumii *(Guénon)*. Această strălucire e văzută de orice om ce vine pe lume, lumina — cunoaștere simțită de inimă. Sfîntul Martin scrie: *Lumina adevăratului soare trebue să fie văzută fără refracție* (fără intermediar deformant), prin intuiție directă, așa e caracterul iluminării inițiatice. Cunoaștere imediată, lumină solară se opune luminii lunare care figurează ca o cunoaștere rațională, discursivă. Lumina urmează tenebrelor atît în *sfîntul Paul*, cît și în *Coran*, în *Rig-Veda* sau în textele taoiste sau buddhiste. *Yin și Yang* sau *Ormuzd* și *Ahriman*, *Îngerii* și *Demonii*. Întoarcerea la origine poate exprima prin rezoluția dualității reconstituirea unității primare. Pentru a mări intensitatea luminii interioare, taoiștii au recurs la diverse metode ca acea integrare a luminii solare, consumarea luminii aurorale. Ce e remarcabil e că imortalitatea face în final corpul luminos. Echivalența simbolică între ochi și lumină, soarele numit *ochiul zilei* de către poeții gali. În Asia centrală

evocată ca o căldură care dă viață sau ca forța care pătrunde în pîntecul femeii. În toate iconografiile, semnele sacre sau figurile sunt înconjurate de un nimb luminos, pur astral (în iconografia creștină și islamică). Legenda *lupi albaștri, lei albaștri, cai albaștri* din bestiarul miraculos turco-mongol sunt epifaniile luminii celeste. Teama de a vedea dispărînd lumina solară a dus la un cortegiu de rituri, motivate de eclipse, ofrande cotidiene de sînge uman oferite soarelui pentru a-i hrăni lumina, la popoarele precolumbine ca Aztecii, de unde: *civilizații ale fricii.*

Egiptenii coseau pe lințoliul lor o amuletă simbolizînd Soarele. La creștini, acel porumbel simbolizînd *Sfîntul Spirit* care a vizitat-o pe Maria, expresie a Luminii. Celebra *Tablă de smarald* atribuită lui Apollonius de Tyana sau Hermes Trismegistul, ca o adevărată *Tablă a legii* printre alhimiști și hermetiști, evocă creația lumii astfel: primul lucru care a fost, a fost lumina cuvîntului lui Dumnezeu. Ea a dat naștere Acțiunii, Acțiunea Mișcării, iar aceasta Căldurii.

Lumina e dragoste căci se degajă din foc, tocmai cum dorința dragostei se degajă din voința lui Dumnezeu.

Iisus e lumina lumii, credincioșii la fel, reflexele lui.

Lumina e simbolul Eternității. *Biblia* semnala grandoarea luminii, lumea ca lumină.

În limbajul și riturile masonice a *primi lumina* înseamnă *a fi admis la inițiere.*

POARTA: simbolizează locul de trecere între două stări, între două lumi, între cunoscut și necunoscut, lumina și tenebrele. Poarta se deschide asupra unui mister. Are o valoare dinamică, psihologică, ea nu indică numai o trecere, ci invită să o faci, invitație la voiaj spre *Dincolo.* În accepția simbolică e trecerea de la domeniul profan spre cel sacru. Astfel sunt *Torana* hinduse, porțile templelor sau *Torii* japonezi. Orașele chineze aveau porțile orientate spre cele patru puncte cardinale. Prin ele se expulzau influențele rele și erau primite cele bune și oaspeții. Porțile templelor sunt vegheate ades de animale fabuloase sau de gărzi armate în logiile societăților secrete. Pentru a opri intrarea forțelor impure, malefice. Simbolismul gardienilor relevă inițierea. *Janus,* zeu latin al inițierii în mistere, ținea cheile porților solstițiale, adică a fazelor ascendente și descendente ale ciclului anual. E vorba de *Poarta Zeilor* și a oamenilor cu acces la cele două drumuri ale căror stăpîn era *Janus,* ca și *Ganesha* în India. *Pitri-Yana* și *Deva-Yana, drum al strămoșilor și al zeilor.* Sau *Ianua Inferni și Ianua Coeli,* adică *Porțile Infernului și ale Cerurilor.* Trecerea de la Pămînt la Cer se face prin *Poarta Soarelui* care simbolizează *Ieșirea din Cosmos,* dincolo de limitele condiției individuale. E gaura domnului, a cortului pe unde trece *Axa lumii,* e creștetul capului, în tot cazul e poarta strîmtă care dă acces la *Regatul Cerurilor* (vezi: cum trece cămila prin urechile acului, din creștinism).

O altă poartă: *Torand* hindusă, asociată la *Kala.* Poarta este aici gura monstrului care simbolizează trecerea de la viață la moarte, dar și de la moarte la eliberare. E dublul

curent ciclic, expansiune şi reintegrare: *Kalpa* şi *Pralaya*.

Manifestarea cosmică prin *Poartă* se găseşte şi în mitologia chineză. După *Hi-Tseu*, trigrama *K'ouen* (principiul pasiv, Pământ) e *Poarta închisă*, trigrama *k'ien* (principiul activ, cerul) e poarta care se deschide, manifestarea, deschiderea şi închiderea porţii, alternativ, exprimă ritmul universului. Alternanţa de *Yang* şi de *Yin*. La fel sunt în raport cu ritmul respirator. Închiderea porţilor în moda taoistă e egală cu retenţia suflului şi anihilarea percepţiilor sensibile. Maître Eckhart face simbolul omului exterior din al doilea al omului interior neatins de mişcarea din afară.

În tradiţia evreiască şi creştină, importanţa Porţii e foarte mare; ea dă acces la revelaţie. Pe ea se reflectă armoniile universului. Porţile în *Vechiul Testament* şi în *Apocalips*, unde Crist la Judecata de Apoi primeşte pe pelerini şi pe fideli. Crist e el însuşi Poarta prin care se pătrunde în Împărăţia Cerurilor. *Eu sunt Poarta, dacă unul intră prin mine el va fi salvat. Crist*, spune Sfîntul Clement din Alexandria, este *Poarta Dreptăţii*.

Simbolul Porţii e adesea reluat de romani. Ierusalimul are porţi prin care pătrundeau, spune Hugues de Fouilloy, în biserică şi de acolo în viaţa eternă. Sfînta Fecioară e numită şi ea *Poarta Cerului*, Biserica o numeşte *Poarta închisă* a lui Ezechiel, *Poartă a Orientului*. Maria e reprezentată în iconografia medievală sub aspectul unei porţi închise. În arhitectura romană portalul e un fel de sinteză suficientă, ea singură pentru a lămuri. Poarta are o semnificaţie excatologică, ca loc de trecere, loc de sosiri, iminenţă a succesului spre o realitate superioară. Întoarcerea lui Crist e descrisă ca a unui călător care bate la uşă. *„Fiul Omului e la Poartă"*.

Se deschideau Porţile în mijlocul nopţilor pascale. Semn miraculos, Poarta Templului se deschidea singură în noaptea pascală, semn că procesul final mesianic a început. Porţile morţii, ale infernului arată puterea de temut a acestei forţe, dar de unde Crist iese învingător. În Africa, porţi sculptate simbolizează trecerea de la profan la sacru, Poarta evocă o idee de transcendenţă, accesibilă sau interzisă, după cum e închisă sau deschisă, trecînd numai prin ea sau numai privind-o. Poarta se pretează la interpretări ezoterice. Pentru alchimişti şi filosofi, ea semnifică acelaşi lucru ca o cheie de intrare sau ca o comunicare a instrumentului secret. Pentru francmasoni *Poarta Templului* e plasată între cele două coloane şi se deschide într-o faţadă zidită peste care un fronton are un compas cu vîrful în sus, spre Cer. Poarta Templului trebue să fie foarte joasă. Profanul trebue să se aplece, umil, ca să marcheze trecerea de la profan, la iniţiere, ca un copil născut la viaţă. *Poarta Occidentului*, egal *Poarta Templului*, care vrea să amintească că acolo se culcă Soarele şi se stinge lumina.

*

Ceva despre pictura bizantină: pictura în email are ceva comun cu vitraliile ornamentelor în aur şi cristale, ea scoate efecte surprinzătoare din lumina care cade peste vi-

tralii, refractată din unghiuri diferite.

— Pictorul bizantin dematerializează voit imaginile. Sfinții privesc la spectator pietrificați, corpul pare a nu avea nici o greutate, nici plastică, nu se reazemă pe nimic, sfinții par a fi suspendați. Totul pare absolut irațional.

— Există asemănări între pictura bizantină și fustilele din sinagogi. Juxtapunerea de scene reunite în cicluri istorice coherente pentru ideea religioasă.

— Imaginile împăraților pe monede, în perioada iconoclastă, mai ales sub Teofil, ajung la figuri strict geometrice și lineare. La Saint-Zenon există o *voûte* aurită cu sfinți care sunt numai conturați, de fapt corpuri eterate, stropite cu aurul divinei lumini.

— Consonanțe de culori, ca un laitmotiv la personajele Crist, bleu și roșu-cireașă, trăsăturile sunt aurite. Fecioara e făcută în bleu de toate nuanțele. Sfîntul Petre e făcut cu galben și albastru deschis. Sfîntul Paul, cu verde și roșu Bordeaux. Gama e sobră, dar nu săracă. Echilibrul acestei picturi e rupt în secolele XII, XIII și XIV.

— Frescele din Roma au o severitate a culorilor în mozaicurile lor.

— În bisericile din Constantinopole și Ravenna împărații erau reprezentați în cor, lucru pe care nu-l găsim la *Sfînta Sofia* decît deasupra porții principale, unde există și basileul Leon al VI-lea, îngenuncheat lîngă Crist.

— Mozaicuri celebre: de Chios, de Delphi (unde e foarte reușit *Botezul lui Crist*, cu corpul gol, asimetric, îngerii avînd fețe roz, grăsuțe, ca și apostolii).

— Biserica din insula venețiană Torcello, unde Madona pare a pluti într-un eter aurit deasupra apostolilor. În jurul ei sunt suprimați (în sensul de nu există) îngerii și sfinții. În descrierea picturală a infernului există mici demoni albaștri care se joacă precum cu o minge cu capetele dușmanilor lui Crist. Mohamed e un șef barbar.

— În Sicilia, regii normanzi concurau pe basilei cu mozaicurile, ceremoniile și arta lor.

— Mozaicuri frumoase la Cefalú și Palermo (capela Palatină).

*

Ceva despre parfumuri:

— Există o *notă de cap* a parfumului (prima senzație pe care o dă cînd îl răspîndești și e datorită elementelor celor mai volatile ale parfumului). Pe urmă există *corpul parfumului* (sau nota fundamentală) care există în prima parte, ia ființă în timpul doi. Urmează *fondul parfumului* (sau fixarea) care e cea mai lungă ca durată.

Cum se combină cînd se fabrică? Se începe cu *corpul* care e cel mai important și pe ăsta se adaugă *nota de cap* a parfumului. Se vede care e persistența corpului și astfel se adaugă acele substanțe care să prelungească curba de evaporare și modul de a-l fixa.

Parfumurile dulci sunt cele la care curba de evaporare ia note (firme) mai mult apăsătoare ce amintesc rășinele orientale din antichitate: mirtul, tămîia, moscul.

Parfumurile uscate provin din lemn sau din plante verzi (diferența dintre ele seamănă cu aceea dintre un liqueur caramel și whisky).

Tendințe moderne în parfumuri: mirosuri mai piperate, îndrăznețe, care sunt îndulcite cu mirosuri de piersic, banane etc.

La baza parfumurilor stau în general notele florale clasice precum trandafirul și dau caracteristica principală, modificate însă cu ambră sau cu esențe de lemne exotice. Acestea sunt parfumurile care se simt „după".

De ce-și schimbă mirosurile parfumurile pe pielea fiecăruia? Depinde totul de glandele sebacee ale respectivului. La o piele grasă, *nota de cap* e absorbită mai repede. Totul depinde de tipul de alimentare, de temperatura corpului, de circulația sîngelui. De aceea se pune pe locul unde pulsează venele, acolo e locul temperaturii celei mai ridicate. Parfumul se evaporă repede.

Parfumurile făcute din flori albe, narcise, lăcrămioare, iacint (iasomie), puse pe fondul unui trandafir de mai și combinate cu plante alpestre și lemne exotice au ceva primăvăratic, proaspăt. Parfumierul trebue să fie și artist la alegere, tehnica nu ajunge.

*

Moș Crăciun e asimilat de N. Densusianu cu Saturn.

*

De Sfîntul Vasile, noaptea, animalele vorbesc între ele. Dar oamenii nu le pricep.

*

Villiers de l'Isle Adam are o biografie interesantă (vezi Max Daireaux-Paris, Desclée de Brouwer & Cie, Editeurs). E cu adevărat nobil, deși au existat discuții pe chestiunea asta. Printre strămoșii lui se numără un mareșal al Franței, precum și întemeietorul Ordinului de Malta (Mare Maestru). Tatăl său fusese un fantast magnific care căuta comori imaginare, aur în Peru, înființînd un Oficiu de cercetări heraldice, elibera acte de noblețe și întocmea hărți ale unor catacombe în care el credea că se găsesc comori. S-a ruinat complet, iar fiul său Villiers a trăit în cea mai neagră sărăcie și o vreme chiar a locuit într-o casă neterminată, într-o bina, dormind pe jos, pe podea. Era marea epocă romantică, în care timp cîțiva poeți s-au lăsat să moară de inaniție. Villiers n-a ajuns pînă acolo, dar a trecut prin viață cu mațele ghiorlăind și cu cureaua strînsă pînă la ultima gaură. Ca personaj pare adorabil, genial, complet dezarmat în fața vieții, de bună credință revoltătoare, dușmănit de prieteni ca și de dușmani pentru sublimitatea și inteligența sa, are un nas de ceară, e nobil, sufletist, intransigent cînd era vorba de arta lui, rara avis. Citindu-i biografia, începi să înțelegi cît l-a copiat Mateiu Caragiale pe acest om. Villiers e mîndru de blazonul său, se comportă măreț. La un moment dat, a sperat nebunește să ocupe chiar tronul Greciei. (În această ocazie tatăl său i se adresează cu *Sire*, asta vreo cîteva săptămîni.) Dormea ziua și nu ieșea decît noaptea ca Șully al nostru, precum Pașadia și ceilalți Crai de Curtea Veche. Era prieten cu Wagner. Spunea:

Nu am altă patrie decît exilul. A făcut parte din curtea regelui-fantomă al Patagoniei, refugiat la Paris și a fost secretarul așa-zisului Delfin al Franței. Vorbe mari spuse de el: într-o piesă un strămoș al lui era prezentat ca trădător. Villiers se duce la directorul teatrului să ceară socoteală: „Cine sunt autorii?" „Sunt morți, domnule." „Nici nu mă așteptam la altceva din partea unor astfel de lași" Sau: „Vrei să-ți vorbesc despre strămoșii mei, așa în plin soare și la orele 10 dimineața?" Sau: „Viața e un bal al servitorilor". Candidînd în alegeri pentru partidul regalist, cere să fie dărîmate o serie de monumente care-l enervau prin urîțenia lor: Opera, Saint-Sulpice și Pantheonul! Căzînd piesa lui *La Révolte*, în serile următoare Villiers e văzut în primele staluri fluierînd mai tare ca toți (cum am făcut eu la reprezentarea la teatrul „Savoy" a piesei mele *Prăvălia cu scară* în interpretarea *Teatrului din Arad)*. Nu accepta niciodată invitația la masă lansată de rude. Disprețuia romanul (și aici ne asemănăm). În *Ucigașul de lebede* apare personajul Tribulat Bonhomet care omora lebedele ca să le audă cîntecele. Apoi s-a mulțumit numai să le pîndească noaptea pe malul lacurilor, pentru că îl delecta spaima acestor păsări. Bonhomet spunea: Cît e de dulce să-i încurajezi pe artiști! O povestire pe care n-a scris-o: hermina moare dacă își murdărește blana cea albă. Tribulat Bonhomet se ducea la vînătoare, înconjura locul și stropea hermina cu cerneală, apoi o lăsa să plece știind că va muri (simbol: poeții pot fi uciși de un cuvînt care-i murdărește). A murit de cancer fiind căsătorit în *articulo mortis* la insistențele lui Huysmans cu servitoarea cu care trăia, analfabetă, devotată, care devine automat contesă. A fost înmormîntat cu pantahuza. La groapă l-au condus, printre alții, și Leconte de Lisle și Mallarmé. Manuscrisele rămase au fost rătăcite de cei mai buni prieteni: Mallarmé și Huysmans. Abia după 25 de ani de la moarte s-a găsit un editor al operei sale complete pe care însă o publicase în timpul vieții prin reviste, iar parțial fusese editată și la patru ani după moarte. Personajul său Maximilian din nuvela *Sentimentalisme* se sinucide spunînd: Aceste bătăi de inimă sunt într-adevăr insuportabile și-și trase un glonț în cap! Într-o mizerie de nedescris. Villiers nu s-a sinucis din orgoliu; dacă ar fi fost bogat poate o făcea. El a trăit din politețe, spune comentatorul. *Ucigașul de lebede* este o capodoperă, zice autorul biografiei. *Claire Lenoir* este o altă operă capitală a lui Villiers: teroarea lui Bonhomet este magistral condusă. În piese n-a reușit. Existau prea multe discursuri și *aparteuri* lungi, teme prea abstracte pentru un public venit să se distreze. Dar și aici se remarcă gheara regală a poetului. În *Povestiri crude* există o nuvelă: *Plagiatorul de fulgere:* papagalii dintr-o insulă imită zgomotul tunetului și bagă panica în celelalte animale care se tem de furtună. Insula rămîne goală cînd, pe deasupra, apare un vultur. Papagalii încearcă să-i imite strigătul, dar nu reușesc: Concluzia: geniul nu poate fi imitat, oricît talent ai avea. Pentru a scrie povestirea *Secretul eșafodului* a asistat la o execuție capitală. Villiers pretinde că cunoaște limba ebraică. Romanul său:

I
LE · BATELEUR

Eve future a pornit de la o poveste auzită la cafenea: Lordul E.W. s-a sinucis și lîngă el s-a găsit o păpușă admirabilă în mărime naturală și îmbrăcată elegant, care semăna cu fosta logodnică a nefericitului lord. Păpușa asta este împrumutată de Mateiu în *Craii* săi (e vorba de păpușa lui Pantazi, îmi amintește N.). Comentatorul declară că nu știe care dintre cele două bucăți ale lui Villiers: *Eve future* și *Axel* este cea mai importantă, dar amîndouă pot fi opuse lui *Faust*. Altă frumoasă zicere a lui Villiers: „A trăi? Servitorii vor face pentru noi treaba asta".

*

Francis Ponge: Toamna, la sfîrșit — ca un ceai rece...

*

Același: Regii nu se ating de uși... (Pentru *Frica*, la pg. 33, *Molusca* din *De partea lucrurilor)*.

*

Fluviile și mările sunt regii tuturor văilor, aceasta pentru că ele știu să zacă jos (Lao Tze).

*

Știința nu ne-a spus încă dacă nebunia este sau nu sublimul inteligenței (Poe).

*

Cei ne-morți (John Dickson Carr, *Celula fierbinte)*.

*

Răul e binele pervertit (Paracelsus, citat de Durrell).

*

Durrel: Aș elibera propria mea carte, lăsînd-o să viseze.

sau:

Ca toți oamenii amorali se apropie de zeitate...

sau:

Absoarbe dragostea așa cum absorb plantele apa, ușor, cu nepăsare...

sau:

...trăiește printre intimitățile mele închipuite.

sau:

Oare cine o fi născocit inima omenească? Spune-mi și pe urmă arată-mi locul unde a fost spînzurat?

sau:

O cameră buhăită de întuneric și molimi...

sau:

Viața mea e un loc al Netămăduirii pe care încerc să-l umplu cu oameni, accidente, boli, orice îmi vine la îndemînă *(Justine)*.

*

Trebue scris odată despre *Viața la țară*, nu în stilul lui Duiliu Zamfirescu, dar, oricum, lăsînd să străbată acea lentoare a vieții de acolo, acel regret după imobilitatea unui Timp pierdut iremediabil, despre acea lene, ca în *Oblomov*, de a te scula devreme, de a merge undeva, de a mînca chiar, lenea de a gîndi, abandonarea secretă și definitivă a oricărei preocupări, dezlegarea de contingent, contemplarea frunzelor care încep pe nesimțite să îngălbenească, opărite de acel ceva al toamnei care sosește chiar mai devreme decît o aștepți pentru că și ea se grăbește. Dar despre ce nu poate fi scris: despre vechile întoarceri de la arie pe care eroul și le amintește, despre luna plină deasu-

pra cîmpiei secerate atunci, mirosind a grîu, a sac plin de boabe, a şoareci, despre ţuica de la masa cu mămăliga răsturnată şi cu ciorba de găină şi cu pui fript prost, mai mult ars şi pe urmă acea verişoară pe care o săruta în carul plin ochi de saci cu grîu şi care era foarte frumoasă şi peste un an avea să fie găsită cu un fel de curtezan clăpăug care sta în casa unchiului şi o ţinea pe după umeri şi avea un aer de gîscă fericită şi se uita vinovat la verişorul trădat, totul atît de frumos: sărutările furate acelui ins, pe furiş, dincolo de clăile de paie, abandonate şi ţîrîitul infinit al greierilor, noaptea, într-o casă care mirosea a lapte ars, în curtea căreia se auzeau, nostalgic, cocoşii şi pe urmă geana răsăritului prin perdelele de aţă pescărească, insomnia primei iubiri, de la 11 sau 13 ani. Liceanul atît de curat care a maculat după aceea atîtea femei ce începuseră poate la fel cu idile la ţară, în carul cu fîn sau cu grîu şi au născut fete şi le-au măritat şi, după ani, aceeaşi privire vinovată, numai de cei doi verişori ştiute, stăruie între ei de cîte ori se văd şi se văd rar şi fata ei a devenit o frumoasă fată care poate şi ea s-a sărutat cu un verişor, nu la o arie, pentru că ariile nu mai au farmecul de altădată, ci în cine ştie ce sală de cinematograf şi ceva a trecut peste oameni, ei nu mai trăiesc astfel, au o grabă, şi cei ce-şi amintesc sunt bătrîni, stau în casele cu duşumelele spălate cu leşie şi privesc prin geamurile pline de păianjeni şi vine septembrie şi se face răcoare şi se mai aud greieri ţîrîind infinit, noaptea, afară şi acea linişte solemnă, măreaţă a cîmpiei, regală şi unică, noaptea plină de stele grele care atîrnă ca strugurii peste comuna aceea, ca atunci, demult, 40 de ani şi bătrînii domni se uită acum la televizor la fetele frumoase şi spun măscări dar au mai păstrat ceva nostalgic faţă de acel trecut pur, de neatins pe care nu-l ştie nimeni. Case care se ruinează în tăcere, roase de timp, curţi ce se lasă invadate de plante sălbatice şi dezlănţuite şi nu mai există nici un fel de energie care să oprească această toropire vegetală fără stavilă şi dispar pietrele şi fîntînile care devin nişte fîntîni tainice, pecetluite de ruina aceasta verde, luxuriantă în care nici măcar fetele violate nu mai pot să se înece... Şi bătrînii se ceartă pentru fleacuri. *Attachez* nu-şi face treaba lui la bucătărie, e leneş, nu spală vasele cum trebuie, celălalt a uitat să cureţe faţa de masă de firimituri. Unul dintre ei a propus o plimbare undeva, la o cîrciumă din marginea satului şi celălalt a întîrziat o jumătate de oră. Scenă teribilă, *Attachez* este insultat de această nepăsare, dar cu altă ocazie cînd doctorul de la T. întîrzie o zi, nu i se reproşează nimic şi asta pentru că el, acest doctor, i-a scutit un nepot de armată, declarîndu-l nebun, da, asta e o cauză serioasă pe care poţi s-o înghiţi şi urmează zile de încordare cînd bătrînii se urăsc şi se suspectează, dar nu cedează deloc şi vor să se împace, dar nici unul nu face primul gest. Tăceri în odăile pline de icoane şi cîinii de afară o păţesc pe gratis, ba că au fugit afară din curte pentru că iubesc şi ei alţi cîini şi nu pe cei din ogradă, ba că au fugărit un păun, ba că mănîncă prea mult şi de fapt sunt nefolositori. Bunele zile cînd se glumea şi era veselie s-au dus, vine toamna, bătrînii fug unul de altul şi se ghierănesc cu cuvinte care rănesc şi-i lasă şi mai singuri şi mai

triști... (pentru *O cronică românească a secolului XX — Frica).*

*

Ce mult se hrănește dragostea din gelozie (Durrell).

sau:

Un ochi rotund și lacom...

sau, din *Balthasar:*

Ce e omul? O conductă de carne pentru lichide și solide.

sau:

Simt tot interesul sîngeros al evreului pentru argumentare.

sau:

Statui oarbe ca un coșmar...

Din *Justine,* încă:

Noi ne folosim unii de alții ca de niște topoare ca să-i doborîm pe cei pe care-i iubim cu adevărat.

sau:

Nessim care în timpul unui ospăț de 200 de persoane contempla un trandafir așezat pe o farfurie goală...

*

Și tot umblînd prin cărți, iată-l și pe domnul Camil Petrescu cu faimoasa lui *eu văd idei.* Ideea e luată din Emerson: *Poetul vede idei* (vezi eseul *Poetul,* scris la 1844) (*Istoria plagiatului).*

*

Milton spune că poetul liric poate să bea vin și să trăiască fără opreliști, dar poetul epic care cîntă despre zei și despre coborîrea lor printre oameni trebue să bea apă dintr-un vas de lemn...

*

Poeții sunt zeii eliberatori (Emerson).

tot el: Orice idee e și o închisoare. Închisoare este și oricare cer.

sau:

Măreția lui Dante stă în aceea că a cutezat să-și scrie autobiografia într-un cifru colosal, într-un sistem al universalelor.

*

Istoria a devenit simbolul greșelii noastre (Gaetan Picon).

tot el:

Frumusețea există în Operă ca o țară pe care nu vom fi sfîrșit niciodată a o explora.

*

Ce mai scrie în *Balthasar* de Durrell?

Ca o capodoperă pictată cu rouă proaspătă (Pursewarden).

sau:

Ticăloșii în stare de beatitudine (de pildă frizerul acela cu gura plină de molii, făcute scrum, ca și cînd ar fi călcat pe albul ochilor).

sau:

Noi trăim vieți bazate pe ficțiuni alese.

sau această formidabilă frază:

Un vapor locuind în propriul con de lumină.

sau:

Un portret întrerupt de un sărut...

sau:

Adevărul este ceea ce se contrazice cel mai mult în timp.

sau:

Ce sărăcită ar fi imaginația omului dacă lucrurile ar fi totdeauna ceea ce par...

sau:
Parodia apei limpezi și calme...
sau:
Un trandafir din Alexandria, orașul care poate oferi celor ce se iubesc totul, în afară de fericire...
sau:
O fotografie care miroase a giulgiu...
sau:
Scrîșnetul surd al zdrobirii boabelor de cafea și strigătele unite ale porumbeilor din Alexandria...

*

Tot pentru *O cronică românească a secolului XX (Frica)*.

Un alt oraș de provincie, cu Episcopie și o piață rotundă cu chioșc de

ziare și platani vechi și o minunată grădină publică, unde eroul merge tot la 14 sau 13 ani cu o altă verișoară și se plimbă sau vede o piesă de teatru sau închiriază o barcă pe lac. Verișoara e mai eterică, mai mare, are flirturi, dar cochetează și cu acest puști care o pîndește în taina odăilor multe, în penumbră, vara, cu perdelele lăsate, cerșind un sărut pe care-l obține sau nu, nu-și mai amintește. Școlărița cu șorțul apretat, cu guler alb, înghețat, fată de internat, severă, dar frumoasă, frumoasă, care moare în cele din urmă la 20 de ani de cancer, lăsîndu-i în suflet un pustiu nedefinit, ceva care seamănă cu o expiere, de fapt, pentru că amintirea acelor crînguri în floare de lîngă un fluviu leșios, cu ape lenește, unde se scăldau și spionarea acelui trup abia definit, slăbuț, fragil, dar perfect în formele lui neatinse, privirile furișate, complicitatea unor femei mai în vîrstă care înțeleg acea zbatere de inimă a puștiului care iubește și acele muzici de fanfare de seară din grădina publică de la ora 18 sau 19 cînd se cîntă valsuri leșinate și duminicile cînd e plecată undeva la biserică sau cu un amic și rămîne singurătatea acelei case curate din care nu se aud decît pașii unei mătuși și se citește un roman sau ziarele și nu se mai înțelege nimic pentru că totul e neliniște, totul este așteptarea verișoarei care vine de afară, din soare, de la plimbare, poate cu un băiat de vîrsta ei și care a sărutat-o sau cine știe ce a mai făcut și se naște o surdă gelozie, fără ieșire. Tragismul unui sentiment oprit pentru că există rudenia și nici o mărturisire nu poate fi făcută și vara trece, a fost una singură și se scriu scrisori lungi și întortocheate în care elevul vrea să-și arate îndemînările literare și primește alte scrisori de la verișoara lui și ele pline de candoare, de o transparență numai de ei doi ghicită. Sigur că o înclinare a existat, dar, vai copilul nu înțelege că ea se va logodi peste un an sau doi și el e încă un puști și lungi suferințe în odăile întunecate ale unei case pline de certuri zilnice ale părinților și însingurarea care crește și tris-

tețea din care nu se mai iese și zilele trec și se așteaptă o altă vară care nu mai vine niciodată pentru că o telegramă anunță tragicul sfîrșit al iubitei de departe...

*

Corozivitatea succesului la unii dintre scriitori români, pe care o repet puștilor mei. Imediat apare îngîmfarea fatală, tonul devine abuziv, nu se mai respectă nici o opinie contrară. Sosește unul care e mai sigur pe el, imediat e catalogat de către corul babelor de televizor ca individ ce nu-i mai ajungi la nas și dacă se poate să fie exterminat este exterminat. Totul e spus cu tonul definitiv al celui ce le știe pe toate și nu mai există acea modestie cu care erau arborate cele mai dificile probleme atunci cînd se simțea nevoia de tine. Pe chip apare o agresivitate care mai are o treaptă pînă la ură, tonul suficient ce nu se poate suporta, sentințele grave, spuse cu un ton imperativ ce nu lasă replică și se duce dracului totul. Parcă-l prefer pe Belphegor în nebunia lui blîndă, ca a mieilor, care e la fel de intolerant, dar are cel puțin scuza că nu știe ce face, adică nu-și organizează portretul pentru eternitate...

*

Ce fragile, sentimentele femeilor! Iată pe una care a iubit 7 sau 10 ani pe un frumos bărbat. Acela a cumpărat verighete și totul mergea minunat, îi cere un copil, cînd acesta e produs fuge. Nu mai au nimic să-și spună, se urăsc de moarte, se urmăresc ca să-și facă rău și asta în numele copilului pe care l-au conceput într-o clipă de mare afectivitate. Și eu care ascult această mizerie ce se cheamă apel la sentimente omenești...

*

Un *Nero*, cerșetor la Alexandria, care ar trebui să fie acel oraș languros al lui Durrell, sigur, la anii 60 din primul secol de după Cristos, cu cerșetorii lui, cu acei *auletes* (flautiști), cu hetaire, cu diadohi scoși din drepturi, cu sofiști ce își expun doctrina la colțuri de stradă, cu cuțitari și curve. Periegeții ce întocmesc biografii pe piaștri, măscărici și ghicitori, mimi și echilibriști, cu fericiți *indocti* sau *stulti*, proștii din lumea întreagă în care împăratul detronat vede suprema înțelepciune. Nero un peregrin, un cugetător, el care a vrut să distrugă creștinismul pentru că era o religie a celor mulți, a colectivităților pe care le ura pentru că distrug individualismul, în care credea, pentru că era un amator de aristocrație, un promotor al elitelor, cel ce făcuse din ură o știință și din chinuirea cetățenilor o artă, teoretizînd tortura și batjocorirea personalității celorlalți.

Temele principale:

— Lupta principiului focului cu principiul apei (simbolul creștin al peștelui care-l desemna pe Iisus).

— Regresiunea spre Grecia pe care o visa, adică implantarea în poporul roman, pragmatic, a visului și inutilității, nostalgia pentru elenism care i se părea perfect imuabil, de neatins.

— Autodevorarea.

— Cabotinismul făcut artă de a conduce.

— Puterea care la început este arma tiranului, dar care îl ia în stăpînire și-l face robul ei.

— Pulverizarea Dreptului roman care i se pare factor de regres.

— Discuția cu apostolul Petru despre creștinism care va legifera spaima lui de mulțimea care ar putea să fie liberă și să-i comande pe cei aleși.

— Pericolul dezintegrării culturilor (între care cea romană) roase de filosofiile periferice ale popoarelor cucerite...

*

Durrell: *Mountolive:*

— Îngerii exterminatori în Coran au ochi albaștri.

— Cuvintele ucid dragostea, așa cum ucid și toate celelalte.

— Opera artistului e singura relație satisfăcătoare pe care o poate avea cu semenii căci adevărații prieteni îi caută printre cei morți sau printre cei nenăscuți încă,

— Orașe create de femei: Roma, Parisul...

*

Ludovico de Luigi, cu *Venezia* lui scufundată, cam dalinian, cam Chirico, dar ce spaimă nasc aceste palate invadate de o vegetație marină ca a păianjenilor, plasa de nestrăbătut a morții sub apă, cortina nesfîșiată a uitării...

*

Tot *Durrell:*

— Surîsul insipid al intimilor...

— Plăcerea care nu e altceva decît apusul fericirii, fața ei tragică...

— Justine era victima acestei dorințe orientale de a produce plăcere...

— Extazurile tocite ale prieteniei.

— Cel mai periculos lucru din lume: o dragoste întemeiată pe milă.

— Să dorești o femeie nu e același lucru cu să ai nevoie de ea.

— Fața Justinei, narcotizată de propria-i simplitate.

— Deșertul care înghite, bucată cu bucată, moșiile bogaților copți încet, încet, erodîndu-le...

— Egiptenii, care opresc ceasurile cînd vin oaspeții, ceea ce tradus ar însemna: să uităm trecerea grăbită a orelor. Dumnezeu a creat eternitatea. Să scăpăm de tirania timpului (o veche politețe).

*

Am o lichea perfectă în față de ani de zile, dar ea nu mă fascinează, în mod curios. O suport pentru că are un stil complezent, amical de a mă lucra. Sunt silit să țin seama de unele lucruri pe care mi le recomandă în sensul că trebue să menajez niște susceptibilități din rațiuni sociale. Omul pare cumsecade la suprafață, rîde des și chiar are o față de om cumsecade, m-a înșelat într-atît, încît l-am ajutat să devină autor și ce descopăr? că din cameleonism, de cîte ori nu sunt de față, îmi face cele mai nefericite portrete, că sugerează altora ca ei să-mi transmită că ar fi bine să mă mai potolesc că, de, fiecare are un călcîi al lui Achille. Chiar așa? Pentru că spun adevărul și încă la un mod destul de intolerant, trebue să mi se găsească un călcîi al lui Achille? E foarte bine. Cadavrul meu social le stă la dispoziție domniilor lor, pentru că de nimic nu mă tem, repet, decît de cîini.

*

S. îmi povestește o altă nuvelă de tip kafkian: un președinte de cooperativă vestit pentru priceperea lui cade într-o ambuscadă administrativă din care nu mai iese decît sosind la București și așezîndu-se pe scările mai-marilor săi din agricultură. Pe scurt, povestea care e homerică: culege porumbul de pe cîmp și dă să-l ducă la siloz; acolo silozul e ocupat de grîul de anul trecut care nu a fost vîndut în străinătate pentru că nu îndeplinea condițiile cerute. Camioanele încărcate nu mai pot fi descărcate iar restul recoltei zace pe cîmp. Mai are obligația de a livra viței pentru Liban. La Constanța așteaptă un vapor în care să fie încărcați viteii. Nu există camioane pentru că IRTA nu mai are benzină (s-a terminat prin planificare). Se zbate, face rost de camioane, pleacă cu viteii ca să prindă al doilea vapor, pe primul l-a pierdut, de unde o amendă consistentă pe care nu știe de unde o va plăti (50 000 dolari), dar la granița județului e oprit de Miliție. Nu are autorizație să iasă cu viteii din județ, conform regulamentului nu știu care. Cu vitele moarte de sete pe șosea, cu porumbul în camioane la ușa unor silozuri pline, vine la București și așteaptă să i se facă dreptate. Om capabil distrus de birocrație...

*

Dar mai bine să vedem ce mai scrie Durrell, pentru că prea e trist la ce mă gîndesc.

— Narouz, fratele lui Nessim, care aruncă în rîu, în zori, capul micșorat al lui Abdel Kader, șeful beduinilor răsculați care a vrut să-l otrăvească.

— Deșertul cu întinderile lui pustii, pure ca o teoremă ...

— Caii arabi, jucîndu-se plini de grație și nevinovăție, mișcarea bruscă a capului și a coamei lor, semănînd cu valurile mării în iunie.

— Dorințî zămislite în pădurile minții...

— Ce îngrozitor de frumos să zaci în sfîrșit acolo, stors ca un tub vechi de vopsea, printre ruinele jeluitoare ale dorințelor care pier fără testament...

— Telefonul e un simbol modern pentru comunicări care nu au loc niciodată...

— Bătrînul păcătos rămase gol ca un psalm, cum spun grecii (superb).

— Adevărul nu are inimă. Adevărul e femeie.

— Fluxurile întunecate ale lui Eros în nopțile de Carnaval la Alexandria.

— Inchizitori ai chinului și ai plăcerii.

— Ai fi zis că spiritele întunericului preluaseră puterea, desmoștenind inimile și mințile luminoase ale mascaților, cufundîndu-le din ce în ce mai adînc în singurătatea propriilor lor identități care nu mai puteau fi recuperate, eliberînd dorințele polimorfe ale orașului.

— În Alexandria tragedia există doar ca să dea parfum conversației.

— Orașul trăia într-o relație heraldică cu peisajul vlăguit care-l înconjura.

Jurnal de la Poiana

Ce-a fost nou în curtea noastră anul acesta. Nașterea cățelului alb al Barcelonei, numit Rică. Situația lui juridică este foarte complicată, dar să recapitulăm: Barcelona l-a refuzat tot timpul pe soțul legitim, hotărît din inițiativa noastră: cîinele

Negusul, zis Ministrul, zis Duiliu Zamfirescu, Tatăl, pentru că are un aer demnitos, chiar o vanitate, e chiar un bun profil de vechi politician, un cîine negru din rasa lui Gică 2, scurt în picioare, gîndit pentru proporțiile Barcelonei, dar ea, nemernica, a fugit în vecini, la Firicel, al vecinului din colț și iată fructul acestei dragoste: cățelul e alb ca laptele, dar Ministrul nu bagă de seamă nepotrivirea. El o curtează în continuare pe Barcelona care a evadat de cîteva ori în vecini după amant, sărind gardurile, silindu-ne s-o punem din nou la lanț ca pe vremuri. În acest timp, Negusul rămîne flăcău unguresc pentru că el nu poate sări gardurile după alte cățele, fiind greoi. Toată strategia noastră e la pămînt; pe urmă, unde mai pui situația intolerabilă: deci, Barcelona, văduvă fecioară la început, din pricina decesului lui Gică 2, mîncat de lupi. E căsătorită împotriva voinței sale cu Motofoza, zis Ministrul care nu reușește să se împrietenească cu ea, anul trecut avînd numai două luni. Barcelona aduce în ogradă pe Firicel cu care concepe în lanț pe Rică. Rică se împrietenește cu tatăl vitreg și chiar face curte maică-si dovedindu-se precoce. Nu știu ce o să iasă pînă la urmă. Barcelona tot după Firicel se ține, cei doi bărbați din curte vor rezolva în felul lor această poveste încurcată, dar se vor petrece lucruri necurate...

Alt lucru ce poate fi marcat în acest *Jurnal*. A murit și Anna de Austria,

găinușa care era văduvă după cocoșelul canadian, D'Artagnan, care a decedat anul trecut. Păunul criminal, cel ce-și ucisese patru pui, pe propria soție și atenta și la perechea cea tînără din curte a fost vîndut cuiva de la Sinaia pe suma de lei 150 (la jumătate) pentru a se evita crime viitoare...

Cam atît...

*

Durrell:

— Memoria omului e tot atît de veche ca nefericirea (proverb arab).

— Era ca și cînd ar fi avut în partea din față a creierului două fraze înghesuite una într-alta ca gloanțele în țeava unei puști și nici una nu voia să cedeze locul celeilalte.

— Moartea unui artist este inatacabilă.

— Narouz spusese odată că-i place deșertul pentru că acolo vîntul șterge urmele pașilor, suflîndu-le ca pe flăcările lumînărilor.

— Orașul care se desface la amurg ca un trandafir.

— Efectul în artă e ceea ce violează emoția publicului fără să-i hrănească valorile.

*

Temele dintr-o carte de scandal care pot fi reluate în *Ajungă-i zilei răutatea ei (Nero):* arestările mistificate la teatru, în circ, pe stradă, pentru a înfricoșa. La teatru se fac mai întîi discuții culturale și pe urmă se trece la brutalități.

— Rutina care se naște la cei ce asistă la abuzurile neroniene, care li se par normale atîta vreme cît nu e vorba despre ei.

— Sentimentul bine injectat în adversarii închipuiți ai împăratului că el nu greșește niciodată. Duși la locul de execuție se strigă Trăiască Împăratul. Moartea ca un delir sexual aproape.

— În mod ciudat, Bucuria, ca sentiment general al celor arestați, care urmează unei mirări imense la momentul reținerii, urmate de supunerea cea mai lașă.

— Tehnica delațiunii și a pedepsei: romani pedepsiți pentru că semănau grîul nu după metoda unuia care recomanda ca grîul să fie aruncat direct în zăpadă: La foametea de la Roma se răspunde cu executarea celor responsabili cu recolta.

— Erau ridicați cei ce nu ascultau crainicii sau îi întrerupeau sau cei ce surîdeau cînd se citeau scrisorile de adeziune către Nero. Crimă de lèse majestate.

— Este sfidat dreptul roman pentru că cei căzuți, să zicem, prizonieri erau socotiți trădători de țară.

— Trădarea celor ce apărau Spania, să zicem, occidentalii care predau conform unei înțelegeri pe niște legionari romani răsculați împotriva Romei sunt urcați în care și aduși la Roma unde sunt căsăpiți. Este terminată și armata legiunilor poloneze ce luptaseră pe pămîntul Britaniei împotriva legiunilor germane (cronicarul Empiricus poate face gafe istorice, anacronisme flagrante). De la Augustus, să zicem, antipatia pentru intelectuali a lui Nero, acesta îi numea păduchi. Un scriitor, de pildă Seneca, e sfătuit să lase mila față de intelectuali pentru că aceasta e o milă nepotrivită. Sunt distruși pînă și cei ce stau prin provincie la ceai și mai trag și ei din gură, cei ce au discuții

religioase, cei ce nu primesc să intre în poliția secretă a lui Nero. E denunțată sora, fratele, mama din voluptatea de a te arăta fidel, se ajunge la asta prin înmulțirea cazurilor de delațiune: adică la tine totul merge bine în familie? Nu ai nici un reacționar? Se ajunge și la autodenunțări, făcute tot cu voluptate. Uciși generali, ingineri, inventatori, numai pentru că erau tipi inteligenți.

*

E un mare avantaj de a nu fi făcut nimic, dar nu trebue abuzat (Rivarol).

*

Nescit vox missa reverti (Cuvîntul odată rostit nu-l mai poți lua înapoi — maximă romană).

*

Miller care spunea că bătrînețea constă în mare măsură în contractarea unor obiceiuri proaste — citat de Huxley.

*

Tot *Huxley:*

Copacii, toamna, neîndurători de frumoși, insultători, dar cu ceva deznădăjduit în încremenirea lor, cu ceva fragil ca sticla.

sau:

Ce poate fi mai indubitabil prezent decît trupul unei femei, ce stă întinsă la soare?

sau:

Pînă și pielea lui Hellen miroase ca fumul sub mare.

sau:

Un trup transfigurat, o femeie cu trupul plat ca una din acelea pictate de Gauguin.

sau:

Indiferența e o formă de trîndăvie, iar trîndăvia este la rîndul ei unul din simptomele lipsei de dragoste.

sau:

Ar trebui să existe un mod de a curăța și de a dezinfecta cuvintele. Iubire, puritate, bunătate, spiritualitate, egal un vraf de rufe murdare ce trebue date la spălat. Iubirea e ca o batistă murdară.

*

Gustav Mahler care voia să fie un Beethoven, dar lasă numai impresia unui Beethoven intrat la apă...

*

Marea este ultimul loc liber din lume (Hemingway).

*

Gloria e doliul fericirii (tot el, mi se pare).

*

Cuvîntul găsește în rostire o materialitate carnală (Dufrenne).

*

Aurora de imagini (Spaier).

*

Fermentația fonologică (Dufrenne).

*

Poetul consideră cuvintele ca lucruri, nu ca semne (Sartre).

*

Poezia pune cuvintele în libertate (Dufrenne).

*

Naufragiați în cîntecul înfricoșetor al dimineții
Cuprindeau apa care ne ucide
Bem trandafirii'nrourați de liniște
În Cuvînt...
(Salette Tavares: *Espetho lego).*

*

Cuvintele care au ales libertatea se întorc la natură; ele se joacă în poem ca cerbii în Paradisul lui Péguy (Dufrenne).

Același:

Poezia dezorganizează savant sintaxa.

*

Poezia ca subversiune (în *Retorica generală* de J. Peytard).

*

Esența asemănării e deosebirea (Platon).

*

Versul există pentru a împiedica poetul să vorbească (Etienne Gilson).

*

Scriitorul ca agent al abaterilor (Valéry).

*

Du Bos despre *autorii cristalini* (al căror stil constă în a întrebuința ca specific resursele comune).

*

...Tu rendras à ma tombe
Ce que j'ai fait pour ton berceau
(V. Hugo).

*

Regrets des yeux de la putain
Et belle comme un panthère
(Apollinaire).

*

Același:

Soirs de Paris ivres du gin
Flambant de l'électricité
Les tramways feu vert sur l'échine
Musiquent au long des portées
De rails leur folise de machines

*

Les jaunes flèches des regret...
Les cerfs blancs des mensonges
(Maeterlinck)

*

Un pin tremură și simulează o cifră pe cer (J. Laude).

*

Etern și mut, asemenea materiei (Baudelaire).

*

Plictiseala.. acest vultur cu ochii scoşi (A. Bernier).

*

Tufe de aripi de carne şi de dorinţi mişcătoare e femeia (R. Vivier).

*

Buchet de trandafiri, gura ei (E. Signoret).

*

Inima îmi freamătă de geniu (Jules Laforgue).

*

Turma podurilor behăie în această dimineaţă (Apollinaire).

*

Pe pod roua cu cap de pisică se legăna (Breton).

*

Ei bine, doamnă, dacă e să vorbim fără mănuşi, ce veţi face cu spiritul şi graţiile dv. dacă Alteţa voastră nu are o jumătate de duzină de oameni de merit pentru a le înţelege? (Voltaire).

*

Se văd pe fruntea mea furtuna şi luminile unui secret (Valéry).

*

Să fugi! Să fugi acolo! Simt că păsările sunt bete (Mallarmé).

*

O torpilare a discursului (R. Barthes)

*

Tautologia nu este totdeauna limbajul antiintelectualismului, acest refugiu „în securitatea admirabilă a neantului" pe care-l denunţă Barthes (Dufrenne).

Tot el:

Tout reposait dans Ur et dans Jérimadeth.

Le brouillard à Preuilly, le sommeil gris d'Ingrandes (ca poezie a memoriei).

*

Couple adieu: je vais voir l'ombre que tu devins (Mallarmé).

*

Poetul vizează „semnificaţia secundă" care comunică intuiţia iniţială (J. Maritain).

*

Bachelard şi fabricarea imaginilor mentale.

*

În Valéry se vorbeşte despre o energie spirituală de o natură specială...

*

Nu există decît frumuseţea şi ea nu are decît o expresie perfectă: poezia (Mallarmé).

*

La 1889, Vielé-Griffin proclamă: Versul e liber!

*

Novalis: Nimic nu este mai accesibil spiritului decît infinitul.

*

Va veni o zi cînd omul nu va înceta să vegheze şi să doarmă totodată. Să viseze şi să nu viseze; această sinteză este o operaţie a geniului (se pare, Béguin).

*

Pun un măr pe masă. Apoi mă aşez în acest măr. Ce linişte! (Michaux)

*

Tînărul poet nu poate fi nici de ajuns de rece, nici de ajuns de chibzuit (Novalis).

*

Bréton, care denunţă în cel de-al doilea *Manifest* absurda distincţie a frumosului de urît.

*

Maritain, care spune că Poetul voieşte a fi Profetul, el vrea să ştie...

*

Poetul declară (Keats): Am învăţat în Paradis şi-mi liniştesc inima cu melodii.

*

A locui poetic lumea, cum spune Hölderlin.

*

Opera se ratează din nepricepere la copii şi la nebuni, sau din exces de meşteşug la academişti (Dufrenne).

*

Shelley: Poezia salvează de la declin apariţiile divinităţii în om.

*

Maritain: Experienţa poetică priveşte lumea creată şi relaţiile enigmatice şi fără număr pe care fiinţele le au între ele.

*

Pindar făcea din Muze înainte de toate Fiice ale Memoriei?

*

Muzele care, din punct de vedere lingvistic, sunt surori ale Nopţii, ale Haosului, Războiului şi pe care Pindar le asociază bucuros numele încă sacre care la Hesiod se învecinează cu acelea ale lui Cronos şi Gaia. Căci lucrurile nu şi-au pierdut încă strălucirea epifanică, divinul se amestecă aici cu fizicul şi, ar trebui spus, cu psihologicul (Dufrenne).

*

Claudel (în *Le Soulier de satin):* Fă din el un om rănit pentru că o

dată în viaţă a văzut chipul unui înger.

Acelaşi: O idee pletoasă la proră! sau:

Întregul edificiu al lumii nu creează o splendoare atît de fragilă ca regeasca despletire a unei femei gata să se prăbuşească sub pieptene.

sau:

Unde este el, nu încetez să fiu cu el. Eu sunt, în timp ce el lucrează, murmurul acelei pioase fîntîni. Eu sunt tumultul liniştit al marelui port din lumina nămiezii.

•

Imaginaţia are puterea de a trezi izvoarele (Bachelard).

•

Kérény în *Introduction à l'essence de la mithologie* (Mitologemele). Copilul divin şi tînăra divină. Conştiinţa magică la poet (Analiza lui Simondon): magia este prima formă a sistemului format de către om şi lume care corespunde unei uniuni primitive, înainte de toate dedublarea subiectivităţii. Universul magic e structurat conform celei mai primitive şi celei mai pregnante dintre organizări: organizarea lumii într-o reţea de locuri şi de momente privilegiate. Un loc privilegiat, un loc care are o putere este acela care concentrează în el toată forţa şi eficacitatea domeniului pe care-l limitează; el rezumă şi conţine forţa unei mase compacte de realităţi; el o rezumă şi o guvernează, aşa cum o înălţime guvernează şi domină o depresiune; piscul înalt este stăpînul muntelui, aşa cum partea cea mai de nepătruns a pădurii este acel ceva în care constă întreaga ei realitate.

Tot el:

Mitul este prima poezie. Mitologia vorbeşte despre origine sau cel puţin despre primordialitate. Mitul nu este etiologic, el este arheologic; el nu explică, el întemeiază.

*

O operă de artă este afectivă cînd corespunde unui model arhetipal pe

care judecata estetică are menirea să-l recunoască (H. Read).

*

Orice poezie e cosmologie (Dufrenne).

*

Cîntecul ţîşneşte din izvor înnăscut, anterior unui concept (Mallarmé).

*

Foucault, comentîndu-l pe Binswaker şi invocîndu-l de asemenea pe Bachelard, pentru a arăta că imaginarul nu este un mod al irealităţii, ci o manieră de a lua pieziş prezenţa pentru a face să apară dimensiunile primitive, opune imaginea imaginaţiei: dacă visul este un compromis între condiţia autentică a imaginaţiei şi falsificarea ei în imagine, dimpotrivă, valoarea unei imaginaţii poetice se măsoară după puterea de distrugere internă a imaginii (Dufrenne).

Tot el:

Omul e o viclenie a naturii.

*

Heidegger, meditînd asupra fundamentului, nu se gîndeşte la libertatea omului, ci la libertatea Fiinţei care-l străbate pe om şi-l constituie.

*

Giraudoux: Inocenţa unei fiinţe este adaptarea absolută la universul în care trăieşte. Caracteristica fiinţei inocente este inconştienţa absolută a propriei sale inocenţe şi credinţa în inocenţa tuturor celorlalte fiinţe. Inocent este acela care nu e condamnat şi care nu condamnă. Inocent nu este sfîntul Francisc care, prin preferinţele sale pentru flori, peşti şi ereţi, acuză implicit pe colegii săi, zarafii, surorile sale mijlocitoarele şi fraţii săi, tiranii. Inocent este acela care nu explică, pentru care viaţa este totodată un mister şi o claritate totală, care nu protestează. A fi inocent, a răspunde prezent Naturii, a răspunde prin starea poetică poeziei Naturii, în sfîrşit, a fi poetic.

*

...sufletele cadaverice ale lui Rousseau... (G.)

*

Tot el:

Otrava mea mă luminează şi mă cunoaşte.

*

Natura accede la conştiinţă prin om, negarea omului înseamnă imposibilitatea Naturii de a se revela. Răul în Natură este rezistenţa fondului la lumină, puterea de inerţie, opacitatea sa, lucrul prin care *Grundul* se opune lui *Existenz* (Dufrenne pe un fond kantian).

*

La 6 iunie '74, 1000 de foşti combatanţi francezi ai debarcării din Normandia, fiecare cu cîte un trandafir în mînă, au aruncat în ocean florile pentru cei ce plecaseră din Anglia spre continentul european ca să-l elibereze şi nu s-au mai întors (o revistă).

*

Ceaţa fonetică ce şterge sensul poeziei (Dufrenne).

*

Din *Viceregii* lui Federico de Roberto trebue reţinută grotesca înmormîntare

de la început şi personajul Don Eugenio de Uzeda, cavaler, gentilom de cameră (cu leafă) al Majestăţii Sale Ferdinand al II-lea, decorat de Alteţa Sa Beiul Tunisului cu Ordinul *Nisciam Iftikar*, Preşedinte al *Academiei Celor Patru Poeţi*, membru corespondent al mai multor Societăţi ştiinţifice, literare, vulcanologice din Napoli, Londra, Paris, Petersburg, Paulsburg, New York şi Forlimpopoli, autor al celebrei opere istorice heraldico-blazonico-nobilo-cronologice intitulată *Heraldul sicilian*, cu Suppliment, cel ce atribuise contra cost titluri de noblețe, steme, coroane spiţerilor, cizmarilor, bărbierilor care etalau blazoane cu lei, vulturi, şerpi, pisici, iepuri sălbatici, iepuri de casă şi tot felul de jivine mergătoare sau sburătoare, apoi castele, turnuri, coloane, munţi, tot felul de aştri de toate mărimile, luni de argint, pline sau în formă de seceră, sori de aur, stele, comete şi toate culorile curcubeului, toate metalele, toate hlamidele. Brutarilor le dădea drept blazon un cuptor aprins pe un cîmp auriu, cui purta numele de Rapicavali (Fură varză), o frumoasă legătură de verdeaţă pe un cîmp argintiu; personaj care alungat de rude a terminat prin a cerşi.

*

X. care spală pe bunicul său orb care face pe el, vrea haine noi, stă cu baba lui (ea de 90 de ani, el de 103), dă bacşişuri grase cînd e bărbierit de cîte o domnişoară şi e nefericit că nu s-a mai culcat cu o femeie de un an de zile (e nervos). I se pun hîrtii în loc de monede pe care le pipăie pentru că a dat o dată 50 de lei bacşiş. Cel ce povesteşte e un băiat fin, cu ceva de fată, îmbrăcîndu-se totdeauna cu pedanterie, reuşind să fie elegant cu stofe ieftine cumpărate din magazine speciale. Are ceva de lord blond. Poate minte cam mult, dar, oricum, se înscrie ca un erou de roman.

*

Apărarea lui Psellos către Ioan Xiphilinos: Platon al meu? Nu ştiu cum trebue să iau această grea învinuire? ...Voi colinda prin pajiştile ştiinţei...

*

Platon figura în ciclurile de picturi din pridvoarele bisericilor bizantine şi din refectoriile mînăstirilor bizantine (vezi şi biserica din Buzău).

*

Psellos îl numeşte pe Platon: lumină a filosofiei creştine.

*

La Bizanţ umaniştii creştini vorbeau despre *altoirea măslinului sălbatic* (cînd e vorba de prelucrarea a trei scrisori scurte ale neoplatonicianului Proclos, realizată de Isaac Sebastocratorul, probabil, fratele Împăratului Alexie I Comnenul).

*

Ioan Damaschinul scrie în fruntea operei sale: aş vrea să nu spun nimic de la mine în această carte.

*

Dintr-o scrisoare a lui Psellos: Albinele care compun fagurii vorbirii mele au zburat.

...Athena în care apusese trist lumina şcolilor vestite de pe vremuri, căci şi acolo Academia şi Porticul lui Crisip sunt în umbră şi Liceul numai cu numele (pentru *Ajungă-i zilei răutatea ei, Nero).*

*

Grigorie Teologul şi Sfîntul Vasilie, acele mari făclii ale bisericii (Sathas).

*

Bizantinul nu este numai literat *(hóyios)* şi retor; el este filosoful prin excelenţă, ediţia model şi de lux a omului bizantin (Hans Georg Beck despre Teodor Metochites).

*

Roman Melodul, contemporan cu Paul Silenţiarul.

*

Călugărul Ilarion Ptochoprodromos adresează lui Manuel Comnenul (împărat), poemul *Împotriva egumenilor*, în care-i recomandă să fie lipsit de pîine, de vin, să facă mătănii, să fie supus la canoane, să nu murmure, să nu caşte, să nu se frece, să nu se scarpine, să nu facă baie, să-şi cumpere ghete, dar să le poarte agăţate la brîu, ca să nu le strice, să nu poarte pantofi fără toc, cu vîrfuri lungi; să nu se pieptene des, să nu-şi arate mînecile şi gulerul.

Ce face egumenul bogat şi nobil?
El numără hiperperii şi scrie-n unciale,
Tu numeri boabe de fasole şi desenezi labe de muscă
Tu te culci pe-o rogojină şi eşti încălzit de păduchi
...Tu n-ai cumpărat niciodată icre, nici măcar o litră...

Sfaturi:

N-arunca priviri lacome către broaşte şi cambule,
Mulţumeşte-te cu brînza de Creta care-ţi va jupui gîtlejul

Iată şi nişte *poeme prodromice* (pline de lungimi, plicticoase, pline de trivialităţi şi repetiţii obositoare, de obscurităţi, dar bune pentru *Săptămîna nebunilor*, ca şi cele de mai sus!).

*

Proză demotică (arhaizantă, preţioasă, plină de aluzii mitologice). Unul îl imită pe Platon în acest stil. Ce-mi aminteşte mie asta? A, da, ce zice critica despre *Princepele*, alde Valeriu Cristea care citeşte probabil romane poliţiste în timpul liber...

*

„Regina erai tu, o, Bizanţ, cetate vrăjitoare! Erai grădina lumii în care popoarele cele mai diferite se uneau întru slava unică, acolo în Roma Constantinilor, barbari veniţi de la marginile lumii luptau asociaţi sub flamura elenilor. Pe malurile Strîmtorilor era o necontenită creştere de cetăţi de verdeaţă, de o copleşitoare izbucnire a vegetaţiei şi florile erau ca nişte zîne şi ai fi zis că o ploaie de rubine se revărsa din cer în căzi de aur. Şi de peste munţii Bitiniei, soarele izbea Magnaura şi Vlachernele şi îmbrăcate în strălucirea soarelui, palatele îşi înălţau spre azur trufaşele frontoane. Şi de la Porţile

de Aur ale meterezelor, de la cele Şapte Turnuri cu neputinţă de cucerit pînă la insulele de smarald risipite pe Propontida, se întîlneau legiuni de palate, armate de mînăstiri (Dodecalogul ţiganului de Palamas — 1907).

Şi-acum *Moartea Bizanţului:*

Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresuraţi de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipeşte popoarele, de învingătorul Asiei. Şi acriţii sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înşăuaţi cu aur sunt roşi de păduchi... şi Nichiforii singuri, stăpînitori şi impetuoşii Tzimisces şi centaurii Bulgarocloni nu mai sunt decît fum, nour şi cenuşă, marele Digbenis Acritas a fost sorbit de Caron în adîncimi şi în întunecimi: a pierit inima elenismului!

*

Tot Palamas: *Flautul împăratului* (Cîntul II) *(Insulele Prinţilor): Ele dorm, grămădite la sînul Mării Marmara, minuni de verdeaţă, vrajă de alb, juvaere ale Strîmtorii şi cuiburi ale Nenorocirii, ele distilează miere, frăgezime, lumină, parfum, sînge. Sunt straniii şi tainice, mute şi severe. Şi cînd odată cu trandafirul zorilor şi cu paloarea serii se strecoară, se întîlnesc, murmură, imperceptibile pentru urechea zilei, sunete grele de tăcere, fire de argint în ţesătura gîndirii, atunci vizionarii şi iluminaţii se înfioară auzindu-le.*

Cîntul XI:

Pretutindeni şi întotdeauna vor exista zei, piscuri universale, Madone, Hristoşi, demoni şi îngeri. Aceştia sunt aeroliţii nevăzutului, figuri cristalizate în vaporoasa impreciziune a ideii. Vor exista totdeauna zei care să umple cerul şi pămîntul.

Cîntul IX:

Interpret şi mag al Ruinei, Poetul va ridica prin miraculosu-i cîntec templul modern al Cuvîntului, cununa Frumosului răsărit din nou deasupra Occidentului şi a Orientului (toate aceste fragmente trimiţînd la Cavafis şi la Durrell).

*

Şi-acum Skelianos — în *Mamă de Dumnezeu* (1917) sau în *Calea Sacră* (1935) ia din *Imnografia bizantină* (vezi *Istoria Plagiatului) Imnul acatist:*

E steaua dimineţii, făclia din întuneric
Şi candela mereu plină, a Stăpînei
Care plutind în umbră, prinsă în potirul cerului
Înfloreşte noaptea şi ziua îşi închide petalele
...
Clopot al rugăciunilor ce însoţeşte în amurg
Atît de blînd pe cei smeriţi cu duhul
Către april...
...
Flamurile sfinte ale durerii desfăşurate în vînt
Par cascade de juvaere, îmbrăcate în foc nepieritor
Ca apa ce se scurge prin iarba bogată
Izvorul lacrimilor, auzi Prohodul?
...
Pronaosul răsună de mii de rîndunele voioase
Iar pe picioarele legate ale morţilor
Se aşază plînsul ca un crin...
... boabe de grîu ridicate de pămînt sufletului meu,
Ca să-mi hrănească neprihănit cuvîntul şi să-mi
Desăvîrşească tăcerea,

Ambrozie pentru cina funebră, mistic
răsărită,
Privindu-vă sîngele meu, strigă: Nemurire!

*

Sfînta Sofia, basilica romană coafată cu tiara monarhiilor orientale...

*

Bizanțul a fost salvat de filologi (Iorga, poate un bis).
Tot el:
Bizanțul a fost întors cu fața spre Asia.
sau:
Bizanțul thalassocratic.

*

Spiritul bizantin este imuabil, dar formele bizantine care acoperă realitățile balcanice sunt în continuă schimbare.

*

Vespasian, murind: Mă simt devenind Dumnezeu...

*

Panoplia dogmatică: operă polemică, religioasă, bizantină a lui Euthimie Zgabenos, în secolul XI.

*

În secolul al XVII-lea, la Bizanț s-a produs o Renaștere grecească, existînd un Bizanț al didascalilor și al retorilor, al poeților arhaizanți, al istoricilor de curte și mai ales al eologilor, interpreți, interpreți și apărători ai credinței (Iorga). Secolul al XVI-lea fusese al magnificilor arhonți.

*

Arta bizantină care lucra cu marmură, cu porfir și cu mozaic (în alte părți), la noi, fiind săraci, s-a construit stilul mînăstiresc care face din locul de rugăciune și unul de apărare (Iorga).

*

Revolte de amfiteatru...

Din: *Făurirea civilizației* de V. Gordon Childe:

— Puterea magică era probabil considerată ca un corolar al puterii fizice. Pentru ca eficacitatea riturilor să fie garantată, era nevoie de un șef viril și sănătos. Se impunea deci ca el să fie omorît înainte de a îmbătrîni. Pentru a scăpa de această soartă șeful trebuia să convingă pe supuși că a izbutit să se ferească de bătrînețe cu ajutorul unui secret de veșnică tinerețe. În orice caz, faraonii din vremurile istorice îndeplineau un rit periodic, destinat să le asigure recîștigarea tinereții, prin care faraonul trecea printr-o moarte simbolică, pentru a-și recîștiga plenitudinea forțelor sale, întocmai ca și bobul de grîu îngropat în pămînt (vezi și Frazer).

MAGIE — MITOLOGIE — POEZIE

Din *Legea lui Manu*
sau instituțiile civile și religioase ale Indiei:

— *Manava dharma shâstra* sau *Cartea legii lui Manu;*
Shâstra = carte și știință, *Dharma* = = lege și *Manava* e numele autorului.

— Cartea nu e nici mai veche de secolul al XIII-lea, nici mai nouă de secolul al VI-lea î.e.n., deci contemporană cu *Iliada*.

— *Indra, Agni, Varuna, Soma, Yama* erau personificări ale forțelor naturii și ele au trebuit să cedeze locul unei divinități mai noi, lui Brahma, care este personificarea rugăciunii.

— Forma originară a legii este aceasta: textul este împărțit în shlokas sau *stanțe* de două versuri (distihuri).

— Despre Manu nu se știe nimic pozitiv; existența sa nu poate fi însă contestată.

Cartea I — *Creațiunea*

V. 1: Manu ședea cu gîndul îndreptat spre un singur lucru, cînd maharșii se apropiară de el și, salutîndu-l cu respect, îi adresară aceste cuvinte...

— *Maharșii* sau *marii rișI* sunt o clasă superioară a *rișilor*, iar cu toții la un loc sunt compozitorii și cîntăreții imnurilor vedice; și unii și alții treceau în ochii poporului drept sfinți.

— *Castele: brahmani, ksatrias, voysias* (agricultori și negustori) și *sûdras* (casta servitorilor).

— Versetul al cincilea: lumea văzută era un întuneric, neînțeleasă, fără însușiri deosebitoare, neputînd fi cunoscută cu mintea, nici descoperită, părînd cu desăvîrșire adormită.

V. 6: Cînd termenul descompunerii se împlini, Stăpînul care există prin el însuși, care nu poate fi cuprins cu simțurile, făcînd văzută această lume cu cele cinci stihii și cu celelalte principii, strălucind de slava cea mai curată, se arătă și risipi întunericul.

— Cele patru cărți ale *Vedei: Rig Veda* sau *Veda imnurilor* cuprinde cele mai vechi imnuri religioase ale Indiei; *Sâma Veda* sau *Veda cîntecelor*, cuprinde cîntece ce se intonau de preoți la aducerea jertfelor și care au ca bază imnuri din *Rig Veda; Yajur Veda* sau *Veda rugăciunilor și a ritualului jertfelor; Atharva Veda* sau *Brahma Veda* este o colecție ceva mai nouă de rugăciuni și de formule magice.

— După concepția brahmanică lumea se dezvoltă sau trăiește 4 320 000 000 de ani solari sau omenești, sau o zi a lui Brahma, după care se descompune, se distruge și urmează o noapte tot atît de lungă, care se cheamă *noaptea lui Brahma*, apoi se reface și așa la infinit. Lumea actuală nu este cea dintîi, ea a mai existat cel puțin încă o dată.

V. 8: Hotărînd în cugetul său de a face să iasă din substanța sa feluritele făpturi, el produse mai întîi apele în care puse o sămînță.

V. 9: Aceasta se făcu un ou strălucitor ca aurul, așa de strălucitor ca astrul cu mii de raze și din ou se născu El însuși, Brahma, strămoșul tuturor ființelor.

V. 10: Apele s-au numit *naras* pentru că sunt făcute de *Nara (Duhul dumnezeiesc);* aceste ape fiind cel dintîi loc al mișcării *(âyana)* lui *Nara*, el s-a numit *Nârâyana*, cel care se mișcă, umblă pe ape.

V. 11: Prin Cel ce este, prin cauza nepătrunsă, veșnică, prin ființa (în sine) și neființa (pentru simțuri) s-a produs dumnezeescul bărbat *(Purusha)*, sărbătorit în lume sub numele de Brahma.

V. 12: După ce locui în acest ou un an al lui Brahma, Stăpînul despărți oul în două, numai cu gîndul.

V. 13: Și din cele două jumătăți făcu cerul și pămîntul, iar la mijloc puse văzduhul, cele opt regiuni cerești și neschimbatul adînc al apelor.

V. 14: Din Sufletul prea înalt, el scoase simțirea *(manas* = mens) care există (în sine însăși) și nu există (pentru simțuri) și înainte de simțire *eul (ahamkâra* = conștiința) care stăpînește și conduce.

V. 15: Și înaintea simțirii și eului scoase marele principiu intelectual *(mahat)* și tot ce are una din cele trei însușiri și cele cinci organe ale minții, cu care se percep lucrurile din afară și cele cinci organe ale acțiunii și părticelele *(tanmâtra)* ale celor cinci stihii.

— Sub numele de regiuni cerești se înțeleg cele patru puncte cardinale și cele patru puncte intermediare.

— Oceanul ceresc de unde cade ploaia era numit de indieni *abis* sau *adînc al apelor.*

— Sufletul cel prea înalt sau suprem este sufletul lumii, *Paramâtma,* care era socotit ca ceva deosebit de lume și de zeul creator și, prin urmare, ca o divinitate.

— Principiul intelectual *mahat* se mai numește și *Buddhi,* adică *inteligență.*

— Cele trei însușiri sunt: *sattva* = bunătate; *ragis* = suferință și *tamas*= = întuneric.

— Psihologia indiană numără unsprezece organe ale simțurilor, din care zece externe și unul intern. Cele externe se împart în două: organe ale inteligenței: ochiul, urechea, nasul, limba și pielea; și organe ale acțiunii: organul vorbirii, mîinile, picioarele, orificiul *anala* și organele genitale. Organul intern este simțămîntul *(manas)* care este în același timp și organul inteligenței și al acțiunii.

— Părticelele *(tanmâtra)* se numesc părțile constitutive sau atomii sau moleculele celor cinci elemente sau stihii: eterul, aerul, focul, apa și pămîntul.

V. 16: Unind între ele particulele nepătrunse de minte ale acestor șase principii înzestrate cu o mare energie, făcu toate ființele.

— Se știa că acele părticele conțin o mare energie.

— Prin cele șase principii se înțeleg cele cinci elemente sau stihii și conștiința.

V. 21: Ființa prea înaltă dete astfel de la început fiecărei făpturi în parte un nume, un rost și un fel de a fi, așa cum se spune în cuvintele *Vedei.*

V. 23: Din foc, din aer și din soare scoase el, pentru îndeplinirea jertfei, cele trei vede veșnice, numite *Rig, Yajur* și *Sama.*

V. 51: După ce a produs astfel lumea și pe sine, Cel a cărui putere este nepătrunsă dispăru iarăși, fiind absorbit în sufletul suprem și înlocuind timpul creațiunii prin timpul descompunerii.

V. 52: Cînd acest Dumnezeu se deșteaptă, lumea își îndeplinește îndată funcțiunea; cînd adoarme, spiritul afundîndu-i-se într-o adîncă odihnă, atunci lumea se descompune.

V. 53: Căci în timpul somnului său liniștit, ființele însuflețite și înzestrate cu principii de acțiune își încetează funcțiunile și simțirea cade în nemișcare.

V. 54: Și cînd și ele s-au absorbit în sufletul suprem, atunci acest suflet al tuturor ființelor doarme fără grijă, în cea mai desăvîrșită liniște.

— Teologia brahmanică învață că sufletul suprem *(Paramâtma)* este înzestrat cu atotștiință. Ca atare, el nu doarme niciodată.

— *Vaivasvata* e un fel de Noe al indienilor, e numele patronimic al celui

de al şaptelea Manu şi înseamnă fiul soarelui: *Vivasvat*. El, în timpul unui mare potop, a luat în corabia sa, construită de el, pe cei şapte rişi şi seminţele tuturor plantelor. Îndemnîul acesta i-a fost dat de Brahma, prefăcut în peşte. După încetarea potopului, Brahma i-a dat poruncă să creeze lumea din nou.

— Cele patru vîrste sau epoci din mitologia indiană sunt numite: *krita*, *treta*, *dvapara* şi *kali* şi au fost asemănate cu cele patru vîrste ale grecilor: *de aur*, *de argint*, *de aramă* şi *de fier*. După credinţa indienilor, aceste epoci se succed la infinit. După calculele lor ne-am aflat în epoca cea din urmă, *kali*, care a început cu 3101 ani înainte de Christos şi ar mai fi pînă la sfîrşitul ei şi nimicirea lumii 426 983 de ani (suficient!).

— Cea dintîi epocă, *krita*, este de 4 000 de ani zeeşti; patru mii de ani zeeşti fac 440 000 ani solari. Adăugînd la acestea şi cele două amurguri de cîte patru sute de ani zeeşti, sau 144 000 de ani solari fiecare, obţinem cifra de 1 728 000 de ani solari sau omeneşti, care reprezintă durata acestei prime perioade. (De reţinut amurgurile de cîte 400 de ani zeeşti!!!).

— A doua epocă, *treta*, este de 3000 de ani zeeşti, adică de 1 296 000 de ani solari. A treia epocă, *dvapara*, este de 2000 de ani zeeşti, adică de 864 000 de ani solari, iar ultima epocă, *kali*, e de 1000 de ani zeeşti plus cele două amurguri de cîte 100 de ani zeeşti, adică în total, 4 320 000 de ani solari.

V. 75: Împins de dorinţa de a crea, Duhul săvîrşeşte creaţiunea şi dă naştere eterului, pe care înţelepţii îl socotesc că are însuşirea sunetului.

V. 81: În epoca *krita*, dreptatea, sub chipul unui taur, se ţine tare pe cele patru picioare, adevărul împărăteşte şi nici un bun dobîndit de muritori nu are la temelie nedreptatea.

Cartea a doua

V. 1: Învăţaţi care sunt datoriile observate de oamenii virtuoşi şi totdeauna mai presus de ura ca şi de dragostea cu patimă; datorii care sunt săpate în inimi, ca mijloace de a ajunge la fericire.

V. 3: Din nădăjduirea unui folos se naşte rîvna; jertfele au ca mobil nădejdea; practicile cucerniciei severe şi împlinirea poruncilor pietăţii sunt recunoscute ca provenind din nădejdea unei recompense.

— Indienii dau numele de *mlecias* străinilor şi barbarilor; grecii îi numesc pe aceştia *barbaros*, evreii — *goi*, arabii — *kaferoun*, turcii — *ghiaur*, românii — *nemţi*.

V. 33: Numele unei femei să fie uşor de pronunţat, dulce, sonor, plăcut, de bun augur; să se sfîrşească cu vocale lungi şi să semene cu cuvintele de binecuvîntare.

V. 45: Brahmanul trebue să aibă, potrivit legii, baston de *vilva* sau *palasa;* luptătorul, de *vata* sau de *khadira;* agricultorul, de *pilu* sau de *udumbara*.

V. 52: Cine mănîncă cu faţa spre răsărit îşi lungeşte viaţa; cu faţa spre miazăzi dobîndeşte glorie; cu faţa spre apus ajunge la fericire; cu faţa spre miazănoapte, cunoaşte adevărul.

V. 54: Hrana să fie întotdeauna în cinste şi s-o mănînce fără desgust; văzînd-o să se bucure, să se mîngîie cînd este întristat şi să mulţumească zeilor, ca să aibă întotdeauna de ajuns.

V. 74: [Ucenicul] să rostească întotdeauna monosilaba sfîntă la începutul şi la sfîrşitul citirii din *Cartea sfîntă;* căci orice citire, dacă nu este precedată de *Aum*, se uită încetul cu încetul şi dacă nu este urmată de *Aum*, nu lasă nici o urmă în minte.

V. 75: Stînd pe un lujer de *kusa*, al cărui vîrf este îndreptat spre răsărit şi fiind purificat prin această iarbă sfîntă, pe care o ţine cu amîndouă mîinile, curăţit de orice murdărie prin trei întreruperi ale respiraţiei, lungă fiecare cît trei vocale scurte, să pronunţe silaba *Aum*.

— *Aum* sau Om este numele mistic al divinităţii. Se credea că pronunţarea lui avea proprietăţi miraculoase. Mai tîrziu, cînd indienii adorară în locul lui Brahma singur pe Brahma, pe Vishnu şi pe Shiva, fiecare literă a monosilabei sfinte reprezenta pe una din divinităţi şi anume: *A* pe Vishnu, *U* pe Shiva şi *M* pe Brahma.

V. 76: Litera *A*, litera *U* şi litera *M*, care prin unirea lor formează monosilaba sfîntă, au fost exprimate prin trei *Cărţi sfinte* de Brahma, Stăpînitorul creaturilor, ca şi cuvintele *Bur*, *Buvak* şi *Svar*.

V. 77: Din cele trei Vede, Cel prea înalt *(parameciti)*, Stăpînul creaturilor, a extras asemeni stanţă cu stanţă, invocaţiunea numită *Savitri*, care începe cu cuvîntul *Tad*.

V. 78: Rostind încet, dimineaţa şi seara, monosilaba şi rugăciunea *Savitri*, precedată de cele trei cuvinte: *Bur*, *Buvah* şi *Svar*, orice Brahman, care cunoaşte desăvîrşit *Cărţile sfinte*, dobîndeşte sfinţenia pe care o dă *Veda*.

— Cuvintele: *Bur*, *Buvah* şi *Svar* înseamnă: *pămînt*, *atmosferă*, *cer* şi sunt numele celor trei lumi vedice.

— *Savitri* înseamnă *soare* şi rugăciunea cunoscută sub acest nume este a doua strofă dintr-un imn adresat soarelui. Iată cuprinsul ei:

1. Să ne îndreptăm gîndul la minunata lumină a soarelui strălucitor ca să ne lumineze mintea.

2. Doritori de hrană, cerem cu umilită rugăciune darurile soarelui plăcut şi strălucitor.

3. Preoţii şi brahmanii, conduşi de inteligenţă, adoră soarele strălucitor cu jertfe şi cu cîntece sfinte.

V. 83: Monosilaba mistică este Dumnezeul suprem; întreruperea respiraţiei, atît timp cît se pronunţă monosilaba, cele trei cuvinte şi *Savitri*, sunt cel mai perfect exerciţiu pios; nimic nu e mai presus de *Savitri;* spunerea adevărului este de preferat tăcerii.

V. 85: Jertfa care constă din rugăciunea încetă şi cuprinde monosilaba, cele trei cuvinte şi *Savitri*, este de zece ori de preferat jertfelor obişnuite; cînd rugăciunea este rostită în aşa fel ca să nu poată fi auzită, ea preţuieşte de o sută de ori mai mult; făcută în minte preţuieşte de o mie de ori mai mult.

— *Angas* sau *Vedangas* sunt ştiinţele sacre, socotite ca accesorii ale *Vedelor*. Ele sunt în număr de şase şi cuprind: cea dintîi: reguli de pronunţare; a doua: rînduiala ceremoniilor religioase; a treia: gramatica; a patra: prozodia; a cincea: astronomia; a şasea: explicarea cuvintelor şi frazelor anevoie de înţeles din *Vede*.

— *Upanishadele*, nume care înseamnă *şedinţe*, sunt continuarea *Vedelor* şi cuprind teologia brahmanică în înţelesul restrîns al cuvîntului.

V. 145: Un învăţător este mai demn de stimat decît zece subînvăţători, un tată decît o sută de învăţători,

o mamă mai de stimat decît o mie de taţi.

V. 157: Un brahman care nu a învăţat *Cărţile sfinte* este ca un elefant de lemn şi ca un cerb împăiat: cîte trei poartă nume deşert.

V. 159: Precum împreunarea unui eunuc cu o femeie e stearpă, a unei vaci cu o altă vacă este asemeni stearpă şi darul dat unui neştiutor rămîne fără rod, tot astfel un brahman care n-a citit *Vedele* nu culege roadele pe care le aduce împlinirea datoriilor prescrise de descoperire şi tradiţie.

— *Vedanta*, care înseamnă *sfîrşitul Vedei*, este numele general al scrierii care constă din *Upanishade*.

— Cînd era lună plină, zeii mîncau *amriti* sau *ambrozie*, zilnic cîte un degetar. Izvorul lui *amriti* era soarele şi ea era depozitată în lună. După alţii, *amriti* a fost scoasă din mare după ce aceasta a fost bătută cum se bate laptele în putinei; operaţia ar fi fost făcută de zei şi de *asura*; muntele *Mandara* a folosit de rotulă iar şarpele *Vasuki*, drept coadă a bătătorului.

V. 201: [Ucenicul] dacă vorbeşte de rău pe dascălul său se va preface după moarte în măgar, dacă îl calomniază, se va preface în cîine; dacă se serveşte de foarfecile sale fără învoire se preface în insectă; dacă îl invidiază, în vierme.

Cartea a treia

V. 8: [Tînărul brahman] să nu se însoare cu o fată cu părul roşcat, sau care are un membru mai mult sau este adesea bolnavă sau n-are păr deloc, ori are prea mult, sau este de nesuferit din pricina limbuţiei, sau are ochii roşii;

V. 9: sau care poartă numele unei constelaţii, al unui arbore, al unui rîu, al unui popor barbar, al unei păsări, al unui şarpe, al unui sclav sau al cărei nume aminteşte de un lucru îngrozitor.

V. 10: Să ia o fată bine făcută, al cărei nume să fie plăcut, care să aibă mersul plăcut al lebedei sau al unui elefant tînăr, al cărei corp să fie acoperit cu un puf fin, cu părul subţire, cu dinţii mici şi cu membrele de o eleganţă încîntătoare.

V. 33: Cînd se ridică cu de-a sila din casa părintească o fată care strigă după ajutor şi plînge, după ce au fost ucişi sau răniţi cei care voiau s-o apere şi se face o spărtură în zid, acest fel de căsătorie se zice al giganţilor.

V. 34: Cînd un îndrăgostit se furişează lîngă o femeie adormită sau ameţită de o substanţă îmbătătoare sau care are mintea rătăcită, acest nesuferit fel de căsătorie, numit al vampirilor, este al optulea şi cel mai josnic.

— Unirea mîinilor era o parte esenţială a căsătoriei în cazul cînd ambii soţi erau din aceeaşi castă. Din această cauză căsătoria se numeşte adesea *pangraha* = unirea mîinilor.

— Cîţiva din zeii principali ai Indiei:

Agni era mai întîi zeul focului de sacrificiu şi apoi al focului în genere şi al unuia din cele opt puncte cardinale, al sud-estului, de unde soarele îşi arată mai bine firea lui focoasă dogorînd pămîntul cu razele arzătoare.

Soma era zeul băuturii cu acelaşi nume sau mai bine zis era soma personificată şi îndumnezeită. El se mai numea *Ciandra* şi îndeosebi sub acest nume era socotit ca zeu al lunii.

Visva-devas erau zece zei care nu par a fi altceva decît manii sau stră-

moşii. Numele lor sînt: *Vasu, Satya, Kratu, Dakşa, Kala, Kama, Dhriti, Kuru, Pururava* şi *Madrava.*

Dhanvantari este zeul medicinii, ieşit din mare odată cu ambrozia.

Kuhu era zeiţa zilei întîi după lună nouă.

Anumati era zeiţa zilei întîi după lună plină.

Pragiapati era numele ce se da zeilor creatori, care sunt în număr de zece; acest nume mai era dat şi altor persoane sfinte.

Dyava era zeiţa cerului, iar *Prithvi* a pămîntului.

Indra era şeful zeilor, regele cerului *(Svarga)* şi zeul special al răsăritului ca punct cardinal. Arma sa era curcubeul. El avea o mie de ochi, care sunt stelele. Sbuciumata sa domnie, plină de războaie cu spirite răufăcătoare şi îndeosebi cu înfiorătorul *Vriti* sau *Ahi*, avea să se sfîrşească cu o *manvantară* sau *perioadă a lui Manu.* Cel mai vrednic de cinste dintre zei, spirite sau oameni avea să-i ia locul. Această teamă îl făcea pe Indra ca ori de cîte ori vedea pe un om distingîndu-se printr-o viaţă austeră, să trimită o nimfă care să încerce să-l convingă să moară, spre a nu putea ajunge la ţinta austerităţii duse pînă la capăt, la detronarea lui Indra.

Yama este judecătorul morţilor şi zeul punctului cardinal miazăzi. El răsplăteşte pe oameni după faptele lor. Pe cei buni îi trimite în cer, iar pe cei răi în infern, care are mai multe regiuni.

Varuna, la început zeu al cerului (= *Uranos*) fu mai tîrziu zeu al apelor, al apusului şi judecător al morţilor.

Kuvera era zeul bogăţiei şi al punctului cardinal miazănoapte.

Sri sau *Lakşmi* era zeiţa productivităţii sau abundenţei şi soţia lui Vishnu.

Despre *Bhadrakali* se ştie doar că era o formă a zeiţei *Durga.*

Vastospati pare a fi un zeu domesticit ale cărui atribuţiuni nu se cunosc. Unii sanscritologi cred că ar fi numai un alt nume al lui *Indra.*

Numele celor cinci focuri cărora trebuia să li se aducă jertfă erau: *garhapatya, dakşina, ahavanyia, avasathya* şi *sabahya.* Acesta din urmă este focul de încălzit.

— Printre cei ce nu merită a fi poftiţi la ofrandele făcute în cinstea zeilor sau a manilor sunt următorii:

V. 151: [Uncenicul] care a neglijat învăţarea *Cărţilor sfinte,* bărbatul născut fără preput, jucătorul la noroc şi cei cari sacrifică pentru oricine nu merită să fie poftiţi la pomană.

V. 152: Vînătorii, preoţii care umblă cu idoli, neguţătorii de carne şi cei care trăiesc din specula nu trebue primiţi la nici o ceremonie pentru zei şi mani.

V. 153: Servitorul unei cetăţi sau al unui rege, cel bolnav de unghii sau cu dinţii negri, elevul care se împotriveşte dascălului său, brahmanul care a lăsat în părăsire focul sacru, cămătarul.

V. 154: Cel ofticos, cel care hrăneşte fiarele, fratele care s-a căsătorit înaintea fratelui mai mare, brahmanul care neglijează cele cinci jertfe, fratele mai mare care nu s-a căsătorit înaintea celui mai tînăr, omul în vîrstă care trăieşte pe socoteala părinţilor.

V. 155: Dănţuitorul de meserie, ucenicul sau ascetul care a călcat jurămîntul de castitate, bărbatul dintîi al unei femei din casta servitorilor, fiul unei femei căsătorite a doua oară,

cel cu un ochi stricat, bărbatul a cărui soție are amant.

V. 156: Dascălul care învață pe alții pentru bani și elevul care primește lecția de la un dascăl plătit, elevul unui *śûdra* și *śûdra* care este dascăl, omul care insultă cu vorba, fiul unei femei adultere în timpul cît i-a trăit bărbatul sau după moartea lui.

V. 157: Tînărul care părăsește fără îndreptățire pe tatăl, pe mama sau pe dascălul său; cel care a studiat *Cărțile sfinte* cu cineva care a fost degradat sau a făcut legătura cu asemenea oameni.

V. 158: Incendiatorul, otrăvitorul, cel care mînîncă hrana dată de o femeie adulteră, negustătorul de soma, marinarul, poetul panegirist, fabricantul de ulei, martorul mincinos.

V. 159: Fiul care este în ceartă cu tatăl, bărbatul care pune pe altul să joace la noroc pentru el, băutorul de băuturi amețitoare, cel bolnav de elefantiază, cel cu reputație urîtă, fățarnicul, negustătorul de sucuri vegetale.

V. 162: Dresorul de elefanți, de tauri, de cai sau de cămile, astrologul de meserie, cel care hrănește păsări sălbatice, cel care dă lecții de mînuirea armelor.

V. 163: Cel care dă alt curs apelor curgătoare, cel care le oprește cursul, lucrătorul care clădește case, crainicul, săditorul de arbori cu plată.

V. 164: Cel care îngrijește cîini dresați pentru distracție, dresorul de șoimi, amăgitorul de fete, cel crud, brahmanul care duce viață de slugă, preotul care jertfește numai zeităților inferioare.

V. 165: Omul care nu se ține de obiceiuri bune, cel neglijent în îndeplinirea datoriilor, cel care pune întrebări supărătoare, lucrătorul de pămînt, cel cu picioarele umflate, cel disprețuit de oamenii cumsecade.

V. 166: Păstorul, păzitorul de bivoli, soțul unei femei măritate a doua oară și cioclul trebue ocoliți cu multă grijă.

V. 192: Scutiți de mînie, cu totul curați, totdeauna casti ca niște novici, cu armele depuse, înzestrați cu cele mai alese însușiri, *pitri* s-au născut mai înainte decît zeii.

V. 201: Din sfinți s-au născut *pitri*, din *pitri*, zeii și *titanii*, prin zei s-a făcut treptat această lume care constă din ființe mișcătoare și nemișcătoare.
— *Zeii mani* = pitri

V. 230: Lacrima atrage spiritele, supărarea pe vrăjmași, minciuna pe

cîini, atingerea cu piciorul pe giganți, zguduirea pe cei răi.

V. 235: Trei lucruri sunt curate la o pomană: nepotul de fiică, covorul de Nepal și boabele de susan; și trei lucruri sunt stimate: curățiа, lipsa de mînie și lipsa de grabă.

— *Puranas* sunt o culegere de legende vechi în versuri. Ele sunt în număr de 18 și tratează îndeosebi despre următoarele cinci subiecte: despre crearea, distrugerea și reînnoirea lumii, despre nașterea zeilor și a eroilor, despre domnia celor șapte Mani și despre faptele urmașilor lor. Una din *Puranas*, *Agni-Purana*, cuprinde și noțiuni de astronomie, astrologie, geografie, politică, jurisprudență, medicină, poezie, retorică și gramatică, cu alte cuvinte este un fel de enciclopedie. Originea *Puranelor* este, fără îndoială, foarte veche, forma este însă relativ nouă. Indienii cred că cel care le-a adunat și le-a rînduit, așa cum sunt astăzi, este *Vyasa*, nume care însemnează *compilator*. Tot acestui personaj i se atribuie și rînduirea *Vedelor* în forma lor de azi și marea poemă *Mahâbhârata*. Timpul cînd a trăit acest *Vyasa* este între anii 1000—200 î.e.n.

V. 249: Nebunul care ar da unui *śûdra* resturile de la o pomană se prăbușește cu capul în jos în regiunea iadului numită *kalasutra*.

V. 239: *Ciandala*, porcul, cocoșul, cîinele, femeia care își are regula sau eunucul nu trebue să vadă pe brahman mîncînd.

— *Ciandala* este membrul castei cu același nume, o castă intermediară și din cele mai disprețuite, ieșită din căsătoria servitorilor *(śûdras)* cu femei din casta preoțească.

V. 267: *Manii* sunt mulțumiți o lună de ofranda de susan, de orez, de orz, de linte neagră, de rădăcini, sau de fructe aduse după ceremonialul obișnuit.

V. 268: Peștele le face plăcere timp de două luni, carnea de vînat trei luni, de berbec patru luni, de mazăre cinci luni.

V. 269: Carnea de capră șase luni, de ciută peste șapte luni, de gazelă neagră opt luni; de cerb, nouă luni.

V. 270: Sunt îndestulați pentru zece luni de carne de mistreț și de bivol și unsprezece luni de iepure și de broască țestoasă.

V. 271: O ofrandă de lapte de vacă sau de orez preparat cu lapte îi potolește timp de un an; mulțumirea ce le procură cartea unui *vardhrinasa* este de doisprezece ani.

— *Vardhrinasa* este un țap bătrîn, care mai purta și numele de *tripiva* = cel care bea în trei feluri, pentru că în timpul cînd bea apă i se muiau și urechile împreună cu limba, așa că se părea că bea și cu urechile.

V. 272: Iarba de mîncat numită *kalasaca*, racii de mare, carnea de rinocer, de capră cu părul roșcat și mierea le face plăcere pentru vecie ca și boabele cu care se hrănesc anahoreții.

— Anotimpurile sunt în număr de șase, fiecare cîte două luni. Numele lor sunt: *vasanta* = primăvara; *grișna* = anotimpul cald; *varșa* = anotimpul ploios; *sarat* = toamna; *hemanta* = anotimpul rece și *sisira* = iarna. Vechiul an indian, de 360 de zile, începea cu echinocțiul de toamnă și cu anotimpul *sarat*, cel modern începe cu *vasanta*.

Cartea a patra

V. 69: Soarele în zodia fecioarei *(kanya)*, fumul rugului funerar şi scaunul fărîmat trebue ocolite; stăpînul de casă nu trebue niciodată să-şi taie el însuşi unghiile sau părul, nici să-şi reteze unghiile cu dinţii.

— *Zodiacul = rasi ciakra* se împarte în 360 de grade sau porţiuni *(ansas)* ceea ce face cîte 30 de grade de fiecare semn sau zodie. Numele acestora din urmă sunt: berbecul = *meşa;* taurul = *vrişa;* gemenii = *mithuna;* racul = *karkalaka;* leul = *sinha;* fecioara = *kanya;* cumpăna = *tula;* scorpia = *vrsicica;* săgetătorul = *dhanus;* delfinul = *makara;* vărsătorul = *kumbha;* peştii = *minas.*

Alte interdicţii:

V. 72: Să nu ţină nici o hotărîre vrednică de dojană, să nu poarte ghirlande decît pe cap; a merge călare pe o vacă sau pe un taur este un lucru de dezaprobat în orice împrejurare.

V. 73: Să intre numai pe poartă în oraşul sau în casa înconjurată cu ziduri şi noaptea să stea departe de rădăcinile arborilor.

V. 74: Să nu se joace cu degetele, să nu-şi ducă pantofii în mînă, să nu mînînce culcat pe pat sau ţinînd mîncarea în mînă, sau punînd-o pe scaun.

V. 84: Să nu primească nimic de la un rege care nu se trage din casta războinicilor, nici de la oamenii care trăiesc din veniturile unei măcelării, ale unei mori cu ulei, ale unei cîrciumi sau ale unei case de prostituţie.

V. 85: O moară cu ulei este mai de nesuferit decît zece măcelării, o cîrciumă decît zece mori cu ulei, o casă de prostituţie decît zece cîrciumi, un astfel de rege decît zece persoane care ţin case de desfrîu.

V. 87: Cel care primeşte de la un rege lacom şi disprețuitor al legii, merge treptat în următoarele douăzeci şi unu de infernuri *(narakas)*:

V. 88: *Tamisra, andhatamisra, maharorava, rorava, naraka, kalasutra* şi *mahanaraka;*

V. 89: *Sangivana, mahavici, tapana, sampratapana, samhata, şakakola, kudmala, putimrittica:*

V. 90: *Lohasanka, rigişa, panthana, rîul Salmali, asipatravana* şi *lohadaraka.*

— Nu se ştie care poate fi deosebirea dintre aceste infernuri sau, mai exact, regiuni ale infernului sau chinuri infernale. Semnificaţia cunoscută a cîtorva din numele cu care sunt desemnate ne dă oarecare lămuriri. Astfel: *tamisra* şi *andhatamisra* însemnează *locuri ale întunericului; rorava* şi *maharorava = locuinţa lacrimilor; mahavici = fluviul marilor unde; tapana* şi *sampratapana = locuinţa durerilor; putimrittica = loc infect; lohasanka = locul suliţelor de fier; rigişa = locul unde cei răi sunt arşi în cuptor; asipatravana = pădurea ale cărei frunze sunt ascuţişuri de sabie.*

— *Brahme* sau *Sarasvati* este soţia lui Brahma şi zeiţa ştiinţei, a elocinţei şi a muzicii şi a culturii în genere. Ea este adorată şi azi mai ales de şcolari care îi aduc jertfă flori, orez şi aromate. Momentul consfinţit al ei este ivirea zorilor.

— *Rahu* este un *titan* sau *asura* despre care mitologia spune că s-a amestecat printre zei cînd s-a produs ambrozia din mare. Voind să guste şi el din lichidul dătător de nemurire, fu descoperit de soare şi de lună, care-l denunţară zeului *Vishnu.* Acesta îl lovi în

cap cu discul său şi i-l despărţi de trup. Dar pentru că *Rahu* izbutise să-şi atingă buzele de ambrozie, capul său rămase nemuritor. Ca să se răzbune pe soare şi pe lună, denunţătorii săi, el se repede din cînd în cînd asupra lor ca să-i înghită. Astfel se produc eclipsele de soare şi de lună, după mitologie.

V. 170: Omul nedrept, cel care şi-a strîns averea cu mărturii false, căruia îi place să facă rău fără încetare, nu se pot bucura de fericire pe pămînt.

V. 175: Un brahman trebue întotdeauna să iubească adevărul, dreptatea, deprinderile cinstite şi curăţia, să pedepsească la vreme pe elevii săi şi să-şi rînduiască vorbele, braţul şi pofta de mîncare.

V. 194: Precum cel care vrea să treacă o apă în corabie de piatră cade la fund, tot astfel neştiutorul care dă şi neştiutorul care primeşte sunt înghiţiţi în adîncul infernului.

V. 204: Înţeleptul să păzească neclintit datoriile morale *(yamas)* cu mai multă luare-aminte decît datoriile pioase *(niyamas)*; cel care neglijează datoriile morale scapătă chiar dacă ar îndeplini toate datoriile pioase.

— O enumerare a datoriilor care intră în cadrul celor două categorii în care sunt împărţite va arăta deosebirea dintre ele mai bine decît numirea categoriilor care nu e deloc sigură. Între *yamas* se numără zece virtuţi şi anume: castitatea, compătimirea, răbdarea, meditaţiunea, iubirea de adevăr, dreptatea, ferirea de rău, ferirea de furt, blîndeţea şi cumpătarea. Între *niyamas* se numără: spălăturile, tăcerea, postul, sacrificiul, studiul *Vedei*, abstinenţa, supunerea faţă de duhovnic curăţia, lipsa de patimă şi exactitatea.

— Cele mai obişnuite fapte de caritate erau săparea unei fîntîni sau a unui eleşteu public, sădirea de pomi la răspîntii sau pe marginea drumului, facerea unei punţi peste o apă curgătoare etc.

— Gemenii *Aşvis*, conducătorii carului solar, erau fiii lui *Surya*, soarele, şi al nimfei *Aşvini*. Locuinţa lor era înaltul cerului unde locuia şi tatăl lor. Ideea că ei mînă caii care trag carul solar a făcut să se creadă că cine dă de pomană un cal se duce în împărăţia lor.

— *Surya* este unul din numele soarelui ca divinitate. Sub acest nume se înfăţişează soarele de dimineaţă ca un tînăr, care aleargă într-un car tras de şapte iepe albe, ca să obţină mîna mîndrei fecioare *Uşas* = *Aurora*, împreună cu alţi şase fraţi, toţi divinităţi luminoase. El era socotit de fiu al lui *Kasyapa* şi al *Aditei* din care cauză se mai numeau cu toţii şi *Adityas* = fiii Aditei. Dacă cei şapte *Adityas* reprezintă şapte faze ale soarelui sau cele cinci planete cunoscute pe atunci, plus soarele şi luna, este greu de stabilit.

V. 240: Omul născut singur moare singur, primeşte singur recompensa faptelor sale bune şi tot singur pedeapsa pentru cele rele.

V. 255: Cel ce spune despre sine oamenilor cinstiţi lucruri contrare adevărului, este fiinţa cea mai criminală din lume; el îşi însuşeşte prin furt un caracter care nu este al său.

Cartea a cincea

V. 89: Pentru cei care își neglijează datoriile, pentru cei născuți din amestecul necurat al castelor, pentru cerșetorii eretici, pentru cei care se sinucid de bunăvoie, nu trebue să se facă libații de apă.

V. 96: Trupul unui rege se compune din părticele izvorîte din *Soma, Agni, Surya, Anila, Indra, Kuvera, Varuna* și *Yama*, cei opt paznici principali ai lumii *(lokapalas)*.

V. 109: Întinarea membrelor corpului omenesc se curăță prin apă; a spiritului prin adevăr; învățătura sfîntă și austeritățile șterg întinările principiului vital; mintea se curăță prin știință.

V. 130: Gura femeii este întotdeauna curată, pasărea este curată în momentul cînd coboară un fruct, puiul de animal cînd suge, cîinele cînd este în urmărirea animalelor sălbatice.

V. 154: Chiar cînd purtarea unui bărbat ar fi de condamnat, iubind alte femei sau fiind lipsit de bune calități, femeia virtuoasă trebue totuși să-l respecte ca pe un zeu.

Cartea a șasea

V. 31: Sau dacă (brahmanul) suferă de o boală incurabilă să pornească spre regiunea neînvinsă, nord-est, și să pășească singur pînă ce i se va descompune trupul, gîndindu-se la unirea cu Brahma și trăind numai cu apă și aer.

V. 44: O oală de pămînt, rădăcina marilor arbori ca locuință, un veșmînt rupt, singurătate absolută, același fel de a fi cu oricine, acestea sunt semnele după care se cunoaște brahmanul care este aproape de sfîrșit.

V. 45: Să nu dorească moartea, să nu dorească viața; să aștepte clipa hotărîtă cum un servitor își așteaptă leafa.

— Asceții pioși poartă trei nume diferite: *yati, sannya* și *parivragiaca*. *Yati* înseamnă *cel care s-a supus pe sine însuși; sannyasi = cel care a renunțat la tot* și *parivragiaca = cel care duce viață rătăcitoare*.

V. 78: Precum arborele părăsește țărmul rîului cînd este luat de undă, precum pasărea părăsește arborele care nu-i place, tot astfel cel care părăsește trupul de voie sau de nevoie a scăpat de un monstru îngrozitor.

V. 92: Resemnarea, răsplătirea răului cu binele, cumpătarea, cinstea, curăția, înfrînarea simțurilor, cunoașterea legilor, a Sufletului suprem, iubirea de adevăr și ferirea de mînie sunt cele zece virtuți din care constă datoria.

Cartea a șaptea. Purtarea regilor și a castei militare.

V. 18: Pedeapsa cîrmuiește neamul omenesc; pedeapsa îl ocrotește; pedeapsa veghează cînd totul doarme; pedeapsa este dreptatea, zic înțelepții.

V. 19: Aplicată cu prevedere și la timpul potrivit, ea aduce popoarelor fericirea; dar aplicată fără prevedere le distruge din temelie.

— *Nahuṣa*, regele Pratiștanei, este un personaj mitic. Se spune că el a adus de 100 de ori sacrificiul calului și a luat astfel locul zeului *Indra*. În această calitate, dorind să fie iubit de *Satehi*, soția detronatului zeu, aceasta îi făgădui dragostea sa dacă i se va arăta într-un echipaj mai strălucit

decît al soţului său. *Nahuşa* i se arătă purtat de brahmani pe umăr, ceea ce era într-adevăr măreţ, dar în nebunia lui făcu o greşeală pe care o plăti scump de tot. Părîndu-i-se că brahmanii merg prea încet, el lovi în cap pe unul din ei, pe sfîntul *Agastya*, zicîndu-i: *sarpa, sarpa* — adică: *înaintează, înaintează*. Sfîntul, iritat de purtarea lui, repetă aceleaşi cuvinte, însă astfel accentuate încît însemnau: *mergi, şarpe!* şi *Nahuşa* fu prefăcut în şarpe.

— *Sudasa*, rege în Avodhya, pare a fi trăit în secolul al XVII-lea î.e.n.

— *Pritu* este numele unui vechi rege al Indiei, pe care tradiţia îl pune înaintea celor două dinastii regeşti care au ca întemeietori pe *Soma* şi *Surya*, numite din această cauză, una dinastie lunară, cealaltă dinastie solară. *Buddha*, fiul lui *Soma*, este socotit ca cel dintîi rege din dinastia lunară, iar *Ikşvaku*, fiul lui *Manu Vaivasvata*, nepotul lui *Surya* (Vivasvat) este cel dintîi rege din dinastia solară. Acesta pare a fi trăit pe la anul 2000 î.e.n. Dinastia lunară şi-a avut reşedinţa în Pratiştana, în Antarveni, nu departe de confluenţa Gangelui cu Yamuna (Gemna) unde se văd şi astăzi ruine. Din acest ţinut ea îşi întinse stăpînirea şi peste Kurudesa şi întemeie Indraprastha, Hastinapura şi Kosambipura. Dinastia solară a domnit peste partea numită Kosala şi a avut de capitală pe Avodhya. Ambele dinastii par a fi fost deci contemporane, căci stăpîneau peste ţinuturi diferite, aşa că Pritu, fiind mai vechi decît Ikşvaku, nu trebue, în acest caz, pus cu mult înainte de anul 2000, cum ar urma să fie, dacă dinastia lunară ar preceda pe acelaşi tron dinastiei solare.

— Fiul lui Gadhi este *Visvamitra*, un rege din dinastia lunară, care a avut, după mitologie, o ceartă celebră cu *Muni* (sfîntul) *Vasişta*, pentru o vacă năzdrăvană. Regele voia să răpească sfîntului această vacă, dar sforţările sale fură zadarnice, pentru că vaca dădu naştere la legiuni întregi de barbari, care nimiciră trupele regelui. Recunoscînd superioritatea Sfîntului, regele se dedă la viaţă austeră şi fu ridicat de Brahma în rîndul brahmanilor. Acest episod povestit în *Ramayana*, este posibil să aibă ca bază lupta din vremurile vechi dintre casta brahmanilor şi a războinicilor, în care brahmanii au ieşit învingători cu ajutorul altor neamuri barbare. În acest caz, vaca năzdrăvană este partea fertilă a Indiei pentru care s-a dat lupta dintre cele două caste de elită ale acestui popor.

V. 47: Vînătoarea, jocul de noroc, somnul peste zi, bîrfirea, femeile, beţia, cîntul, dansul, muzica şi călătoriile nefolositoare sunt cele zece feluri de rele care se nasc din iubirea de plăceri.

V. 72: Cele dintîi lucruri care îngreuiază pătrunderea: deşertul, zidurile şi şanţurile, apără de fiarele sălbatice, de şobolani, şi de animale de apă, şi cele din urmă trei mijloace de apărare, în ordinea înşirării, apără de maimuţe, de oameni şi de zei.

V. 111: Monahul fără minte care apasă pe supuşii săi şi se poartă nedrept cu ei pierde numaidecît împărăţia şi viaţa; asemeni şi toate rudele lui.

— *Kula* este porțiunea de teren pe care o pot ara într-o zi două pluguri trase de cîte șase boi.

V. 123: Cei mai mulți dintre oamenii însărcinați de rege să vegheze la siguranța țării sunt șarlatani care caută să se facă stăpîni pe avutul altuia; regele să ia apărarea poporului împotriva acestor oameni.

V. 124: Funcționarii care sunt atît de nemernici ca să primească bani de la cei care au nevoie de ei trebue despuiați de rege de toate averile lor și alungați din regat.

— Unitatea monetară a Indiei antice era pumnul de grîu.

V. 149: Idioții, muții, orbii sau surzii, păsările vorbitoare, ca papagalul și sarika, cei prea înapoiați în vîrstă, femeile, barbarii, bolnavii și schilozii trebue îndepărtați în timpul deliberării.

V. 154: [Regele] să cugete la cele opt treburi ale regilor, la cele cinci feluri de spioni, la intențiile prietenești sau dușmănoase ale vecinilor și la rînduirile statelor înconjurătoare.

— Cele opt treburi ale regilor sunt: veniturile, cheltuielile, misiunile miniștrilor, apărarea țării, rezolvarea chestiunilor îndoielnice, examinarea chestiunilor de drept, dictarea de pedepse, expiațiunile.

— Cele cinci feluri de spioni sunt: tinerii prea îndrăzneți și cu mintea pătrunzătoare, pustnici degradați, lucrători nenorociți, negustori ruinați și falși penitenți.

V. 158: Regele trebue să socotească de dușman pe orice prinț care îi este vecin imediat ca și pe aliatul acestui prinț; de prieten pe dușmanul vecinului său și de neutru pe orice suveran care nu intră în una din aceste două categorii.

V. 179: Cel care poate prevedea folosul sau neajunsul viitor al unei măsuri care se ia în prezent și cine poate prețui urmările unui eveniment petrecut nu va fi niciodată învins de dușmanii săi.

— Controlul mîncărurilor oferite regelui se făcea de obicei cu ajutorul unei potîrnichi ai cărei ochi se roșesc la vederea unei mîncări în care s-a pus otravă.

V. 221: [Regele] înarmîndu-se pentru a trece în revistă soldații, elefanții, caii și carele, armele și îmbrăcămintea.

V. 223. Seara, după ce și-a îndeplinit îndatoririle de pietate, să se ducă înarmat într-o parte retrasă a palatului, spre a asculta rapoartele secrete ale spionilor săi.

Cartea a opta: Despre datoriile judecătorilor. Legi civile și penale.

V. 16: Geniul demn de respect al dreptății este înfățișat în chipul unui taur (*vrișa*); cel care jignește este înfățișat de zei ca *vrișala* (vrășmaș al taurului); nu trebue dar a jigni dreptatea.

V. 90: Orice bine vei fi făcut din copilărie și pînă acum, o, omule, trece la cîini, dacă spui altceva decît adevărul.

V. 91: Omule! dacă zici: Sunt singur eu cu mine, să știi că în inima ta sălășluiește fără încetare Spiritul suprem, observator cu luare aminte și tăcut al oricărui bine și rău.

V. 93: Gol și pleșuv, răbdînd de foame și de sete, lipsit de viață, cel

care mărturisește strîmb, își va cerși hrana, cu o ceașcă spartă, în casa vrăjmașului său.

V. 96: Zeii socotesc că nu e pe lume un om mai bun decît cel al cărui suflet, care știe toate, nu se turbură cîtuși de puțin cînd mărturisește.

V. 102: Brahmanilor care păzesc vitele, care se dedau la negoț, care se îndeletnicesc cu lucruri înjositoare, care fac pe acrobații, care îndeplinesc servicii de slugi, sau sunt cămătari, să li se adreseze ca servitorilor.

V. 104: În toate cazurile în care spunerea adevărului ar pricinui moartea unui *śûdra*, a unui *vaisya*, a unui *kṣatrya* sau a unui *brahman*, trebue să se spună o minciună; în acest caz minciuna este de preferat adevărului.

— Zeița elocvenței este *Sarasvati*, soția lui Brahma.

V. 112: Totuși, față de concubine, de o tînără fată pe care cineva vrea să o ia în căsătorie, sau cînd este vorba de hrana unei vaci, sau de combustibil pentru sacrificiu, ori de scăparea unui brahman, nu este o crimă a jura strîmb.

V. 113: Judecătorul să pună pe brahman a jura pe onoare, pe *kṣatrya*, pe caii, elefanții sau armele sale, pe *vaisya*, pe vacile, bucatele sau aurul său, iar pe *śûdra* pe orice.

V. 124: *Manu Svayambhuva* a hotărît zece locuri pe care se poate aplica o pedeapsă oamenilor din ultimele trei caste; brahmanul însă să iasă din regat teafăr și neatins.

V. 356: Cine vorbește cu femeia altuia într-un loc de plimbare, în pădure, sau în crivină, sau la confluența a două rîuri, adică într-un loc retras, se expune la pedeapsa pentru adulter.

V. 357: Micile atenții față de o femeie, dăruirea de flori și parfumuri, zburdarea cu ea, atingerea gătelii sau veșmintelor ei și șederea cu ea pe același pat sunt socotite de înțelepți ca dovezile unei iubiri adultere.

V. 358: A atinge pieptul unei femei măritate, sau alte părți ale corpului, într-un chip necuviincios, sau a se lăsa atins de ea, sunt acțiuni adultere cu consimțămînt reciproc.

V. 380: Regele să se ferească de a omorî un brahman chiar dacă ar fi săvîrşit toate crimele posibile; să-l exileze din regat lăsîndu-i toate averile şi nefăcîndu-i nici cel mai mic rău.

V. 379: În cazurile în care pentru celelalte caste se prescrie pedeapsa cu moartea, brahmanului adulter să i se aplice tunderea care aduce necinste.

— Un alt nume al lui *Indra* este *Sakra*.

Cartea a noua: Legile penale şi civile. Datoriile castei negustorilor şi ale castei servitorilor.

V. 11: Bărbatul să însărcineze pe femeie cu ţinerea socotelii veniturilor şi cheltuielilor, cu curăţenia lucrurilor şi a corpului, cu împlinirea datoriei sale, cu gătirea mîncării şi cu întreţinerea uneltelor gospodăriei.

V. 12: Închise în locuinţa lor, sub paza unor bărbaţi credincioşi şi devotaţi, femeile nu sunt în siguranţă; acelea numai sunt în siguranţă care se păzesc pe ele însele prin propria lor voinţă.

V. 17: Manu a dat femeilor ca parte de moştenire dragostea de pat, de scaun şi de găteală, pofta, mînia, înclinările rele, dorinţa de a face rău şi perversitatea.

V. 13: Consumarea de băuturi îmbătătoare, vizitarea de adunări cu rău renume, despărţirea de soţ, umblarea încoace şi încolo, dormirea la ceasuri nepotrivite şi petrecerea în casa altuia sunt şase fapte care aduc necinste femeilor măritate.

— După credinţa indiană bărbaţii nu sunt admişi în paradis dacă nu au lăsat după ei moştenitori de sex masculin care să îndeplinească după moarte ceremoniile funebre sau pomenile prescrise de legea religioasă. Femeia născînd băieţi asigură prin aceasta bărbaţilor cerul.

V. 37: Cu toată dreptatea, pămîntul s-a numit matricea de origine a fiinţelor; iar sămînţa în dezvoltarea sa nu desfăşoară nici una din proprietăţile matricei.

V. 45: Acela numai este bărbat desăvîrşit care se compune din trei persoane contopite şi anume: soţie, el însuşi şi copil; şi brahmanii au făcut această maximă: Bărbatul şi soţia sunt o singură persoană.

V. 49: Cei care n-au ogor dar au seminţe şi le risipesc pe pămîntul altuia, nu trag nici un folos din boabele ce au încolţit.

V. 81: Femeia stearpă trebue înlocuită în al optulea an, cea care naşte numai fete în al unsprezecelea, cea care vorbeşte cu răutate, imediat.

V. 320... căci *kşatrya* îşi trage originea din brahman.

Cartea a zecea: Castele amestecate. Datoriile castelor în caz de nevoie.

V. 4: Casta preoţească, militară şi negustorească sunt cîte trei renăscute; a patra, casta servitorilor este născută numai o dată; a cincea castă primitivă nu există.

— Neamuri de *kşatryas* degeneraţi sunt următoarele: *pondrakas*, care sunt popoare din Ciandali sau din plaiurile răsăritene ale guvernămîntului de azi Mahrattes, vecin cu Behari şi la miazăzi de Gange; *odras* sunt *ryas* care locuiesc în partea de miazănoapte a

Orissei; *dravidas* este populația de la sudul coastei Coromandel; *cambogias* sunt *arașosienii; yavanas* par a fi *ionienii* sau grecii din Asia Mică; *sakas* = *sacii*; *paradas* = *paropamasienii*; *pahlavas* = *vechii perși*; *cinas* = *chinezii*; *kiratas* = populația muntoasă în genere și îndeosebi a Himalaiei; *daradas* sunt *durzii* și *khasas*, locuitorii ținutului *Kașgar*.

V. 83: Totuși brahmanul și *kșatrya*, silit să trăiască ca un *vaisya*, să se ferească cu multă grijă, pe cît posibil, de lucrarea pămîntului, care face să piară ființe însuflețite și atîrnă de ajutor străin, cum este, de pildă, al boilor de muncă.

V. 84: Unii aprobă lucrarea pămîntului, dar acest mijloc de trai este dezaprobat de oamenii cumsecade; căci lemnul unit cu fierul ascuțit (plugul) spintecă pămîntul și animalele din el.

V. 92: Este degradat numaidecît brahmanul care vinde carne sau sare; în trei zile este redus la starea de *șûdra* dacă vinde lapte.

V. 129: *Șûdra* nu trebue să adune bogății de prisos, chiar cînd poate; căci *șûdra* care a agonisit avere jignește pe brahman prin trufia sa.

Cartea a unsprezecea: Penitențe și expieri.

— *Atharva Veda* se găsește o singură dată citată în această carte și numai în acest capitol, la versetul 33.

V. 36: Fata tînără, femeia tînără, cu bărbat sau văduvă, bărbatul puțin învățat și neghiobul să nu aducă sacrificii focului, tot asemeni și omul necăjit și cel care n-a primit taina inițierii.

V. 138: Dacă [un brahman] a ucis o femeie din cele patru caste prinsă în adulter, să dea, pentru a se curăți, un sac de piele, un arc, un țap sau un berbec în linie dreaptă a castelor.

— *Rudras*, în număr de unsprezece sunt semizei născuți din fruntea lui Brahma. Numele lor sunt: *Agiaikapada, Ahivradhana, Virupakșa, Suresvara, Giaynta, Vahurupa, Tryambaca, Aparagita, Saivtra* și *Hara*. Acesta din urmă e cel mai însemnat. Sub numele de *Shiva*, el este pus mai tîrziu alături de *Brahma* și împreună cu *Vishnu* formează trinitatea divină a Indiei post brahmanice. El este, de asemenea, mult cîntat și în poemele mitologice și în *puranas*.

— *Adityas*, în număr de doisprezece și zei ai celor douăsprezece luni ale anului, erau diferite personificări ale soarelui. Numele lor diferă, cele mai curente sunt: *Bhaga, Ansu, Aryama, Mitra, Varuna, Savitri, Dhatri, Vivasvat, Tvacitri, Pușa, Indra, Vishnu*.

— *Vasus* este numele comun al unui număr de opt zei și anume: *Dhava, Dhruva, Soma, Vishnu, Anita* (vîntul), *Anaia* (focul), *Anala* (focul), *Prabhușa, Prabhava*.

— Geniile vîntului purtau numele de *maruts*.

— *Rișis* sunt cei șapte mari sfinți.

— Cele trei luni: pămîntul = *Prithvi*, atmosfera = *Antarișka*, și cerul = *Svarga*.

V. 262: Brahmanul este descărcat de toate păcatele mici, dacă recită de trei ori în cea mai desăvîrșită meditare *sanhita* din *Rig*, din *Yajur* sau din *Sâma-Veda*, care cuprinde *mantras*

și *brahmanas* cu părțile misterioase, *Upanishadele*.

V. 263: Precum un bulgăre de pămînt aruncat într-un mare lac din soare, tot astfel orice faptă vinovată se afundă în întreita *Vedă*.

Cartea a douăsprezecea: Transmigrarea sufletelor. Fericirea finală.

V. 3: Orice act al gîndirii, al vorbirii sau al trupului poartă în sine rod bun, sau rău, după cum el însuși este bun sau rău; din faptele oamenilor decurg deosebitele lor stări superioare, mijlocii sau inferioare.

V. 9: Pentru faptele rele pornite cu deosebire din trup, omul trece, după moarte, în starea de făptură lipsită de mișcare; pentru greșeli cu cuvîntul, ia forma de pasăre sau de animal feroce; pentru greșeli cu gîndul, se renaște ca om de cea mai joasă condiție.

V. 10: Cel a cărui minte exercită o autoritate suverană *(danda)* asupra cuvintelor, a sufletului și a trupului său, poate fi numit *Tridandi* (care are trei puteri, cu mai multă dreptate decît ascetul cerșetor care poartă trei bastoane).

— Cuvîntul *danda* înseamnă autoritate, putere, comandă și baston, așa că avem în față un frumos joc de cuvinte propriu limbii sanscrite.

V. 12: Principiul vital care pune în mișcare trupul se cheamă *ketragina* și trupul care îndeplinește funcțiunile vitale este numit de învățați *bhutazma* (compus din elemente).

V. 13: Un alt suflet lăuntric, numit *giva*, sau *mahat*, se naște cu toate ființele însuflețite și, prin mijlocirea acestui suflet, care se transformă și se face conștiință și simțuri, simte plăcerea și durerea, în toate nașterile, sufletul *(kșetragina)*.

V. 14: aceste două principii: mintea *(mahat)* și sufletul *(kșetragina)*, unite cu cele cinci elemente, stau în strînsă legătură cu sufletul suprem *(paramâtma)* care locuiește deopotrivă în ființele de cea mai înaltă condiție, ca și în cele de cea mai de jos condiție.

V. 24: [Omul] să știe că sufletul *(atma)*, sau inteligența, are trei însușiri *(gunas)*: bunătatea *(sattva)*, patima *(ragias)* și întunecimea *(tamas)*; și că, înzestrată cu una din aceste însușiri, mintea este alipită statornic de substanțele create.

V. 44: Dănțuitorii, păsările, înșelătorii de meserie, giganții și vampirii constituie treapta cea mai înaltă a însușirii întunecimii.

V. 43: Elefanții, caii, *śûdras*, barbarii disprețuiți, leii, tigrii, și mistreții formează stările mijlocii ale însușirii întunecimii.

V. 45: Cei care se bat cu bățul, atleții, actorii, mînuitorii de arme, jucătorii de noroc și băutorii de băutură amețitoare fac starea cea mai de jos a însușirii patimii.

V. 56: Brahmanul care bea băuturi spirtoase se naște din nou ca insectă, vierme, lăcustă, pasăre care se nutrește cu excremente și fiară cruntă.

V. 62: Dacă [un om] a furat grîu se face șoarece la a doua naștere; alamă, lebădă; apă, scufundar, miere, tăun; lapte, cioară; suc de plante, cîine; unt topit, mangust.

V. 63: Dacă a furat carne se face vultur; grăsime, *magdu* (e o pasăre de mare); ulei, *tilapaka* (numele unei păsări necunoscute care însemnează băutor de ulei); sare, greiere; lapte bătut, barză.

V. 64: Dacă a furat haine de mătase, se va naşte potîrniche, pînză de in, broască, pînză de bumbac, snep; vacă, crocodil; zahăr, *vagguda* (numele unei păsări necunoscute).

V. 65: Pentru furturi de parfumuri se preface în mosc; de legume, în păun; de grîu gătit oricum, în arici; de grîu crud, în porc spinos.

V. 66: Dacă a furat foc, se va naşte bîtlan; un lucru de gospodărie, bărzăune; haine colorate, prepeliţă roşie.

— Cihataca este un fel de cuc *(cuculus melano leucus)*. Indienii cred despre această pasăre ceea ce poporul nostru crede despre prigoare, că nu-şi potoleşte setea decît în apa ce i se adună pe aripi în timpul cînd plouă.

V. 76: [Pe fiinţele însufleţite, înclinate spre sensualitate şi care se dedau tot mai mult plăcerilor] chinuri de tot felul îi aşteaptă; vor fi sfîşiaţi de corbi şi de bufniţe; vor înghiţi prăjituri fierbinţi, vor merge pe nisip aprins şi vor simţi dureri de nespus fiind arşi în foc, ca vasele unui olar.

V. 85: Din toate aceste îndatoriri, răspunde *Bhrigu*, cea mai de căpetenie este însuşirea, cu ajutorul studiului *Upanishadelor*, cunoaşterii sufletului *(atma)* suprem; aceasta este cea dintîi dintre toate ştiinţele, prin ea se dobîndeşte într-adevăr nemurirea.

— *Sastra* înseamnă *carte. Veda Sastra, Cartea Vedei* sau a *Vedelor*, ori *Textul sfînt.*

V. 94: *Veda* este *ochiul veşnic* al *manilor*, al *zeilor* şi al *oamenilor; Cartea sfîntă* n-a putut fi făcută de muritori şi nu poate fi măsurată de mintea omenească; aşa s-a hotărît.

V. 109: Brahmanii care au studiat *Veda* şi ramurile ei *Angas*, învăţătura *Mimansa, Dharma Sastra* şi *Puranas*, aşa cum porunceşte legea şi care pot scoate dovezi din *Cărţile relevate* trebue socotiţi ca foarte învăţaţi.

— *Mimansa* este unul din numeroasele sisteme filosofice ale Indiei.

V. 119: Sufletul este unirea zeilor; lumea este cuprinsă în *Sufletul suprem;* sufletul acesta naşte seria faptelor săvîrşite de fiinţele neînsufleţite.

V. 120: *Brahmanul* să contemple cu ajutorul meditaţiunii eterul fin din cavităţile trupului său; aerul în mişcarea muşchilor şi în nervii pipăitului; excelenta lumină a focului şi a soarelui, în căldura în care face digestia şi în organele vederii; apă în lichidele trupului; pămîntul în membre.

V. 121: Luna în inimă; geniile celor opt regiuni în organul auzului; pe *Vishnu* în mers; pe *Hara* în puterea muşchilor; pe *Agni* în cuvînt; pe *Mitra* în puterea de excreţiune; pe *Pragiapati* în puterea de a se reproduce.

— Cele opt regiuni sunt cele patru puncte cardinale şi cele patru intermediare. Geniile acestora sunt: *Indra, Agni, Yama, Nairita, Varuna, Vayu, Kuvera* şi *Isa.*

— *Hara* este numele unuia din cei unsprezece *rudras*. Vezi nota 33 de la cartea XI.

— *Mitra*, unul din cei doisprezece *Adityas.*

V. 122: Trebue să-şi înfăţişeze pe Marea Fiinţă *(Para-Purusha)* ca stăpînul suveran al lumii, ca mai fină decît un atom, ca mai strălucitoare decît aurul cel mai curat şi ca peste putinţă de a fi înţeleasă de minte, decît numai în somnul contemplării celei mai abstracte.

V. 123: Unii o adoră în focul material, alţii în *Manu*, stăpînul creaturilor, alţii în *Indra*, alţii în aerul curat, alţii în eternul Brahma.

V. 124: Acest Dumnezeu îmbracă toate fiinţele cu trupuri formate din cinci elemente, le face să se nască, să se desvolte şi să se descompună, printr-o mişcare asemănătoare cu a unei roate.

V. 125: Astfel, omul care recunoaşte în sufletul său *Sufletul suprem*, care se află în toate creaturile, se arată acelaşi faţă de toţi şi va avea soarta cea mai fericită, aceea de a fi în cele din urmă absorbit în Brahma.

V. 126: Aşa sfîrşi Înţeleptul, şi renăscutul care citeşte acest *Cod al lui Manu*, promulgat de *Bhrigu*, va fi totdeauna virtuos şi va obţine fericirea pe care o doreşte.

Sfîrşitul volumului şase

Lector : MARIA CORDONEANU
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1977. Bun de tipar 1.III.1977. Tiraj 6 700 ex. broșate. Coli tipar 19,50.

Comanda nr. 60 681
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025